

DIDŽIOJI BRITANIJA: IŠĖJIMAS IŠ ES
BŪTŲ „NEŠVARIOS SKYRYBOS“ **18 p.**

PASIRINKIMAS: STUDIJUOTI GALIMA
IR PO PROFESINĖS MOKYKLOS **32 p.**

SPECIALUSIS TYRIMAS
Lietuvos gimnazijų reitingas

9 177139215150451

www.veidas.lt

2 EUR / 6,91 Lt
2015 balandžio 17
Nr. 15

veidas

KODĖL PARTIJOS SUSTABARĖJO

Kai politinėse organizacijose nėra normalios „apykaitos“, naujų lyderių partijai ieškoma tarp giminaičių ar kaip reklaminio veido, o kelti kandidatus į valstybės vadovus kai kurios politinės jėgos nė nepretenduoja

HEROJAI SU ORKESTRU

SEZONO PABAIGOS

KONCERTAS

C. FRANCK. ORATORIJA

„PALAIMINIMAI“ (Les Beatitudes)

2015 m. gegužės 21 d. (ketvirtadienis) 19 val., Vilniaus Kongresų rūmai

JOANA GEDMINTAITĖ, sopranas | **JOVITA VAŠKEVIČIŪTĖ**, mecosopranas
LAIMA JONUTYTĖ, mecosopranas | **TOMAS PAVILIONIS**, tenoras
ALGIRDAS JANUTAS, tenoras | **LAIMONAS PAUTIENIUS**, baritonas
TADAS GIRININKAS, bosas | **LIUDAS MIKALAIŠKAS**, bosas

KAUNO VALSTYBINIS CHORAS (vad. **PETRAS BINGELIS**)
LIETUVOS VALSTYBINIS SIMFONINIS ORKESTRAS
Dirigentas **GINTARAS RINKEVIČIUS**

5,79–20,27 Eur (20–70 Lt)

LIETUVOS
VALSTYBINIS
SIMFONINIS
ORKESTRAS

Meno vadovas ir vyr. dirigentas Gintaras Rinkevičius

Mecenatas

BORENIUS
ADVOKATŲ KONTORA

Orkestro televizija

rytas.tv

Koncertų partneris

rytas

Informacinis partneris

Irytas.lt

LVSO partneris

LEXUS

Rėmėjai

BALTISCHESHAUS

HERMIS

Partneriai

NERINGA

VALSTYBE

veidas

ELITAZ

ST Impres

JWT
SAN HUNTERS
VILNIUS

Nr. 15, 2015 m. balandžio 17 d.

Ekspresas6

Viršelio tema

Lyderystės krizė: partijose nėra normalios kadro apykaitos10

Savaitės interviu

T.Haughtonas: „Didžiosios Britanijos išėjimas iš ES būtų nešvarios skrybės“18

Gimnazijų reitingas. SPECIALUSIS TYRIMAS

Raidos tendencija: ribos tarp pamokų turi nykti22

Pasirinkimas: studijuoti galima ir po profesinės mokyklos32

Lietuva

Kapinės: sunkiausia paveldą išsaugoti didžiuosiuose šalies miestuose36

Lobizmas: ši veikla Lietuvoje beveik nereguliuojama42

Verslas

Eksperimentas: naujas būsto nuomos su išsipirkimu finansinis modelis karjeros žmonėms46

B.Gatesas: labdara atėmė didžiausio turtuolio karūną50

Pasaulis

Afganistanas: JAV karių buvimui galo nematyti54

Skandinavijos gynyba: šiauriečiai telkiasi prieš Rusiją57

Kultūra

Kinas: populiariausia Europos medija60

Skaitiniai

Mokslas: šventųjų nanotechnologijų žengimas žemėn62

Istorija

Atmintis: J.Juškytė – tautinio atgimimo eilinė66

Sportas

Galimybių ribos: dešimtys ekstremalių būdų įveikti save70

Laisvalaikis

Kelionės: Vokietija – viena patogiausių šalių automobiloninkams76

Komentariai

Redaktoriaus laiškas4

P.Jurkevičius: tas beprotiškas vyno pavadinimas81

R.Milašiūnas: ar turime pakankamai laiko, kad išklausytume artimą?82

18 p. Didžioji Britanija – atskalūnė

Apie galimą Didžiosios Britanijos pasitraukimą iš Europos Sąjungos dabar kalba rimčiausi Europos politikai. Kuo gresia pasitraukimas, svarsto politikologas iš Birminghamo universiteto Timas Haughtonas.

22 p. Švietimo pasiekimų formulė

Mokinys nesimoko žinių gabalais. Švietimo madas diktuojančios šalys pereina prie temų, apimančių skirtingų dalykų žinias, o ne dalijančių mokinio dieną į valandas.

54 p. Pasaulio tvarkdario našta

Afganistane tebetarnaujantys JAV kariai gyvena laukimo, gal net laiko tempimo nuotaikomis, tačiau Amerika niekaip nepasiryžta jų susigrąžinti namo.

60 p. Kinas vis dar traukia mases

Kinas – tarp europiečių populiariausia medija, palyginti su internetu, televizija, muzika, radiju, knygomis, spauda, videožaidimais bei socialiniais tinklais. Tik trys procentai Europos gyventojų yra visiškai abejingi kinui.

Sąsparos ir atramos prieš atsvaras ir patikras

Šiuolaikinį jaunimą užguls ne vien esamų ir būsimų pensininkų išlaikymo našta. Kai kurie dabartiniai jaunuoliai po gero dešimtmečio taps šalies vadovais. Norint atspėti, ko iš jų laukti, vertėtų pasvarstyti, iš kokių šaknų išaugo nūnai vis dar įtakingi šalies politiniai lyderiai.

Vyresnio ir vidutinio amžiaus sovietinės nomenklatūros atstovai pelnė taškų už darbus. Tiesa, ne šiaip už darbus, o už tokius, kurie palankiai nušviesti. Keliai, tiltai, elektros stovės ilgai. Tegul ilsisi ramybėje – darbai ir kūrėjai.

Įdomesni kiti, kurie lyg ir mažiau nuveikė, tačiau laikomi „nesusitepusiais“ ar bent mažiau „susitepusiais“. Kultūriškai (kartais ir dinastiškai) jų šaknys driekiasi į tarpukario Lietuvą, kuri nuo televizinės kasdienybės atšokusiems piliečiams atrodo kaip sektiškas „prisiminimas apie ateitį“.

Ar neteko sutikti Sąjūdžio šauklių, vedlių ar šiaip aktyvių veikėjų, kurie gūdžiu sovietmečiu stūksojo kaip nepajudinami akmenys? Komunistų valdžios nepriėmė, net į komjaunimą nestojo, tyliai sau kažką skrebėno, kur nereikia – nepasirašinėjo, sovietinius mitingus ignoruodavo ir visaip kitaip rezistavo. Viešai gal ir nepastebimai priešinosi, o širdyje audringai.

Užgriuvus permainoms su tokiais žmonėmis sieta nemažai vilčių. Bent jau tie, kurie ieškojo moralinių atramų, labiau vertino idėjinį tvirtumą, o ne vadybinius sugebėjimus. Kai kurie iš grynuolių, apie kuriuos kalbame, ant Sąjūdžio bangos pateko į valdžią. Su savi mi jie atsinešė ir charakterio bruožų, kurie galbūt labai pravertė tyliai ir dorai rezistuojant, tačiau nebuvo itin naudingi valdžios žmogui. Rezistentas neprivalėjo būti nei patiklus, nei komunikabilus, nei visiems lipšnus – tegul nomenklatūros mokyklą perėję veiksniai visur pralenda.

Sovietinė santvarka nebuvo demokratiška – aplinkybės nevertė nei labai paisyti kito nuomonės, nei kolegialiai priimti sprendimų. Nebuvo nuo valdžios nepriklausomų įmonių, įstaigų, visuomeninių organizacijų. Visur vadovai būdavo parenkami: iškeliami arba nuimami.

Su Sąjūdžiu ir Nepriklausomybe atėjus dar ir laisvei, visuomenė suskato kurti pati save. Bet visiems žinomas posakis, esą ledai pajudėjo, tinka ir kitokiam palyginimui: juk prasidėjus ledonešiu juda ne kokie nors bičių aviliai, o vis to paties ledo gabalai.

Politinėje erdvėje atsirado bent kelios daugiau ar mažiau autoritariškai tvarkomos partijos, iš kurių ekskomunistai, sukūrę Lietuvos demokratinę darbo partiją, vėliau tapusią Lietuvos socialdemokratų partija, buvo bene judriausi savo organizacijos viduje.

Narystė ES išspraudė ledonešį į aiškias „klimatines sąlygas“. Tegul ledai sau plaukia, o atmosfera tokia, kad upė veikiausiai vėl neužšals. Galima leistis į alternatyvios istorijos fantazijas ir svarstyti, kuris pašalas būtų buvęs geriau – tautinis ar nomenklatūrinis? Nei viena, nei kita išvirtinusi jėga nebūtų vengusi patriotizmo – gal skirtusi spalvos ir mastas. Kentėtų atsvarų ir patikrų kūrimas valstybės lygmeniu, užtat visur būtų renčiamos sąsparos ir atramos: į plyšius kalamos volės – patikimi žmonės.

Partijoms ištikimi kadrai ir dabar „įkalami“ į reikiamas vietas, tačiau valstybinių institucijų sistema nėra pridusinta, kaip tai įvyko Rusijoje, Baltarusijoje. Užtat daugelio partijų viduje matome kokį nors vieną nepažinomą lyderį palaikančių sąsparų ir atramų statinius. Taip suramstytos partijos veikiau yra „šeimos“, o ne demokratinės organizacijos, kuriose autoritarizmui kelią užkerta atsvaros ir patikros.

Žmogaus prigimtis lanksti, ir politinis jaunimas veikia pagal aplinkybes. „Juodųjų buhalterijų“ byloje matome nomenklatūrinės praeities nepaženklintus jaunos veidus. Išmintinga būtų puoselėti demokratiją, o ne pasikliauti jaunyste. ■

Arūnas Brazauskas

E&M
TIES

ITALIŠKŲ
KAKLARAIŠČIŲ
IR MARŠKINIŲ
SALONAS

Didžioji g. 39 / Etmonų g. 1, Vilnius
Tel. +370 646 91617, info@emties.lt
www.emties.lt

SAVAITRAŠTIS „VEIDAS“ IŠEINA PENKTADIENIAIS

veidas

Savaitinis iliustruotas žurnalas

2015 m. balandžio 17 d.;
Nr. 15 (1154)
Leidžia UAB „Veido“
periodikos leidykla
ISSN 1392-5156
Steigimo liudijimas Nr. 1452
Leidžiamas nuo 1992 m.

Direktorius
Andrius Valacka
Laikiniai einantys
vyr. redaktorius pareigas
Arūnas Brazauskas,
tel. 264 9427

SKYRIAI:

Vidaus politika – A. Lėka, tel. 264 9423,
J. Kiliulienė, tel. 264 9386,
D. Pabiržis, tel. 264 9436

Verslas – A. Pocienė, tel. 264 9432

Užsienis – R. Janužytė

Visuomenė – K. Kanišauskaitė-Šaltmerė,
tel. 264 9433, V. Sapetkaitė, tel. 264 9431,
G. Sabaliauskaitė, tel. 264 9435

Kultūra – R. Baltrušaitytė, tel. 264 9418

Fotoredaktorė – L. Gūšauskienė,
tel. 264 9415

Bendradarbiai – A. Bačiulis, E. Labanauskas,
R. Milašiūnas, J. Rudokas, D. Urbiene,
J. Laurinaitė-Šimelevičienė

Vyr. dizainerė L. Beatričė Paukštė

Dizaineriai K. Katkus, R. Ostroch

Kalbos redaktorė V. Kundrotienė

Reklama R. Lukšienė, tel. 264 9422,

A. Papievienė, tel. 264 9421,

V. Pukenytė, tel. 264 9419

Platinimas ir prenumerata
G. Strazdienė, tel. 264 9424

Buhalterija – tel. 264 9417

Redakcijos adresas:

A. Goštauto g. 8, (I a.), LT-01108 Vilnius
Telefonas 262 6813, Faksas 262 2407
El. paštas mail@veidas.lt

Spausdino

UAB „Spaudos kontūrai“
Vakarinė g. 1, Vilnius

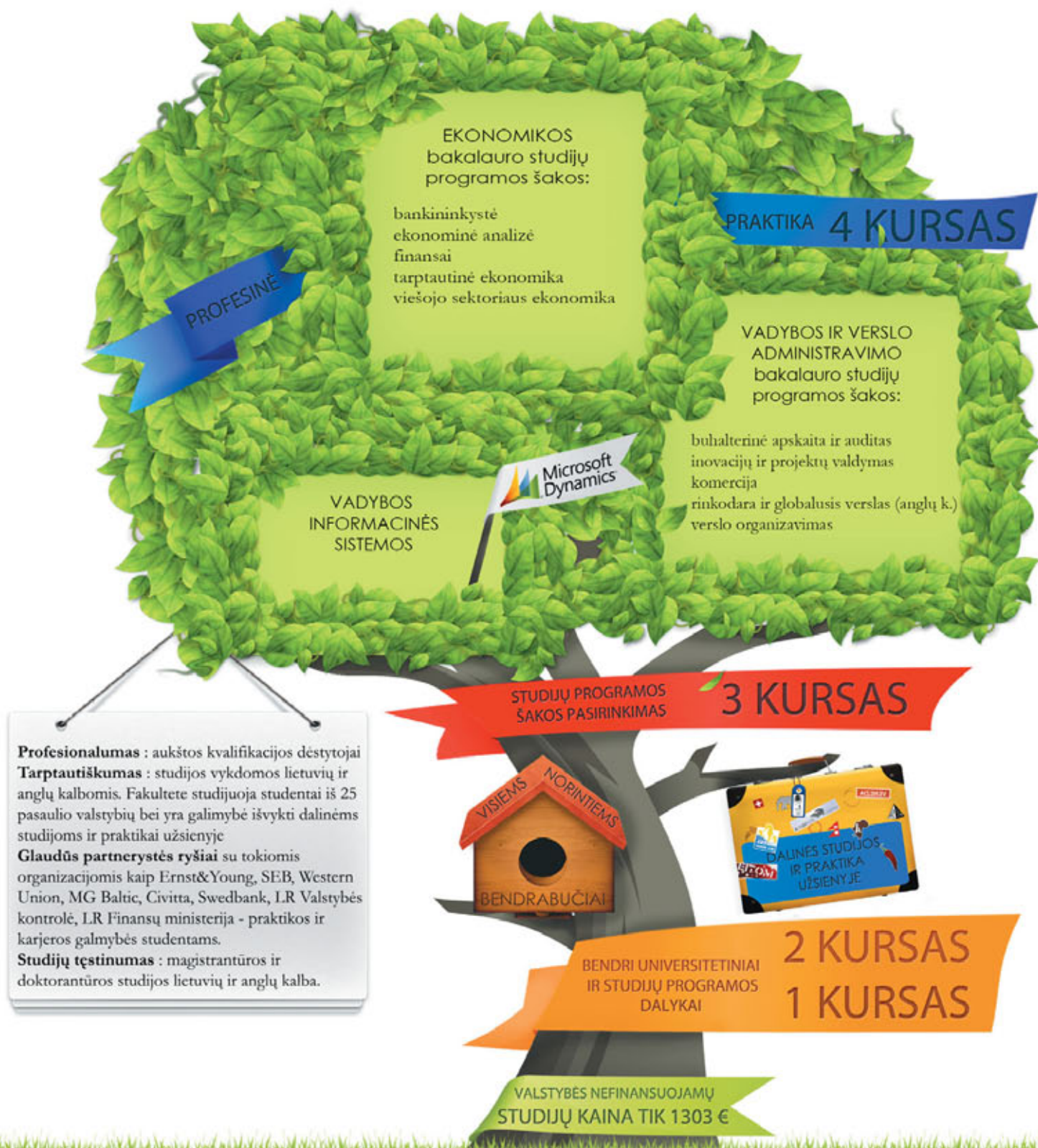
Tiražas audituojamas

Visos teisės saugomos © 2015 UAB „Veido“
periodikos leidykla. Žurnale „Veidas“ paskelbtą
informaciją galima platinti ar naudoti kitose
žiniasklaidos priemonėse tik gavus rašytinį
UAB „Veido“ periodikos leidyklos sutikimą.
Rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami.
Už laiškus, reklaminių bei PR raidėms pažymėtų
straipsnių turinį redakcija neatsako.
2015 m. savaitraščio „Veidas“ prenumerata
internetu: www.veidas.lt, privačiose platini-
mo tarnybose ir redakcijoje, Lietuvos pašto-
tose – iki mėnesio 20 d.

VILNIAUS UNIVERSITETAS
Hinc itur ad astra

EKONOMIKOS FAKULTETAS

AKTUALI INFORMACIJA STOJANTIESIEMS: WWW.EF.VU.LT/STUDIJOS/STOJANTIESIEMS

Vilniaus universiteto
Ekonomikos fakultetas
Saulėtekio al. 9 (II),
LT-10222 Vilnius

+370 5 2 366 128

www.ef.vu.lt

facebook.com/VUekonomikosfakultetas

Švaros metas

8
Tiek dienų liko iki visuotinės akcijos „Darom 2015“, šįmet vyksiančios balandžio 25 dieną ir pirmąkart raginsiančios švarinti šalį šūkiu „Vanduo – Lietuvos auksas“.

7
Tiek kartų „Darom“ jau vyko Lietuvoje.

200
Tiek tūkstančių savanorių sudaro šios akcijos organizaciją ir judėjimą.

850
Tiek tūkstančių Lietuvos gyventojų nuo 2008-ųjų įsitraukė į „Darom“ veiklą.

2
Tiek tūkstančių tonų atliekų buvo surinkta „Darom 2014“ metu.

7
Tiek procentų per metus mažėja į regioninį komunalinių atliekų sąvartyną atvežamų atliekų kiekis.

64
Tiek procentų 2013-aisiais sudarė į sąvartynus vežamų atliekų dalis – pagal šį rodiklį Lietuva yra viena prasčiausiai besitvarkančių Europos Sąjungos šalių.

16
Tiek procentų buitinių atliekų tais pačiais metais į sąvartynus išvežta Estijoje.

433
Tiek vidutiniškai kilogramų šiukšlių užpernai teko vienam Lietuvos gyventojui.

312
Tiek kilogramų šiukšlių 2013-aisiais teko vienam latviui.

293
Tiek kilogramų šiukšlių tuo pat laikotarpiu teko vienam Estijos gyventojui.

65
Mažiausiai tiek procentų komunalinių atliekų įsipareigoja perdirbti Lietuva iki 2020 metų.

Šaltinis: „Darom“, „Eurostat“

Šiandien – 2015 m. balandžio 17 d.

Valstybės saugumo departamento direktoriaus Dariaus Jauniškio kalendorius

Vienai svarbiausių valstybės institucijų – Valstybės saugumo departamentui vadovauti pradėjau prieš

3 d.

Sužavėtas mano karinės biografijos ir penkių vaikų šeimos Seimas beveik vienbalsiai balsavo už mano paskyrimą (už – 107, prieš – nė vieno, susilaikė 1) prieš

10 d.

Lietuvos kariuomenės Specialiųjų operacijų pajėgų (buvau vienas iš jų kūrėjų) vadu tapau prieš

2 569 d.

Į savo trečiąją misiją Afganistane – dalyvauti NATO vadovaujamoje tarptautinės saugumo paramos pajėgų operacijoje kaip eskadrono „Aitvaro“ vadas išvykau prieš

2 775 d.

Vyčio kryžiaus ordino Riterio kryžiumi apdovanotas buvau prieš

4 352 d.

Vienu pirmųjų savanorių, atėjusių į Aukščiausiąją Tarybą jos saugoti, tapau ir taip savo kelią Lietuvos kariuomenėje pradėjau prieš

9 125 d.

3 KLAUSIMAI

Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) viršininkui Dainorui Bradauskui

VEIDAS: Ar sieksite aktyviau kovoti su šešėline ekonomika? Kokias priemones pasiūlysite?

D.B.: Nuo šešėlinės ekonomikos kenčia ne tik kiekvienas šalies gyventojas, bet pirmiausia sąžiningai veiklą vykdančios verslės, kuriam sunku konkuruoti su mokesčių nemokančiomis įmonėmis. Todėl VMI, siekdama padėti verslui sąžiningai konkuruoti ir užtikrinti pajamų patekimą į biudžetą, jau nuo gegužės mėnesio pradeda pridėtinės vertės mokesčio – PVM sąskaitų-faktūrų registro projektą. Mokesčių mokėtojai, kurių veiklos rodikliai Mokesčių inspekcijai kelia pagrįstą įtarimų dėl skaidrumo, gaus nurodymus kas mėnesį teikti PVM sąskaitų-faktūrų registrinius duomenis. Gaunami duomenų masyvai, duomenų „sukryžminimas“ (angl. „cross-checking“) leis VMI kone realiuoju laiku stebėti rizikingų mokesčių mokėtojų sandorius, kontroliuoti, kad mokesčiai už juos patektų į biudžetą, kad įmonės nesusimažintų mokėtino PVM, prisdengdamos realiai neįvykusiais pirkimais, o įmonių savininkai nesipirktų už įmonių lėšas mašinų, jachtų ir lėktuvų, nesumokėdami mokesčių. Šis projektas labai pasiteisino kaimyninėje Estijoje. Jau nuo kito mėnesio tokius duomenis VMI

gaus iš 7 tūkst. rizikingų įmonių. Noriu pabrėžti, kad kiti verslo subjektai, kurių rodikliai kels įtarimų VMI, bet kada gali pakliūti į šį sąrašą ir VMI kone tiesiogiai pradės stebėti jų veiklą.

VMI taip pat kurs analitinį centrą, kuris modeliuos mokesčių mokėtojų elgseną, analizuos mokėtojų duomenis ir pagal tarptautinius susitarimus gausiamą informaciją, bus diegiamos išmaniosios technologijos ir, norėčiau akcentuoti, skiriamas didesnis dėmesys mokesčių mokėtojų švietimui, konsultavimui bei informavimui.

VEIDAS: Kokias problemas teks spręsti artimiausiu metu?

D.B.: Pavadinčiau tai ne problemomis, o iššūkiais. Darbai, laukiantys VMI šiais metais:

institucija privalo parengti informacines sistemas nuo 2016 m. veikti pagal SEPA (bendros mokėjimų eurais erdvės – „Veido“ past.) reglamentą, kuris keis mokėjimo taisykles, standartizuos mokėjimo formatus, perduodamus duomenis. Taip pat turi būti užtikrinta teisinga VMI mokesčių fondo apskaita ir efektyvus Mokesčių apskaitos informacinės sistemos veikimas. Neką mažiau svarbus VMI darbas turėtų būti darbuotojų kompetencijų stiprinimas, mokymai, naujų profesionalių specialistų paieška.

VEIDAS: Esate sakęs, kad VMI norite matyti kaip moderniausią viešojo sektoriaus įstaigą Lietuvoje. Kokiais būdais to sieksite?

D.B.: Mano vizija VMI susideda iš aiškių konsultacijų ir tikslios bei suprantamos personalinės informacijos mokesčių mokėtojams; stabiliai veikiančių ir patogių e. paslaugų; proporcingos mokesčių mokėtojų vietinės ir tarptautinės kontrolės; patikimos mokesčių mokėtojų veiklos ir tarptautinių duomenų analizės, padėsiančios efektyviau administruoti mokesčius; profesionalios pagalbos įstatymų leidėjams bei glaudaus bendradarbiavimo su Finansų ministerija ir kitais partneriais dėl išmaniųjų technologijų diegimo ir maksimaliai efektyvaus resursų panaudojimo. ■

In memoriam

Paskutinis G.Grasso perspėjimas

Pirmadienį ligoninėje Liubeke mirė 87 metų vokiečių rašytojas, Nobelio literatūros premijos laureatas Gunteris Grassas. 1927-aisiais laisvajame mieste Dancige (dabar – Lenkijos Gdanskas) gimusio rašytojo jaunystę lėmė Antrasis pasaulinis karas: sulaukęs septyniolikos 1944–1945 m. G.Grassas tarnavo SS tankų divizijoje Dresdene, o sąjungininkams užėmus miestą 1945–1946 m. praleido amerikiečių nelaisvėje. Grįžęs namo dirbo kalio kasyklose, po kelerių metų pradėjo dailės studijas (daugelį savo knygų rašytojas vėliau iliustruodavo pats). 1956 m. G.Grassas debiutavo kaip lyrikas, po metų – kaip dramaturgas. Bet pasaulinę šlovę jam atnešė romanas „Skardinis būgnelis“, pasirodęs 1959 m. Juo pradėta vadinamoji Dancigo trilogija, kurią 1961 m. pratęsė romanas „Katė ir pelė“, o 1963 m. – „Šuniški metai“. Trilogijoje pasakojama apie berniuką Oskarą iš Dancigo miesto, kuris, stebėdamas nacistų valdžios veiksmus, nebenori suaugti... 1978 m. režisierius Volkeris Schlöndorffas sukūrė filmą „Skardinio būgnelio“

motyvais, kuris buvo apdovontas „Auksinės palmės šakele“ ir „Oskaru“. Daugeliui vokiečių G.Grassas tapo pokarinės kartos, kuriai teko atsakomybė už tėvų dalyvavimą nacizmo nusikaltimuose, nuomonės reiškėju, pripažįstančiu praeities kaltes, bet kartu raginančiu tarptautinę bendruomenę leisti Vokietijai tapti savimi pasitikinčia demokratiška valstybe. „Negali būti taip, kad mano vaikai ir vaikaičiai kentėtų dėl stigmatos, jog jie vokiečiai, – pareiškė G.Grassas, gavęs Nobelio premiją. – Bet šie vaikai taip pat turi jausti atsako-

mybę už tai, kad tai niekada nebesikartotų Vokietijoje.“ Prieš mirtį rašytojas įspėjo dėl naujo pasaulinio karo grėsmės. „Viena vertus, turime Ukrainą, kur situacija nesitaiso; Izraelyje ir Palestinoje reikalai blogėja; dar ta katastrofa, kurią amerikiečiai paliko Irake, „Islamo valstybės“ žiaurumai ir Sirijos problema“, – sakė jis Ispanijos dienraščiui duotame interviu, paskelbtame jau po rašytojo mirties. – Mes rizikuojame padaryti savo ankstesnes klaidas. To nė nesuvokdami galime it somnambulai nueiti į pasaulinį karą.“ ■

Nuomonė

Svarbiausia, kad būtų sudarytos sąlygos pacientams pasirinkti vaistus

Medikamentai. Sveikatos apsaugos ministerijos siūlymai atskirose vaistų grupėse 100 proc. kompensuoti tik mažiausias kainas vaistą kelia nerimą, nes bus apribojama pacientų teisė pasirinkti jiems tinkamiausius vaistus.

Ministerija parengė ir patvirtino Vaistų kompensavimo ir kainodaros tobulinimo ir jų prieinamumo gerinimo priemonių planą, kurio vienas pagrindinių pakeitimų skelbia, kad tais atvejais, kai tas pats vaistas gaminamas trijų ar daugiau gamintojų, reikėtų siūlyti tik pigiausio grupės vaisto

100 proc. kompensaciją. Kiti tos pačios grupės vaistai būtų kompensuojami tik 50 proc. Iš pirmo žvilgsnio tokia priemonė siekiama mažinti vaistų kainas, tačiau yra keletas problemų. Išskyla opi pacientų pasirinkimo teisės dilema. Teikiant pirmenybę tik vienam grupės vaistui ir mažiau kompensuojant kitus, ligoniai, kurie neturi galimybės primokėti, bus priversti vartoti tik pigiausią, o ne gydytojo skirtą ir jam individualiai labiausiai tinkantį preparatą. Juk vaistų, net esančių vienoje grupėje, sudėtinės dalys skiriasi, tad tas pats vaistas nebūtinai tiks kiekvienam. Vartojant vaistą, kurio organizmas gali ir netoleruoti, susijauks visas ligos gydymas, o gydytojo darbas taps bevertis. Tokiais atvejais žmogus greičiau atsidurs ligoninėje su komplikacijomis, kurių gydymas bus dešimteriopai brangesnis. Tad kur čia tas deklaruojamas sutaupymas? Abejotina ir tai, ar siekis sumažinti senų vaistų kainas bus įgy-

vendintas. Tokià abejonę kelia projekto poveikio vertinime esantis nurodymas, teigiantis, kad asmenims už generinį vaistinių preparatą, kurio bazinė kaina grupėje mažiausia, nereikėtų mokėti paciento priemokos, nes ši vaistinio preparato kainos dalis būtų kompensuojama iš PSDF biudžeto lėšų, didinant tokių vaistinių preparatų bazinę kainą. Taigi iš esmės pati ministerija prieštarauja priemonės tikslui, nes realiai ji jau iškart įsipareigoja kainas padidinti ir taip išleisti dar daugiau lėšų iš savo biudžeto. Dokumente numatytas draudimas gamintojams dengti pacientų priemokų nuolaidas. Nuolaidų taikymo ribojimas, kai valstybė pati neturi galimybės dengti priemokų pacientams, mano nuomone, yra neracionalus ir nesuderinamas su pacientų interesais. ■

Vida Augustinienė Lietuvos pacientų organizacijų atstovų tarybos pirmininkė

SŪPUOKLĖS

Udinė Radzevičiūtė

Londono knygų mugėje sulaukė reikšmingo įvertinimo. Jos metu Europos Komisija paskelbė 2015 metų Europos Sąjungos literatūros premijos laureatus, tarp jų – lietuvių rašytoja. Premija U.Radzevičiūtei skirta už knygą „Žuvys ir drakonai“. Ji taip pat yra parašiusi knygas „Strekaza“, „Frankburgas“, „Baden Badeno nebus“ ir „180“. ES literatūros premijos laureatams įteikiama po 5 tūkst. eurų, taip pat jie skaitinami teikti paraiškas gauti knygų vertimo finansavimą. ■

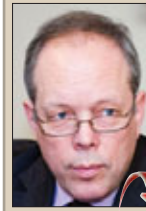
Arūnas Dulkys

tapo naujuoju valstybės kontrolieriumi penkerių metų kadencijai. Socialinių mokslų daktaras A. Dulkys yra pinigų politikos ir viešųjų finansų valdymo ekspertas, turi ilgametę darbo patirtį valstybės institucijose: Lietuvos banke, Lietuvos monetų kalykloje. Nuo 2007 metų jis dirba Valstybės kontrolės 8-ojo audito departamento direktoriumi – šis departamentas atsakingas už Europos Sąjungos struktūrinių lėšų panaudojimo teisingumą. A.Dulkys yra vadovavęs Seimo pirmininko sekretoriatui, buvo Seimo pirmininko patarėjas ekonomikos klausimais. ■

Odeta Tarvydienė

nuo kovo 13 dienos nebedirba Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos vadove. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teigimu, postą ji paliko abipusiu susitarimu. Per metinį valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos 2014-aisiais vertinimą tarnybos vadovė įvertinta ne aukščiausiu balu, o tik „gerai“. O.Tarvydienė Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai vadovavo nuo 2003 metų spalio. Jos kadencija turėjo baigtis 2018-aisiais. Konkursas į atsilaisvinsį postą dar nepaskelbtas. ■

Rimantui Vaitkui,

buvusiam Visagino atominės elektrinės (VAE) vadovui, pareikšti Generalinės prokuratūros įtarimai ikiteisminiame tyrime dėl energetikos bendrovių grupę valdančios VAE viešųjų pirkimų - dėl galimo tarnybinių pareigų neatlikimo. Ikteisiminis tyrimas dėl VAE konkursų pradėtas dar 2013-ųjų sausį, liepą skelbta, kad prokurorai maždaug dešimt dienų krėtė elektrinės patalpas. Tuomet R. Vaitkus teigė, kad prokurorams pateikta visa medžiaga. Fiziko išsilavinimą turintis R. Vaitkus VAE vadovavo nuo 2011 metų. Nuo pernai gegužės R. Vaitkus vadovauja „Vilniaus baldams“. ■

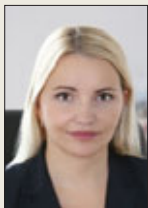
GEROS NAUJENOS

Vytautas Grigas
UAB „Grigo“ vadovas,
vyriausiasis dizaineris

Jauna lietuvių įmonė už sukurtą ažuolinių grindų kolekciją, kuri atrodo tarsi būtų pagaminta iš džinso audinio, pelnė didžiausios pasaulio dizaino

asociacijos „Red Dot“ apdovanojimą. Kolekcijos grindlentės pagamintos iš pilkos spalvos medžio, kuris tam tikrose vietose „nusitrynęs“, grindlentės šone eina geltona. Kategorijoje „Product Design“ lietuvių pelnytą „Red Dot Award“ apdovanojimą, neretai vadinamas dizaino pasaulio „Oskaru“, suteikiamas už novatorišką, funkcionalių ir kokybišką produktų dizainą. ■

Indrė Puišė
UAB „DPD Lietuva“
generalinė direktorė

Siuntų pristatymo bendrovė „DPD Lietuva“ pardavimo pajamos pernai, palyginus su 2013-aisiais, ūgtelėjo 8,7 proc. ir siekė 19,88 mln. eurų. Padidinti veiklos pajėgumus ir įsitvirtinti pristatymo privatiems asmenims segmente DPD grupė siekia įgyvendindama atsinaujinimo strategiją – keičia pozicionavimą ir prekių ženklą. „DPD Lietuva“ duomenimis, pernai siuntų srautai iš Lietuvos į Europos Sąjungos šalis išaugo 32,9 proc., tai atnešė 23,5 proc. daugiau pajamų. Bendras siuntų kiekis padidėjo beveik 10 proc. ■

BLOGOS NAUJENOS

Giedrė Kvedaravičienė
„Čili picos“ tinklo direktorė
Kultūros paveldo departamento (KPD) Vilniaus teritorinis padalinys pareikalavo sustabdyti savavališkai vykdomus vidaus remonto darbus „Čili picos“ kavinėse sostinės senamiestyje. Anot departamento, patalpose Didžiojoje ir Vilniaus gatvėse vykdomi vidaus remonto darbai, neturint leidimų bei darkant barokinius ir gotikinius rūsius, pažeidžia Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą. Patys „Čili picos“ atstovai teigia, kad darbai atliekami pasirūpinus visais dokumentais bei leidimais, suderintais at-sakingose institucijose. ■

je. Anot departamento, patalpose Didžiojoje ir Vilniaus gatvėse vykdomi vidaus remonto darbai, neturint leidimų bei darkant barokinius ir gotikinius rūsius, pažeidžia Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą. Patys „Čili picos“ atstovai teigia, kad darbai atliekami pasirūpinus visais dokumentais bei leidimais, suderintais at-sakingose institucijose. ■

Arūnas Baltrušaitis
UAB „Forum Cinemas“
vadovas

Tyrimą dėl galimo kartelio baigę Konkurencijos tarybos ekspertai įtaria, kad Suomijos kapitalo „Forum Cinemas“, platinama kino filmus, draudė

kitiems rinkos dalyviams taikyti nuolaidas bilietams. Tokie veiksmai, anot tarybos, galėjo padėti išlaikyti aukštesnes kainas kino teatruose Vilniuje ir Kaune ir pažeisti Konkurencijos įstatymą. Šešis kino centrus Lietuvoje turinčiai „Forum Cinemas“ grupei priklauso filmų platintoja „Forum Cinemas Home Entertainment“, užimanti didžiausią rinkos dalį. ■

Narystė

Lietuva – pakeliui į turtingųjų klubą

Lietuva praėjusią savaitę buvo oficialiai pakviesta pradėti derybas dėl narystės pasaulio ekonomikų elitiniu klubu vadinamoje Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijoje (EBPO). Nors mūsų šalies stojimas į EBPO, pasak užsienio reikalų ministro Lino Linkevičiaus, užtruks dvejus – trejus metus, naudą Lietuva gali pajusti jau derybų dėl narystės metu. Analitikų vertinimu, priklausyti EBPO yra ne tik prestižas, bet

ir didžiulis pripažinimas valstybei, jos vystymosi raidai. Be to, narystė EBPO neabejotinai pritrauks į Lietuvą daugiau užsienio investicijų, taip pat gali pakilti Lietuvos skolinimosi reitingai. Derybų dėl narystės procesą koordinuos vasario pabaigoje sudaryta Lietuvos narystės EBPO koordinavimo komisija, kuriai pirmininkauja Vyriausybės kancleris Alminas Mačiulis. Į ją taip pat įeina viceministrai, Lietuvos banko,

Konkurencijos tarybos, Statistikos departamento bei Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos atstovai. Tiesa, Lietuva – pakutinė iš Baltijos šalių, pakviesta derėtis dėl narystės Paryžiuje įsikūrusio gerai ekonomiškai išsivysčiusių pasaulio valstybių klube. Latvija tokio kvietimo sulaukė 2013 metais, o Estija, kuri deryboms dėl narystės šioje organizacijoje buvo pakviesta 2007-aisiais, po trejų metų tapo visateise EBPO nare. Šiuo metu EBPO priklauso 34 valstybės. Dėl narystės organizacijoje, be Latvijos, derasi Kolumbija ir Rusija, o nuo šių metų derybas pradės ne tik Lietuva, bet ir, manoma, Kosta Rika. Turtingųjų klubu vadinama EBPO – tai forumas, kuriame valstybių narių ekspertai diskutuoja, dalijasi patirtimi bei plėtoja naujas ekonominės bei socialinės politikos gaires, kurios vėliau perkeliamos į praktinį gyvenimą. Be to, EBPO tikisi tapti viena iš pagrindinių globalizacijos procesus veikiančių organizacijų. ■

Apklausa

Tinkamiausi politikai – tarp 40 ir 60 m.

Kokio amžiaus Premjeras (-ė) Lietuvai būtų geriausias? (proc.)

1 Iki 30 metų	0,0
2 31–40 metų	2,8
3 41–50 metų	56,6
4 51–60 metų	30,0
5 61–70 metų	1,4
6 Per 70 metų	0,0
7 Premjero darbo kokybė nuo amžiaus nepriklauso	9,2

Dauguma piliečių – 86,6 proc. mano, kad geriausias premjero amžius – nuo 41 iki 60 metų. Jaunystė kelia daugiau pasitikėjimo: 56,6 proc. palaiko Vyriausybės vadovą, kuris įkopęs į šeštą dešimtmetį. 9,2 proc. atsakė, kad Premjero darbo kokybė

nuo amžiaus nepriklauso, tačiau kraštutinumai ignoruojami – nėra palaikančių jauniklius iki 30 metų ir senolius, kuriems per 70, o 31–40 ir 61–70 metų politikai kelia pasitikėjimą atitinkamai tik 2,8 ir 1,4 proc. apklaustųjų. Požiūris, sakykime, blaivus, tačiau susijęs

tik su fizinėmis ir protinėmis galiomis. Tačiau kaip išmatuoti moralines savybes, jeigu klausama apie amžių? Smalsumą žadinantis klausimas apie tai, kokias pareigas galėtų užimti Dalia Grybauskaitė, pasibaigus prezidento kadencijai, kartu yra klausimas apie tai, kokias pareigybes apklaustieji geriausiai žino. Be abejo, Europos Komisijos pirmininkės postas yra ir žinomas, ir jo įgaliojimai suprantami. Manantieji, kad dabartinė Prezidentė tinka visiems nurodytiems postams (10,8 proc.), beveik prilygsta tiems, kurie mano, kad ji netinka nė vienam (12,2). Manantieji, kad D.Grybauskaitė galėtų būti Jungtinių Tautų Organizacijos generalinė sekretorė, palyginti su tokiais rezultatais, nėra mažuma (7,8 proc.) ■

Kokias pareigas galėtų užimti D.Grybauskaitė po prezidento kadencijos? (proc.)

1 Europos vadovų tarybos pirmininkės	16,8
2 Europos Komisijos pirmininkės	26,2
3 Europos Sąjungos vyriausiosios užsienio reikalų įgaliotinės	18,4
4 Jungtinių Tautų Organizacijos generalinės sekretorės	7,8
5 NATO generalinės sekretorės	3,2
6 Nė vienoms iš nurodytų pareigų D.Grybauskaitė netinka	12,2
7 Visoms iš nurodytų pareigų D.Grybauskaitė tinka	10,8
8 Apie tai negalvojau	4,6

Šaltinis: „Veido“ užsakymu rinkos tyrimų ir konsultacijų bendrovės „Prime Consulting“ 2015 m. balandžio 9-11 d. atlikta Lietuvos didžiųjų miestų 500 gyventojų apklausa. Cituojant apklausą, nuoroda į „Veidą“ būtina.

Diskusija

TAIP

Ar pritariate rusiško kanalo „RTR Planeta“ transliacijų sustabdymui?

Gintautas Mažeikis

Propagandą tyrinėjantis filosofas, Vytauto Didžiojo universiteto profesorius

Asmeniškai pats šiam žingsniui pritariu, bet nepateisinu sprendimo priėmimo procedūros. Lietuvos radijo ir televizijos komisija, paviešinusi, kas jų ekspertai, sukėlė diskusijų audrą. Įprastai komisijos, kurios remiasi ekspertų išvadomis, saugo jų anonimiškumą. Tokiu būdu visuomenė netenka galimybės daryti jiems viešo spaudimo. Taigi šiuo atveju paminta etika ir moralė.

Kitas abejones sėjantis momentas yra tas, kad Žurnalistų etikos komisija, kurios paskirtis – vykdyti ekspertavimą, atsisakė tai atlikti, o tai nebuvo paviešinta. Dar vienas sunkiai suvokiamas dalykas, jog tuo užsiėmė statutinė organizacija, kuri vadovaujasi įsakymo principu (pastarasis ir skiria ją nuo demokratinių organizacijų). Taigi kyla abejonė, ar statutinė organizacija gali vykdyti žiniasklaidos sferos ekspertavimą? Mano supratimu, kariuomenės atstovų įtraukimas į sprendimų priėmimą dėl rusiškų kanalų uždraudimo - ydingas.

Bet kokių atveju trims mėnesiams sustabdžius kanalo „RTR Planeta“ transliacijas Rusijos skleidžiama propaganda ir agresyvus žmonių įtikinėjimas savo auditoriją vis tiek pasieks. Šiais laikais jokia bėda rasti informaciją internete ar pasiekti ją pasitelkus palydovines antenas. Tiesa, daliai vyresnės kartos žmonių, nemokančių lietuvių kalbos, tai gali

tapti šiokia tokia problema: jie nebegalės matyti pamėgtų laidų ar filmų. Kita vertus, toks sprendimas išties šiek tiek sumažins agresyvų Rusijos įtikinėjimą, prieš kurį Lietuvoje nėra sukurta pakankamai priešnuodžių.

Įprastai normalioje politikoje cenzūra derinama su diplomatija, o jei kas nors draudžiama, tuo pat metu deramasi dėl sąlygų, kodėl tai turėtų būti leista. Prisimenant ankstesnes diskusijas ir draudimus, kurie Lietuvoje vyko dėl įvairių Rusijos kanalų laidų, jokių derybų nebuvo (jos arba nebuvo paviešintos, arba aš apie tai nieko negirdėjau). Kaip žinia, cenzūra be derybų mažai efektyvi. Taigi gal vertėtų peržiūrėti Lietuvos valstybei demokratines procedūras, o cenzūravimą suderinti su diplomatijos ir derybų principu. Jei to nėra, kyla klausimas, ar rusiško televizijos kanalo draudimo veiksmai pakankamai pagrįsti ir racionalūs. Taip ir norisi paklausti, ką būtent mes norime apginti: savo demokratijos principus? O gal tokiu savo elgesiu panašėjame į tuos kraštus prieš kuriuos mūsų veiksmai nukreipti? ■

NE

Kęstutis Girnius

Politologas, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentas

Esminis dalykas siekiant uždrausti televizijos transliacijas turėtų būti įrodymas, jog tai ne tik teoriškai kenksminga, bet esama ir konkrečių pavyzdžių (kad būtent dėl šių laidų kas nors nukentėjo, deja, šiandien pagrįstumo nėra). Asmeniškai man niekas nėra įrodęs, jog rusiško kanalo „RTR Planeta“ transliacijos programos kurstė nesantaiką ar karą. Kaip pažiūrėsi, tai cenzūra ir jau akivaizdu, jog ji veiksminga nebus: supriešins Lietuvoje gyvenančius rusus. Kadangi pats nebuvo šio kanalo žiūrovas, tiksliai nežinau, ko būtent neteks jo žiūrovai, tačiau mano prielaida, kad ši televizija žiūrėta ne dėl žinių laidų, o dėl kitų programų: sporto, filmų, serialų ir pan. Iki šiol šias transliacijas stebėję tikrai bus nepatenkinti ir, manau, jie turi teisę taip jaustis: juk jų teisės apribojamos. Iki šiol mėgtos televizijos programos tapo nebeįreikšmingos, taigi natūralu, kad pasipiktinimo netrūks.

Ką šiuo atveju galėtų padaryti Lietuvos valdžia? Pasistengti, kad žmonės, kuriems ši informacija svarbi, ją gautų per palydovinę televiziją.

Šį Lietuvos žingsnį suvokiu kaip spaudos cenzūrą. Problemiška, kad šalies Konstitucija tai leidžia ir įteisina. Mano įsitikinimu, spaudos cenzūra turėtų būti pateisinama tikrai kraštutiniu atveju, jei būtų įrodyta, kad ji tiesiogiai veda prie smurto, o iki šiol niekas to nėra įrodęs.

Esu gyvenęs JAV ir kitose šalyse, ten niekada niekas nėra kalbėjęs ar ėmęsis panašios cenzūros. Iš kitos pusės, tuo metu dar nebuvo isterijos dėl informacinio karo. Tačiau ir šiandien daugelyje šalių žmonės nemano, jog televizijos laidos, skelbiančios akivaizdžią netiesą, gali būti nepaprastai veiksmingos ir įtakingos. Žinoma, trys mėnesiai sustabdytų televizijos transliacijų nėra ilgas laiko tarpas. Norisi tikėti, kad po kiek laiko Lietuva atgaus sveiką protą ir atsisakys panašių draudimų. Galbūt ilgainiui ir patys cenzoriai supras, jog jų pasirinktas kelias nėra veiksmingas, o gal kitos šalys pradės su šypsena žvelgti į Lietuvos kovingumą ir kai kurių demokratijos principų nepaisymą.

Žinoma, nereikia pasiduoti Maskvos propagandai, bet kiekviename žingsnyje jos ieškoti taip pat neverta. Ne mažiau svarbu, kad nenustumtume į anturą planą vertybių, kurios svarbios demokratinei valstybei. ■

KULTŪRA

Valdovų rūmuose – Vytauto Didžiojo epochos diržas

Penktadienį, balandžio 17 d., 17 val. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose atidaroma tarptautinė vieno eksponato paroda „Viduramžių papuošalas. Mįslingasis Vytauto Didžiojo epochos diržas“. Joje pristatomas, spėjama, XIV a. pabaigos – XV a. I pusės Genujos meistrų, dirbusių Krymo pusiasalyje, Kafos mieste, sukurtas diržo segmentų rinkinys, turintis rytiškos ornamentikos bruožų. Rinkinį sudaro 11 apskritų plokštelių, sagtis, antgaliai ir du stačiakampiai apkalai. Visos diržo detalės pagamintos iš aukštos prabos sidabro, dauguma elementų paaukuota ir juodinta. Gotikinės sagties formos ir puošyba būdinga Lombardijos ir Venecijos meistrų mokyklai, o apskritos plokštelės liudija apie vietinę, tiurkišką įtaką. Atkreiptinas dėmesys į paukščių ir basiliskų vaizdavimą plokštelėse. Šis tureitikos (meninio metalo apdirbimo) technikos kultūros paveldo paminklas yra unikali, viena brangiausių ir reikšmingiausių vertybių Baltarusijos kultūros paveldo registre.

Diržas buvo rastas 1990 m. kartu su didžiuliu monetų lobiu Minsko srities Molodečno rajone, kaime, simboliniu pavadinimu Litva. Daugiau kaip dešimtmetį diržas priklausė privatiems kolekcininkams. 2006 m. Baltarusijos valstybinio universiteto profesoriaus Valentino Riabcevi-

čiaus dėka jis buvo perduotas valstybės nuosavybėn, o po metų pateko į Baltarusijos nacionalinio istorijos muziejaus rinkinius.

Kai tik diržas pateko į viešumą, atsirado daugybė spėlionių ir interpretacijų dėl jo kilmės bei priklausomybės. Dalis istorikų, motyvuodami stilistine diržo puošyba, ornamentika, datavimu ir tuo, kad tokio pobūdžio ir prabangos atributika galėjo priklausyti tik pasiturinčiam bei aukštas pareigas einančiam asmeniui, šią vertybę sieja su Vytauto Didžiojo asmeniu. Sukurta hipotezė, kad LDK gimęs chanas Chadži Girėjus 1428–1429 m. jį įteikė kaip dovaną Lietuvos valdovui. Taip pamažu įsitvirtino tradicija rastą dirbinį vadinti Vytauto diržu, nors tiesioginių ir neiginčių įrodymų, leidžiančių teigti, jog eksponuojama vertybė tikrai priklausė kunigaikščiui Vytautui, nėra.

Vytauto Didžiojo laikus ir valdovo asmenį vis dar gaubia paslaptys. Iki šiol nėra rastas Vytauto kapas, nežinoma, kur dingio jam siūsta karališkoji karūna. Todėl kiekviena to laikotarpio vertybė sukelia didžiulį istorikų ir menotyrininkų susidomėjimą. ■

Politinės lyderystės krizė

Partijos. Kai politinėse organizacijose nėra normalios „apykaitos“, naujų lyderių partijai ieškoma tarp giminaičių ar kaip reklaminio veido. Kelti kandidatų į valstybės vadovus kai kurios politinės jėgos seniai ne nepretenduoja.

„Paskutines dienas befunkcionuojantis Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų pirmininkas Andrius Kubilius pasitraukia pagal „geriausių“ kaimyninių Rytų valstybių pavyzdžius – pasiūlydamas įpėdinį“, – stebisi Kauno technologijos universiteto Viešosios politikos ir administravimo instituto direktorius prof. dr. Algis Krupavičius.

Maža to, A.Kubilius jį prilygino Estijos prem-

simenantis, ar kada įstojes į konservatorių partiją, kuriai dabar nori vadovauti.

Kita pretendentė atnaujinti konservatorių Irena Degutienė – pusaštuntų metų vyresnė nei pasitraukiantis lyderis. Patirtis – privalumas, nors kas galėtų paneigti, kad debiutuoti partijos lyderio poste beveik 66-erių gal kiek vėloka. Pasak A.Krupavičiaus, jei šalyse nevyksta revoliucijos, partijų pirmininkais paprastai tampa

Partijos tampa prekiniais ženklais, rinkimų kampanijoje jos varžosi, kuri geriau įvaldys politinį marketingą, o jų lyderiai panašėja į iš šalies samdomus supervadybininkus.

jerui, mat abu panašaus amžiaus. Tik Taavi Rõivas į partiją, kuriai dabar atstovauja, įstojo būdamas devyniolikmetis, prieš septyniolika metų, ir visą tą laiką joje aktyviai dirbo. O A.Kubiliaus protežė Gabrielius Landsbergis viešai televizijoje prieš pusantrų metų prisipažino gerai ne neat-

40–50 metų politikai. Bet galimos ir išimtys, taip pat tokiais atvejais kaip dabar: TS-LKD lyderių kaita ne tik subrendusi, bet ir perbrendusi, nes akivaizdu, kad A.Kubilius neturėjo jokių galimybių sustiprinti savo autoritetą ir kartu padėti partijai įgyti didesnę rinkėjų pasitikėjimą.

Politologas neabejoja, kad A.Kubiliui reikėjo pasitraukti anksčiau, matant, kad rinkėjų parama gerokai „išsalusi“ ir partija, net būdama opozicijoje, nepajėgia mobilizuoti daugiau rinkėjų, o kita dešinioji partija – Liberalų sąjūdis akivaizdžiai auga ir šauna į priekį. Tad dabar, konservatoriams vėluojant keisti lyderį, pasak politologo, blogame žaidime reikia ieškoti išeičių, ir I.Degutienės sėkmės atveju ji būtų pereinamojo laiko pirmininkė, kol partijoje atsirastų patyręs, bet jaunesnis lyderis.

Bet ar beveik 15 tūkst. narių turinčioje partijoje tik tokia konkurencija dėl lyderio posto, kad į jį gali pretenduoti partijos naujokas, nė karto nedalyvavęs Seimo ar savivaldybių rinkimuose, ir partijos veteranė, kurios amžiaus politikai dažniau atsisveikina, nei debiutuoja partijos lyderio poste? O prie to pridūrus, kad per beveik ketvirtą amžiaus, kai egzistuoja ši partija, tai bus tik trečias jos lyderis (nors ši partija yra kur kas skaudžiau prapylusi rinkimus, nei kad neseniai renkant savivaldybių tarybas ir merus), kyla abejonių, ar joje galioja, ar tik imituojami demokratiniai procesai. Iki šiomis dienomis vykstančių partijos pirmininko rinkimų bent jau nebuvo kilę klausimų, ar nesupanašėjome su kokia Rytų tradicijų valstybe, kurioje postai paveldimi.

Kai nėra rimtos konkurencijos partijos viduje, nenuostabu, kad konservatoriai ne tik pralaimi merų rinkimus net savo tėvonija laikomuose miestuose, bet ir varžytis dėl prezidento posto tebandė vienintelį kartą 1997 m., tačiau nesėkmingai.

Per 22-ejus konservatorių gyvavimo metus – tik du pirmininkai, nes net po skaudžių fiasko rinkimuose jiedu nesitraukdavę iš posto

Ir toli gražu konservatorių lyderystės brokas dar ne pats didžiausias tarp didžiųjų Lietuvos parlamentinių partijų, turinčių per 5 tūkst. narių, jau nekalbant apie demokratijos procesus kai kuriose mažesnėse partijose. Apskritai ar normalu, kad Lietuvai per daugiau kaip 22-ejus metus, kai buvo atkurta prezidento institucija, partijų deleguoti asmenys vadovavo tik šešerius metus: pirmus penkerius – socialdemokratų vedlys Algirdas Mykolas Brazauskas ir metus su trupučiu – gėdą Lietuvai padaręs „Tvarkos ir teisingumo“ lyderis Rolandas Paksas, iš šio posto nušalintas apkaltos būdu. Ne tik konservatoriai, bet ir kai kurios kitos didžiosios partijos ne tik nekonkuruoja, bet net nekelia savo kandidatų šalies vadovo rinkimuose.

Ką ten prezidento rinkimai – ne veltui partijos tiek metų priešinosi piliečių pageidavimui rinkti merus tiesiogiai, nes dabar kai kur jų regioniniai lyderiai neatsilaikė prieš grupelę rinkimams susibūrusių visuomenės atstovų. Maža to, ir per Seimo rinkimus kai kurie vėliau aukštas pareigas parlamente gaunantys politikai vengia varžytis vienmandatėse apygardose ar jose pralaimi konkurentams.

Paradoksas: rinkėjams taip mėgstant balsuoti už asmenis, o ne partijų sąrašus, net didžiosios partijos nesugeba iš savo narių surasti vieno kandidato į prezidentus, bent poros dešimčių, kuriuos rinkėjai tiesiogiai išrinktų merais, ir trijų keturių savo narių, sėkmės Seimo rinkimuose atveju pajėgsiančių vadovauti ministerijoms.

Ir tai ne tik tų beveik 4 proc. piliečių, Lietuvoje priklausančių partijoms, vidinė problema, o visų mūsų bėda, nes nuo politinės klasės ir jos elito kokybės priklauso visos valstybės kryptis ir pažangos tempas. Kodėl partijos nebeatlieka šios esminės savo funkcijos?

Nei atsinaujina, nei atsijaunina

Kas Lietuvoje su partijomis negerai, jei tik 116 224 asmenys valstybėje yra jų nariai? Juk demokratinis pasaulis geresnio valdymo būdo nerado. Visuomenė kaltinama, kad tai dėl jos neigiamo požiūrio į partijas – visi jie vagys! – pasitikėjimas jomis siekia vos apie 7 proc., o Vokietijoje beveik keturiskart, Nyderlanduose penkiskart daugiau. Tad kas Lietuvoje gali norėti tapatintis su institucija, kuri kelia tokį nepasitikėjimą?

Bet kur čia priežastis, kur pasekmė, galima ginčytis, kaip ir retoriškai klausti, kodėl tuomet aktyvūs piliečiai neina į partijas ir nepakeičia jų į gera? Tiesa, per pastaruosius penkerius metus partiečių padaugėjo beveik 8,5 tūkst. Daugėja ir partijų pavadinimų – dabar jų 41-a. Beje, kelios likviduojamos, kelios apie save nepateikė duomenų, nes, matyt, nėra ko ir pateikti, nes dažna partija – „proginė“, vieniems rinkimams, o kitos – tik kad koks pilypas galėtų prisistatyti kažkam atstovaujantis.

Vis dėlto naujų partijų ar dabar dar ir visuomeninių komitetų savivaldybių tarybų rinkimams steigimasis rodo ir aktyvios visuomenės

dalis desperacija, kad per esamas partijas savo idėjų nepareikšti, dėl galimybės patekti į valdžios institucijas nepakonkuruoti, nes partijos uždaros, konkurentų esamiems favoritams joms nereikia.

Kaip rodo tarptautinis „Euroelite“ tyrimas, Lietuvos parlamentinis elitas (tyrime prie parlamentinio elito priskiriami visi parlamento nariai, prie partijų lyderių – visi vadovaujamas pozicijas partijose užimantys asmenys: pirmininkai, pavaduotojai, frakcijų lyderiai ar seniūnai parlamente) amžiumi vis solidėja. Politikos veteranų tikrai nereikia kaip pasakoje sodinti ant rogučių – ilgaamžiškumas ir patirtis politikoje, žinoma, privalumas. Tačiau kai po ketvirčio amžiaus nepriklausomybės turime pačią vyriausią amžiumi Vyriausybę, kurioje yra net pirmoji Ministrų kabineto narių, vis dėlto kyla klausimas, ar tikrai per tiek metų nepribrendo nebe sovietinio išsilavinimo kartos žmonių vadovauti bent jau toms sritims, kuriose labai svarbios inovatyvios žinios.

Palyginimui: Lietuvos Vyriausybės amžiaus vidurkis yra 55 metai, o Estijos – šiek tiek per 41 metus, ką jau kalbėti apie jauniausią ES premjerą. O Estija, tyrime pripažinti, Lietuvą lenkia beveik visais parametrais – nuo priėmimo į euro zoną ar Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją datos iki mokslievių gebėjimų rezultatų ar gyvenimo trukmės ilgėjimo.

Apskritai Estijos politinis elitas, politologo A.Krupavičiaus skaičiavimais, vidutiniškai vos ne dviem dešimtmečiais jaunesnis nei Lietuvos, ir tai pasiekta ne kokiomis revoliucijomis, o normalia nuolatine politine apykaita. Taip, Lietuvoje kompartija buvo „tautinė“, tad jos aktyvistų valdžios institucijose lig šiol tebėra, o Estijoje į valdžią iš karto atėjo jaunesnė karta. Bet ir Estijos liaudies fronto pirmeiviai, išskyrus kelis politikus, jau išėję iš aktyvios politikos. „Ten apskritai politinio elito kaita didesnė, nes jų lyderiai keičiasi po kiekvieno partijos pralaimėjimo. Tai rodo, kad partijos, kaip organizacijos, sveikos. Pas mus tokios dinamikos nėra“, – konstatuoja A.Krupavičius.

Taip, kol lyderiai ir jų vedamos partijos laimi rinkimus, jiems nėra reikalo trauktis. Bet, pasak

politologo, demokratiname pasaulyje lyderystės atžvilgiu egzistuoja laiko ir saiko sąvoka, net kai partijoms vadovaujama sėkmingai. Štai Estijoje vienas ilgaamžiškiausių premjerų ES Andrusas Ansipas prieš rinkimus nutarė postą perleisti naujam lyderiui.

Lietuvos partijose tas atsinaujinimas ir atsijauninimas vyksta kažkaip keistai. Štai Darbo partijos steigėjas Viktoras Uspaskichas tai atiduoda kam ją valdyti, tai vėl valdžią susigrąžina, o ir davęs ją kam paturėti faktiškai vadžias laiko savo rankose.

Tiesa, atsinaujinimas ir atsijauninimas nėra sinonimai, o jaunystė nebūtinai reiškia modernumą. Tai puikiai atskleidžia kelių jaunų politikų pasiekimų lyginimas. Štai iki 2014-ųjų apie G.Landsbergį žinojo tik diplomatai ir jo senelio Vytauto Landsbergio biografai. Į Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų gretas 33-erį G.Landsbergis įsiliejo tik pernai, o jau netrukus buvo išrinktas į Europos Parlamentą. Galima neabejoti, kad išskirtinių idėjų per rinkimų kampaniją nežarstęs politikas sėkmės sulaukė dėl dviejų pagrindinių veiksnių – garsios pavardės ir fakto, kad su žmona augina keturis vaikus.

G.Landsbergis – Vilniaus universiteto šiuolaikinės istorijos bakalauras, tarptautinių santykių ir diplomatijos magistras. 2002 m. jis pradėjo dirbti Užsienio reikalų ministerijoje, kartu su Danija įsteigtoje taryboje, kuri padėjo pasiręsti sėkmingam Lietuvos stojimui į ES. Vėliau ministerijos Protokolo departamente organizavo tarptautines konferencijas, užsienio reikalų ministro vizitus, prižiūrėjo užsienio diplomatų akreditavimo procesą.

Jaunojo politikos dosjė – ir darbas Prezidento Valdo Adamkaus kanceliarijoje, jo vizitų į užsienį organizavimas, taip pat ketveri metai diplomatinės tarnybos Lietuvos ambasadoje Belgijoje bei postas A.Kubiliaus vadovaujamos Vyriausybės kanceliarijoje. Čia Gabrielius vadovavo Regionų skyriui, dirbo su projektais, skirtais lenkų tautinės mažumos integracijai, regionų plėtrai, santykiams su JAV ir Lenkija.

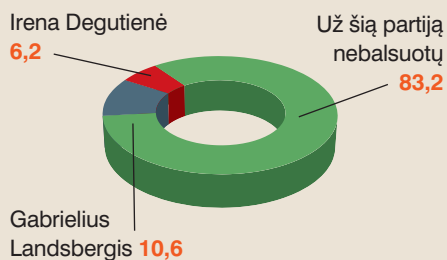
Tokia biografija ir karjeros raida yra puiki ir sėkminga diplomatai, valstybės tarnautojai, galbūt net politikui, žengiančiam pirmuosius žingsnius Seimo ar savivaldybės koridoriais. Tačiau ar to užtenka vienos didžiausių partijų vadovo ir premjero postui? Sėkmės atveju G.Landsbergis taptų ne tik jauniausiu, bet neabejotinai ir mažiausiai patyrusiu ministru pirmininku Europoje, iki tol nevadovavusiu ne tik kuriai nors šalies ministerijai, bet ir eiliniam partijos skyriui.

Tiesa, pastaruosius metus G.Landsbergis praleido Europos Parlamento darbų sūkurėje. Čia jis labiausiai pasižymėjo, kai parlamento Užsienio reikalų komitetas jį paskyrė pagrindiniu ataskaitos apie ES ir Rusijos santykių rengėju. Joje įvertinta ES ir Rusijos santykių padėtis ekonomikos, politikos, energetikos ir kitose srityse.

Ataskaitos projekte, dėl kurio galutinis balsavimas Parlamente numatytas birželio mėnesį, smerkiama Rusijos agresija, o ES raginama aktyviau spausti Rusiją laikytis tarptautinių įsipareigojimų bei imtis priemonių prieš jos pro- ➤

Rinkėjams labiau patiktų G.Landsbergis (proc.)

Atiduotų savo balsą TS-LKDP Seimo rinkimuose, jei šios partijos lyderis būtų:

Šaltinis: „Veido“ užsakymu rinkos tyrimų ir konsultacijų bendrovės „Prime Consulting“ 2015 m. 2015 m. balandžio 2-4 d. d. atlikta Lietuvos didžiųjų miestų 500 gyventojų apklausa. Cituojant apklausą, nuoroda į „Veidą“ būtina.

► pagandą, siekį skaldyti Europą ir pan. Jei parlamentaram jam pritaris, dokumentas bus teikiamas kitoms europinėms institucijoms bei Rusijos ir Rytų partnerystės valstybių vyriausybėms bei parlamentams.

Pasak Viešosios įstaigos „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ valdybos pirmininko Klaudijaus Manioko, ši G.Landsbergio parengta ataskaita yra reikšminga, o ypač svarbi Lietuvai ir toms valstybėms, kurios yra Rusijos kaimynės ir kurioms tai tarsi egzistencinis klausimas. Vis dėlto tokių ataskaitų įvairiomis užsienio politikos temomis parengiama daug.

„Pats paskyrimas yra rimta privilegija ir tam tikras pripažinimas, ypač G.Landsbergiui, kuris yra tik pradedantysis politikas. Paprastai tokias

ataskaitas rengia jau ne vieną kadenciją Parlamente dirbę, įtakingi parlamentaram. Bet, žinoma, to perversinti nereikia, nes tokių ataskaitų parengiama daug ir tai nėra kažkoks unikalus dalykas“, – aiškina K.Maniokas.

Panašias užduotis Lietuvos deleguoti europarlamentaram vykdo nedažnai: šioje kadencijoje panašią ataskaitą dėl Moldovos ir ES asociacijos susitarimo rengė Petras Auštrevičius, anksesnėse – Leonidas Donskis, Zigmantas Balčytis, Laima Andrikienė.

Žinoma, nereikėtų perversinti ir Europos Parlamento įtakos ES užsienio politikoje, nors po Lisabonos sutarties ji ir didėja, nes institucinėje hierarchijoje, kaip ir nacionaliniu lygmeniu, tai daugiausia vykdomosios valdžios kompetencija, o ES pagrindinis užsienio politikos

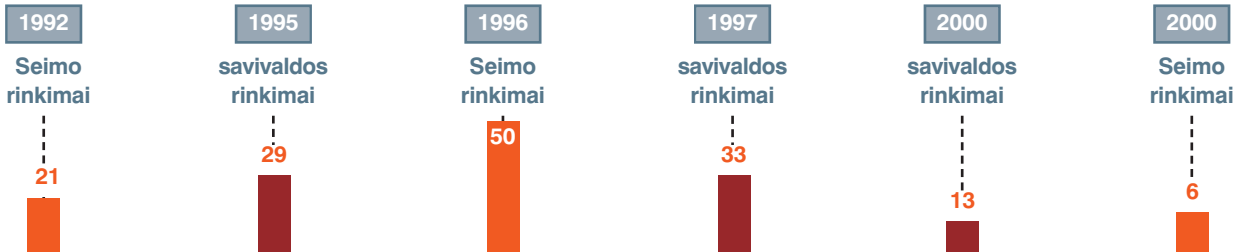
vykdytojas yra vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai.

Kitas G.Landsbergio nuopelnas dirbant Europos Parlamente – pastangos dėl makrofinansinės 1,8 mlrd. eurų dydžio finansinės pagalbos Ukrainai. Būtent jis pristatė šį siūlymą, kuriam kovą buvo pritarta Europos Parlamente. Žinoma, G.Landsbergiui atiteko tik pristatymo garbė, nes tokio masto sprendimai priimami bei derinami ilgai ir įvairiais skirtingais lygmenimis. Tačiau niekas nepaneigs fakto, kad iš 751 parlamento nario pasirinktas buvo būtent jis.

Užsienio politika, santykiai su didžiąja Rytų kaimyne bei adekvatus jos pavojų įvertinimas yra tie Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų arkliukai, kuriuos sėkmingai pasitelkia kiekvienas aktyvus šios partijos politikas.

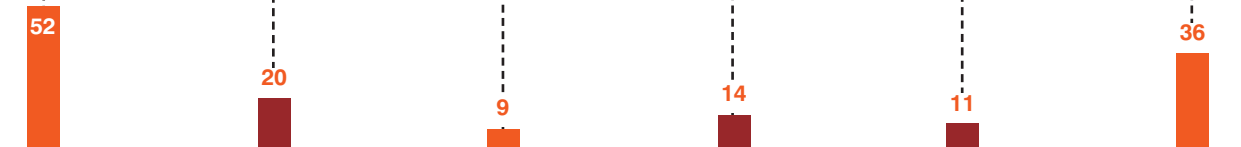
Lyderiai beveik nesikeitė net po pralaimėjimų rinkimuose *

Tėvynės sąjunga
(Sąjūdžio sąrašas)

1992 ← Vytautas LANDSBERGIS →

Socialdemokratai
(LDDP)

1992 Algirdas BRAZAUSKAS → 1993 Adolfas ŠLEŽEVIČIUS → 1996 Česlovas JURŠĖNAS → 2001

Liberalai
(LLS, LICS, LS)

1990 Vytautas RADŽVILAS → 1993 Šarūnas DAVAINIS → 1995 Ginutis VENCIUS → 1996 Eugenijus GENTVILAS → 1999 Rolandas PAKSAS → 2001

R.Paksas – pirmas ir vienintelis „Tvarkos ir teisingumo“ pirmininkas

Socialdemokratų vidinę konkurenciją didino tai, kad į ją susibūrė dvi partijos

* mandatų Seime, savivaldybių Tarybose proc.

Tačiau partijos lyderio ar ministro pirmininko kasdieninėje veikloje užsienio politika sudaro tik nežymią dalį, nes tai visų pirma Prezidento ir Užsienio reikalų ministerijos kompetencija. Rinkėjus kur kas labiau domina šalies ekonomikos būklė, socialinių problemų sprendimo būdai, pajamos, mokesčiai ir panašūs klausimai, o G.Landsbergio vizijų ir idėjų šioms kasdienės politikos sritims kol kas žinome nedaug.

Vidinėje partijos virtuvėje ir kovoje dėl pirmininko posto G.Landsbergis pabrėžia atsinaujinimo būtinybę, kalba apie Sąjūdžio vienybės sugrąžinimą. „Apie Sąjūdžio dvasią kalbu tada, kai išvaizduoju partijos vienybę. Daug girdime apie skirtingas nuomones, frakcijas, požiūrius, daug dalykų, kas mus skiria. O Sąjūdžio dvasia yra tai, kas vienija. Tada tai buvo laisvė. Šiandien

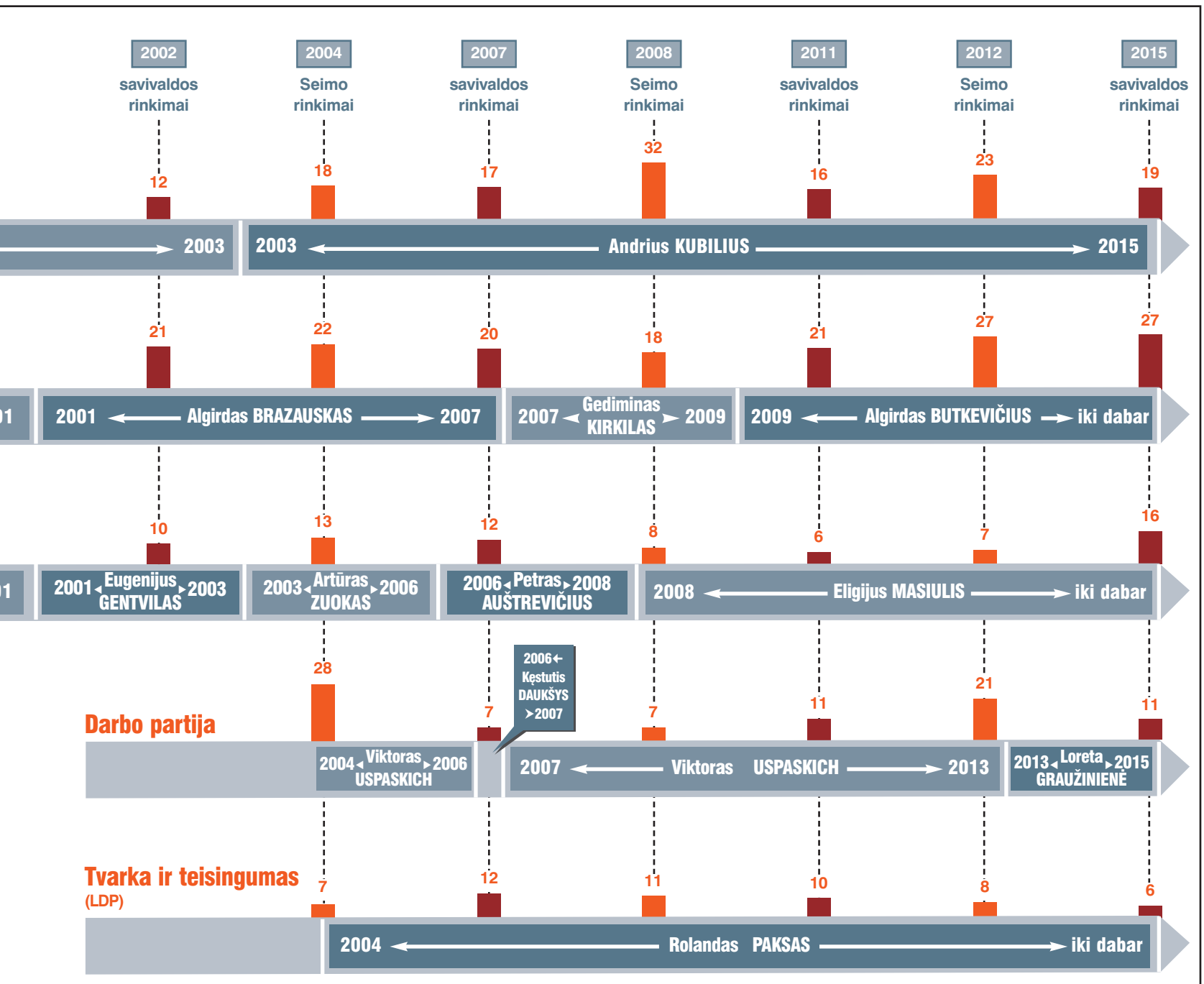
partijos bičiulių klausiu, kas mus vienija. Kalbu apie tai. Tai yra Sąjūdžio idėja man“, – viename interviu sakė politikas.

Pats G.Landsbergis teigė kandidatuoti į partijos pirmininkus pasiryžęs po A.Kubiliaus ir plataus partijos bendražygių rato parodytos paramos – politiką esą palaikė tiek politiniai tremtiniai ir kaliniai, tiek partijos tautininkų frakcija, tiek jaunoji karta.

Būtent pastarieji, vidurinio sluoksniu liberalių pažiūrų miestiečiai, yra labiausiai tikėtini G.Landsbergio šalininkai. Tačiau, kaip žinome, šis elektoratas akivaizdžiai „persidengia“ su vis sparčiau populiarėjančių liberalų rinkėjais, o už konservatorius aktyviai ir stabiliai balsuoja vyresnio amžiaus žmonės, pensininkai. Ar jie išlaikytų savo simpatijas pasikeitus lyderiui

2016-ųjų Seimo rinkimuose, kuriuose greičiausiai dalyvaus ir nauji dešiniųjų judėjimai, vadovaujami Naglio Puteikio ar kitų panašaus pobūdžio politikų? Tokių abejonių išreiškė daugelis senųjų konservatorių, o partijos lyderio rinkimų argumentu tai pasirinko ir pagrindinė G.Landsbergio varžovė I.Degutienė.

„Treti partijos pirmininko rinkimai atspindi, kad partijoje jau keleri metai vyksta aktyvi diskusija dėl partijos tapatybės, vertybių, veiklos strategijos ir ateities projekcijų. Iki šiol vis laimėdavo A.Kubiliaus modernus konservatizmas. Šią strategiją galima suprasti, bet daugeliu atvejų tai tėra retorika, naujas žodynas. Visuomenė tikisi iš politikų aiškių dalykų, pirmiausia savo padėties pagerėjimo, tikrų vertybių. Mes negalime būti labiau liberalūs nei >

I. Degutienės amžius debiutui partijos lyderio poste kiek vėlyvas, tačiau G. Landsbergis politikoje kol kas garsus tik dėl savo pavardės

► patys liberalai“, – tokią nuomonę feisbuke išreiškė I. Degutienė remiančiam krikščionių demokratų flangui partijoje priklausantis Valentinas Stundys.

Be to, tarsi iš niekur atsiradusio G. Landsbergio, kurio pagrindinis ginklas išlieka garsi pavardė, iškilimas gali ne itin patikti ir kitiems aktyviems partijos nariams, turintiems ambicijų kilti aukščiau. Daugelis gali užduoti klausimą apie savo perspektyvas, jeigu partijos lyderiu iš karto tampa pusantrų metų joje praleidęs šiandieninio partijos lyderio protežė ir jos įkūrėjo, ilgamečio vadovo bei garbės pirmininko anūkas.

Pats G. Landsbergis sako, kad politinė sistema šalyje dar tik formuojasi, todėl pusantrų metų stažą partijoje turinčiam politikui sėkmingas dalyvavimas pirmininko rinkimuose yra galimas.

Kaip pavyzdys G. Landsbergiui dažnai minimas šiandieninis Estijos ministras pirmininkas T. Roivas, kuriam šiuo metu yra vos 35-eri. Jis yra jausias vyriausybės vadovas Europos Sąjungoje. Jį, kaip pavyzdį, pristatydamas Gabrieliaus kandidatūrą, nurodė ir A. Kubilius. Tačiau skirtumai tarp šių dviejų asmenybių daugiau nei akivaizdūs.

T. Roivas prie Reformų partijos prisidėjo 1998-aisiais, būdamas vos devyniolikos. Politinę karjerą jis pradėjo kaip teisingumo ministro

patarėjas, vėliau vadovavo vienai iš Talino savivaldos tarybų, patarinėjo demografijos ministeriui. Netrukus T. Roivas tampa Reformų partijos lyderio A. Ansipo patarėju, yra išrenkamas į Talino miesto tarybą ir parlamentą, kur per dvi kadencijas spėjo vadovauti Finansų ir Europos reikalų komitetams. 2012-ųjų pabaigoje T. Roivas pradeda vadovauti Socialinių reikalų ministerijai, o dar po poros metų netikėtai tampa Reformų partijos lyderiu ir Vyriausybės vadovu.

Nors jaunojo politikos karjera atrodo lyg rožėmis klotą, iš tiesų T. Roivui Reformų partijos vairas atiteko tik palankiai susiklosčius aplinkybėms. A. Ansipui paskelbus apie ketinimą dirbti Briuselyje, partijos pirmininko postas buvo numatytas eurokomisarui, partijos įkūrėjui ir buvusiam premjerui Simui Kallasui. Tačiau žiniasklaidoje pasirodė informacija apie įtartinę S. Kallaso, tuomet ėjusio Estijos banko vadovo pareigas, 1995 m. susirašinęjimą su vienu Rusijos banku, kuriame buvo išaldytos Estijos įmonių lėšos, ir jis lyderio posto atsisakė. Tada partijai pradėjo vadovauti T. Roivas.

Jaunasis lyderis kiekvieną kartą pabrėžia patirties trūkumo nejauciantis – darbo parlamente, vyriausybėje ir A. Ansipo komandoje esą visiškai užtenka naujoms pareigoms vykdyti. Vis dėlto, nors Estija ir mėgsta pasigirti, kad jai vadovauja jausias premjeras ES, šis dažnai

ir kritikuojamas dėl idėjų bei turinio stygiaus.

Kaip svarbiausią ir daugiausiai atgarsio sulaukusį ministro pirmininko žingsnį analitikai išskiria priimtą kohabitacijos įstatymą, kuris atvėrė galimybę nuo 2016-ųjų šalyje registruoti tos pačios lyties asmenų civilinę partnerystę. Didesnė dalis estų šiam sprendimui nepritaria, ir manoma, kad jis buvo viena iš dviejų naujų dešiniųjų partijų sėkmės per pastaruosius parlamento rinkimus priežasčių. Užsitęsios porininkinės derybos dėl naujosios valdančiosios koalicijos parodė, kad dar ne viskas jaunajam lyderiui sekasi idealiai.

Bet jaunystė, kaip politinės kokybės, kriterijus anaipol nėra vienareikšmis. Štai Graikijos vairą po šių metų sausį vykusių rinkimų perėmė radikali kairioji partija „Syriza“, vadovaujama 40-mečio Alexio Tsipro, kurio vardas Europoje jau tapo neatsakingos ir populistinės politikos simboliu. Neišbrendamų skolų naštos kamuojamai šaliai dar prieš rinkimus A. Tsipras žadėjo padidinti minimalų darbo užmokestį, grąžinti vadinamąją trylikimą išmoką gaunantiems mažiausias pensijas, pakeisti ankstesnės vyriausybės įvestas taupymo priemones, kurias taikyti įpareigojo ES ir Tarptautinis valiutos fondas. Be kita ko, „Syriza“ iš Vokietijos už nacių nusikaltimus pareikalavo kelių šimtų milijardų eurų.

Beje, dabar į konservatorių partijos lyderius pretenduojantis G.Landsbergis nėra vienintelis, kurio žvaigždė šios partijos politinėje padangėje sužibo staiga ir prieš pat Europos Parlamento rinkimus. 2009 m. Europos Parlamento rinkimuose mandatą praktiškai dovanų gavo Radvilė Morkūnaitė. Baigusi fortepijono atlikėjos studijas ji porą metų dirbo konservatorių parlamentarų padėjėja-sekretore, o prieš Europos Parlamento rinkimus tapo konservatorių valdomos Užsienio reikalų ministerijos ministro patarėja. Na, nesunku įsivaizduoti, kiek patarimų pianistė davė tuomečiam ministrui, diplomatijos vilkui Vygaudui Ušackui. Jaunoji konservatorė daug nepasizymėjo ir Europos Parlamente. Antrąkart išlošti šioje loterijoje, kurios prizas – geriausiai apmokama Lietuvos politiko vieta, nepavyko, kaip nepavyko ir laimėti rinkimų į atsilaisvinusią Seimo nario vietą.

Kai nėra natūralios „apykaitos“, toks jaunimo protegavimas, kaip konservatorių partijoje R.Morkūnaitės ar G.Landsbergio, neturi nieko bendra su lyderių ugdymu pagal demokratijos kanonus. Taip, partijos turi savo jaunimo organizacijas, tačiau jos, gal išskyrus Darbo partijos, visai menkai girdimos. Naujiems lyderiams partijose augti dirva labai nepalanki, nes amžinieji lyderiai ir jų favoritai bijo konkurencijos, o turintieji ambicijų kilti partinės karjeros laiptais stokoja motyvacijos mokytis lyderystės: gali tekti ir pensijos sulaukti, kol gausi kokį postą, nes partijose nėra demokratiname pasaulyje veikiančios natūralios kadru ir lyderių „apykaitos“, kai partijai pralaimėjus rinkimus ar krintant jos reitingams prieš rinkimus lyderis užleidžia postą tam, kuris gali timpltelėti partiją į priekį.

Per savo partijos egzistavimo metus nuo 1993 m. konservatoriai turėjo vos du lyderius, socialdemokratai – penkis. Liberalai (tiesa, jie vis jungėsi ir skyrėsi) – net aštuonis, „darbiečiai“ – tris, o „Tvarka ir teisingumas“ – vienintelį R.Paksą (tiesa, „darbiečiai“ ir „tvarkiečiai“ įsisteigė dešimtmečiu vėliau).

Konservatorių partijoje, nors pirmininko rinkimai vyksta kas dveji metai, A.Kubilius buvo renkamas dvylika metų, nepaisant partijos sėkmių ir visiškų fiasko. Politologas A.Krupavičius stebisi paradoksalia situacija šioje partijoje: „Viena vertus, tai vienintelė partija Lietuvoje, kuri turi pirminius rinkimus, tai yra visi partijos nariai gali balsuoti. Kita vertus, politinės kultūros požiūriu akivaizdu, kad, žvelgiant į kelerius įvykius lyderių rinkimus, šioje partijoje, nepaisant demokratinų procedūrų, kultūra ir elgsena gerokai autokratiška, autoritarinė, nomenklatūrinė, o dabar atsiranda dar vienas neigiamas elementas – nepotizmas (giminių protegavimas). Vadinasi, vidinė partinė demokratija kaip mechanizmas veikia prastai – per mažai konkurencijos, diskusijų, organizacija hierarchinė, visuomet žiūrima į viršų, ką sako stipresni, ir tokios tradicijos neišnyksta.“

Politologo vertinimu, socialdemokratų gretoje konkurencijos šiek tiek daugiau. Gal ją paskatino tai, jog, susijungus dviem partijoms – LDDP ir socialdemokratams, buvo taikomos

Liberalai į Trakų savivaldybę siūlo Briuselyje gyvenančią A.Guogienę, garsią tik tuo, kad yra A.Guogos žmona

įvairios formulės, kvotų mechanizmai, kad suvienytoje partijoje būtų atstovaujama abiem dėmenims. A.Brazauskas buvo labai stiprus partijos vadovas, bet jam ši pozicija nebuvo esminė, gal todėl lyderių kaita vyko dažniau, nepopuliarūs lyderiai gana lengvai buvo pakeičiami populiariesniais.

Beje, ir A.Brazauskas turėjo pageidavimų dėl savo posto perėmėjo – jame jis matė Zigmantą Balčytį. Tačiau partiečiai savo partijos patriarchui nepakluso ir išsirinko Gediminą Kirkilą. O po jam vadovaujant prakištų Seimo rinkimų 2009 m. socialdemokratai savo vedliu pasirinko Algirdą Butkevičių. Partijos reitingai rodo, kad neapsiriko. Vis dėlto, A.Krupavičiaus nuomone, socialdemokratų vadovybėje akivaizdžiai trūksta jaunesnės kartos politikų.

Nors savivaldos ir tiesioginių merų rinkimų rezultatai iš postų išvertė net dviejų partijų – konservatorių ir „darbiečių“ lyderius, tačiau jokie uraganai iš posto neišrauna „Tvarkos ir teisingumo“ lyderio R.Pakso: įsisteigė sau partiją ir vadovauja vienuolika metų, pastaruosius šešerius – nuotoliniu būdu, iš Briuselio. „Tai hierarchinė, nomenklatūrinė partija, kurioje dominuoja R.Paksas. Bet kai trūksta konkurencijos ir partijose, ir visoje partinėje sistemoje (o Lietuvos atvejis panašus), tada lyderiai ir nesikeičia, o vieno lyderio partijos ne

tokios nesėkmingos, kaip galėtų būti“, – pabrėžia A.Krupavičius.

O Liberalų sąjūdžio lyderis Eligijus Masiulis, sėkmingai susiklosčius rinkimų rezultatams, politologo nuomone, gali pretenduoti į premjero postą. Liberalų lyderis turi ir gerą komandą. Scenarijus, kai partijoje yra stiprus lyderis, kuris turi komandą, – geriausias. Kai yra komanda, bet mažiau matomas lyderis, gali kilti lyderystės problemų, bet blogiausia – kai lyderis vienas, be komandos, o kiti tėra sekėjai. Tokios partijos sėkmė laikina, nes tęsiasi tol, kol populiarus vienas asmuo.

Vis dėlto ir liberalai turi problemų dėl lyderystės. Štai per 2009 m. Europos Parlamento rinkimus liberalų garvežiu tapo jų partijai nepriklausantis L.Donskis, per praėjusius – partijos naujokas Antanas Guoga, dabar pakartotiniuose savivaldybių tarybų rinkimuose Trakuose liberalai kelia A.Guogos žmoną Aistę, Briuselyje auginančią kelių mėnesių sūnelį, o lig šiol labiau garsėjusią pasakojimais, kaip išsaugoti gražias kūno formas.

G.Landsbergis vs I.Degutienė. Kuris Lietuvai geriau?

Konservatorių pirmininko rinkimai bet kurio pretendento pergalės atveju patvirtins partinės lyderystės problemų tendencijas: arba lyderis ▶

► bus palyginti solidaus amžiaus, arba valdžia gaus ne dėl savo nuoseklaus įdirbio visose valdžios pakopose.

Beje, „Veido“ užsakymu rinkos tyrimų ir konsultacijų bendrovės „Prime consulting“ atliktos apklausos duomenimis, rinkėjai labiau lauktų naujo veido: savo balsą per Seimo rinkimus atiduoti Tėvynės sąjungai-Lietuvos krikščionims demokratams, jei šios partijos lyderis būtų G.Landsbergis, žada 10,6 proc., jei I.Degutienė – 6,2 proc., tačiau, bloga žinia konservatoriams, visai už juos neketina balsuoti 83,2 proc.

Kuris laimės, prognozuoti sunku, nes krikdemiškoji konservatorių stovykla, palaikanti I.Degutienę, ir konservatoriškoji, remianti G.Landsbergį, vertinant pagal ankstesnių partijų lyderių rinkimų rezultatus, apylygės.

Beje, 2011-aisiais dalyvaudama rinkimuose I.Degutienė pasirodė netikėtai sėkmingai: už ją balsavo 4628, už A.Kubilių – 5546 konservatoriai. Politologas A.Krupavičius primena, kad tuo metu A.Kubilius buvo ministras pirmininkas, o kai partijos vadovas dar užima ir tokias pareigas, partijos retai keičia lyderius. Bet I.Degutienė tada metė A.Kubiliui pirštinę, ir parama partijos viduje jai buvo tikrai labai svari.

Kaip ir dabar, anuomet partijos lyderio rinkimuose susikovė konservatoriai, įkūnijantys skirtingus partijos ideologinius sparnus. Skirtingas ir jų politinis kelias. A.Kubilius – politikas profesionalas. Fiziko diplomą pagal tiesioginę paskirtį jis naudojo vos šešerius metus: išitraukęs į Sąjūdžio veiklą, tapo politiniu funkcionieriumi ir juo yra lig šiol.

I.Degutienė aštuoniolika metų dirbo gydytoja, o karjerą valdžios institucijose pradėjo pakviesta dirbti savo profilio – Sveikatos apsaugos ministerijoje. Tarp Sąjūdžio aktyvistų ir konservatorių partijos steigėjų jos nebuvo.

A.Kubilius – dukart premjeras, partijos pirmininkas. I.Degutienė dukart buvo Vyriausybės vadove, bet tik laikiną ir trumpai – jai vis tenka dublerio vaidmuo. Net Seimo pirmininko postą gavo „antruoju numeriu“, po Arūno Valinsko pasitraukimo.

Rinkimų šūkiu 2011 m. dvikovoje gana taikliai apibūdino veržovus: A.Kubiliaus – „Stipri valstybė. Veržli ekonomika. Solidari visuomenė. Orus žmogus“, I.Degutienės – „Niekada nesusipyk su savo sąžine“. Būdama Seimo pirmininke ji vertė mažinti išlaidas, ji viešai smerkia prasižengusius kolegas. Tiesa, kartais neaišku, ar jos poziciją lemia principai, ar populistiniai bandymai pataikyti į toną.

O A.Kubilius gynė ir prisidirbusius partiečius Vilių Navicką, Vitą Matuzą, neetiškai besielgiančių pripažintą Dainių Kreivį nedvejodamas pakvietė į savo komandą. A.Kubilius dėl galiybės turėti valdžią ar nors kokią įtaką jai nesibodi nieko, pavyzdžiui, sudarinėjo 2K (Kirkilas + Kubilius) sandorius.

Jis arogantiškas, o visuomenės nemeilė jam visai nesvarbi, bent jau taip jis ne kartą deklaravo. Jam nesuvokiama, kas yra socialinis jautrumas. Tiesa, visi pripažįsta, kad tik toks kietakaktis politikas gali vadovauti Vyriausybei krizės

Lietuvos Vyriausybės amžiaus vidurkis – 55 metai

laikotarpio, o tokia misija A.Kubiliui teko dukart.

Taip, jis – intelektualas, vizionierius. Tačiau jam įdomiausia modeliuoti, kas bus po poros dešimtmečių, o šiandienos sopulį, kad ir šilumos kainų, jis nematė iki pat savo premjeravimo kadencijos pabaigos.

I.Degutienė – visų laikų populiariausia konservatorių politikė, o A.Kubilius ir V.Landsbergis tik vis tarpusavyje varžėsi, kuris nepopuliariausias. Tačiau patiems konservatoriams tai nėra motais – jiems du dešimtmečius tinkamiausi atrodė nepopuliarūs visuomenėje politikai. G.Landsbergio į patikimiausių politikų sąrašus per sociologų apklausas respondentai lig šiol nėra įrašę.

A.Krupavičiaus prognozėmis, dabar partijos lyderio rinkimuose I.Degutienė turi mažai šansų, nors ir vertinama kaip pereinamojo laikotarpio lyderė, kol atsiras kitas, veikiausiai jaunesnis, stiprus vadovas, bet toks, kuris neturės „uodegų“, kaip G.Landsbergis. O jo „uodegos“ pirmiausia tai, kad jis pats savarankiškai jokios politinės karjeros nėra padaręs net pačioje partijoje ir, kaip paaiškėjo iš viešų interviu, net pats negali atsakyti, kiek laiko jis yra konservatorių partijos narys. „Keista situacija: turime vieną iš trijų stipriausių partijų valstybėje, ir staiga į jos lyderius pretenduoja asmuo, kuris sako: gal partijos nariu tapau prieš pusantrų metų, gal kiek seniau, tiksliai nepamenu. Vien po tokio pareiškimo toks pretendentas neturėtų jokių galimybių tapti partijos lyderiu“, – mano A.Krupavičius.

Juolab, primena politologas, politikams, kurie turi giminystės ryšių, politinėje demokratijoje keliama net didesni reikalavimai – jie turi įrodyti savo vertę, savo galimybes, ir įrodinėti tai per konkrečią veiklą, visų pirma dalyvaudami rinkimuose. Jei politikas būtų dalyvaavęs savivaldybių, parlamento rinkimuose vienmandatėje apygardoje, laimėjęs ar bent surinkęs daug balsų, jei būtų užėmęs kokį postą vykdomojoje valdžioje, jei būtų įrodęs konkrečiais veiksmais, kad yra kompetentingas ir pakankamai patyręs, tuomet niekam nekiltų

klausimų dėl nepotizmo, ar tai būtų Landsbergis, ar Mazuronis, ar Saudargas, ar kurios kitos politikų dinastijos atstovas.

„Dabar situacija priešinga ir vertintina kaip nepotizmo pavyzdys. Žaidžiama pavarde: faktas, kad konservatorių elektoratas ganėtinai stabilus, bet neauga, už juos balsuoja tie patys žmonės, o vienas didžiausių autoritetų jiems – Vytautas Landsbergis, ir tai garantija jo vaikui, kad už jį balsuos“, – sako A.Krupavičius, primindamas, kad, sociologų apklausų duomenimis, Lietuvoje dvi partijos turi tokius ištikimus rinkėjus: Lenkų rinkimų akcija, kurios per 80 proc. elektorato – vis tie patys rinkėjai, ir šiek tiek mažesnę jų pačių rinkėjų skaičių turintys konservatoriai.

Kurio iš varžovų pergalė būtų geriau Lietuvai? Tarptautinio projekto „Eurelite“, skirto parlamentinio elito Europoje lyginamajam tyrimui, tyrėja ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto profesorė dr. Irmėna Matonytė atkreipia dėmesį, kad lyderis vizionierius, žinoma, nėra blogai. Bet tokia lyderystė remiasi prielaida, kad daug ką ir iš esmės reikia pakeisti, reikia vos ne revoliucijos. O lyderis telkėjas pabrėžia gebėjimą tartis, derinti interesus, siekti kompromisų, tai yrs veikti demokratinės rutinos sąlygomis, kai pripažįstama, kad gerų idėjų monopolio viena partija (ar, tiksliau, jos hierachijos viršūnė) neturi ir negali turėti.

„Grįžtant prie telkiančiosios lyderystės privatumų, jau ne kurios partijos, o politinės institucijos lygmeniu įdomus (ir kai kam netikėtas, o gal net išdavikiškas ir gėdingas) yra išrinktojo Vilniaus mero liberalo Remigijaus Šimašiaus siekis ir pasiryžimas sudaryti perteklinę koaliciją“, – sako I.Matonytė apie naują politinės lyderystės pavyzdį.

Šiuo požiūriu, A.Krupavičiaus nuomone, I.Degutienės pergalė būtų perspektyvesnis atvejis stengiantis suburti valdančiąją daugumą. Ji turi patirties ne tik Seime, bet ir vykdomojoje valdžioje, buvo ministrė, laikinoji premjerė. Kai ją skyrė Seimo pirmininke, net opozicija pritarė jos kandidatūrai, nes ji – gera kompromisinė kandidatė. Tiesa, kaip pataria

Estijos Vyriausybės amžiaus vidurkis – 41 metai

A.Krupavičius, I.Degutienei būtų pravartu, kad jos komandoje atsirastų jaunesnės kartos konservatorių, – tuomet kartų problema savaiame atsiderėtų antroje vietoje. O dabar pasitelkus viešuosius ryšius bandoma sukurti įvaizdį, kad visi jauni konservatoriai palaiko jos konkurentą rinkimuose.

G.Landsbergis, pasak politologo, yra neprognuojamas, o demokratinėje politikoje pats blogiausias galimas politiko apibūdinimas – kad jis neprognuojamas, nežinomas, nenuspėjamas. Demokratinėse visuomenėse politiko, kaip lyderio, kokybė daugiausia matuojama jo politinės patirties indeksu (t.y. ar žmogus yra dirbęs savivaldos lygiu, ar dalyvavęs įvairiuose rinkimuose, ar vadovavęs įvairioms politinėms akcijoms, darbo grupėms, institucionalizuotoms struktūroms ir pan.).

Lietuvai reikia įkvepiančios lyderystės, tokių lyderių, kurie temptų valstybę į priekį. Deja, partijos tokių lyderių nebeišugdo. Tam, pasak A.Krupavičiaus, pirmiausia reikia, kad partijų viduje būtų vidinė demokratija ir konkurencija, kad jos pačios būtų gyvi mechaniz-

daugiau nei vienai partijai, karta.

Kuo skiriamės nuo europinio politinio elito

Ar daug mūsų politinis elitas skiriasi nuo kitų naujųjų ir senųjų demokratijų? „Eurelite“ tyrėjai iš Vokietijos ir Čekijos iškėlė hipotezę, kad parlamentas stabilus tada, kai pagal išsilavinimą, profesijas ir kitus parametrus jis yra tarsi visuomenės mini portretas. Demokratinėse Vakarų šalyse tai maždaug atitinka, o Vidurio ir Rytų Europoje parlamentariai daug labiau išsimokslinę nei šalių vidurkis, be to, beveik du trečdaliai jų – technokratai, mažiau nei vidutiniškai visuomenėje mokytojų, akademinės bendruomenės, kūrybinių profesijų atstovų, vadinasi, galima daryti prielaidą, kad mažiau idėjų generatorių, vizionierių.

Vienas iš „Eurelite“ tyrimo tyrėjų, ISM ir Vytauto Didžiojo universiteto lektorius dr. Gintaras Šumskas primena, kad pirmuose Lietuvos parlamentuose po 1990 m. kūrybinių proporcija buvo kur kas didesnė, o paskui po kiekvienų rinkimų mažėjo, o jų vietą užėmė techninių spe-

Partijos, net turinčios keliolika tūkstančių narių, daug metų neranda kandidato varžytis dėl Prezidento posto ar pergalės Seimo rinkimuose atveju – kelių savų ministrų.

mai, kai netrukdoma atsirasti naujiems lyderiams, o jie skatinami, motyvuojami, jiems padedama.

„Lyg ir turime demokratines taisykles, tačiau jos tikrovėje veikia su išlygomis. Turime ir apskritai demokratiją su trūkumais, ir partinę demokratiją su ženkliais trūkumais – trūksta konkurencijos ir motyvacijos atsirasti jauniems lyderiams ir apskritai jauniems žmonėms eiti į politiką“, – teigia A.Krupavičius.

Kol amžinieji partijų vadovai su nepakeičiamą aureole dirbuoja partijoms net formaliai pasitraukę iš pirmininko posto, kol nori patys parinkti įpėdinius iš savo favoritų, net jei šie – priešrinkiminiai partijos naujokai, tol sunku tikėtis, kad užaugs lyderių, tinkamų vadovauti

cialybių atstovai, verslininkų tarpusluksnis, partijų funkcionieriai. „Lietuvos parlamentas tampa keistu dariniu, skirtu savęs reprodukcijai, nukreiptu į savo paties išgyvenimą, savo vietos jame išsaugojimą, balsų medžioklę, o politikos idėjoms lieka vis mažiau vietos“, – konstatuoja G.Šumskas.

Tyrėjas priduria, kad partijos tampa prekių ženklais, rinkimų kampanijoje varžomasi, kas geriau įvaldys politinę vadybą, o lyderiai panašėja į iš šalies samdomus supervadybininkus, kurie galėtų patempti visą partiją, bet tai nesusiję nei su partine politika, nei su ideologija – tai tik bandymas mėgdžioti sėkmės istoriją. Partijų sąrašų lyderiai – kaip įmonių reklaminės kampanijos veidai. Prieš kiekvienus rinkimus pamedžiojama

sportininkų, populiarių dainininkų ar šoumenų.

Tiesa, kaip pripažįsta politinio elito tyrėjas, ir kitur pasaulyje partinės politikos mažėja, vietojos lieka reformų politikos įgyvendinimo verslo planai, ir Vakaruose – populistinių partijų bumas, populiarėja postmodernios partijos, tokios kaip žaliųjų ar kitos, besirūpinančios kažkuria atskira sritimi, nes Vakaruose visuomenės skirtumai trina, nebeliko poreikio kažko ginti, bet atsirado naujų problemų, pavyzdžiui, nepasitenkinimas dėl imigrantų.

Bet, kaip rodo „Eurelite“ tyrimas, Lietuvos politinio elito, palyginti su vakariečiais, specifika ta, kad mūsų lyderiai rečiau išrenkami vienmandatėse apygardose, o kartais jose net nekandiduoja, kad yra santykinai vyresni, kad vis mažta jų anksčiau turėta darbo patirtis savivaldybių lygmeniu, kad mažai moterų.

Beje ir kitose ES valstybėse dažnai konstatuojama lyderystės krizė, pastebint, kad politikoje labai trūksta stiprių figūrų, kurios gebėtų ir turėtų valios prisimti atsakomybę ir susidoroti su dideliais iššūkiais bei problemomis. Taip dažnai aiškinama vangi ir valios stokojanti Europos pozicija karo Ukrainoje kontekste, užsitęsęs ekonomikos nuosmukis, euro problemoms ir kt.

Bet kol didžioji dalis Europos stagnuoja, ekonomine tvirtove ir visos Bendrijos atrama išlieka Vokietija su stabiliai mažu nedarbu ir lanksčia pramonės struktūra. Besitęsianti euro krizė pavertė Vokietiją didžiausia kreditore, o iš regiono lyderės ji jau tapo viso žemyno supergalbe. Kai JAV socialinė nelygybė siekia rekordines aukštumas, o Kongrese politinės rietenos praktiškai nuvedė į aklavietę, Vokietija išsaugojo savo vidurinį sluoksnį ir socialinį solidarumą, o Bundestage įstatymai prasiskina kelią per rekordinį laiką. Kai per pastaruosius Europos Parlamento rinkimus daugelyje šalių triumfavo įvairios kraštutinės politinės jėgos, Vokietijoje lengvą pergalę iškovoję nuosaikios proeuropietiškos partijos.

Didžioji dalis šių nuopelnų priklauso 60 metų Angelai Merkel, kurią vokiečiai švelniai vadina Mamyte kanclere, o biografai jau praminė Visos Europos kanclere. Nuo 2000-ųjų ji vadovauja Vokietijos krikščionių demokratų sąjungai, kuri vienią per pusę milijono narių, o nuo 2005 m. jau trečią kadenciją užima kanclerio postą.

Racionaliu ir šaltu mąstymu pasižyminti politikė, jaunystėje įgijusi fizikinės chemijos daktaro laipsnį, vaidino pagrindinį vaidmenį ES susitariant dėl Lisabonos sutarties, siekiant sureguliuoti finansinę euro zonos krizę, susitarti dėl paliaubų Ukrainoje, išspręsti nesibaigiančius Graikijos finansinius sunkumus, išlaikyti ES vienybę, sureguliuoti JAV ir Vokietijos šnipinėjimo skandalą ir daugelį kitų stiprios rankos bei ryžtingos pozicijos reikalaujančių problemų.

Daugelį šių uždavinių jai pavyko atlikti išsaugant stublinamą 75 proc. siekiantį populiarumą. Svarbiausias ir daugiausiai nerimo keliantis klausimas šiuo metu – ar politikė sieks ir ketvirtosios kadencijos.

Žvelgiant į savąjį kiemą, tokios politinės lyderystės galima tik pavydėti. ■

**Aušra Lėka,
Dovaidas Pabiržis**

T.Haughtonas: „Didžiosios Britanijos išėjimas iš ES būtų nešvarios skyrybos“

Šalis atskalūnė. Nors dar neseniai į kalbas apie galimą Didžiosios Britanijos pasitraukimą iš Europos Sąjungos žiūrėta kaip į populistų bandymus gauti dėmesio, dabar apie tai svarsto rimčiausi Europos politikai. Ar tai realu ir kuo tai gresia, nagrinėjame su politologu iš Birmingamo universiteto Timu Haughtonu.

Europos politikos ekspertas T.Haughtonas VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute skaitė viešą paskaitą apie „Brexit“ – Didžiosios Britanijos pasitraukimo iš ES galimybę

VEIDAS: Ne pirmas kartas, kai aukšti Didžiosios Britanijos politikai prabyla apie galimą pasitraukimą iš ES. Anksčiau niekas to per daug nesureikšmindavo, tačiau dabar ši idėja atrodo įgavusi visai kitą svorį. Kas čia nutiko: ar tokia galimybė tapo realesnė, ar jos eskalavimą veikiau lemia artėjantys visuotiniai parlamento rinkimai?

T.H.: Iš tikrųjų tokios galimybės tikėtinas labai priklausys nuo gegužės 7-ąją vyksiančių rinkimų rezultatų. Kodėl šis klausimas atsirado politinėje darbotvarkėje? Tai turi daug bendro su Didžiosios Britanijos konservatorių partijos vadyba, taip pat siejasi su būdais, kaip tvarkomasi su politinėmis skirtimis Europoje. Iš istorinės pusės verta paminėti, kad Didžiojoje Bri-

tanijoje jau esame dėl to turėję vieną referendumą 1975-aisiais. Tuo Haroldas Wilsonas, tuometis ministras pirmininkas, iš esmės pasinaudojo kaip Leiboristų partijos valdymo įrankiu. Kadangi du leiboristų sparnai nesutarė, buvo rastas paprastas sprendimas: leiskime sau nesutikti, renkime referendumą ir spėsime, ką toliau daryti, atsižvelgdami į jo rezultatus.

Konservatorių partijoje yra labai iškilus euroskeptikų sparnas, greta – didžioji dalis konservatorių, kurie nerodo didelio entuziazmo ES atžvilgiu, bet mano, kad Didžioji Britanija vis dėlto turėtų joje likti. Paminėtina, kad euroskeptiškai nusiteikusi ir Didžiosios Britanijos nepriklausomybės partija. Pastaraisiais metais ji išgyvena pakilimą. Auganti parama Nepriklaui-

somybės partijai akivaizdžiai atplėšia rinkėjus nuo Davido Camerono Konservatorių partijos.

Praėjusių metų vasarį D.Cameronas „Bloomberg“ centre Londone per savo kalbą pareiškė: jei per rinkimus Konservatorių partija parlamente gaus daugumą, 2017 m. bus surengtas referendumas dėl Didžiosios Britanijos likimo ES.

Iš dalies D.Camerono strategija yra tokia, kad prieš pasilikimo ar išėjimo referendumą jis dar keliautų į Briuselį persiderėti dėl įvairių reformų rinkinio. Tuomet jis britams galėtų pasakyti: žiūrėkite, aš buvau Briuselyje, pasiekiau tam tikrų reformų, dėl jų nuo šiol ES taps geresnė, todėl siūlau mums visiems vis dėlto likti ES.

Antra priežastis, kodėl jis žada referendumą, susijusi su labai paprastais politiniais tiks-

lais. Referendume nauda būtų ta, kad D.Cameronas galėtų pasakyti – štai jis siūlo Didžiosios Britanijos gyventojams apsisprendimo teisę dėl to, ar jie nori, ar nenori likti ES, o kiti, opozicija, to nesiūlo. Vadinasi, D.Cameronas tuo tarsi nori pasiūlyti žinią, kad jis yra demokratiškesnis nei kiti.

Ar tai reali galimybė? Aš nemanau, kad Didžioji Britanija paliktų ES, bet tai priklausys nuo referendumo. Jei yra nors vienas dalykas, kurį sužinojome stebėdami referendumus pasaulyje, tai būtent tai, kad referendumai – nenuspėjamos priemonės. Žmonės, balsuodami per referendumą, ne visada tik atsako į klausimą balsavimo biuletenyje – dažnai jie kartu pareiškia nuomonę ir dėl kitų klausimų rinkinio. Tarkime, ar man patinka dabartinė valdžia.

Jei įdėmiau pažvelgtume į Europos istoriją, pamatytume, kad referendumai dažnai paveikiami būtent šio aspekto. Pavyzdžiui, Prancūzijoje 1992 m. buvo beveik nubalsuota prieš Mastroichto sutartį. Taip nutiko daugiausia dėl to, kad tuo metu daug prancūzų nemėgo François Mitterrand'o. Kitaip tariant, daug kas priklausys nuo visuomenės nuomonės referendumo laikotarpiu.

Aš pritarčiau nuomonei, kad yra nedaug galimybių, jog Didžioji Britanija paliks ES jau vien dėl šalies politinio elito daugumos ir verslo pasipriešinimo. Jie stipriai palaiko nuomonę, kad Didžiai Britanijai reikėtų likti ES. Negalima sakyti, kad jie nėra kritiškai dėl tam tikrų šiandieninės ES aspektų, bet vis vien gina pasilikimą ES šalių klube.

VEIDAS: Ar šiuo klausimu matomas stiprus lobizmas?

T.H.: Verslo lobizmas yra reikšmingas. Ir jis būtų svarbus žaidėjas, jei referendumas tikrai vyktų. Vis dėlto yra didelis skirtumas: stambus verslas labai palankus Didžiosios Britanijos pasilikimui ES, nes toks verslas labiau linkęs įsitraukti į valstybių sienas peržengiančią prekybą. Kadangi mažesnio dydžio verslas veltis į tarptautinę prekybą linkęs kur kas mažiau, buvimo bendroje prekybos zonoje argumentas jį veikia daug menkiausiai. Nepaisant to, tokie verslai irgi signalizuoja, kad Didžiai Britanijai geriau pasilikti.

VEIDAS: Kokios paprastų gyventojų nuotaikos? Ar jiems tai yra vienas svarbiausių klausimų?

T.H.: Visiškai ne. Dėl paprastų gyventojų požiūrio stublina vienas dalykas: Europa per rinkimų kampanijas labai retai patenka tarp pagrindinių klausimų. Tai paprastai būna gerokai mažiau reikšminga nei darbo vietos, viešosios paslaugos, kitos sritys – tai tikrai nėra lemiamas rinkimų aspektas.

Beje, viešoji nuomonė dėl ES Didžiojoje Britanijoje svyravo gana smarkiai. Sakyčiau, dauguma britų rinkėjų ES klausimu yra perkalbami. Jei viena ar kita pusė pateiktų gerų argumentų, nuomonė galėtų būti gana nesunkiai pakeista.

Žinote, koks skirtumas tarp britų ir dalies kitų valstybių požiūrio į ES? Sakykite, Lietuvai stojimas į ES tam tikra prasme buvo civilizacinis pasirinkimas, nusakantis jūsų vietą ir parodantis, kad priklausote Europos tautų šeimai.

Tuo jūs tarsi sakote, kad pabėgote nuo savo prieš 1990-uosius buvusios praeities ir neturite nieko bendro su „didžiuoju broliu“ Rytuose. O Didžiai Britanijai tai buvo kur kas menkesnis civilizacinis pasirinkimas. Didžiosios Britanijos svarstymas yra veikiau sąnaudų ir naudos skaičiavimas, kitaip tariant, kokie yra buvimo ES trūkumai ir pranašumai. Dėl to ir manau, kad britų nuomonė yra pakeičiama. Ji grindžiama kitaip nei kai kuriose kitose valstybėse.

Jei referendumas būtų rytoj, tai, naujausių apklausų duomenimis, 55 proc. balsuotų už likimą ES, 45 proc. – už išėjimą. Įdomu ir tai, kad, pagal naujausią informaciją, jei D.Cameronas keliautų į Briuselį ir pasiektų tam tikrų nuolaidų, paklausus to paties klausimo, balsuojančiųjų už pasilikimą ES procentas gerokai padidėtų.

VEIDAS: Kalbama, kad Didžioji Britanija galėtų pasitraukti iš ES, bet likti Europos ekonominėje erdvėje, laisvosios prekybos zonoje. Ar tai įmanoma ir naudinga?

T.H.: Įmanoma. Toks eigos scenarijus visiškai galimas, jei tik patinka norvegiškas pasirinkimas. Norvegija yra Europos ekonominės erdvės dalis, nors nepriklauso ES. Žinoma, tai pareikalautų derybų tarp ES ir Didžiosios Britanijos.

Pastarajai išeiti visai neišeinant tam tikra prasme būtų paprasčiausia galimybė, tačiau vis vien nešvari ir sudėtinga. Manau, tai galėtų nutikti – iš visų išėjimo galimybių ji net būtų realiausia. Aišku, tai pareikalautų tam tikros kainos. Pavyzdžiui, jei esi Europos ekonomikos erdvės narys, iš esmės vis tiek turi laikytis bendrosios rinkos reikalavimų, tačiau neturi žodžio. Norvegija kiekvienais metais moka įnašą ES, turi paklusti bendroms taisyklėms, bet neturi balso. Ji neturi įtakos sprendimo priėmimo procese ir turi priimti tai, kas būna nutariama kitų.

Tokių atveju išliktų priėjimas prie rinkos, kas yra pozityvu, bet Didžioji Britanija neturėtų žodžio ir veikiausiai vis tiek mokėtų įmokas ES. Toks variantas turėtų aiškiai ekonominę kainą. Žinoma, dabar kalbame tik apie rinką, tačiau Didžioji Britanija būtų išstumta ir iš daugybės kitų sričių, o tai reikšmingai atsilieptų. Sakykime, ji suinteresuota daugybe didelių prekybos

sandorių, bet neturėtų jokio žodžio. ES derėtų si jau dėl 27 valstybių narių naudos ir Didžioji Britanija nebegalėtų paveikti tų sandorių sąlygų bei aplinkybių. Dėl to ji pralaimėtų. Apibendrinant galima sakyti, kad toks būdas galėtų padėti sutaupyti šiek tiek pinigų, nes nereikėtų mokėti viso įnašo ES, bet atsirastų kitokių ekonominių bei įtakos nuostolių.

VEIDAS: Kaip manote, ar apsisprendimą stipriai paveiktų tai, kad daug britų gyvena kitose ES valstybėse?

T.H.: Labai geras klausimas, kas tada nutiktų. Tarkime, yra daug britų, gyvenančių Ispanijoje (daug kas nusprendžia praleisti savo pensiją saulėtoje Ispanijoje, nes kam tai daryti Lietuvoje Didžiojoje Britanijoje?). Jei Didžioji Britanija paliktų ES, šie britai daugiausia nebūtų ES piliečiai. Ar matytume šiuos žmones sugrįžtant? Nežinau, kad kai kurie grįžtų. Neabejotinai reikėtų sukurti naują susitarimų rinkinį. Šį klausimą verta akcentuoti.

Nuo 1973 m. Didžioji Britanija yra ES sumanymo dalis. Daugybė sprendimų priimta tokiame kontekste. ES politikos įstatymai iš dalies kurti atsižvelgiant į faktą, kad Didžioji Britanija priklauso šiam tarptautiniam klubui. Jei ji pasitraukia, kyla didžiulis klausimas dėl to, kas laukia visų tų dalykų, dėl kurių buvo susitarta nuo 1973 m. Labai daug nežinomųjų.

Vienas mano kritikos lobizmui, palaikančiam išėjimą iš ES, aspektų yra tas, kad niekada nemačiau Didžiosios Britanijos nepriklausomybės partijos ar kieno nors kito rimto plano ir diskusiją, kaip tiksliai turėtų vykti išėjimas.

VEIDAS: Kokie įmanomi „Brexit“ mechanizmai?

T.H.: Lisabonos sutartyje numatyta sąlyga, leidžianti šaliai palikti ES. Kol ši sutartis nebuvo ratifikuota, net nebuvo išlygos išeiti. Dabar tuo remiantis bent jau galima pradėti procesą.

Kad ir kas iš to išsirutuliotų, tai neišvengiamai būtų nešvarios skrybys ir neabejotinai pareikalautų daug sudėtingų derybų. Atsidurtume nežinomoje teritorijoje. Stebėtume situaciją, kai viena pagrindinių ES šalių, turinti 65 mln. gyventojų, išeina... Toliau – nežinomybė. Sakyčiau, kad britiškoje politinėje darbotvarkėje mažiausiai penkerius metus vyrautų derybos dėl išėjimo. Nemanau, kad tuo pačiu metu pavyktų nuveikti daug kitų dalykų. Briuselyje tai taip pat sugertų labai daug laiko ir pastangų.

Derybos būtų sunkios. Negalio išivaizduoti, kad ES kas nors norėtų, jog Didžioji Britanija gautų palankesnes sąlygas. Jei ji to pasiektų, tai galėtų sukelti panašių minčių kitoms šalims. Tai potencialiai galėtų būti precedentas ar dar nežinia kas. Atsidurtume tarsi pokerio lošime, kada statomos itin didelės sumos.

VEIDAS: Dėl kokių dalykų Didžioji Britanija siektų derėtis iš naujo, kad nebekiltų išėjimo klausimo?

T.H.: Yra daug politikos sričių, kuriose Didžioji Britanija norėtų pamatyti tam tikrų reformų. Pavyzdžiui, praityje būta bendros žemės ūkio politikos, žuvininkystės politikos ir kitų sričių reformų. Tikriausiai Didžioji Britanija tai „stumtų“ toliau. Vis dėlto, mano požiūriu, >

Apie ekspertą

Politologas doc. dr. Timas Haughtonas dėsto Europos politiką Birmingamo universitete (Didžioji Britanija). Jo moksliniai interesai apima rinkimų ir partinės politikos, Europos Sąjungos, Vidurio ir Rytų Europos vidaus politikos, santykių tarp Europos Sąjungos ir Didžiosios Britanijos tyrimus. 2012–2014 m. jis buvo Rusijos, Europos ir Eurazijos studijų instituto direktorius. Nuo 2008 m. yra žurnalo „Common Market Studies Annual Review“ redaktorių kolegijos narys. T.Haughtonas taip pat yra stažavęs Harvardo ir Johnso Hopkinso universitetuose. ■

Šaltiniai: Birmingamo universitetas, VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas

Konservatorių partijos lyderis D.Cameronas pažadėjo, kad jei per rinkimus konservatoriai gaus daugumą parlamente, 2017 m. vyks referendumas dėl išėjimo iš ES

► pagrindinė priežastis, kodėl Didžiosios Britanijos išėjimo idėja tarp britų sulaukia tokio populiarumo, glaudžiai susijusi su migracija. Tai raktas.

Mano lūkesčiai tokie, kad jei iš tikrųjų turėtų įvykti referendumas ir jei tai vyktų D.Camerono norima kryptimi, su ES būtų tariamasi dėl migracijos klausimų. Tai D.Cameronas galėtų „parduoti“ britams ir sakyti: žiūrėkite, pasiekiau reformų būtent šioje aktualioje srityje.

Priminsiu, kad turime keturias fundamentines ES steigimo laisves. Laisvas judėjimas yra viena iš jų. Tai šventa. Kas vis dėlto čia galėtų pasikeisti, tai naudos reikalavimo galimybės.

Tiesą sakant, šiuo klausimu daug ką būtų galima pakeisti, jei būtų pakeista vidaus teisė, todėl D.Cameronas nemažai galėtų padaryti ir pats. Vis dėlto, jei jis yra protingas vaikinai, ką gi jis darytų? Jis susietų kai kurias vidines reformas su kietomis derybomis ES, kad galėtų išeiti iš Europos Komisijos pastato Briuselyje ir pasakyti, kad štai laimėjau šią esminę nuolaidą.

Kita sritis, kuri būtų svarbi ne tiek dėl balsų, kiek Didžiosios Britanijos pramonei ir ekonomikai, būtų finansinės paslaugos. Aišku, kiekvienas bandymas paveikti bendrąją žuvininkystės ar žemės ūkio politiką britų būtų priimtas teigiamai.

Vis dėlto svarbiausia – su migracija susiję klausimai. Manau, britai skundžiasi ne tiek tuo, kad atvykėliai atvažiavo čia ir dirba, kiek tuo, kad jie atvyksta ir reikalauja naudoti pirmos dienos, naudojami Didžiosios Britanijos sukurtą gerovę. Šis euroskeptikų lobizmo as-

pektas labai paveikus. Jei būtų rasta, kaip šitai atremti, tai būtų svarbus argumentas.

VEIDAS: Kaip manote, jei Didžioji Britanija pasitrauktų, ar ja pasektų kitos ES šalys narės?

T.H.: Iš pradžių tikrai ne, nors yra ir kitų šalių, turinčių nemažų euroskeptiškų sentimentų ir susirūpinusių tam tikrais aspektais. Manau, kiekviena valstybė, galbūt turinti kokių nors minčių į tą pusę, pirmiausia labai įdėmiai stebėtų, kas nutiks Didžiajai Britanijai.

Verta priminti, kad Didžioji Britanija turi 65 mln. gyventojų. Dauguma ES valstybių kur kas mažesnės. Tikėtina, kad mažos valstybės bandytų sukurti vienos, tiesiog nerealus. Tokiai valstybei kaip Lietuva taip daryti nebūtų jokios prasmės, nors galbūt yra daug dalykų, kuriuos ES norėtų matyti pakeistus.

Mintis, kad didelė Vokietija galėtų palikti ES, skamba beprotiškai. Prancūzija? Ispanija? To taip pat neišsivaizduočiau. Taigi nėra apie kokias valstybes kalbėti. Net tose šalyse, kuriose stiprūs euroskeptiški sentimentai, nematau, kad toks scenarijus tikėtinas ir galėtų atsirasti politinėse darbotvarkėse. Jei Didžioji Britanija išeitų, ji būtų viena.

Be abejo, niekas nežino, kas nutiks per artimiausią dešimtmetį, geopolitinė padėtis gali smarkiai pakisti, vis dėlto nematau kitos šalies, kuri savanoriškai išeitų. Jau greičiau sugrius pati ES, nors ir tai labai mažai tikėtina.

VEIDAS: Ar ES galėtų išlikti stipri praradusi tokią stiprią valstybę, kaip Didžioji Britanija?

T.H.: ES išgyventų ir be Didžiosios Britanijos. Ši yra sunki, neparanki partnerė, tikrai ne ta ES šalis, su kuria būtų lengviausia dirbti. Tai „vie-

nos narės mažuma“, dažnai blokuojanti sprendimus. ES net palengvėtų, jei ji atsikratytų Didžiosios Britanijos. Kita vertus, ES prarastų nemažai puikių tarnautojų iš Didžiosios Britanijos. Būtų labai stipriai paveikta gynybos politika, nes realiai tik dvi šalys ES yra gynybinės galios – Didžioji Britanija ir Prancūzija.

Dar viena pasekmė – toks žingsnis padarytų Vokietijos dominavimą ES dar didesnį. Tai tikriausiai reikštų ir tai, kad ES taptų mažiau liberali, ypač ekonomikos srityje. Susiformuotų visai kitokia esybė, nors, manau, ES be Didžiosios Britanijos neprapultų. Didžiajai Britanijai išėjimas pridarytų daugiau žalos nei pačiai ES, nors tai stipriai smogtų abiem pusėms. Pamažytume apie dabar kaip tik vykstančias ES ir JAV prekybos derybas, kuriomis siekiama sudaryti Transatlantinę prekybos ir investicijų partnerystės (TTIP) sutartį, ar bandymus sudaryti sandorius su tokiomis didžiulėmis valstybėmis, kaip Indija. Jei ES praranda 65 mln. potencialių vartotojų, ji tampa mažiau patraukli Indijai, Kinijai, JAV. Tai reiškia, kad veikiausiai bus gautos ne tokios palankios sąlygos.

VEIDAS: Lietuvoje labai aktualios temos yra Ukraina ir Rusija. Jei būtų sutikta dėl sąlygų persiderėjimo ar Didžiosios Britanija pasitrauktų, ar lieka vilčių, kad ES artimiausiais metais pajėgtų spręsti tokio masto problemas?

T.H.: Tai pareikalautų milžiniškų laiko sąnaudų tiek iš ES, tiek iš Didžiosios Britanijos. Vadinasi, tas laikas negalėtų būti skirtas kitiems dalykams. Ne tik Ukrainai ir Rusijai, bet ir daugybei kitų svarbių problemų, reformoms įvairiose ES politikos srityse. Tai sulėtintų tokius

Britų euroskepticizmas

Dar nuo tada, kai buvo steigiama Europos ekonominė bendrija (EEB), Europos Sąjungos pirmakė, britai į šį sumanymą žvelgė skeptiškai. Nuo pat prisijungimo prie šio Europos valstybių klubo jie garsėjo kaip aršiausi vidiniai šio darinio kritikai.

1957 m., kai buvo pasirašoma Romos sutartis, įsteigusi EEB ir Europos atominės energijos bendriją (Euratomą), Didžioji Britanija ten kaip savo atstovą nusiuntė net ne ministrą, o vidutinio rango pareigūną – stebėti, o ne prisijungti. Tada šalis atsisakė prisidėti prie steigėjų, pabrėždama savo siekį išsaugoti nacionalinį suverenitetą. Viena stipriausių Europos šalių prie ES (kartu su Airija ir Danija) prisijungė tik 1973 m. – per pirmąjį plėtros etapą.

Tiesa, Didžioji Britanija į ES pateko taip vėlai ne visai savo noru. Kad buvo padaryta strateginė klaida, suprasta praėjus keleriems metams po EEB steigimo, ir tuometis ministras pirmininkas Haroldas Macmillanas 1961 m. pareiškė norą prisijungti prie EEB. Prireikė dar dvylikos metų, nes Prancūzijos vadovas Charles'is de Gaulle'is bijojo, kad britai taps JAV Trojos arkliu ES.

Mėgstama sakyti, kad kitoms Europos valstybėms dabartinis ES projektas buvo tarsi tam tikras civilizacinis apsisprendimas ar lūžis tarptautinės politikos srityje, o Didžioji Britanija jame išvelgė daugiausia ekonominės naudos galimybę.

Didžiosios Britanijos geografinė vieta lėmė tai, kad ji visada buvo šiek tiek nutolusi nuo žemyninės Europos aktualijų, prie sienų nebuvo ilgamečių priešininkų, su kuriais taika buvo itin svarbi (kaip tai svarbu „amžinoms“ priešininkėms Vokietijai ir Prancūzijai). Didžioji Britanija nebuvo ir nykštukė prie galingos sunkiai nuspėjamos kaimynės (dėl ko įstoti į ES buvo aktualu Baltijos šalims). Kaip primena žurnalas „The Economist“, Didžioji Britanija yra bene vienintelė ES valstybė, kuri Antrąjį pasaulinį karą atsimena laubiau su išdidumu nei su baime, taigi šiai stipriai ir įtakingai regiono valstybei tokie glaudūs ryšiai, kokius žadėjo ES, nebuvo tokie aktualūs.

Nors 1973 m. ji galiausiai prisijungė prie šio Europos šalių klubo, tai padarė be didelio entuziazmo, ir jau 1975 m. vyko referendumas dėl to, ar likti jame, ar ne. Ne veltui „The Guardian“ pabrėžia, kad su visuomenės skeptiškumu Didžioji Britanija susiduria seniausiai tarp šalių narių, ir ironiškai vadina tai vienu sėkmingiausių Didžiosios Britanijos eksporto produktų į žemyninę Europą.

Kad Didžioji Britanija yra euroskepticizmo lopšys, pagrindžia ir tas faktas, jog pirmą kartą būtent jos žiniasklaidoje, viename pagrindinių šalių leidinių „The Times“, 1985 m. buvo paminėtas šis apibrėžimas.

Didžiojoje Britanijoje galima matyti dvi euroskep-

ticizmo kryptis: vieni yra „kieti“ euroskeptikai, palaikantys Didžiosios Britanijos pasitraukimą iš ES, o kiti – „minkšti“, norintys padėti pagerinti reformomis. Pastarieji palaiko buvimą ES, tačiau stipriai oponuoja dar didesnei integracijai ar federalinės Europos idėjai, vėlgį akcentuodami, kad ES tvarka negali būti aukščiau nacionalinės. Euroskepticizmas dažnai siejamas su Didžiosios Britanijos dešiniaisiais – Konservatorių partija (toriai), vis dėlto ši nuotaika yra apėmusi skirtingose politinio spektro vietose esančias partijas. ES atžvilgiu kritiškai britų politikai mėgsta eskaluoti mintį, kad dabartinė ES yra visai kitokia, nei buvo tada, kai britai į ją įstojo. Britai norėtų pokyčių įvairiose srityse, tačiau šiuo metu vienas aktualiausių yra susijęs su didžiuoju imigracija į šalį. Laisvas judėjimas – vienas esminių ES principų, ir, žinoma, daugiausia judama turtingiausių ir geriausiai išsivysčiusių valstybių link. Atvykėliai, besinaudojantys gėrybėmis, kurių nepadėjo sukurti, neretai daug kainuoja.

Remiantis Eurobarometro nuomonės apklausomis, pastaraisiais metais visuomenės pasitikėjimas ES sumažėjo iki rekordinių mažumų. Net tradiciškai palankiausiai ES atžvilgiu nusiteikusių valstybių gyventojus, pavyzdžiui, vokiečius, ispanus, italus, vis labiau apima nusivylimas. ■

Šaltiniai: Kardiolo universiteto studija „Information Guide. Euroscepticism“ (2013 m.), Europos Komisijos informacija, įvairūs žiniasklaidos šaltiniai

dalykus, kaip bet kokia ES ateities plėtra, sukomplikuotų Rytų partnerystės politiką. Para turi tik 24 valandas, negalima lygia greta daryti daug skirtingų dalykų. Taip iš tikrųjų galime nukreipti žvilgsnį nuo kamuolio žaidime.

VEIDAS: Ar mažos šalys būtų paveiktos labiau?

T.H.: Veikiau galima kalbėti apie bendrą poveikį ES, o ne atskirai tokioms mažoms šalims kaip Lietuva. Nors, aišku, ji irgi būtų paveikta. Juk Didžiojoje Britanijoje dirba daug lietuvių. Ką potencialiai dar prarastumėte? Tradiciškai Didžioji Britanija yra ta šalis, kuri „stumia“ ES rinkos liberalizavimą ir panašius dalykus.

VEIDAS: Ar daug vilčių lieka, kad referendumas pasirodytų esąs tik politinis pažadas?

T.H.: Jei D.Cameronas laimės ateinančius rinkimus, manau, kad referendumas įvyks. Tai ne iš tų pažadų, kuriuos būtų galima lengvai sulaužyti. Tiesa, D.Cameronas pasakė, kad referendumas bus, jei jis turės konservatorių daugumą parlamente, o pagal dabartines nuomonių apklausas to neturėtų nutikti. Iki to dar nemažai trūksta, todėl konservatoriams gali tekti burti koaliciją ar būti mažumos vyriausybe. Teoriškai tokiu atveju būtų galima nesilaikyti pažado. Nepaisant to, manau, kad konservatoriams turint ir mažumos vyriausybę referendumas vis tiek įvyktų.

VEIDAS: Kokios yra kitų partijų pozicijos?

T.H.: Didžiosios Britanijos nepriklausomybės partija palaiko, pagrindinė opozicinė Leiboristų partija yra sakiusi, kad bent artimiausiu metu referendumo nebus – esą referendumas galėtų įvykti kada nors, jei būtų ratifikuota nauja sutartis (remiantis 2011 m. įstatymu, referendumas įvyktų, jei būtų rengiama kita ES sutar-

tis, šiuo metu nematau tam entuziazmo, tad taip vargiai nutiktų). Tikėtina, kad anksčiau ar vėliau referendumas bus, tačiau konservatorių rengiamo referendumo klausimu Leiboristų partija pasakė „ne“. Kiti kairieji irgi pasisako neigiamai, bet, atrodo, jie atviri galimybėms – reikia atsiminti, kad jie yra jaunesnieji koalicijos partneriai. Žalieji yra pasisakę, kad refe-

rendumo norėtų, tačiau jie turi tik vieną parlamento narį iš 650. Galbūt čia įdomiausi būtų su Škotija susiję dalykai. Škotijos nacionalinei partijai sekasi labai gerai, o škotai į referendumą žiūri palankiai.

Vis dėlto kol kas įvykiai labiausiai sukasi apie D.Cameroną ir jo pažadą. ■

Vaiva Sapetkaitė

Vienas opiausių klausimų britams – imigracija. Vis dėlto ES „variklio“ – Vokietijos kanclerė A.Merkel pareiškė, kad geriau matys ES be britų, nei darys kompromisų dėl laisvo žmonių judėjimo

Rezultatų sėkmė: ribos tarp pamokų turi nykti

Pasiekimai. Mokinys vienas, o mokomųjų dalykų daug, bet jis nesimoko žinių gabalais, nes tai – natūralus pažinimo procesas, o ne griežtai laike suplanuotas temų planas. Švietimo madas diktuojanti Suomija tikina pereinanti prie temų, susiejančių skirtingų dalykų žinias, o ne dalijančių mokinio dieną į valandas, kurias jis mokysis matematikos ar istorijos, nes to iš jo pareikalaus darbo aplinka.

Lietuvos mokyklose taip pat skatinamas toks požiūris ir pažintinė, tiriamoji veikla, paremta pedagogų darbu, kada jie derinasi prie mokinio ir skatina jo kūrybą bei mąstymą. Kitaip tariant, kai sukūrė idėją Lietuvos mokiniai pagalvos, už kiek ją parduotų, o mokytojas mokys ne septintokus, bet septintoką, neabejoja-

ma, kad jie pasieks ir geresnių rezultatų.

Šių metų „Veido“ gimnazijų reitingo metodika išliko tokia pati, kokia buvo pernai. Per 400 šalies vidurinių mokyklų ir gimnazijų išsirikiavo pagal svarbiausius akademinis pasiekimus. Kaip ir praėjusiais metais, šiemet reitinge 80 galutinio balo taškų skiriama už valstybinių

Ugdymo sėkmė priklauso ir nuo jo formų:
chemijos galima mokyti iš vadovėlio, bet galima ir eksperimentuoti

brandos egzaminų (VBE) rezultatų vidurkį, o daugiausiai 20 taškų mokyklos galėjo pelnyti už abiturientų, pirmu pageidavimu įstojusių į „svajonių“ studijų programą, dalį.

Vienoda metodika leidžia palyginti 2013 ir 2014 m. šalies bendrojo ugdymo mokyklų, išleidusių abiturientus, rezultatus. Matyti, kad vienos mokyklos stipriai pagerino savo rezultatus, kitos užleido pozicijas, šiųmečiame reitinge nukrisdamos kad ir per šimtą ar daugiau vietų, o trečios pagerino bendrą savo balą, palyginti su praėjusių metų rezultatais, tačiau greta jų atsirado didesnė pažangą padariusių mokyklų, todėl, nors ir pelniusios daugiau taškų, šiek tiek nusileido žemyn.

Žinoma, drąsiai galima sakyti, kad Lietuva turi prestižinių mokyklų lyderių: dešimtuose 2014 m. lieka absoliučios pirmūnės – Vilniaus licėjus, Kauno technologijos universiteto gimnazija, Vilniaus Žirmūnų gimnazija, Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazija, Kauno ir Vilniaus jėzuitų gim-

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

nazijos. Vis dėlto negalima paneigti, kad šios geriausios šalies ugdymo įstaigos išsirenka geriausius mokinius.

Vertinant kitų ugdymo įstaigų dvejų metų egzaminų rezultatus matyti, kad dalies jų įvertinimai kardinaliai skiriasi. Galima sakyti, tai ypač palietė mažesnes rajono mokyklas, kurių bendram įvertinimui ryškią įtaką gali padaryti kad ir menki kelių mokinių rezultatai. Pavyzdžiui, Alytaus r. Daugų Vlodo Mirono gimnazija, pernai buvusi 24 vietoje, šiemet nusileido į 274 vietą. Šios gimnazijos VBE vidurkis nuo 60,71 balo 2013 m. nukrito iki 34,38 balo 2014 m. Panašus šuolis žemyn lydėjo ir Rokiškio r. Juodupės gimnazija,

kurios abiturientai, 2013 m. surinkę vidutiniškai 52,89 balo, šiame reitinge pelnė 35,30 balo.

Ryškūs svyravimai rodo, kad vienu metų VBE rezultatai priklauso nuo konkrečios abiturientų laidos – jų gabumų, asmeninės motyvacijos, indėlio ir atsakomybės, galbūt korepetitorių pagalbos. Ypač rajonų mokyklose į šį klausimą atsakyti padeda ir socialinė, ekonominė aplinka, kuri daro tiesioginę įtaką mokymosi rezultatams.

Alytaus r. Daugų Vlodo Mirono gimnazijos direktorius Almanas Jakimavičius pripažįsta sunkiai galintis rasti atsakymą į klausimą, kodėl ne tik jo vadovaujamos rajono gimnazijos, bet ir kitų „galin-

Kuri gimnazija geriausia jūsų vaikui

VIETA 2015 m. REITINGE	VIETA 2014 m. REITINGE	Gimnazijos/vid. mokyklos pavadinimas	Kiek mokinių buvo 2014-09-01				Kiek abiturientų įstojo į Lietuvos aukštąsias mokyklas pirmu pageidavimu (dalis proc. nuo visų stojusiųjų)	BENDRAS BALAS 2015 m. (VI ir VII tasių suma)
			IV	V	VI	VII		
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
100 GERIAUSIŲJŲ								
1	1	Vilniaus licėjus	531	93	90,83	63,41	85,35	
2	2	VšĮ Kauno technologijos universiteto gimn.	313	75	85,96	58,67	80,50	
3	3	Vilniaus jėzuitų gimn.	714	82	82,58	67,71	79,61	
4	4	Vilniaus Žirmūnų gimn.	782	183	80,04	57,01	75,44	
5	5	Vilniaus Mykolo Biržiškos gimn.	775	193	75,66	53,68	71,26	
6	7	Klaipėdos „Ažuolyno“ gimn.	664	209	75,44	52,30	70,81	
7	23	Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimn.	311	17	78,53	38,89	70,60	
8	29	VšĮ Vilniaus privati gimn.	221	27	72,65	45,95	67,31	
9	8	Panevėžio Juozo Balčikonio gimn.	779	189	73,22	42,60	67,09	
10	6	Kauno jėzuitų gimn.	779	81	71,23	49,04	66,79	
11	18	Telšių Žemaitės gimn.	378	107	70,05	40,00	64,04	
12	9	Šiaulių Juliaus Janonio gimn.	669	192	68,61	45,73	64,03	
13	n.d.	VšĮ „Saulės“ privati gimn. (Vilnius)	249	13	72,49	25,00	62,99	
14	12	VšĮ Šiuolaikinės mokyklos centras (Vilnius)	454	44	65,83	47,83	62,23	
15	21	Kauno Jono Jablonskio gimn.	742	228	65,54	38,27	60,08	
16	29	Vilniaus Gabijos gimn.	1 489	172	63,15	42,01	58,92	
17	26	Marijampolės marijonų gimn.	412	47	63,93	37,93	58,73	
18	37	Vytauto Didžiojo universiteto „Rasos“ gimn.	917	229	63,83	36,25	58,32	
19	14	Vilniaus Simono Daukanto gimn.	699	170	63,57	28,84	56,63	
20	31	Vilniaus Jono Basanavičiaus gimn.	602	141	60,48	39,10	56,21	
21	n.d.	VšĮ „Vaivorykštės tako“ vid. mok. (Klaipėda)	158	5	44,86	100,00	55,89	
22	45	Nacionalinė M.K.Čiurlionio menų mok.	850	65	56,82	51,67	55,79	
23	136	Utenos r. Užpalių gimn.	167	19	57,51	43,75	54,76	
24	90	Vilniaus Pilaitės gimn.	499	120	57,80	41,67	54,57	
25	28	Vilniaus šv. Kristoforo gimn.	534	153	58,81	35,96	54,24	
26	182	Anykščių r. Kavarsko vid. mok.	171	23	54,74	51,72	54,13	
27	20	Panevėžio 5-oji gimn.	760	138	59,91	30,72	54,07	
28	33	Kauno dailės gimn.	327	35	53,48	55,81	53,95	
29	88	Šiaulių „Romuvos“ gimn.	652	135	60,88	25,32	53,77	
30	27	Vilniaus Abraomo Kulviečio vid. mok.	1 119	75	57,50	37,21	53,44	
31	149	Zarasų r. Dusetų Kazimiero Būgos gimn.	287	31	58,74	31,43	53,28	
32	54	Šiaulių Didždvario gimn.	679	138	57,30	36,57	53,16	
33	30	Mažeikių Gabijos gimn.	687	175	56,57	39,13	53,08	
34	39	Kauno „Saulės“ gimn.	891	224	57,57	34,81	53,02	
35	11	Vilniaus Žvėryno gimn.	1 195	136	57,36	33,94	52,67	
36	46	Kretingos r. Salantų gimn.	469	44	55,05	42,86	52,61	
37	22	Vilniaus Vytauto Didžiojo gimn.	670	144	57,54	32,81	52,59	
38	10	Vilniaus Užupio gimn.	611	136	58,31	27,81	52,21	
39	122	Vilniaus Žemynos gimn.	800	198	57,51	30,86	52,18	
40	31	Kauno Jono Basanavičiaus gimn.	673	121	57,78	29,46	52,12	
41	58	Kauno „Santaros“ gimn.	552	182	56,87	32,72	52,04	
42	25	Švenčionių r. Pabrados „Ryto“ gimn.	492	44	58,13	27,12	51,93	
43	43	Tauragės „Versmės“ gimn.	460	146	58,17	26,88	51,91	
44	101	Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimn.	176	13	53,78	43,75	51,78	
45	89	Kauno r. Akademijos Ugnės Karvelis gimn.	1 012	99	56,50	31,90	51,58	
46	44	Utenos Adolfo Šapokos gimn.	588	152	55,08	37,50	51,56	
47	131	Širvintų r. Gelvonų vid. mok.	197	47	56,83	30,00	51,46	
48	50	Vilniaus Karoliniškių gimn.	734	165	55,23	35,34	51,25	
49	106	Alytaus Adolfo Ramanausko-Vanago gimn.	805	238	56,99	27,57	51,11	
50	177	Šilalės r. Laukuvos Norberto Vėliaus gimn.	394	40	58,97	18,60	50,90	
51	279	Panevėžio r. Naujamiesčio vid. mok.	215	18	51,26	48,00	50,61	
52	234	Vilniaus r. Paberžės „Verdenės“ vid. mok.	172	15	56,98	25,00	50,58	

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
53	180	Elektrėnų sav. Vievio gimn.	561	53	51,30	47,27	50,49
54	49	Vilniaus Jono Pauliaus II gimn.	373	118	55,22	27,34	49,64
55	138	Ukmergės Jono Basanavičiaus gimn.	453	126	54,92	28,29	49,60
56	47	Kauno „Varpo“ gimn.	571	127	54,54	29,17	49,46
57	111	Klaipėdos „Aitvaro“ gimn.	344	93	51,66	39,58	49,24
58	41	Kauno Jono Pauliaus II gimn.	1 430	94	52,57	34,94	49,04
59	375	Vilniaus r. Rudaminos „Ryto“ gimn.	469	35	53,90	29,27	48,97
60	38	Kėdainių šviesioji gimn.	457	147	53,43	29,89	48,72
61	124	Varėnos „Ažuolo“ gimn.	481	106	53,68	28,44	48,63
62	302	VšĮ „Vilniaus Valdorfo mokykla“	331	12	49,93	42,86	48,52
63	59	Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimn.	716	207	54,24	25,20	48,43
64	143	Šiaulių Simono Daukanto gimn.	469	108	52,81	30,51	48,35
64	171	Vilniaus r. Pagirių gimn.	756	48	53,14	29,17	48,35
65	206	Vilniaus r. Eglėškų šv. Jono Bosko vid. mok.	196	15	47,85	50,00	48,28
66	118	Vilniaus Mikalojaus Daukšos vid. mok.	1 309	72	52,33	32,00	48,27
67	64	Druskininkų „Ryto“ gimn.	582	206	53,60	26,42	48,17
68	241	Šalčininkų r. Dieveniškų „Ryto“ vid. mok.	107	17	54,64	21,74	48,06
69	53	Šiaulių Lieporių gimn.	575	149	50,22	39,04	47,99
70	n.d.	Vilniaus Trakų Vokės gimnazija	365	22	49,30	41,94	47,83
71	133	Kaišiadorių r. Žiežmarių gimn.	575	51	51,73	32,14	47,81
72	246	Šalčininkų r. Jašiūnų „Aušros“ vid. mok.	176	20	50,95	35,00	47,76
73	399	Ukmergės r. Veprių vid. mok.	129	10	53,16	25,00	47,53
74	109	Jonavos Jeronimo Ralio gimn.	577	114	52,91	25,95	47,52
75	236	Šalčininkų Jano Sniadeckio gimn.	692	51	52,58	26,87	47,44
76	55	Marijampolės Rygiškių Jono gimn.	956	262	50,62	34,67	47,43
77	32	Klaipėdos Vydučio gimn.	602	33	48,85	41,18	47,32
78	223	Vilniaus Vladislavo Sirokoslės vid. mok.	854	93	52,20	26,79	47,12
79	52	Vilniaus Juzefo Ignacijaus Kraševskio vid. mok.	408	55	50,17	34,78	47,09
80	226	Zarasų „Ažuolo“ gimn.	327	82	50,96	31,58	47,08
81	63	Kauno r. Garliavos Juozo Lukšos gimn.	561	156	51,82	27,65	46,99
82	315	Rokiškio r. Jūžintų Juozo Otto Širvydo vid. mok.	132	13	48,32	41,18	46,89
83	102	Kaišiadorių Algirdo Brazausko gimn.	507	145	49,92	34,59	46,85
84	81	Kretingos Jurgio Pabrėžos universitetinė gimn.	507	158	52,20	25,15	46,79
85	243	Vilniaus Aleksandro Puškino vid. mok.	684	36	51,31	28,57	46,76
86	150	Vilniaus Tuskulėnų vid. mok.	989	55	52,11	25,33	46,75
86	304	Vilniaus Juozo Tallat-Kelpšos konservatorija	142	33	49,54	35,56	46,75
87	134	Vilniaus r. Maišiagalos kun. Juzefo Obrembsko vid. mok.	144	24	44,50	55,56	46,71
88	91	Kauno „Aušros“ gimn.	705	167	52,24	24,11	46,61
89	98	Lazdijų Motiejaus Gustaičio gimn.	754	101	49,76	33,96	46,60
89	74	Vilniaus „Santaros“ vid. mok.	827	57	50,28	31,87	46,60
90	125	Palangos senoji gimn.	524	159	51,04	28,65	46,56
91	57	Šiaulių Stasio Šalkauskio gimn.	599	126	51,09	28,38	46,54
92	297	Visagino „Gerosios vilties“ vid. mok.	534	31	49,78	33,33	46,49
93	272	Kauno r. Raudondvario gimn.	450	50	52,16	22,64	46,25
94	115	Biržų „Saulės“ gimn.	438	119	50,88	27,67	46,24
95	66	Kauno „Vytorio“ katalikiška vid. mok.	1 134	94	51,49	24,78	46,15
96	266	Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimn.	535	68	50,11	29,79	46,05
96	54	Gargždų „Vaivorykštės“ gimn.	789	181	49,35	32,84	46,05
97	93	Trakų Vytauto Didžiojo gimn.	695	79	51,41	23,96	45,92
98	421	Šalčininkų r. Butrimonių Anos Krepštelio gimn.	160	21	47,11	40,00	45,69
99	77	Pakruojo „Atžalyno“ gimn.	398	133	50,62	25,81	45,66
100	326	Plungės r. Platelių gimn.	206	22	50,33	26,67	45,60
101–200							
101	16	Panėvėžio Kazimiero Paltaroko gimn.	1 082	85	49,65	29,17	45,55
102	100	Vilniaus Vasilijaus Kačialovo gimn.	686	104	50,05	27,19	45,48
103	188	Plungės r. Alsėdžių vid. mok.	266	30	48,18	34,62	45,47
104	103	Zarasų r. Antazavės Juozo Gruodžio vid. mok.	198	17	51,02	23,08	45,43
105	69	Alytaus Jotvingių gimn.	701	169	49,84	27,64	45,40
106	298	Joniškio r. Skaistgirio gimn.	279	18	50,03	26,09	45,24
107	386	Telšių r. Tryškių Lazdynų Pelėdos vid. mok.	245	22	44,52	48,00	45,21
108	129	Klaipėdos Hermano Zudermano gimn.	575	40	48,08	33,33	45,13
109	95	Plungės „Saulės“ gimn.	673	222	49,75	25,81	44,96
110	87	Anykščių Jono Biliūno gimn.	645	146	49,15	27,97	44,92
111	152	Kretingos r. Darbėnų gimn.	394	34	48,39	30,77	44,87

gesnių“ mokymo įstaigų, net įsikūrusių miestuose, rezultatais kasmet gali kardinaliai skirtis.

Viena vertus, abiturientų laidos skiriasi savo gebėjimas, motyvacija ir lūkesčiais, kita vertus, juk dirba tie patys pedagogai, nors ir atnaujinantys savo dėstymo formas, taikantys tą pačią mokymo sistemą. Pasak direktoriaus, ypač rajono mokyklos susiduria su neišvengiamų aplinkybių įtaka: socialine aplinka, ekonominiais rodikliais, veikiančiais mokinių pasiekimus.

„Mes nuolat apie tai kalbame ir analizuojame įvairias galimybes. Tačiau reikia pripažinti laidų skirtingumą, socialinę aplinką, iš kurios tie mokiniai kilę. Įdomu ir svarbu išsiaiškinti, kodėl rezultatai atsakytų į šį klausimą esame analizavę mokinių pažangą nuo pat pradinių klasių, net aiškinomės, kuris mokytojas jiems dėstė. Neįžvelgėme net tendencijos, susijusios su konkrečių pedagogų darbu. Nebuvo taip, kad būtent to mokytojo ugdytiniai pasiekė gerų rezultatų, o kito – prastų“, – komentuoja Alytaus r. Daugų Vlado Mirono gimnazijos direktorius A. Jakimavičius.

O štai kitos rajono mokyklos – Rokiškio r. Juodupės gimnazijos direktorei Dianai Guzienei pagal 2014 m. VBE rezultatus pavyko atsipėti beveik tikslią vietą, kurią jos vadovaujama įstaiga užima šių metų „Veido“ gimnazijų reitinge (257).

Direktorė neslepia, kad ryškūs vienu metų pokyčiai priklauso nuo to, kokia abiturientų laida tais metais baigia gimnaziją. Ji prognozuoja, kad kitų metų abiturientų laida vėl bus stipri, tikėtina, pasieks ir aukštesnių rezultatų.

„2014-ųjų abiturientų laida buvo gana silpna, tai buvo matyti nuo pat pradinių klasių“, – paaiškina gimnazijos vadovė.

Paklausta apie motyvus, lemiančius skirtingus mokinių pasiekimus, D. Guziene neabejoja, kad mokyklos indėlis, pedagogų darbas 2014 m. nebuvo prastasis nei ankstesniais metais, kai šios gimnazijos abiturientai pademonstravo geresnius rezultatus nei kai kurie jų bendraamžiai miestų mokyklose. „Vis dėlto rezultatai priklauso nuo pačių mokinių, jų gebėjimų, motyvacijos, šeimos požiūrio, žinoma, ir nuo mokytojo pastangų“, – vardija D. Guziene.

Pedagogės teigimu, vertinga naujovė, kuri, tikėtina, ilgainiui

pagerins mokinių pasiekimus, – standartizuoti testai. Mokykla, gavusi informaciją, kaip sekėsi jos mokiniams, gali konkrečiai sužinoti kiekvieno mokinio žinių spragas ir sudaryti planą, strategiją, kaip pagerinti jo pasiekimus.

„Tai svarbus privalumas, nes orientuojamės į kiekvieną mokinį. Vis dėlto mokykloje reikalaujama praktinio mokymo, o per egzaminus reikalingos teorinės žinios. Iš standartizuotų testų pastebime, kad mūsų mokiniai per mažai mąsto ir geba pritaikyti žinias, bet su tokia spręstina problema susiduria visos šalies mokyklos“, – komentuoja D. Guziene.

Rokiškio r. Juodupės gimnazijos vadovė priduria, kad skaičiuojant apibendrintus VBE rezultatus, tarkime, matematikos srityje gali pralaimėti mažosios mokyklos. Didelėse gimnazijose, kuriose mokosi daugiau mokinių, tarp ugdytinių pasitaiko daugiau įvairių gebėjimų mokinių, todėl pasiekti apie vidutinius rezultatus bylojančių bendrąjį vidurkį yra kur kas lengviau. O mažųjų mokyklų bendrojo vidurkio svyravimus į geresnę ir prastesnę pusę gali lemti vos kelių vaikų rezultatai.

Panašiais argumentais savo partitį pagrindžia ir mokyklos, kurioms iš sąrašo pabaigos pavyko pasiekti penkiasdešimtuko vietas. Pavyzdžiui, Panevėžio r. Naujamiesčio vidurinė mokykla, pernai buvusi 279 vietoje, šiemet iškopė į 51 vietą. Šios mokyklos VBE rezultatų vidurkis 2014 m. buvo 51,26 balo, o beveik pusė abiturientų įstojo į pirmu pageidavimu pasirinktą studijų programą šalies aukštosiose mokyklose.

Šios mokyklos vadovė Daiva Diršienė taip pat sako, kad už tokį rezultatą galima dėkoti praėjusių metų laidai, ir svarsto, jog tokių stiprių abiturientų ši mokykla dar nėra turėjusi. „Rezultatai priklauso nuo šeimų tradicijų: mokinio pasiekimai atspindi ir šeimos požiūrį. Taigi pernai turėjome stiprius ir motyvuotus vaikus bei šeimų pagalbą, tai ir pakėlė mūsų rezultatų aukštyn“, – paaiškina D. Diršienė.

Paklausta apie motyvus, nuo kurių priklauso mokinių pasiekimai ir ką gali užtikrinti mokykla, D. Diršienė sako, kad itin svarbios mokyklos galimybės pasiūlyti įvairių ugdymo, saviraiškos formų. Tarpautiniuose mokinių mainuose dalyvaujančios gimnazijos vadovė priduria, kad tokias sąlygas lemia mokyklos

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

Atstumus tarp miesto ir rajonų mokyklų trina virtuali erdvė, tačiau paskatinti vaikus panaudoti šiuolaikines mokymosi galimybes turi pedagogas

finansinės galimybės: „Tarkime, mokinio rezultatams tikrai svarbu, ar jis per chemijos pamokas gali eksperimentuoti, atlikti bandymus laboratorijoje, ar mokosi tik iš vadovėlio.“

Skirtingus rajonų mokyklų rezultatus atskleidžia ir pirmą kartą „Veido“ pateikti duomenys apie gimnazijas ir vidurines mokyklas, kurių abiturientai gavo geriausių dažniausiai laikomų egzaminų – lietuvių kalbos ir literatūros, matematikos, užsienio kalbos (anglų) ir istorijos įvertinimus. Pagal juos matyti, kad Lietuvoje yra ir mažų mokyklų, kurių ugdytiniai pasižymi aukščiausiais VBE rezultatais. Nėgana to, tarp jų yra rajono mokyklų, kurios parengė kad ir po vieną šimtukininką. Tačiau, nors kai kurios mokyklos bendrame reitinge nepasiekia aukščiausių pozicijų, pagal konkrečių egzaminų rezultatus pakliūva tarp 50-ies geriausių mokyklų.

Ieškant atsakymo į svarbiausią klausimą, kas lemia mokinių pasiekimus, ir dar svarbesnį – kaip juos pagerinti, nuolat nurodomi bent keli reikšmingiausi veiksniai. Dažnai ginčijamasi dėl ugdymo

turinio, neaprepiamos privalomų išeiti programų apimties, pagalbos mokiniui ne tik pamokos metu nuo skambučio iki skambučio, įvairių konkrečiam mokiniui pritaikytų mokymo ir mokymosi formų, pagaliau dėl pedagogo pastangų jį motyvuoti, net dirbti būtent to mokinio tempu.

Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja dr. Loretą Žadeikaitę, aiškindama mokinių pasiekimų veiksnius, vardija kelis skirtingus indeksus, kurie daro tiesioginę įtaką mokinių rezultatams: tai mokytojo darbas, mokinio indėlis, mokyklos valdymas, vertinimas ir atskaitingumas, žinoma, išteklių, socialinė, kultūrinė ir ekonominė aplinka, kuri, nė ne-reikia sakyti, rajonų mokyklose yra kitokia nei didmiesčiuose.

ŠMM atstovė tvirtina, kad didžiausia pridėtinė vertė, kurią mokykla gali sukurti savo ugdytiniais, – sąlygos, kurias ji sudaro kiekvienam vaikui. Vienos mokyklos daro savotišką spaudimą ir ragina nelaikyti VBE, kitos dirba su kiekvienu vaiku, kad tik šis pasiektų asmeninę pažangą. ➤

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
112	115	Mažeikių Merkelio Račkausko gimn.	735	175	49,15	27,60	44,84
113	383	Alytaus r. Pivašiūnų vid. mok.	168	20	47,70	33,33	44,83
114	56	Elektrėnų sav. Semeliškių vid. mok.	200	14	47,58	33,33	44,73
115	13	VšĮ Vilniaus „Versmės“ katalikiškoji gimn.	516	48	48,38	29,31	44,56
116	121	Vilniaus Antakalnio gimn.	477	102	47,58	32,45	44,55
117	178	Kauno Antano Smetonos gimn.	649	248	49,36	25,09	44,51
118	48	Vilniaus Adomo Mickevičiaus gimn.	417	72	50,28	20,88	44,40
119	60	Ukmergės Antano Smetonos gimn.	478	148	49,15	24,70	44,26
120	233	Visagino „Verdenės“ gimn.	445	32	48,28	27,91	44,20
120	291	Kauno Stasio Lozoraičio vid. mok.	382	53	50,79	17,86	44,20
121	280	Nidos vid. mok.	152	14	46,85	33,33	44,14
122	228	Vilniaus r. Sužionių mok.	52	8	46,75	33,33	44,07
123	70	Šilutės Vydūno gimn.	447	107	48,43	26,45	44,03
124	240	Radviliškio r. Šiaulėnų M.Šikšnio vid. mok.	229	16	48,07	27,78	44,01
124	200	Vilniaus Radvilų gimn.	450	108	50,01	20,00	44,01
125	141	VšĮ Šiaulių universiteto gimn.	548	137	47,85	28,26	43,93
126	181	Prezidento Jono Žemaičio gimn.	600	166	47,55	28,80	43,80
127	36	Trakų r. Aukštadvario vid. mok.	155	20	47,43	29,17	43,78
128	153	Vilniaus Levo Karsavino vid. mok.	532	58	45,84	34,78	43,63
129	146	Kupiškio r. Subačiaus gimn.	256	19	47,57	27,27	43,51
130	67	Šakių „Žiburio“ gimn.	517	166	46,82	30,15	43,49
131	198	Panevėžio Juozo Miltinio gimn.	755	188	48,08	24,89	43,44
132	37	Alytaus šv. Benedikto gimn.	753	61	45,87	33,33	43,36
133	157	Kauno Maironio universitetinė gimn.	505	128	47,06	28,07	43,26
134	78	Kauno technologijos universiteto inžinerijos licejus (buvusi Puriėnų vid. mok.)	1 097	73	46,94	28,40	43,23
135	208	Akmenės r. Ventos gimn.	373	31	46,50	30,00	43,20
136	62	Vilniaus „Minties“ gimn.	404	134	47,38	26,22	43,15
137	76	Vilniaus Simono Konarskio vid. mok.	393	56	46,11	31,25	43,13
138	301	Šalčininkų r. Baltosios Vokės Elizos Ožeškovos vid. mok.	113	13	42,40	a45,45	43,01
139	282	Raseinių r. Ariogalos gimn.	611	48	47,23	25,81	42,94
139	51	Vilkaviškio „Aušros“ gimn.	722	199	46,81	27,48	42,94
140	84	Jonavos Senamiesčio gimn.	740	227	46,58	28,09	42,88
141	360	Anykščių r. Troškūnų Kazio Inčiūros gimn.	229	21	46,42	28,57	42,85
142	105	Klaipėdos „Varpo“ gimn.	517	106	47,20	25,42	42,84
142	75	Marijampolės Sūduvos gimn.	954	226	47,94	22,45	42,84
143	299	Radviliškio r. Šėduvos gimn.	665	58	47,67	23,44	42,83
144	199	Kelmės Jono Graičiūno gimn.	478	131	47,64	23,53	42,82
145	261	Šalčininkų r. Jasiūnų Mykolo Balinskio vid. mok.	232	23	43,86	38,46	42,78
146	244	Kauno Juozo Urbšio katalikiška vid. mok.	1 061	84	46,98	25,74	42,73
147	311	Vilniaus sav. Grigiškių „Šviesos“ gimn.	599	59	45,55	30,99	42,63
147	97	„Šaltinėlio“ privati mokykla (Vilnius)	130	10	42,35	43,75	42,63
148	268	Raseinių r. Šiluvos vid. mok.	211	29	46,74	26,09	42,61
149	345	Vilniaus r. Čekoniškių vid. mok.	56	7	48,17	20,00	42,53
150	186	Kauno Šv. Mato gimn.	490	92	48,93	16,42	42,43
151	308	Telšių Vincento Borisevičiaus gimn.	626	43	46,47	25,93	42,36
152	173	Vilniaus Joachimo Lelevelio vid. mok.	423	29	44,93	31,58	42,26
153	114	Klaipėdos „Vėtrungės“ gimn.	626	159	46,65	24,47	42,21
154	218	Molėtų gimn.	531	118	46,79	23,81	42,19
155	232	Klaipėdos r. Veiviržėnų Jurgio Šaulio gimn.	325	34	46,91	23,26	42,18
156	293	Kauno Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gimn.	791	225	45,87	27,20	42,14
157	241	Kelmės r. Tytuvėnų gimn.	454	46	46,27	25,45	42,11
158	310	Elektrėnų „Versmės“ gimn.	536	124	44,01	34,03	42,01
159	154	Prienų „Žiburio“ gimn.	505	112	47,15	21,32	41,98
160	231	Širvintų L.Stuokos-Gucevičiaus gimn.	394	105	46,55	23,66	41,97
161	250	Kupiškio L.Stuokos-Gucevičiaus gimn.	573	181	45,74	26,79	41,95
162	155	Kauno Miliukonių vid. mok.	665	66	44,14	32,91	41,90
163	210	Kauno r. Neveronių vid. mok.	311	19	48,14	16,67	41,84
164	204	Jurbarko A.Giedraičio-Giedraus gimn.	577	222	44,91	29,18	41,76
164	251	Panevėžio r. Velžio gimn.	519	32	44,43	31,11	41,76
165	315	Kretingos r. Vydmantų vid. mok.	292	18	45,31	26,92	41,63
166	120	Kauno Juozo Grušo meno vid. mok.	1 203	91	46,77	20,41	41,50
167	192	Vilniaus Ozo gimn.	1 202	90	43,15	34,78	41,47

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
168	144	Šalčininkų r. Dieveniškų Adomo Mickevičiaus vid. mok.	97	9	39,26	50,00	41,41
169	197	Šiaulių r. Kuršėnų Lauryno Ivinskio gimn.	516	161	46,36	21,38	41,37
170	123	Kauno r. Garliavos Jonučių vid. mok.	n.d.	70	43,33	32,89	41,24
171	133	Kauno r. Vilkijs gimn.	503	44	43,40	31,25	40,97
171	85	Trakų r. Lentvario Henriko Senkevičiaus vid. mok.	182	23	45,38	23,33	40,97
172	207	Juodšilių „Šilo“ gimn.	367	23	45,03	24,24	40,88
173	170	Kėdainių „Atžalyno“ gimn.	702	165	45,20	23,53	40,87
174	142	Alytaus r. Simno gimn.	363	33	44,01	28,13	40,83
174	127	Panevėžio Vytauto Žemkalnio gimn.	633	180	45,67	21,43	40,83
175	222	Pasvalio Petro Vileišio gimn.	630	179	43,54	29,60	40,75
176	113	Vilniaus Salomėjos Nėries gimn.	516	138	44,94	23,47	40,64
177	169	Joniškio r. Žagarės gimn.	330	20	45,18	22,22	40,59
178	325	Šakių r. Griškabūdžio gimn.	364	34	43,05	30,56	40,55
179	17	Radviliškio r. Baisogalos gimn.	357	46	44,86	23,26	40,54
180	217	Švenčionių r. Švenčionėlių Mindaugo gimn.	245	83	46,72	15,53	40,48
181	145	Radviliškio Lizdeikos gimn.	523	148	43,08	29,49	40,36
182	72	Šilutės pirmoji gimn.	527	126	45,83	18,44	40,35
183	358	Trakų r. Lentvario Motiejaus Šimelionio gimn.	579	59	45,18	20,93	40,33
184	313	Kelmės r. Pakražančio vid. mok.	201	16	43,27	27,78	40,17
185	225	Rokiškio Juozo Tumo-Vaižganto gimn.	846	193	44,17	24,04	40,15
186	40	VšĮ Pranciškonų gimn.	993	91	43,90	24,77	40,07
187	242	Kauno Palemono vid. mok.	409	27	42,85	28,57	40,00
188	390	Lazdijų r. Šventežerio mokykla	114	19	41,19	35,00	39,95
189	94	Vilniaus sav. Grigiškių vid. mok.	333	21	44,07	23,33	39,92
190	152	Klaipėdos „Aukuro“ gimn.	591	139	42,32	30,26	39,91
191	245	Vilniaus „Juventos“ gimn.	269	46	42,58	28,79	39,82
192	273	Vilniaus r. Avižienių gimn.	322	29	42,84	27,27	39,72
193	306	Kazlų Rūdos Kazio Griniaus gimn.	316	95	42,60	27,93	39,67
194	213	Vilniaus r. Nemenčinės K.Parčevskio gimn.	512	49	41,61	31,88	39,66
195	376	Vilniaus r. Mickūnų vid. mok.	183	14	40,36	36,36	39,56
196	303	Klaipėdos „Žemynos“ gimn.	546	138	42,55	27,44	39,52
197	351	Kauno šv. Pranciškaus mokykla	519	55	42,24	28,26	39,44
198	265	Vilkaviškio r. Sūdavos vid. mok.	203	14	45,71	14,29	39,43
199	309	Molėtų r. Alantos gimn.	207	20	43,23	24,00	39,39
200	156	Rokiškio r. Obelių gimn.	265	25	41,62	30,00	39,29
201–300							
201	127	Širvintų r. Musninkų Alfonso Petrulio gimn.	213	34	44,61	17,65	39,22
202	322	Kauno Juozo Gruodžio konservatorija	153	37	39,45	38,18	39,20
203	92	Lazdijų r. Seirijų A.Žmuidzinavičiaus gimn.	280	24	42,12	27,27	39,15
204	193	Biržų „Aušros“ vid. mok.	823	76	42,30	26,51	39,14
204	248	Visagino „Atgimimo“ gimn.	412	35	48,93	0,00	39,14
205	264	Šakių r. Lukšių Vinco Grybo gimn.	412	49	41,05	31,25	39,09
206	278	Kėdainių r. Akademijos gimn.	428	34	45,59	12,50	38,97
206	347	Pakruojo r. Žeimelio vid. mok.	266	23	42,94	23,08	38,97
207	215	Rokiškio r. Pandėlio gimn.	261	29	41,87	27,27	38,95
208	239	Rietavo Lauryno Ivinskio gimn.	691	64	40,83	30,59	38,78
209	175	Plungės r. Kulių vid. mok.	173	14	42,16	25,00	38,73
210	128	Vilniaus r. Nemenčinės Gedimino gimn.	532	45	43,37	20,00	38,70
211	294	Ignalinos r. Didžiasalio „Ryto“ gimn.	206	16	45,34	11,76	38,62
212	331	Panevėžio r. Smilgių vid. mok.	230	20	42,80	21,74	38,58
213	212	Alytaus Putinų gimn.	511	183	42,25	22,80	38,36
214	312	Vilniaus r. Rukainių vid. mok.	233	26	39,97	31,82	38,34
215	379	Tauragės r. Batakių vid. mok.	132	14	41,96	23,53	38,28
216	219	Naujosios Akmenės Ramučių gimn.	489	99	43,07	18,97	38,25
217	86	Marjampolės šv. Cecilijos gimn.	363	19	41,84	23,81	38,23
218	277	Šilalės r. Kaitinėnų A.Stulginskio gimn.	326	29	40,20	30,30	38,22
219	132	Joniškio „Aušros“ gimn.	515	137	42,47	21,18	38,21
220	71	Lavoriškių vid. mok.	155	12	40,56	28,57	38,16
220	196	Telšių r. Varnių Motiejaus Valančiaus gimn.	297	36	42,97	18,92	38,16
221	117	Vilniaus Sofijos Kovalevskajos vid. mok.	912	51	42,20	21,28	38,01
222	176	Riešės gimn.	704	39	41,29	23,91	37,82
223	335	Kauno r. Garliavos Adomo Mitkaus vid. mok.	557	29	41,92	21,05	37,75
224	214	Vilniaus Gerosios Vilties vid. mok.	656	65	41,64	21,88	37,69
225	225	Birštono gimn.	545	84	42,42	18,45	37,63

Laimei, socialinius skirtumus ir rajono mokyklų silpnības daugeliu atvejų išlygina naujos mokymosi priemonės, įvairūs konkursai – NEC Matematinio ir gamtamokslinio raštingumo, „Bebras“, „Kengūra“, „Jaunojo tyrėjo“, leidžiantys mokiniui pačiam realizuoti save, nepaisant to, kurioje mokykloje jis mokosi. O asmeninės motyvacijos galimybės juk neribotos, jei tik yra sudaromos sąlygos mokiniui realizuoti save.

„Pavyzdžiui, mokiniai gali mokytis virtualiuose moksleivių universitetuose, taip pat suskaitmenintas pagrindinio ugdymo turinys, sukurta informacinė mokymosi šaltinių bazė. Ko reikia turint tokių galimybių? Motyvacijos, kurią jau daugiausia nulemia mokytojas“, – aiškina L.Žadeikaitė ir priduria, kad šiuolaikinės mokymo priemonės, kompiuterių galimybės daugeliu atvejų patrauklesnės pačiam mokiniui, juolab kad ir mokinio pažangos matavimą, jo įvertinimą galima perkelti į kompiuterines programas.

L.Žadeikaitės teigimu, ir toliau reikia didinti mokinių dėmesį patraukiančio skaitmeninio turinio apimtį, nes būtent virtuali aplinka, į ją integruotas mokymosi turinys trina atstumus tarp rajono ir didmiesčių mokyklų, pagaliau leidžia mokiniui gilintis į tai, kas jam atrodo prasminga.

„Veido“ pašnekovai, ieškantys atsakymo į klausimą, kaip gerinti

mokinių pasiekimus, laimei, rąkomis neskėsčioja. Regis, jie turi pasiūlymų ir viziją, kaip gali atrodyti mokyklinis ugdymas. Bene svarbiausia jo siekiamybė – ugdyti toki mokinį, kokio paveikslas piešiamas ir Švietimo įstatyme: ugdyti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientuotis šiuolaikinėje visuomenėje. Iš tiesų, besikeičiant šiuolaikinėms tendencijoms, reikalavimams, pamažu keičiasi ir mokymo tikslai, lėtai, bet keičiasi ir jo turinys bei forma.

Taigi svarbiausias ugdymo tikslas, „Veido“ pašnekovų nuomone, yra ugdyti tokias mokinio kompetencijas, kurių jam prireiks ne tik mokykloje. „Manau, kad šiuolaikinėje mokykloje niekur nedingsi nuo ateities, reikės stengtis, kad mokiniams susirastų dalyką, kurio jam reikia, o mokytojas visomis išgalėmis turės padėti. Bet pats mokiniams turi siekti suprasti ir būtinai jį pritaikyti, ko anksčiau nebuvo“, – pasiekimų ir gebėjimų, o nebe vien žinių tikslą šiuolaikinėje mokykloje formuluoja Šiaulių Didždvario gimnazijos matematikos mokytojas ekspertas, švietimo konsultantas Vincas Tamašauskas.

Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos fizikos mokytojas Tomas Kivaras, išrinktas Kauno technologijos universiteto gimnazijos direktoriumi, įsitikinęs, kad mokinio pasiekimai priklauso ir nuo jo indėlio, prisiimamos atsakomybės už rezultatą. Šiandien, pasak T.Kivaro, daugelis mokinių į mokyklą žvelgia kaip į privalomą lankyti įstaigą, ne kaip į švietimo įstaigą, iš kurios jų tėvai ar seneliai kažkada tikėjosi galimybės gyvenime pasiekti aukštesnių tikslų.

„Kalbėdamiesi su kolegomis aptariame, kad mokiniai analizuoja konkrečius atvejus, tai, ką turi žinoti pagal ugdymo programas, tačiau jiems stinga esminių dalykų, pagrindų, kuriuos reikia pritaikyti. Tarkime, mokiniai turi suformuluoti išvadas, apibendrinti, ką darė, ką išsiaiškino, o pateikti tokius faktus jiems yra didžiausia problema, su kuria dalis jų vėliau susiduria ir universitete“, – svarsto 2013 m. dr. Meilės Luk-

KTU gimnazijos direktoriumi išrinktas fizikos mokytojas T.Kivaras įsitikinęs, kad gerus pasiekimus lemia mokinio indėlis, todėl užuot nuolaidžiaus ir paprastinus užduotis, mokytojas turi padėti susidoroti su iššūkiais

šienės premijos laureatas T.Kivaras.

Iš tiesų, juk Lietuvos penkiolikmečiai tarptautiniame PISA tyrime nusileidžia kaimynams pagal pasiekimus, gebėjimų taikymą. Būtent praktinių įgūdžių iš mokinių bus reikalaujama ne tik mokykloje, bet ir darbo, socialinėje aplinkoje. „Veido“ kalbinti ekspertai neabejoja, kad mokykla turi ugdyti gebėjimus, polinkį kelti klausimus ir spręsti problemas.

Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos metodikos katedros profesorė dr. (HP) Valentina Dagienė, 2004-aisiais sukūrusi informatikų „Bebro“ mokymosi modelį, prie kurio prisijungė daugiau kaip 40 šalių, įsitikinusi, kad ugdant gebėjimus mokiniams reikia sukurti tokią aplinką, kurioje jie jaustų kūrybinę atmosferą. Profesorės teigimu, svarbiausia ne vien lyginti jų rezultatus, bet sudaryti galimybes stengtis: pavyzdžiui, septintoką aplankyti nuostabus jausmas, jei jis žinotų, kad sugeba sukurti programėlę, kuria naudosis ketvirtokas.

„Mūsų mokyklos stiprios procedūrinio mokymo, ypač tikslųjų mokslų. Mūsų mokiniai puikiai išmoksta spręsti lygtį, atpasakoti istorinį tekstą. Polinkis į procedūrinį mokymąsi būdingas Rytų Europai, ir jo nereikia nuvertinti. Pavyzdžiui, kai lankiausi dviejose geriausiose Taivano mokyklose, jų atstovai taip pat didžiavai tokiomis ypatybėmis. Viskas gerai, tačiau negalime jų vertinti tik vienoje plotmėje. Mums trūksta kitų komponentų – kūrybiškumo, verslumo. Dažnai lankausi Nyderlandų mokyklose, kuriose verslumo linija prasideda nuo pat pirmųjų klasių. Pradinukų klausinama, už kiek jie parduos savo idėją, o vaikai atsako, kad pagaminę ir pardavę ženkluką uždirbs du centus. Taigi pusių yra visokių, tačiau reikia įvertinti jų privalumus ir trūkumus“, – komentuoja profesorė.

Vis dėlto V.Dagienė perspėja, kad teigiami turinio ar formos pokyčiai neįvyks per vieną dieną. Ji primena, kad Lietuvos mokyklos, mokytojai, mokslininkai ir doktorantai yra sukūrę nemažai geriosios patirties, todėl tolesni laukiantys klausimai turėtų būti susiję su tuo, kokio reikėtų balanso tarp to, ką jau padarėme, ir to, ko mums dar trūksta.

„Ne tik Lietuvai trūksta tokio balanso – jo ieško ir kitos šalys. Mums neretai stinga susikalbėjimo

ir bendro darbo. Kaip pasakoje: turime daug gražių virbelių, bet nesugebame sudėti jų į bendrą šluotą. Mums reikia susitelkti“, – neabejoja V.Dagienė.

Tokio balanso paieškose reaguodama į šiuolaikinės rinkos tendencijas ir reikalavimus, kuriuos ugdytiniais kels darbo aplinka, švietimo sistemos kokybe ir efektyvumu galinti didžiuotis Suomija pranešė, kad dalykų mokymąsi vis labiau keis temų mokymusi. Be abejo, matematika iš Suomijos mokyklų niekur nedings, tačiau mokiniai, užuot valandą ryte pasimokę grynos istorijos, po pietų valandą skyrę grynajai geografijai, mokysis temų, kurios apims kelii dalykų žinias. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos tema įprasmintų ir vienyty ekonomikos, istorijos, kalbų bei geografijos elementus.

„Mokymasis vyksta visur ir visada. Todėl formalus ir neformalus ugdymo ribos turėtų išnykti. Suomijoje, skiriant vis didesnę dėmesį temų mokymusi, skirtingų dalykų žinios integruojamos. Mokytojas negali sakyti, kad jo „daržas“ yra vien fizika ar anglų kalba, nes vaikas yra vienas ir jis visko mokosi vienu metu. Todėl mokytojas, nors ir neišmano kito moko-mojo dalyko, turi pasitelkti jo profesionalus ir kolegas. Taigi mokykloje turi bendradarbiauti ne tik mokiniai, bet ir pedagogai“, – apie skirtingų dalykų turinio integracijos poreikį svarsto V.Dagienė.

Būtent toks natūraliai pagal mokinio pažinimo etapus sukomponuotas ugdymo turinys ir turėtų būti, įsitikinusi ir ŠMM Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja L.Žadeikaitė.

Ji tvirtina, kad jei siekiame mokytis iš valstybių, pirmaujančių pagal švietimo kokybę, turime trinti pamokos ribas nuo skambučio iki skambučio.

ŠMM atstovė neabejoja, kad ugdymo turinys turi būti koncentruotas, aiškiai nukreiptas siekti išskeltų tikslų, o svarbiausia jo efektyvumo dalis – mokytojo profesionalumas ir metodika. Tinkamai pasirenkant metodus, pasak L.Žadeikaitės, reikia kelti klausimą ne ko, bet kaip mokytis. O derinant kelių dalykų žinias ir formuojant bendrus tikslus atsiranda sinergija.

„Mokiniams turime pasiūlyti kuo daugiau patrauklaus, skatinančio kelti klausimus ir spręsti problemas turinio, – aiškina L.Žadeikaitė. – Turime reaguoti ir į ▶

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
226	367	Švenčionių r. Pabradės „Žeimenos“ gimn.	428	42	39,55	29,41	37,52
227	350	Pagėgių sav. Vilkyškių vid. mok.	180	18	41,52	21,43	37,50
228	385	Varėnos r. Valkininkų vid. mok.	213	10	37,91	35,71	37,47
229	96	Trakų r. Paluknio "Medeinos" vid. mok.	146	13	34,28	50,00	37,43
230	99	Radviliškio Vaižganto gimn.	273	73	39,63	28,43	37,39
231	246	Šilalės Simono Gaudėšiaus gimn.	521	120	40,24	25,81	37,35
232	281	Kauno Šančių vid. mok.	397	54	41,25	20,97	37,19
233	321	Vilkaviškio r. Kybartų K.Donelaičio gimn.	346	80	43,76	10,53	37,11
234	391	Vilniaus r. Kalvelių „Aušros“ gimn.	161	12	41,17	20,83	37,10
235	320	Raseinių r. Nemakščių M.Mažvydo vid. mok.	235	15	41,54	19,23	37,08
236	227	Panevėžio „Minties“ gimn.	576	204	40,50	23,18	37,04
237	277	Šilutės r. Vainuto gimn.	275	28	39,00	28,57	36,91
238	394	Radviliškio r. Grinkiškio Jono Poderio vid. mok.	223	15	40,76	21,05	36,82
239	357	Šilutės r. Švėkšnos „Saulės“ gimn.	428	53	39,14	27,45	36,81
240	295	Kauno Kovo 11-osios vid. mok.	540	44	40,14	23,08	36,73
241	190	Vilniaus r. Buivydžių vid. mok.	138	16	40,89	20,00	36,71
242	258	Ignalinos gimn.	299	108	39,75	24,24	36,64
243	235	Vilniaus r. Nemėžio šv. R.Kalinausko gimn.	616	34	40,66	19,51	36,43
244	317	Kalvarijos gimn.	811	63	40,13	20,99	36,30
245	270	Šalčininkų r. Eišiškių S.Rapolionio gimn.	327	25	42,02	12,82	36,18
246	42	Šiaulių r. Meškuičių gimn.	263	34	41,75	13,64	36,13
247	220	Tauragės r. Skaudvilės gimn.	449	52	40,71	17,78	36,12
248	307	Akmenės r. Akmenės gimn.	512	47	38,04	28,26	36,08
249	107	Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimn.	514	33	36,75	32,35	35,87
250	112	Vilniaus r. Rudaminos R.Rušičio gimn.	524	36	39,67	20,41	35,82
250	82	Šiaulių „Saulėtekio“ gimn.	473	96	40,17	18,39	35,82
251	371	Šakių r. Kudirkos Naumiesčio V.Kudirkos gimn.	390	48	38,98	22,92	35,77
252	314	Klaipėdos r. Endriejavo vid. mok.	140	10	38,31	25,00	35,65
253	260	Molėtų r. Giedraičių A.Jaroševičiaus vid. mok.	163	15	40,76	15,00	35,61
254	362	Pagėgių Algimanto Mackaus gimn.	402	66	41,59	11,43	35,56
255	128	Ukmergės r. Tautiškių vid. mok.	165	18	39,65	18,75	35,47
256	135	Šilutės r. Žemaičių Naumiesčio gimn.	357	31	40,03	17,14	35,45
256	104	Trakų vid. mok.	145	15	41,81	10,00	35,45
257	35	Rokiškio r. Juodupės gimn.	299	23	35,30	36,00	35,44
258	286	Tauragės Žalgirių gimn.	712	220	38,62	22,62	35,42
259	290	Trakų r. Onušio Donato Malinausko vid. mok.	175	14	37,89	25,00	35,31
260	158	Panevėžio r. Raguvos gimn.	245	27	40,69	13,64	35,28
261	201	Kelmės r. Kražių gimn.	246	19	35,46	34,38	35,24
262	226	Klaipėdos Baltijos gimn.	340	119	36,95	28,35	35,23
263	179	Lazdijų r. Veisiejų gimn.	343	43	38,57	21,43	35,15
264	209	Skuodo Pranciškaus Žadeikio gimn.	414	107	39,27	18,58	35,13
265	262	Kauno r. Babtų gimn.	450	40	39,28	18,42	35,11
266	216	Skuodo r. Mosėdžio gimn.	387	42	37,71	24,24	35,01
267	372	Vilniaus r. Paberžės šv. S.Kostkos vid. mok.	171	15	38,96	18,18	34,80
268	285	Telšių „Džiugo“ gimn.	518	147	39,41	16,25	34,78
269	189	Klaipėdos „Žaliakalnio“ gimn.	302	122	37,68	22,81	34,71
270	275	Turgelių vid. mok.	145	14	30,85	50,00	34,68
271	274	Alytaus r. Krokialaukio Tomo Noraus-Naruševičiaus vid. mok.	178	17	38,97	17,39	34,66
272	289	Kauno Juozo Naujalo muzikos gimn.	345	19	33,09	40,74	34,62
273	388	Vilniaus r. Juodšilių šv. Uršulės Leduchovskos vid. mok.	176	17	35,91	28,57	34,44
274	24	Alytaus r. Daugų Vlodo Mirono gimn.	292	29	34,38	34,29	34,36
275	344	Vilniaus Lazdynų vid. mok.	534	34	38,84	16,33	34,33
276	205	Raseinių r. Viduklės S.Stanevičiaus gimn.	392	35	37,66	20,93	34,31
277	318	Vilniaus Salininkų gimn.	508	30	37,34	21,95	34,26
277	185	Šalčininkų r. Eišiškių gimn.	446	60	37,47	21,43	34,26
278	108	Panevėžio Vytauto Mikalausko menų mokykla	521	13	37,25	22,22	34,24
279	406	Raseinių r. Betygalos Maironio vid. mok.	168	17	37,43	21,43	34,23
280	292	Kauno Veršvų vid. mok.	723	69	39,21	14,29	34,22
281	183	Švenčionių Zigmo Žemaičio gimn.	390	75	39,00	14,63	34,12
282	271	Vilniaus „Laisvės“ gimn.	200	64	36,13	26,04	34,11
283	230	Plungės r. Žemaičių Kalvarijos vid. mok.	247	21	38,58	16,00	34,06
284	287	Kazlų Rūdos sav. Plutiškių vid. mok.	219	24	35,57	27,78	34,01
285	172	Vilniaus Šeškinės vid. mok.	561	84	37,44	20,00	33,95
286	101	Vilniaus Simono Stanevičiaus vid. mok.	634	85	37,76	18,02	33,82

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
287	338	Tauragės r. Žygaičių gimn.	265	30	37,47	18,75	33,73
288	329	Mažeikių r. Viekšnių gimn.	469	37	37,65	17,86	33,69
289	254	Kaišiadorių r. Rumšiškių A.Baranausko gimn.	410	27	36,56	21,95	33,64
290	340	Vilniaus r. Kalvelių Stanislovo Moniuškos gimn.	151	35	33,21	35,29	33,63
291	276	Jurbarko r. Veliuonos Antano ir Jono Juškų gimn.	208	34	35,12	27,59	33,62
292	339	Šiaulių Sauliaus Sondeckio menų gimn.	187	35	36,95	20,00	33,56
293	237	Panevėžio r. Ramygalos gimn.	472	42	33,33	34,04	33,47
294	151	Visagino Draugystės vid. mok.	385	23	36,53	21,05	33,44
295	79	Mažeikių „Jaunystės“ vid. mok.	37	13	38,20	14,29	33,41
295	403	Kauno Aleksandro Puškino gimn.	861	111	37,59	16,67	33,41
296	238	Vilkaviškio r. Pilviškių „Santakos“ gimn.	478	46	38,96	11,11	33,39
297	352	Šiaulių r. Gruzdių gimn.	343	32	34,16	30,00	33,33
298	195	Pakruojo r. Linkuvos gimn.	524	39	35,80	23,40	33,32
299	348	Šalčininkų r. Kalesninkų L.Narbuto vid. mok.	134	15	34,13	30,00	33,30
300	319	Kauno r. Kulautuvos vid. mok.	140	17	34,06	29,41	33,13
301–396							
301	341	Vilniaus r. Medininkų šv. Kazimiero vid. mok.	96	9	41,39	0,00	33,12
302	327	Kaišiadorių r. Kruonio gimn.	319	24	34,57	27,27	33,11
303	364	Utenos Dauniškio gimn.	610	147	36,06	21,28	33,10
304	419	Trakų r. Paluknio vid. mok.	75	5	35,08	25,00	33,07
305	202	Trakų r. Rūdiškių gimn.	378	28	34,68	26,47	33,04
306	73	Vilniaus r. Valčiūnų vid. mok.	125	7	35,00	25,00	33,00
307	262	Pasvalio r. Joniškėlio Gabrielės Petkevičaitės-Bitės gimn.	489	32	34,75	25,71	32,94
308	361	Šiaulių r. Bazilionų mok.-daugiaufunkcis centras	98	16	38,72	8,33	32,64
309	n.d.	Švenčionių r. Švenčionėlių antroji vid. mok.	162	20	33,05	30,77	32,59
309	412	Vilniaus r. Maišiagalos Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Algirdo vid. mok.	245	17	35,74	20,00	32,59
310	239	Panevėžio r. Vadoklių vid. mok.	111	20	37,38	13,33	32,57
311	174	Kauno „Atžalyno“ vid. mok.	657	79	35,84	18,29	32,33
312	327	Kauno r. Domeikavos gimn.	643	41	34,44	22,64	32,08
312	396	Švenčionių vid. mok.	330	8	35,93	16,67	32,08
313	376	Vilniaus r. Bezdonių Julijaus Slovackio vid. mok.	129	9	40,00	0,00	32,00
314	328	Kelmės r. Vaišuvos Vlodo Šimkaus vid. mok.	128	15	33,74	25,00	31,99
315	129	Varėnos r. Merkinės Vinco Krėvės gimn.	252	38	36,06	15,56	31,96
316	263	Panevėžio r. Krekenavos M.Antanaičio gimn.	357	31	34,79	20,45	31,92
317	203	Kauno r. Piliuonos vid. mok.	188	19	34,52	21,43	31,90
318	416	Prienų r. Veiverių Tomo Žilinsko gimn.	297	27	34,33	21,95	31,86
319	382	Kretingos r. Kartenos vid. mok.	148	14	35,04	18,75	31,78
320	15	Kėdainių r. Krakių Mikalojaus Katkaus gimn.	365	32	36,33	13,33	31,73
321	355	Kėdainių r. Josvainių gimn.	376	26	36,55	12,00	31,64
322	140	Vilkaviškio r. Vištyčio Petro Kriauciūno vid. mok.	111	15	33,75	23,08	31,61
323	252	Jurbarko r. Eržvilko gimn.	277	48	37,17	8,82	31,50
324	244	Kauno r. Karmėlavos Balio Buračo gimn.	602	55	33,83	21,88	31,44
325	34	Šalčininkų r. Baltosios Vokės „Šilo“ vid. mok.	111	7	35,07	16,67	31,39
326	415	Ignalinos r. Dūkšto vid. mok.	109	11	32,10	27,78	31,23
326	253	Šiaulių r. Kužių vid. mok.	205	13	37,12	7,69	31,23
327	221	Trakų r. Lentvario „Versmės“ gimn. (buvusi 1-oji vid. mok.)	148	18	32,95	24,00	31,16
327	65	Anykščių r. Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimn.	240	23	35,61	13,33	31,16
328	296	Kelmės r. Šaukėnų Vlodo Pūtvio-Putvinskio vid. mok.	259	32	34,94	16,00	31,15
329	229	Vilniaus centro vid. mok.	270	44	37,86	3,85	31,06
330	120	Molėtų r. Suginčių vid. mok.	103	15	34,63	16,67	31,03
331	119	Vilniaus Fabijoniškių vid. mok.	704	61	33,96	19,23	31,02
332	377	Klaipėdos r. Priekulės Ievos Simonaitytės gimn.	591	35	34,20	17,65	30,89
333	423	Vilniaus r. Zujūnų vid. mok.	103	15	30,87	30,00	30,70
334	333	Varėnos r. Senosios Varėnos Andriaus Rylišio vid. mok.	171	19	32,45	23,08	30,58
335	257	Vilniaus r. Marijampolio M.Lukšienės vid. mok.	240	20	38,19	0,00	30,55
335	288	Akmenės r. Papilės Simono Daukanto gimn.	349	21	35,51	10,71	30,55
336	316	Vilniaus „Saulėtekio“ vid. mok.	505	30	34,82	13,33	30,52
337	n.d.	VšĮ „Vaivorykštės tako“ vid. mok. (Vilniaus filialas)	158	5	38,13	0,00	30,50

► kitą šiandien aktualią kryptį: vaikai mokosi nebe po vieną, o drauge. Bendradarbiaudami mokykloje jie mokosi dirbti komandoje. Juk tokiomis sąlygomis, nepaisant laiko juostų skirtumų, išvien veikia ir tarptautinių kompanijų darbuotojai. Vadinasi, šių principų turime laikytis ir mokykloje.“

Taigi keičiasi ir mokymosi metodai, ugdantys mokinių gebėjimą vienoje komandoje priimti sprendimus, tuo pačiu visas mokymas(is) turi vykti „mokinio mokymosi stiliumi“. Tai reiškia ne tik individualizuotą ugdymą pagal mokinių gebėjimus arba klases skirstymą į kelis lygius, bet darbą su konkrečiu vaiku: pagal jo išsakytus lūkesčius, asmeninius gebėjimus, net jo tempą. Tokios individualizuotos pagalbos prerogatyva jau priklauso pačiai mokyklai.

Beje, pagalba mokiniui susijusi ir su „minkštaisiais“ rodikliais: mokinio savijauta, kaip glaudžiai jis susitapatina su mokykla ir t.t. Tokią pagalbą, daugiausia lemiančią ir mokinio asmeninę pažangą, rezultatus, akcentuoja ir tarptautiniame penkiolikmetių PISA tyrime dalyvaujančios šalys, aptariančios pasiekimų gerinimo galimybes.

SMM atstovė L.Žadeikaitė priduria, kad dėmesys konkrečiam vaikui ypač reikalingas po pradinės mokyklos iki 10 klases (privalomojo ugdymo laikotarpiu). Būtent tada „minkštuosius“ rodiklius – mokinio savijautą, motyvaciją gali lemti paauglystės veiksniai. Vadinasi, mokyklos bendruomenės pagalba jam pasireiškia ne tik mokymosi procese, pavyzdžiui, neužtenka skirti daugiau laiko užduočiai atlikti, nes jam sunkiau susikaupti. Tolydžio reikia vykdyti ir patyčių prevenciją, ugdyti mokinio emocinį socialinį atsparumą, kad jis nenuleistų rankų mokytis vien todėl, kad jo bendraamžiai pašiepia besistengiančius bendraklasius.

L.Žadeikaitė perspėja, kad be mokinio pasitikėjimo savo jėgomis, jo ištvermingumo nebus ir vidinės bei pedagoginės motyvacijos, vadinasi, nepasieksime rezultatų neatsakę į klausimus, kaip vaikas bendradarbiauja mokykloje, ar jis identifikuojasi su savo mokykla, bendruomenės vertybėmis, ar jis nevēluoja į pamokas vien dėl to, kad nori bendraklasiams pademonstruoti savo nepriklausomybę.

„Dėl paauglystės veiksmų vaikas sunkiai priima pagalbą, jam kyla vidinių identiteto klausimų. Susidoroti su šiais iššūkiais gali padėti ne vien jo klases auklėtojas, bet ir kiti mokytojai. Turime suprasti, jog būna atvejų, kai vaikas pats nedrįsta prašyti pagalbos, todėl reikia, kad jį lydėtų gera ranka. Juk mokiniui geras mokytojas yra tas, kuris atitinka jo mokymosi stilių, parodo kitas mokymosi formas, laiku atverčia knygą, – vardija ŠMM atstovė. – Galima tai pavadinti nematomu ugdymo turiniu.“

Ji perspėja, kad „nematomas“ ugdymo turinio efektyvumas turi būti paremtas pastangomis padėti mokiniui, bet ne parodyti jo pažymį ir rezultatą palyginti su kitų bendraamžių. Pavyzdžiui, svarstant apie privalomus standartizuotus pasiekimų testus (4 ir 8 klases), kuriuos dabar pagal vienodą vertinimą išbando šalies mokyklos, akla lyginant jų rezultatus su „konkurentais“ galima ir persi-stengti.

Vis dėlto būtent ši galimybė, kaip tikimasi, ilgainiui padarytų teigiamos įtakos mokinių pasiekimams.

Pavyzdžiui, Lietuvos progimnazijų asociacijos tarybos pirmininkas, Vilniaus Baltupių progimnazijos vadovas Viktoras Blinovas šių testų nauda neabejoja ir patikina, kad standartizuoti testai yra galimybė mokykloms ir pedagogams objektyviai įvertinti pasiekimus, gauti grįžtamojo ryšio informaciją, kurios reikia ugdymo kokybei ir vadybai gerinti.

„Taip atsiranda galimybė mokiniui, jo šeimai, mokytojui, klases vadovui, mokyklos administracijai kas kelerius metus įsivertinti savo situaciją, nustatyti „diagnozę“ ir priimti sprendimus, ką reikėtų keisti, – sako V.Blinovas. – Manau, kad standartizuotas vertinimas 2, 4, 6, 8 klases turėtų tapti privalomas, o jo rezultatai, pavyzdžiui, nuo 2017 m. turėtų būti skelbiami viešai. Iki tol turime susitarti dėl skaidrios šio vertinimo tvarkos.“

Pažangus Suomijos pavyzdys, mokymasis temomis, integruojant kelių dalykų žinias ir formuluojant bendrus tikslus vienai užduočiai atlikti, o ne mokymasis griežtai atskirtų dalykų, galima sakyti, kol kas pasireiškia projektine veikla, įvairesnėmis ugdymo, ne tik vykstančio klases, formomis. Tačiau, kaip teigia patys pedagogai, nors kilnus tikslas ir pateisina priemo-

SHUTTERSTOCK: NUOTR.

Standartizuoti testai, kurios išbando Lietuvos mokyklos, kas kelerius metus leistų pamatuoti mokinio pasiekimus ir sudaryti planą, kaip juos pagerinti

nes, jiems tokius įrankius ne visada lengva pasitelkti.

Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos fizikos mokytojas T.Kivaras pastebi, kad kai kurias siekiamybes pamina klestinti biurokratija arba griežtos ugdymo programos. Nepaisant kai kurių trukdžių, pedagogas įsitikinęs, kad mokykla yra ta erdvė, kurioje vyksta ne tik mokymosi, bet ir pažintinis procesas, neįsivaizduojamas be tiriamosios veiklos, kuria, leidžiant prisiliesti prie mokslo, galima sudominti mokinį.

„Mokiniai turi pažinti mokslą. Tarkime, naktį lauke per teleskopą stebėti žvaigždes – juk tiriamoji veikla nevyksta vien klasėse. Bet kad būtų galima pasiūlyti tokių formų, mokytojo nereikėtų apkrauti šūsnimis dokumentų, kad tik jis galėtų jas įgyvendinti. Pavyzdžiui, mokinys į mokyklą gali atvažiuoti troleibusu, bet jei mokytojas kartu su mokiniais nori troleibusu nuvykti į universitetą atlikti kokio nors eksperimento, lengvai to padaryti negali, nes turi parašyti bent tris raštus“, – apie pažangių ir patrauklių ugdymo formų apribojimus svarsto T.Kivaras.

Daugeliu atvejų pedagogams, norintiems pasiūlyti inovatyvesnių mokymosi metodų, rankas suriša ir nepajudinami ugdymo programų rėmai, kai lekiant per privalomas išmokyti ir atsiskaityti temas nebelieka laiko įvairesnėms ugdymo formoms.

Štai T.Kivaras skaičiuoja, kad gimnazistai ugdomi pagal tris programas: pagrindinio, vidurinio ugdymo ir VBE programą, kurios, teigiama, dera tarpusavyje, bet jose lyg ir nėra iškeltais tikslais įprasminto bendro ketverių metų trukmės ciklo. Mokytojas pastebi, kad neretai pažintinės, tiriamosios veiklos įterpimas į tradicinį ugdymo procesą yra gana komplikuoatas, o jo kliūtys paliekamos išspręsti pačiam mokytojui.

„Pavyzdžiui, su mokiniais vykome į ekskursiją po elektrinę. Tokiai išvykai reikia parengti užduotis, užtikrinti integruotą mokymą, suplanuoti atsiskaitymą, antraip tai bus turistinė kelionė. Jei nėra įvertinimo, vadinasi, mokiniai nieko neišmoko. Bet man dažnai kyla klausimas, ar reikia tada tokios kelionės. Mokiniai iš mokyklos išvyksta į edukacinę ▶

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
338	373	Pasvalio r. Pumpėnų vid. mok.	180	12	30,80	28,57	30,35
339	283	Kauno Simono Daukanto vid. mok.	434	69	31,93	23,81	30,30
340	337	Mažeikių r. Sedos Vytauto Mačernio gimn.	397	60	32,38	21,82	30,26
341	130	Vilniaus „Ateities“ vid. mok.	636	37	32,04	22,92	30,21
342	300	Vilniaus Senvagės gimn.	420	116	32,43	21,28	30,20
343	369	Skuodo r. Barstyčių vid. mok.	154	20	32,93	18,75	30,09
344	267	Kauno r. Čekiškės Prano Dovydaičio gimn.	286	33	30,71	26,92	29,95
345	324	Šiaulių „Santarvės“ vid. mok.	110	13	28,99	33,33	29,86
346	284	Varėnos r. Matuizų vid. mok.	175	14	30,48	27,27	29,84
347	334	Vilniaus r. Eitminiškių vid. mok.	141	10	34,73	10,00	29,78
348	400	Ukmergės r. Želvos vid. mok.	204	20	32,79	17,65	29,76
349	387	Šiaulių Vijočių vid. mok.	197	40	32,40	17,65	29,45
350	356	Šilalės r. Kvėdarnos Kazimiero Jauniaus gimn.	343	62	34,68	8,45	29,43
351	342	Kauno Rokų gimn.	367	35	29,77	27,78	29,37
352	126	Alytaus r. Miroslavo vid. mok.	215	17	35,14	4,76	29,06
353	n.d.	Generolo P.Plechavičiaus kadetų mokykla	323	19	29,09	28,57	28,98
354	413	Prienų r. Jiezno gimn.	287	24	31,47	18,52	28,88
355	379	Marijampolės sav. Liudvinavo Kazio Borutos vid. mok.	204	14	30,48	22,22	28,83
356	194	Mažeikių r. Židikų Marijos Pečkauskaitės vid. mok.	155	13	30,11	23,53	28,79
357	353	Kauno Jurgio Dobkevičiaus vid. mok.	409	44	33,86	7,69	28,63
358	228	Rokiškio r. Kamajų Antano Strazdo gimn.	228	29	30,66	20,00	28,52
359	255	Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorija	145	37	25,62	40,00	28,50
360	420	Kalvarijos sav. Sangrūdės gimn.	186	30	30,53	19,05	28,23
361	204	Radviliškio r. Sidabravo vid. mok.	258	23	32,73	10,00	28,19
362	336	Kauno r. Vandžiolgalos vid. mok.	186	17	31,96	13,04	28,18
363	366	Biržų „Atžalyno“ vid. mok.	392	41	29,22	23,68	28,11
364	384	Telšių r. Luokės vid. mok.	249	30	32,12	11,54	28,01
365	370	Utenos „Saulės“ gimn.	416	134	30,86	16,35	27,96
366	389	Švenčionių r. Adutiškio vid. mok.	158	6	29,17	23,08	27,95
367	68	Vilniaus „Žaros“ vid. mok.	630	42	31,40	13,89	27,90
368	349	Kauno Gedimino sporto ir sveikatinimo vid. mok.	402	45	29,87	18,37	27,57
369	414	Ignalinos r. Naujojo Daugėlišio vid. mok.	105	13	26,02	30,77	26,97
370	392	Šalčininkų r. Turgelių PK.Bžostovskio vid. mok.	155	13	29,79	14,29	26,69
371	202	Lazdijų r. Šeštokų mokykla	171	13	28,50	18,75	26,55
372	405	Ukmergės r. Siesių gimn.	215	27	29,93	11,54	26,25
373	116	Alytaus r. Butrimonių gimn.	273	29	29,39	13,16	26,15
374	343	Prienų r. Stakliškių vid. mok.	205	11	30,06	9,52	25,95
375	365	Panevėžio r. Pajstrio Juozo Zikaro vid. mok.	276	14	25,85	25,00	25,68
376	357	Ignalinos r. Vidiškių gimn.	250	19	26,51	21,05	25,42
377	422	Mažeikių Sodų vid. mok.	506	97	27,89	15,15	25,34
378	374	Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimn.	251	28	26,79	19,23	25,28
379	282	Rietavo sav. Tverų vid. mok.	231	13	29,71	5,88	24,95
380	424	Pasvalio r. Vaškų vid. mok.	245	16	29,26	7,14	24,83
381	381	Marijampolės Igliaukos A.Matučio vid. mok.	204	19	27,41	14,29	24,79
382	407	Pakruojo r. Lygumų vid. mok.	130	11	25,53	20,00	24,42
383	148	Šilalės r. Upynys Stasio Girėno vid. mok.	122	14	26,08	16,67	24,20
384	256	Kėdainių r. sav. Šėtos gimn.	387	34	27,31	11,43	24,14
385	417	Vilkaviškio r. Virbalio vid. mok.	222	16	27,18	11,76	24,09
386	409	Vilniaus Senamiesčio vid. mok.	270	31	22,85	27,59	23,80
387	408	Varėnos r. Panočių vid. mok.	101	5	29,66	0,00	23,73
388	305	Vilkaviškio r. Gražiškių gimn.	241	20	26,65	11,76	23,67
389	401	Vilkaviškio r. Bartninkų J.Basanavičiaus vid. mok.	191	18	26,10	13,33	23,55
390	354	Skuodo r. Ylakių gimn.	411	30	25,79	9,09	22,45
391	378	Šilalės r. Pajūrio Stanislovo Biržiškio gimn.	299	34	23,62	13,16	21,53
392	269	Marinos Mižigurskajos privati gimn.	76	6	20,83	23,08	21,28
393	380	Kelmės r. Užvenčio Šatrijos Raganos gimn.	338	20	23,28	8,33	20,29
394	418	Pasvalio r. Saločių Antano Poškos vid. mok.	247	13	14,34	42,86	20,04
395	137	Akmenės r. Kruopių vid. mok.	109	8	20,32	0,00	16,26
396	393	Šalčininkų „Santarvės“ vid. mok.	156	19	12,83	25,00	15,27

➤kelione, bet kai pamato užduočių lapus, džiugesys jų veiduose dingsta. Kol kas tai sunkiai suderinama, nes po pamokų mokiniai užsiima sava veikla – būreliais, papildomomis pamokomis, o privalomų pamokų metu tokias išvykas organizuoti sudėtinga. Reikia vos ne atskirų tvarkaraščių, kad ekskursija nevyktų kitų dalykų pamokų sąskaita, arba tie dalykai turi būti labai artimai susiję, integruoti, kad jų pamokos nebūtų „pavagiamos“, – komentuoja T.Kivaras.

Apie ugdymo programų nesuderinamumą, nesklaidų perėjimą iš vieno ugdymo etapo į kitą kalbama jau nebe pirmus metus. Kaip teigia „Veido“ kalbinti pašnekovai, kartais jų skirtybės net trukdo siekti numatytų tikslų, net organizuoti tradicinę pamoką, ką jau kalbėti apie įmantresnę projektinę veiklą.

Šiaulių Didždvario gimnazijos matematikos mokytojas ekspertas V.Tamašauskas įsitikinęs, kad šiuolaikinė pamoka susideda iš trijų dalių: mokytojo darbo, jo pamokos organizavimo, ugdymo proceso individualizavimo ir diferencijavimo pagal kiekvieno mokinio poreikius bei įvertinimo. Jo teigimu, šioms komponentams užtikrinti kliudo ir metodinės medžiagos stygius.

Nors ugdymą reikalaujama diferencijuoti, mokytojui paliekama tai daryti, kaip jis išmano: vadovėlyje kalbama apie viena, kontrolinio darbo reikalavimai prašo ko kita, o mokytojas turi viską išnagrinėti, kad sužinotų, ar dėstęs vieną dalyką atsiskaitymo metu iš mokinių nereikalauja visai kitų žinių.

V.Tamašauskas neabejoja, kad papildoma literatūra turi derėti su privalomu vadovėlių turiniu, o skirtingų klasių vadovėliuose pateikiama medžiaga turėtų derėti pagal sudėtingumą, mokinio jau įgytas žinias. Idealiu atveju tokią medžiagą turėtų parengti tie patys autoriai.

„Turiu patirties, susijusios su tarptautinio bakalaureato programa mūsų gimnazijoje. Jos vadovėliuose užduotys yra diferencijuotos, mokytojui nereikia pusę nakties rinkti iškarpu iš skirtingų šaltinių, kad tik jis kitą dieną mokiniams suformuluotų skirtingas užduotis. Antra, reikia veiksmingesnio vertinimo ir įsivertinimo įrankių. Neturėtų būti šitiek kontrolinių užduočių knygelėlių, kurias aš vadinu bulvarinėmis. Mano nuomone, vienuoliktokams pakaktų dviejų trijų tokių knygelėlių – svarbiausia, kad jas būtų įvertinę ekspertai, kurie sudarė vadovėlių.

Papildoma literatūra negali atsirasti iš bet kur. Trečia, ne tik matematikai, bet visiems dalykams reikia intervencijos į loginį mąstymą. Planšetiniai kompiuteriai neturi mąstyti už mokinių. Leiskime jam galvoti, nes gera pamoka yra ta, kurioje mokiniai dirba, tariasi ir ieško. To mums ir trūksta,“ – vardija V.Tamašauskas.

Panašiai, keliomis pakopomis – užtikrinant ugdymo priemones, parengiant ugdymo programas, apmokant mokytojus, ir planuojama atnaujinti ugdymo programų turinį. ŠMM atstovė L.Žadeikaitė teigia, kad patvirtinus pažangią priešmokyklinio ugdymo programą, kuria orientuojamasi į kompetencijų ugdymą, prasmingų pokyčių – ugdyti kompetencijas ir gebėjimus, o ne kaupti teorinių žinių bagažą – reikia ir pradinio ugdymo, progimnazijos metais. Ji perspėja, kad ugdymo turinį vertinti galima vien pagal programą, bet globaliau būtų į ją žvelgti per viso ugdymo proceso, vadinasi, ir priemonių, ir aplinkos, ir pedagogų pasirengimo, prizmę.

„Į programų atnaujinimą reikia žiūrėti kompleksškai: aprūpinti mokinius priemonėmis, įranga. Daug mokyklų išbandė kompetencijų tobuli-

Geriausieji lietuvių kalbos ir literatūros valstybinį brandos egzaminą išlaikę mokiniai

Gimnazijos/ vid. mokyklos pavadinimas	Kiek mokinių laikė lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą	Kaip mokiniai išlaikė lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą*
1 Vilniaus licėjus	92	83,13
2 Rokiškio r. Južintų Juozo Otto Širvydo vid. mok.	5	78,60
3 Vilniaus Žirmūnų gimn.	182	78,01
4 Vilniaus jėzuitų gimn.	81	75,30
5 Kauno technologijos universiteto gimn.	74	74,16
6 Vilniaus Mykolo Biržiškos gimn.	192	69,21
7 Kauno jėzuitų gimn.	80	68,99
8 Kauno šv. Pranciškaus mok.	8	67,25
9 Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimn.	13	65,00
10 Panevėžio r. Naujamiesčio vid. mok.	13	63,85
11 Utenos r. Užpalių gimn.	11	63,55
12 Alytaus r. Krokialaukio Tomo Noraus-Naruševičiaus vid. mok.	11	63,27
13 „Saulės“ privati gimn.	12	63,08
14 Vilniaus Trakų Vokės vid. mok.	21	62,05
15 Telšių Žemaitės gimn.	108	61,23
16 Panevėžio Juozo Balčikonio gimn.	189	60,99
17 Vilniaus Tuskulėnų vid. mok.	48	60,83
18 Klaipėdos r. Endriejavo vid. mok.	5	60,20
19 Radviliškio r. Šeduvos gimn.	36	60,11
20 Lazdijų Motiejaus Gustaičio gimn.	64	59,77
21 Vilniaus privati gimn.	19	59,37
22 Tauragės „Vermės“ gimn.	127	59,23
23 Šiaulių Juliaus Janonio gimn.	185	59,08
24 Kėdainių šviesioji gimn.	130	58,65
25 Vilniaus r. Paberžės „Verdenės“ vid. mok.	2	58,50
26 Klaipėdos „Ažuolyno“ gimn.	203	58,43
27 Alytaus r. Pivašiūnų vid. mok.	7	57,29
28 Šiuolaikinės mokyklos centras	38	57,18
29 Kauno „Varpo“ gimn.	97	57,15
30 Klaipėdos Vydūno vid. mok.	30	56,93

* pateikiami tik tų mokyklų VBE rezultatų vidurkiai, kuriose 2014 m. šį egzaminą laikė bent 10 proc. abiturientų, nuo visų, laikusių bet kuriuos VBE

Geriausieji matematikos valstybinį brandos egzaminą išlaikę mokiniai

Gimnazijos/ vid. mokyklos pavadinimas	Kiek mokinių laikė matematikos egzaminą	Kaip mokiniai išlaikė matematikos egzaminą*
1 Vilniaus licėjus	90	88,88
2 Kauno technologijos universiteto gimn.	70	82,04
3 Vilniaus Žirmūnų gimn.	155	79,04
4 Vilniaus jėzuitų gimn.	66	77,38
5 „Saulės“ privati gimn.	9	72,78
6 Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimn.	8	71,50
7 Klaipėdos „Ažuolyno“ gimn.	173	70,30
8 Vilniaus Mykolo Biržiškos gimn.	160	68,08
9 „Vaivorykštės tako“ vid. mok.	1	68,00
10 Panevėžio Juozo Balčikonio gimn.	166	66,55
11 Kauno jėzuitų gimn.	60	65,82
12 Švenčionių r. Pabradės „Ryto“ gimn.	14	61,36
13 Šiaulių Juliaus Janonio gimn.	162	58,07
14 Vytauto Didžiojo universiteto „Rasos“ gimn.	165	57,97
15 Vilniaus Juzefo Ignacijaus Kraševskio vid. mok.	26	57,69
16 Telšių Žemaitės gimn.	90	54,71
17 Kauno Jono Jablonskio gimn.	127	54,38
18 Vilniaus Vytauto Didžiojo gimn.	110	54,01
19 Alytaus šv. Benedikto gimn.	36	53,94
20 Vilniaus Joachimo Lelevelio vid. mok.	11	53,91
21 Joniškio r. Skaistgirio gimn.	5	53,80
22 Visagino „Gerosios vilties“ vid. mok.	14	53,71
23 Vilniaus Gabijos gimn.	121	53,13
24 Kretingos r. Salantų gimn.	30	52,67
25 Vilkaviškio r. Sūdavos vid. mok.	5	52,60
26 Marijampolės marjonų gimn.	41	52,34
27 Šilalės r. Laukuvos Norberto Vėliaus gimn.	24	52,17
28 Vilniaus Simono Daukanto gimn.	113	51,57
29 Utenos Adolfo Šapokos gimn.	117	51,39
30 Vilniaus Abraomo Kulviečio vid. mok.	54	51,33

nimą, parodė mokytojams, kaip tai padaryti praktiškai. Ugdymo programos ir šiandien inovatyvioms mokykloms leidžia visiškai kitaip organizuoti ugdymo procesą. Tačiau yra mokyklų, kurios į tokius raginimus atsakytų neturinčios žinių, kompiuterių ar laboratorijų. Taigi pokyčiai susideda iš materialinės bazės, mokytojo mokymo, o programa turi būti komponuojama derinant turinį, procesą ir rezultatus. Juk pagal programą negali būti mokoma viena, o rezultatais reikalaujama visai ko kita“, – paaiškina L.Žadeikaitė.

„Manęs dažnai klausia, kada baigsis švietimo reforma, o aš atsakau: švietimo reforma baigtis negali“, – apibendrina matematikas V.Tamašauskas. ■
Gabija Sabaliauskaitė

Brėstantys ugdymo programų pokyčiai neapsiribos gražesniu jų turiniu: kartu ruošiamasi aprūpinti mokinius jų kompetencijų ugdymui reikalinga įranga

Geriausiai anglų kalbos valstybinį brandos egzaminą išlaikę mokiniai

Gimnazijos/ vid. mokyklos pavadinimas	Kiek mokinių laikė anglų kalbos egzaminą	Kaip mokiniai išlaikė anglų kalbos egzaminą*
1 Vilniaus licėjus	89	97,63
2 Kauno technologijos universiteto gimn.	66	92,61
3 Vilniaus jėzuitų gimn.	70	88,50
4 Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimn.	13	85,23
5 Vilniaus Žirmūnų gimn.	145	81,78
6 Kauno jėzuitų gimn.	57	80,33
7 Vilniaus Mykolo Biržiškos gimn.	169	79,89
8 Klaipėdos „Ažuolyno“ gimn.	158	77,30
9 „Saulės“ privati gimn.	7	76,86
10 Šiuolaikinės mokyklos centras	34	76,59
11 Vilniaus Žvėryno gimn.	123	76,03
12 Panevėžio Juozo Balčikonio gimn.	147	75,53
13 Vilniaus Simono Daukanto gimn.	146	73,86
14 Vytauto Didžiojo universiteto „Rasos“ gimn.	166	73,72
15 Ukmergės r. Veprių vid. mok.	2	73,50
16 Vilniaus Trakų Vokės vid. mok.	14	73,21
17 Vilniaus Pilaitės gimn.	102	71,70
18 Marijampolės marijonų gimn.	37	71,65
19 Šiaulių Juliaus Janonio gimn.	164	71,33
20 Kauno „Saulės“ gimn.	177	71,19
21 Kauno „Santaros“ gimn.	141	71,09
22 Vilniaus Užupio gimn.	103	70,05
23 Vilniaus Žemynos gimn.	164	69,97
24 Vilniaus privati gimn.	27	69,96
25 Kauno technologijos universiteto inžinerijos licėjus	37	69,68
26 Kauno dailės gimn.	32	69,38
27 Kauno Jono Jablonskio gimn.	205	69,33
28 Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimn.	14	69,07
29 Plungės r. Alsėdžių vid. mok.	6	68,83
30 Zarasų „Ažuolo“ gimn.	23	68,70

Geriausiai istorijos valstybinį brandos egzaminą išlaikę mokiniai

Gimnazijos/ vid. mokyklos pavadinimas	Kiek mokinių laikė istorijos egzaminą	Kaip mokiniai išlaikė istorijos egzaminą*
1 Vilniaus licėjus	39	81,56
2 Kauno technologijos universiteto gimn.	27	74,00
3 Vilniaus Žirmūnų gimn.	100	71,68
4 Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimn.	4	70,75
5 Vilniaus jėzuitų gimn.	50	69,64
6 Vilniaus privati gimn.	10	69,10
7 Vilniaus Mykolo Biržiškos gimn.	110	68,27
8 Marijampolės marijonų gimn.	18	62,94
9 Kauno jėzuitų gimn.	34	60,91
10 „Saulės“ privati gimn.	4	60,25
11 Vilniaus r. Čekoniškių vid. mok.	1	60,00
12 Klaipėdos „Ažuolyno“ gimn.	57	59,88
13 Vilniaus Trakų Vokės vid. mok.	16	55,25
14 Lavoriškių vid. mok.	2	55,00
15 Šiuolaikinės mokyklos centras	21	53,90
16 Panevėžio Juozo Balčikonio gimn.	72	53,51
17 Vytauto Didžiojo universiteto „Rasos“ gimn.	104	52,25
18 Telšių Žemaitės gimn.	44	51,80
19 Kauno Jono Jablonskio gimn.	93	51,75
20 Šiaulių r. Bazilionų mok.–daugiafunkcis centras	4	51,75
20 Rokiškio r. Jūzintų Juozo Otto Širvydo vid. mok.	6	50,33
21 Vilniaus Valdorfo mok.	9	50,22
22 Šiaulių Juliaus Janonio gimn.	106	49,58
23 Utenos Adolfo Šapokos gimn.	88	49,27
24 Kauno r. Neveronių vid. mok.	8	49,13
25 Vilniaus r. Nemenčinės Konstanto Parčevskio gimn.	17	48,88
26 Alytaus r. Pivašiūnų vid. mok.	10	48,60
27 Vilniaus Simono Daukanto gimn.	104	48,42
28 Vilniaus r. Rūkainių vid. mok.	5	48,20
29 Elektrėnų sav. Semeliškių vid. mok.	2	48,00

Studijuoti patartina ir po profesinės mokyklos – ne atvirkščiai

Profesinis rengimas. Kasmet daugėja aukštųjų mokyklų absolventų, kurie patraukia mokytis amato į profesines mokyklas, tačiau kelią galima pradėti ir ne nuo finišo. Valstybinius brandos egzaminus (VBE) laiko, į aukštąsias mokyklas stoja bei įstoja ir profesinių mokyklų mokiniai. Kartais jiems pasiseka geriau nei jų bendraamžiams vidurinėse mokyklose ir gimnazijose.

Studijų sutartis su aukštosios mokyklomis 2013 m. sudarė 1,7 tūkst. baigusiujų profesines mokyklas. Taigi, karjerą modeliuoti galima ir ne nuo aukščiausio laiptelio. Nebūtina gauti aukštojo diplomo, kad suprastum, jog nori išmokyti amato (kaip pernai padarė 1,5 tūkst. universitetų ir kolegijų absolventų).

„Veido“ atlikti skaičiavimai atskleidžia, kad esama profesinio mokymo įstaigų, kurių auklėtiniai pagal VBE rezultatų vidurkį, pasirodo geriau nei kai kurių mokyklų ar gimnazijų ugdytiniai. Kadangi šiemet „Veidas“ pirmą kartą pagal tą pačią metodiką apskaičiavo ir profesinio mokymo įstaigų akademinius rezultatus, jei norisi, galima palyginti jų bendrą balą. Tarkime, jei pirmoje vietoje atsidūrusi profesinė mokykla pakliūtų į gimnazijų reitingą, ji užimtų 170–171 vietą.

„Kaip skiriasi vidurinės mokyklos bei gimnazijos, taip įvairios yra ir profesinio mokymo įstaigos“, – sutinka Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) Mokymosi visą gyvenimą departamento direktorius dr. Saulius Zybartas. Jis neabejoja, kad esama profesinių mokyklų, kurios yra stiprios ne tik mokydamos amato, bet ir bendrojo ugdymo pasiekimais. Skirtingus šių mokyklų akademinius pasiekimus ŠMM atstovas sieja su jų profiliu, siūlomų profesijų įvairove, siekiamos kvalifikacijos lygmeniu.

Kadangi profesinėse mokyklose galima įgyti profesijas nuo

pirmo iki penkto lygmens pagal Europos kvalifikacijų sąrangą, besimokantieji sudėtingesnių, aukštesnės kvalifikacijos specialybių mokiniai gali būti gabesni, labiau motyvuoti, taigi ir pasiekti gerų akademinį rezultatų. „Gerų profesinių mokyklų akademinį rezultatų absoliutinti negalima, tačiau yra mokyklų ar atskirų profesijų, kurios pasižymi aukštais akademiniais pasiekimais, kitose labiau dominuoja viduriniai. Tačiau pritarčiau, kad turime profesinio mokymo įstaigų, kurios pasiekia ypač aukštų rezultatų, net ir akademinį. Tai daugiausia lemia ir specialybė. Tarkime, nemaža dalis naujai pradedamo vykdyti sertifikuotų aviacijos mechanikų mokymo vyksta anglų kalba, rengiami mechatronikos specialistai turi ypač gerai išmanyti fiziką, automechaniką – elektroniką, fiziką, o į naują, kartu su IRT įmonių asociacija „Infobalt“ IT siūlomą specialistų rengimo specialybę priimami asmenys turėjo pereiti sudėtingą kelių etapų atranką, nes į vieną vietą pretendavo beveik dešimt norinčiųjų“, – skirtingus profesinio mokymo lygius apžvelgia S.Zybartas.

Nors „Veido“ kalbinti pašnekovai sutartinai tikina, kad profesinės mokyklos egzaminų rezultatais neketina prilygti geriausios šalies gimnazijoms, jų teigimu, norintieji įgyti amatai ir vidurinį išsilavinimą puikiai tą gali padaryti ir profesinio mokymo įstaigose.

Profesinės mokyklos bendradarbiauja su kolegijomis, todėl kai kurios iš jų sudaro galimybę įskaityti dalį mokomųjų dalykų ir taip kone metais sutrumpinti profesinio bakalauro studijas

Profesinio mokymo įstaigų pasiekimai

VIETA 2015 m. REITINGE	Profesinio mokymo įstaigos pavadinimas	Kaip mokiniai išlaikė egzaminus (2014 m. visų VBE vidurkis)						
		I	II	III	IV	V	VI	
1	Visagino technologijos ir verslo prof. mokymo centras			43,52	31,03	58	47	41,02
2	Trakų r. Aukštadvario žemės ūkio mok.			37,50	25,00	8	5	35,00
3	Kauno maisto pramonės ir prekybos mokymo centras			36,81	17,78	45	30	33,01
		Kiek baigusiuji įstojo į Lietuvos aukštąsias mokyklas pirmu pageidavimu (dalis proc. nuo visų stojusiųjų)						
		Kiek baigusiuji 2014 m. stojo į aukštąsias mokyklas						
		Kiek stojusiųjų 2014 m. buvo pakviesti studijuoti						
		BENDRAS BALAS (III + VI TAŠKŲ SUMA)						

Šaltinis: 2014 m. NEC, ŠVIS, LAMA BPO duomenys. Pastaba: 2014 m. VBE rezultatų vidurkis sudaro daugiausiai 80 bendro balo taškų, įstojusiųjų pirmu pageidavimu dalis – daugiausiai 20 bendro balo taškų.

Juk jose mokiniai ne gauna kažką panašaus į vidurinį išsilavinimą, bet įgyja tą patį vidurinį išsilavinimą kaip ir jų bendraamžiai, baigę gimnazijas. Beje, kai kurios profesinio mokymo įstaigos turi ir gimnazijų skyrius, į kuriuos galima pakliūti po aštuntos klasės. Besimokančiųjų šiame skyriuje mokslas nuo bendrojo ugdymo mokyklų skiriasi nebestiprintais technologijų dalykais, kad įgiję pagrindinį išsilavinimą ir norintys toliau siekti amato mokiniai lengviau išsiritų profesiją.

Pagal akademinis rezultatus pirmoje vietoje yra Visagino technologijos ir verslo profesinio mokymo centras, viena pirmųjų profesinio mokymo įstaigų, įkūrusių gimnazijos skyrių. Šios įstaigos mokiniai, 2014 m. 10 VBE išlaikė vidutiniškai 43,52 balo. Pavyzdžiui, 14 abiturientų laikyto anglų kalbos VBE vidurkis – 42,86 balo, o perspektyvų IT egzaminą, nors ir laikė tik trys mokiniai, jie pelnė 82,67 balo.

Šio centro direktorius dr. Vytautas Petkūnas patvirtina, kad geri jo vadovaujamos mokyklos rezultatai egzaminuose ir stojant į šalies aukštąsias mokyklas – ne vienkartinis atsitiktinumas, ir priduria, jog ir pernai viena abiturientė pakliuvo tarp geriausių šalies abiturientų, kuriuos apdovanojo premjeras. Anot direktoriaus, taip nutiko todėl, kad profesinė mokykla, kuri iš pradžių buvo technologinė gimnazija, bendruomenę įtikino, jog mokslų kokybė čia ne prastesnė nei regiono mokyklose.

„Nuolat stebime ir analizuojame mokinių pažangumą, jų lankomumą, bandomė tenkinti individualius ugdymo planus, individualizuoti ir diferencijuoti ugdymo procesą pagal kiekvieno auklėtinio poreikius. Įrodėme, jog profesinėje mokykloje galima įgyti ne vidurinio išsilavinimo atitikmenį, bet visiškai „normalų“ vidurinį išsilavinimą, o bendrojo ugdymo dalykų mokytojai čia dirba ne prastesni, kartais net geresni nei kitose mokyklose“, – aiškina V.Petkūnas.

Jis svarsto, kad jei tik pedagogų komanda pasirengusi papildomoms iššūkiams, o ugdymo procesas atitinka mokinio asmeninius gebėjimus ir lūkesčius, galima pasiekti gerų rezultatų. Direktorius teigimu, svarbiausia efektyvaus mokymosi sąlyga – kad profesinių mokyklų auklėtiniai nesigėdėtų pasakyti, kur jie

mokosi. „Šito mes ir siekėme daug metų“, – priduria Visagino technologijos ir verslo profesinio mokymo centro vadovas.

Kad būtent darbas su kiekvienu mokiniu ir visais ugdymo proceso dalyviais – tėvais bei mokytojais gali duoti rezultatų, neabejoja ir Kauno maisto pramonės ir prekybos mokymo centro direktorius Alvydas Pranas Grevas. Jis paaikškina, jog centre stengiamasi „prijaukinti“ mokinius, kad šie tęstų mokslus. Pavyzdžiui, 2014 m. pagrindinį išsilavinimą (10 klasių) šioje Kauno profesinio mokymo įstaigoje įgijo 32 mokiniai, 30 iš jų nusprendė likti tęsti mokslų ir kartu su profesija įgyti vidurinio išsilavinimo.

„Kas antrą savaitę vykstančiuose vadovų tarybos posėdžiuose aptariame ugdymo procesą, įvertiname, kaip mokiniai lanko pamokas, kokią pažangą daro. Tarkime, jei mokiniams praleidžia daug pamokų, o jo žinios yra silpnos, vadinasi, jis nebaigs mokyklos arba, jei rinksis egzaminus, jų neišlaikys. Tokiais atvejais kartu su tėvais, švietimo pagalbos darbuotojais aptariame visas galimybes ir stengiamės padėti mokiniui“, – apie mokyklos dėmesį bendrojo ugdymo rezultatams pasakoja A.P.Grevas.

Jis skaičiuoja, kad iš maždaug 84 pedagogų daugiau nei ketvirtadalis turi aukštesnes kvalifikacines kategorijas: centre dirba penki mokytojai ekspertai, per 20 mokytojų metodininkų ir vyresniųjų mokytojų. Profesionalus kolektyvas ir mokyklos požiūris, pasak A.P.Grevo, turintiems gebėjimų ir motyvuotiems auklėtiniais sudaro sąlygas išlaikyti egzaminus ir tęsti studijas aukštojoje mokykloje. Pavyzdžiui, pernai 45 Kauno maisto pramonės ir prekybos mokymo centro auklėtiniai stojo į aukštąsias mokyklas, 30 jų buvo pakviesti studijuoti.

Baigusiujų profesinę mokyklą galimybės įstoti į aukštąją yra neribojamos, priešingai, kai kur esama ir palengvinimų. 2015 m. baigsiems tos pačios srities profesinio mokymo programas su pagyrimu arba turintiems ne mažesnę kaip vienu metų darbo pagal įgytą kvalifikaciją stažą bus pridėdamas papildomas balas stojant į kolegijas, o stojant į technologijos mokslų programas vietoj vieno brandos egzaminų galima įskaityti kompetencijų vertinimą. ■

Gabija Sabaliauskaitė

I	II	III	IV	V	VI	VII
4	Klaipėdos siuvimo ir paslaugų verslo mok.	38,16	11,43	35	24	32,82
5	Kėdainių profesinio rengimo centras	33,20	23,08	13	12	31,18
6	Zarasų žemės ūkio mok.	28,68	40,00	10	9	30,94
7	Utenos regioninis profesinio mok. centras	35,07	14,29	21	15	30,91
8	VšĮ Kelmės profesinio rengimo centras	28,88	37,50	8	7	30,60
9	Anykščių technologijos mok.	29,56	25,00	4	4	28,64
10	Vilniaus r. Bukiškių žemės ūkio mok.	22,88	50,00	10	9	28,30
11	Kupiškio technologijos ir verslo mok.	25,85	37,50	16	12	28,18
12	VšĮ Vilniaus statybininkų rengimo centras	26,88	32,43	37	31	27,99
13	Klaipėdos turizmo mok.	29,97	17,78	45	29	27,53
14	Vilniaus automechanikos ir verslo mok.	26,27	30,19	53	43	27,06
15	Švenčionių profesinio rengimo centras	29,70	14,29	7	5	26,62
16	Vilniaus paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centras	28,26	17,50	40	26	26,11
17	VšĮ Elektrėnų profesinio mok. centras	27,13	21,43	14	12	25,99
18	Klaipėdos laivininkų mok.	24,69	29,27	41	26	25,61
19	Kauno ryšinininkų mok.	28,89	12,00	25	20	25,51
20	Kauno buitinių paslaugų ir verslo mok.	25,29	25,93	27	17	25,42
21	Tauragės profesinio rengimo centras	23,22	31,25	16	8	24,83
22	Vilniaus turizmo ir prekybos verslo mok.	23,11	29,09	55	39	24,31
23	Kauno statybininkų rengimo centras	21,33	35,56	45	38	24,18
24	Pasvalio r. Joniškėlio Igno Karpio žemės ūkio ir paslaugų mok.	11,33	75,00	4	4	24,07
25	Kauno Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centras	25,18	15,07	73	42	23,16
26	VšĮ Kuršėnų politechnikos mok.	23,13	22,22	9	5	22,95
27	Mažeikių politechnikos mok.	21,63	27,59	29	23	22,82
28	VšĮ Kauno mechanikos mok.	22,20	25,00	16	9	22,76
29	Jonavos politechnikos mok.	23,06	21,05	19	14	22,66
30	Vilniaus geležinkelio transporto ir verslo paslaugų mok.	23,10	20,00	55	42	22,48
31	Vilniaus technologijų ir verslo profesinio mokymo centras	21,76	25,00	32	24	22,41
32	VšĮ Telšių regioninis profesinio mokymo centras	20,73	28,00	25	21	22,18
33	Panevėžio M.Rimkevičaitės technologinė mok.	21,29	19,30	57	43	20,89
34	VšĮ Alantos technologijos ir verslo mok.	21,39	18,75	16	7	20,86
35	VšĮ Daugų technologijos ir verslo mok.	22,19	10,00	10	7	19,76
36	Klaipėdos paslaugų ir verslo mok.	17,94	26,09	115	82	19,57
37	Alytaus profesinio rengimo centras	17,66	26,67	75	58	19,46
38	Veisiejų technologijos ir verslo mok.	22,35	7,69	13	7	19,42
39	Marijampolės profesinio rengimo centras	16,99	27,78	54	34	19,15
40	Plungės technologijų ir verslo mok.	19,23	16,95	59	42	18,78
41	Joniškio žemės ūkio mok.	18,04	20,69	29	21	18,57
42	Panevėžio prekybos ir paslaugų verslo mok.	18,72	17,14	35	17	18,40
42	VšĮ Raseinių technologijos ir verslo mok.	23,00	0,00	6	3	18,40
42	Alytaus dailiųjų amatų mok.	23,00	0,00	4	1	18,40
43	VšĮ Panevėžio profesinio rengimo centras	17,17	23,26	43	34	18,39
44	VšĮ Klaipėdos laivų statybos ir remonto mok.	18,29	18,75	16	11	18,38
45	Šiaulių profesinio rengimo centras	17,21	20,22	89	57	17,81
46	Biržų technologijų ir verslo mokymo centras	18,03	14,29	7	3	17,28
47	Klaipėdos statybininkų mok.	13,90	29,27	41	32	16,97
48	Kauno taikomosios dailės mok.	15,55	20,69	29	19	16,58
49	Šilutės turizmo ir paslaugų verslo mok.	16,14	17,65	17	12	16,44
50	Šilutės žemės ūkio mok.	16,35	16,67	30	18	16,41
51	Ukmergės technologijų ir verslo mok.	16,73	14,29	28	20	16,24
52	Kauno socialinių paslaugų ir statybos verslo darbuotojų profesinio rengimo centras	15,20	16,67	6	4	15,49
53	Smalininkų technologijų ir verslo mok.	10,03	33,33	6	4	14,69
54	Kaišiadorių technologijų ir verslo mok.	13,73	11,11	9	7	13,21
55	Dieveniškinių technologijų ir verslo mok.	16,22	0,00	3	1	12,98
56	Žeimelio žemės ūkio mok.	15,54	0,00	3	3	12,43
57	VšĮ Kretingos technologijos ir verslo mok.	12,56	11,11	9	8	12,27
58	Skuodo kaimo verslų, amatų ir paslaugų mok.	14,29	0,00	3	2	11,43
	Radviliškio technologijų ir verslo mok. centras **	62,25	50,00	2	2	59,80
	Vilniaus technologijų, verslo ir žemės ūkio mok. **	33,00	0,00	1	1	26,40
	Vilkijos žemės ūkio mok. **	22,00	0,00	7	5	17,60

Pastaba: pateikiamas tik tos profesinio mokymo įstaigos, kurių mokiniai 2014 m. laikė bent 2 VBE ir stojo į aukštąsias mokyklas ** šiose profesinio mokymo įstaigose VBE laikė tik 1 mokiniams

Tikslingas, kokybiškas ankstyvasis ugdymas daro stiprią įtaką vaiko raidai

SMM ARCHYVO NUOTR.

Gyvenimo sėkmę prišaukiančios savybės ugdomos vaikystėje

Ankstyvasis ugdymas. Žmogus gimsta jau turėdamas didžiulį spiečių neuronų, vėliau, jam augant, smegenyse tarp neuronų formuojasi ryšiai. O nenaudojami ar rečiau naudojami ryšiai nunyksta. Nors neuronų jungtys gali ataugti ir vėliau, tačiau sparčiausiai jos formuojasi ankstyvame vaiko amžiuje. Ir kuo įvairesne veikla užsiima vaikas, tuo daugiau išsivysto neuroninių jungčių.

Pasak Lietuvos edukologijos universiteto Ugdymo mokslų fakulteto dekanės prof. Onos Monkevičienės, vienas naujausių smegenų tyrimų atskleidė: jeigu norite, kad jūsų vaikas išaugtų gabus, ankstyvoje vaikystėje sudarykite sąlygas jam patirti kuo įvairesnių pojūčių.

„Be to, 4–6 metų amžiaus vaikai sparčiai ugdomi savireguliaciją, tikslingą elgesį, gebėjimą planuoti – savybes, kurios vėliau gyvenime dažnai lemia sėkmę. Tačiau šios savybės gali formuotis tik tinkamai ugdant vaikus, sudarant sąlygas patirti ir įveikti iššūkius“, – sako O.Monkevičienė.

Naujausių tyrimų duomenimis, nuo to, ar vaikui buvo sėkminga mokyklos lankymo pradžia, nemažai priklauso ir tai, kaip jam seksis mokytis toliau. Anksčiau nustačius mokymosi sunkumus, anksčiau galima ir padėti juos ištaisyti. Nepašalinti ankstyvoje vaikystėje, šie skirtumai turi tendenciją dar labiau ryškėti.

Vaikų, kurie ankstyvoje vaikystėje buvo ugdomi nevienodai, kognityvinis, socialinis, emocinis vystymasis skiriasi. Mokslininkai pripažįsta, kad tikslingas, kokybiškas ankstyvasis ugdymas daro stiprią įtaką vaiko raidai. Pras-

tiems mokymosi rezultatams daugiausiai įtakos turi skurdas ir šeimos disfunkcija. Todėl ankstyvasis institucinis ugdymas yra vienas iš būdų mažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

Buvo lyginami Europos šalių vaikų, kurie lankė ankstyvojo ugdymo įstaigas ir kurie ne, pasiekimai. Lankusių įstaigas vaikų pasiekimai yra net 18 taškų aukštesni nei vaikų iš tokių pat šeimų, kurie nedalyvavo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programose (tai Europos Komisijos duomenys iš „Euridikės“ ir „Eurostato“ ataskaitų). Rumunijoje šie skirtumai yra net 74 taškai, Bulgarijoje – 44, Švedijoje ir Slovakijoje – daugiau nei 20. Lietuvoje skirtumas šiek tiek mažesnis, siekia 16 taškų, tačiau taip pat laikomas reikšmingu.

Kiti atskleidė tyrimai, į ankstyvąjį vaikų ugdymą investavus vieną JAV dolerį, ateityje galima sutaupyti devyniskart daugiau: paprastai netenka leisti pinigų prevencinėms programoms, o žmogus, įgijęs išsilavinimą, greičiau susiranda darbą. Tyrimai patvirtina, kad suaugusieji, kurie vaikystėje lankė ankstyvojo ugdymo programas, būdami 40-mečiai uždirbo daugiau nei tokių programų nelankiusieji.

Išanalizavus ir įvertinus padėtį Lietuvoje, susipažinus su kitų šalių patirtimi, pas mus taip pat pasiūlyta įteisinti privalomą priešmokyklinį ugdymą.

Europos tendencijos

„Daugelyje šalių vaikai pradeda lankyti mokyklą šešerių metų, tik Lietuvoje, Rumunijoje, Bulgarijoje ir Skandinavijos valstybėse – nuo septynerių. Apskritai pastebima institucinio ugdymo ankstinimo tendencija“, – sako Laimutė Jankauskienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo skyriaus vedėja.

Šiaurės Airijoje gyvenanti Audronė, trijų vaikų mama, pasakoja, kad čia jau trejų metų mažyliai pėdina į darželį, kuris panašesnis į priešmokyklinę grupę: jie jau gauna knyguciu, pieštukų ir pan.

„Į pirmą klasę vaikai privalo eiti nuo ketverių arba penkerių metų – priklauso nuo gimimo dienos. Pavyzdžiui, mūsų šalis Justas pradėjo mokslus ketverių metų, Augustas – beveik penkerių. Mano nuomone, keturmečiui dar per anksti į mokyklą, jis dar turėtų stiprėti šeimoje. Tuo labiau kad yra vaikų, kuriems

sunku priprasti prie svetimų žmonių, orientuotis kitokioje aplinkoje. Bet išimčių nedaroma. Nors, kita vertus, taip vaikas greičiau pripranta prie disciplinos ir vidaus taisyklių. O jei vaikas iš rizikos šeimos ir, tarkim, neturi draugų, tai jam puiki galimybė anksčiau integruotis į visuomenę.“

Audronė pasakoja, kad pirmieji treji metai mažai kuo skiriasi nuo likusių ketverių pradinėje, tik viskas būna mažesnėmis dozėmis – ir namų darbų mažiau, ir testų, kontrolinių, o mokymasis atmiestas žaidimais. Bet jie mokosi tų pačių dalykų kaip ir vyresniokai – kalbos, matematikos, kūno kultūros ir pan., tik „švelnesne“ forma.

Belgijoje įsikūrusi Aida, dviejų mažamečių motina, gali nemažai papasakoti apie sudėtingą šios šalies švietimo sistemą. „Tai, kas lietuviškoje švietimo sistemoje vadinama darželiais, Belgijoje dažnai – vienu pavadinimu „mokykla“. Mano sūnus nuo 2 metų ir 11 mėnesių lanko prancūzišką darželį ir kalbėdama su juo dažniausiai sakau „mokyklėlė“ ar „mokykla“. Prieš tai jis nuo vieno metų lankė lopšėlį. Ikimokyklinis ugdymas yra trijų ciklų: parengiamoji grupė (nuo 2,5 metų), mažoji sekcija (3–4 metų), vidurinė sekcija (4–5 metų) ir didžioji sekcija (5–6 metų)“, – aiškina Aida.

Iš pradžių į ankstyvą institucinį vaikų ugdymą ji sako žiūrėjusi skeptiškai. Tačiau antraisiais sūnaus mokyklėlės lankymo metais nuomonė pasikeitė. „Iš klasėje iškabintų vaikų darbėlių matau, kaip jie nuosekliai dirba ties tam tikromis temomis, žaismingai, bet metodiškai mokosi piešimo, tapymo, skaitymo ir rašymo pradmenų. Ankstyvajame amžiuje, atsižvelgiant į prancūzų kalbos specifiką, raštas prisijaukinamas atliekant įvairias užduoteles su dėlionėmis, paveikslukų su piešiniais ir žodžiais atpažinimu, grupavimu, – pasakoja

jauna mama. – Būtų galima kalbėti ir apie belgiškos ankstyvojo priešmokyklinio ugdymo sistemos trūkumus, tačiau apsiribosiu subjektyviu pastebėjimu, kad patys tėvai ir vaikai į darželius žiūri daug pozityviau nei Lietuvoje. Žinoma, tai susiję ne tik su pačia švietimo sistema, mokymo metodika, bet ir su daugeliu kultūrinių, socialinių aspektų.“

Nors ikimokyklinis ugdymas nėra privalomas, „Eurostato“ duomenimis, Belgijoje šias įstaigas lanko apie 98–99 proc. vaikų. Pradinis ugdymas prasideda nuo šešerių. „Trimečiui ar keturmečiui lankyti mokyklą – šis žodis labiau nei darželio terminas apibūdina belgišką ugdymo specifiką – yra savaime suprantamas dalykas. Darželius lanko net ir vaikai iš šeimų, kuriose tėvas ar motina nedirba. Požiūris į darželius, apskritai žiūrint, yra pozityvus – manoma, kad vaikai juose įgyja socialinių, bendruomeniškumo, psichomotorinių ir pirmųjų kultūrinių kompetencijų, – pasakoja Aida. – Užsiėmimai mokyklose trunka nuo 9 iki 15 valandos. Trečiadieniais tiek darželiuose, tiek mokyklose užsiėmimai vyksta tik iki 12 val. Dažnai vienas iš tėvų trečiadieniais dirba ne visą darbo dieną.“

Pasak Aidos, tėvai moka už maistą, nors yra galimybė valgyti savo atsineštą, taip pat už užklasinę grupę ar pasirinktus būrelius po bendrųjų užsiėmimų. Mokesčiai nėra dideli, socialiai remtos šeimos gauna paramą iš savo bendruomenės.

Belgijoje yra ir privačių darželių, bet jų ne daug ir jie labai brangūs.

Pamoka – tai labiau žaidimas

O.Monkevičienės manymu, Lietuvoje dalis tėvų delsia savo mažylį nuvesti į priešmokyklinio ugdymo grupę, nes kažkodėl įsivaizduoja, kad šešiamečiai neatsitraukdami sėdi prie stalų ir mokosi skaityti bei rašyti. Profesorės

Vaikų ugdymas Lietuvoje

0–6 m.

Ikimokyklinis ugdymas (neprivalomas)

6–7 m.

Priešmokyklinis ugdymas

Nuo 7 m.

Pradinis ugdymas (privalomas)

Vaikų ugdymo reformos Europoje

Kroatija

Nuo 2014 m. vaikai turi vienus metus iki mokyklos lankymo pradžios dalyvauti priešmokyklinio ugdymo programoje.

Vengrija

Nuo 2015 m. ikimokyklinis ugdymas privalomas vaikams nuo 3 metų.

Lenkija

Nuo 2015 m. privalomas mokymasis mokykloje pradamas nuo 6 metų, 2015 m. įvedamas visuotinis ugdymas vaikams nuo 4 metų, o 2017 m. – nuo 3 metų.

Šveicarija

Kai kuriuose kantonuose nuo 2015–2016 mokslo metų įvedamas privalomas ikimokyklinis ugdymas nuo 4 metų.

teigimu, ne visi tėvai susipažinę su šiuolaikine pedagogika – vaiko ugdymu per jam įdomią ir smagią veiklą: kartu su bendraamžiais ir auklėtoja tariantis, bendraujant, žaidžiant ir pan. Šiandien vaikai ugdomi padedant jiems ištraukti į žaidimus ir kurti įdomią, smagią veiklą, sudarant sąlygas tyrinėti, atrasti, veikti bendradarbiaujant su bendraamžiais ir pedagogais.

„Pagrindinis priešmokyklinio ugdymo tikslas yra padėti vaikui pasirengti tapti mokiniu, kad jis norėtų mokytis mokykloje ir jam sekėtų. Svarbu, kad vaikas išmoktų pasitikėti savimi, bendrauti, nesibaimintų imtis naujos veiklos. Kad išmoktų „girdėti“, ką kalba kiti, sugebėtų nors trumpai išlaikyti dėmesį ir pan. Jei pradžia bus sėkminga, didelė tikimybė, kad vaikas noriai mokysis ir vėliau“, – sako L.Jankauskienė.

Siekiant sudaryti sąlygas visiems vaikams gauti kokybišką ugdymą įgyvendinamas ES struktūrinių fondų finansuojamas projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“. Mažų vaikų ugdymas derinamas su konkrečioje vietovėje gyvenančių šeimų poreikiais: pakeistas ugdymo įstaigų darbo laikas, siūloma daugiau veiklų, įsteigtos naujos grupės. Didelis dėmesys skirtas ir ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo kokybės gerinimui. Auklėtojams, darželių vadovams ir kitiems specialistams buvo organizuojami mokymai, sukurtos kvalifikacijos tobulinimo programos bei parengtos metodinės priemonės. ■

Teresė Karklinytė

Šiandien vaikai ugdomi padedant jiems ištraukti į žaidimus, sudarant sąlygas tyrinėti, veikti bendradarbiaujant su bendraamžiais ir pedagogais

Europos socialinis fondas
Europos regioninės
plėtros fondas
Sanglaudos fondas

Miestas vis agresyviau kelia koją į romantiškiausias Vilniuje Bernardinų kapines

Ginti kapines nuo gyvųjų kol kas sekasi sunkiai

Amžinybė ir pinigai. Pasidairius po lietuviškas amžinojo poilsio vietas ryškėja paradoksas: istorinės paveldosauginę vertę turinčios kapinės griūva ir nyksta, o naujosios akį rėžia pompastišku pertekliumi.

Balandį, tradiciškai vadinamą švaros mėnesiu, po žiemos atgyja ir kapinės. Nurenkamos Vėlinių žvakutės, sodinami augalai, perdažomos tvorelės – kapinėse kruta kas gyvas. Duoklę savo mirusiems artimiesiems paprastai atiduodame itin uoliai. Tačiau tose kapinėse, kuriose jau nebelaidojama arba laidojama ribotai, tai yra tik į giminės kapavietes, vaizdas kitas. Istorinėse kapinėse, nutirpus sniegui, vėl išlenda į paviršių metų metais nesprendžiamos problemos.

Paveldosaugininkai pabrėžia, kad sudėtingiausia padėtis, susijusi su paveldo išsaugojimu, yra didžiuosiuose šalies miestuose, ypač Vilniuje. Paveldas ne tik nėra tinkamai prižiūrimas, bet ir neginamas nuo nesąžiningų statytojų. Vienas gražiausių sostinėje Bernardinų kapines neseniai „papuošė“ kalvos, ant kurios jos įsikūrusios, papėdėje išdygęs monstras. Iškilusio daugiabučio namo griaučiai jau dabar užstoja kapinių kalvą žiūrint nuo Vilnios pusės.

„Tai vizualinė tarša. Pastatas įsiterpė per daug agresyviai“, – pripažįsta Kultūros paveldo departamento vyriausioji valstybinė inspektorė Audronė Vyšniauskienė.

Šiuo metu statybos sustabdytos, laukiama Valstybinės teritorijų planavimo ir statybų inspekcijos sprendimo. Užupio bendruomenei ėmus reikšti nepasitenkinimą paaiškėjo, kad pastatas iškilo aukštesnis ir užima didesnę plotą, nei patvirtinta planuose.

Paveldo sergėtojai tikisi, kad kapinių vizualinę vertę žalojančio naujadaro neliks. Juk ne sovietmetis, kai jų balso galima buvo nepaisyti. Aštuntajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje iš vienos Bernardinų kapinių pusės iškilo nedidelis gyvenamųjų namų kvartalas, tarp kurių – ir devynių aukštų pastatas, iš kitos pusės į jų tvorą beveik įsirėžė „Vilijos“ fabriko penkiaaukštis. Vilnios slėnio vaizdus atveriančioms kapinėms buvo padaryta nepataisoma žala.

Daug senųjų Bernardinų kapinių paminklų turi meninę vertę, jie liudija, koks buvo žmogaus santykis su amžinybe XIX amžiuje

Architektai, paveldosaugininkai, visuomenininkai vis apeliuoja į miestiečių budrumą, ragindami dalyvauti miesto, jų rajono plėtros procesuose. Tačiau yra ir kita medalio pusė, kai kultūros paveldo objektais gyventojai naudojasi kaip vėliava, tikėdamiesi susitvarkyti taip, kaip jiems patogiau.

„Nesame sulaukę nė vienos aplinkinių gyventojų iniciatyvos, kad Bernardinų kapinėms būtų padaryta kas nors gero. Mane glumina tokia žmonių reakcija. Paskelbus apie planus atgaivinti Paupyje, anapus Vilnelės, esančią teritoriją, kuri matyti nuo kapinių pusės, taip pat kilo šurmulys, pasipriešinimas. Negaliu suprasti: negi gyventojus tenkina tokia situacija, kokia yra dabar?“ – apie šiukšlynais ir benamių landynėmis paverstus plotus vertingiausiose Senamiesčio vietose kalba A.Vyšniauskienė.

Kapinių kaimynai taip pat ieškojo būdų sustabdyti jau seniai kiaurais langais stūksojusio buvusio „Vilijos“ fabriko pastato griovimą ir vietoj jo planuojamo gyvenamojo kvartalo statybą. Specialistės įsitikinimu, kapinėms tokia kaimynystė tikrai bus saugesnė, nei anksčiau apleistame pastate šeiminkavę asocialūs asmenys, nuo kurių vandalizmo kentėjo kapinių paminklai.

Vis dėlto būtent vilniečių aktyvumas ne kartą yra apsaugojęs Bernardinų kapines. Ir net jas išsaugojęs. Septintojo dešimtmečio viduryje jose uždrausta laidoti, ketinant dar po ketvirčio amžiaus sulygtinti jas su žeme. Pagal to meto įstatymus kapines buvo leidžiama naikinti po paskutinio palaidojimo praėjus ne mažiau kaip 25 metams. Sklype buvo numatyta plėsti greta jau pradėtą gyvenamųjų namų kvartalą – kaip užfiksuota Registrų centre išlikusiose sovietinių laikų dokumentuose, skirti jį mažaukščioms pastatams.

Tarp senų vilniečių sklando kalbos, kad Bernardinų kapines nuo sovietinio buldozerio apsaugojo... komunistinis veikėjas Feliksas Dzeržinskis, tiksliau, čia esantis jo motinos kapas. Nutarus kapines uždaryti, žmonėms buvo duotas nurodymas ekshumuoti savo artimųjų palaikus ir perlaidoti juos kitur. Vilniečių prašymų nenaikinti jų kapaviečių ir miesto paveldo niekas nenorėjo girdėti, kol nebuvo sugalvota pasinaudoti F.Dzeržinskio, vieno artimiausių Lenino bendražygių, vardu. Kapinių, kuriose ilsisi svarbaus komunistų veikėjo motina, valdžia liesti neišdrįso.

„Abejoju, ar tai tiesa. Juk Helenos Dzeržinskos kapas net nebuvo įtrauktas į Kultūros ir istorijos paminklų sąrašą. Kita vertus, jei visuomenės spaudimo vis dėlto būta, būtų galėję ją perlaidoti Antakalnio kapinėse, greta kitų svarbių to meto kapų. Anuomet palaikų perkėlimas buvo dažna praktika. Manau, kad išsaugant Bernardinų kapines suveikė kitas motyvas – santykiai su Lenkija. Atvažiuodavo daug lenkų, kurie lankydavo tiek Rasų, tiek Bernardinų kapines. Jie palikdavo skundų dėl netvarkos jose, dėl to, kad jos apleistos. Planų uždaryti kapines greičiausiai atsisakyta siekiant išvengti įtampos tarp Lenkijos ir Sovietų Sąjungos“, – svarsto A.Vyšniauskienė ir primena, kad lietuviškų kapų Bernardinų kapinėse yra tik apie dešimtadalį.

Sovietmečiu kėsintasi ir į Rasų kapines. Užsimota tiesti kelią, o trukdančią tam kapinių

Etnologas L.Klimka: „Tradicinių kapinių plėtra neturi perspektyvos – tą matome akivaizdžiai. Jos neturėtų būti plėtojamos pirmiausia dėl socialinių ir estetinių niuansų.“

dalį tiesiog nukirsti, kapus perkelti kitur. Vilniečiams pasipriešinus sugalvotas dar „gudresnis“ planas – virš kapinių iškelti estakadą. Jau buvo prasidėjęs politinis atšilimas ir už Rasų išsaugojimą stjo daugybė žmonių. Tų įvykių liudininkams protestai prieš Rasų naikinimą asocijuojasi su tautos sąmonėjimu, atgimimo pradžia.

Tačiau ir visuomenės, ir valdžios institucijų entuziazmo sutvarkyti ar bent jau išsaugoti istorines kapines užteko neilgam. Pačiais pirmaisiais atkurtos nepriklausomybės mėnesiais dar buvo atstatyti neogotikiniai Rasų kapinių vartai. Tai padaryti pavyko pagal atsivėrusiuose archyvuose rastą nuotrauką, darytą Jono Basanavičiaus laidotuvių dieną. Tie, kuriuos vietoj istorinių neogotikinių lenkai išmūrijo ruošdami memorialą – įrengdami tarpukario Lenkijos vadovo Józefo Pilsudskio širdies ir jo motinos kapą, buvo nugriauti. „Tada pinigų atsirado ir Rasų vartams, ir Bernardinų kapinių koplyčia pradėta restauruoti, nereikėjo kryžiaus kelių eiti“, – atsidūsta A.Vyšniauskienė, aną metų lygindama su dabartimi, kai iš valdininkų tegirdėti „nėra pinigų“.

Vis daugiau lietuvių išreiškia valią amžinojo poilsio sugrįžti į savo gimtųjų vietų kapinaites, ramias, nedideles, jaukias. Gal tai apsaugos jas nuo sunykimo?

Visų šalies kapinių šeiminkės yra savivaldybės, tačiau paveldo saugotojai vos vienai kitai neturi priekaištų dėl šio turto priežiūros. Yra savivaldybių, kurios net nežino, kiek jų teritorijoje yra kapinių. Kapinių priežiūros ir paveldo jose išsaugojimo padėtis prasčiausia didžiuosiuose miestuose, ypač Vilniuje. Kitose valstybėse svarbios istorinės kapinės nakčiai rakinamos, samdomos saugos tarnybos joms saugoti. Lietuvoje nieko panašaus nėra.

2010-aisiais buvo minimas Vilniaus Bernardinų kapinių 200 metų jubiliejus. Ta proga lenkų ir lietuvių kalbomis buvo išleista knyga, kurioje pa-

teikiami duomenys apie visus jose palaidotus žmones. Ji vainikavo prieš keliolika metų pradėtą tarpvalstybinį projektą restauruoti paminklus, inventorizuoti kapus. Tačiau ši iniciatyva gimė Lenkijoje, ne Lietuvoje. Šiuo metu lenkai įgyvendina ir Rasų kapinių inventorizavimo projektą.

A.Vyšniauskienės įsitikinimu, kai miestų ar rajonų valdžia kalba apie pinigų trūkumą, taip viso labo tenorima pateisinti nieko neveikimą. Tik nedidelė dalis šalies istorinių kapinių suregistruotos, nors jų yra kone kiekvienoje seniūnijoje. Be to, kapinėse nėra pasirūpinta informacija lankytojams, istorinėse kapinėse niekur nėra žemėlapių su pažymėtomis iškilių žmonių kapavietėmis.

Prieš ketvirtį amžiaus pradėtas Bernardinų kapinių koplyčios restauravimas baigtas tik pernai. 2014-aisiais Kultūros paveldo departamentas skyrė tam 150 tūkst. Lt iš Paveldosaugos programos, dar tiek pat – Vilniaus miesto savivaldybė. Dabar teliko įrengti pastato vidų, bet darbai nutrūko, nes savivaldybė nepateikė paraiškos juos tęsti.

Pradėti ir pusiaukelėje numesti ir kolumbariumo tvarkymo darbai. Restauruotam vakariniam sparnui jau vėl reikia remonto. Rytinis sparnas apskritai neatkurtas. Kolumbariume kadaise palaidoti palaikai sovietmečiu buvo išimti ir suguldyti į bendrą duobę, net nepažymint tikslios perlaidojimo vietos, ką jau kalbėti apie mirusiųjų vardus ir pavardes. Tarp jų yra ir Vilniaus universiteto profesorius, ir Napoleono armijos generolas... Atminimo lentai įrengti, kaip ir viskam kitam, miesto valdžia – kapinių valdytoja vis neturi pinigų.

Restauravus vakarinį kolumbariumo sparną Kultūros paveldo departamentas davė savivaldybei sutikimą jame laidoti su sąlyga, kad miestas skirs lėšų rytei nei daliai sutvarkyti. Per keletą metų amžinojo poilsio čia atgulė keli iškilūs vilniečiai, palikę savo pėdsaką ir Užupyje, tačiau savivaldybei netesint pažadų ir vis nepradedant darbų paveldosaugininkai laidojimus kolumbariume sustabdė.

Pastaraisiais dešimtmečiais nemažai Bernardinų kapinių paminklų savo lėšomis sutvarkė, restauravo lenkų specialistai. Tačiau bendra kapinių būklė tebėra apgailėtina. Laikas negailėstingai jas ardo, paminklai sensta ir virsta

„Bendravau su Vilniaus dailės akademijos Paminklotvarkos katedros dėstytoju, jis jau seniai puoselėja idėją senosiose Vilniaus kapinėse rengti kūrybines stovyklas savo studentams. Jie galėtų imtis paminklų atkūrimo, sutvirtinimo darbų – entuziazmo netrūksta, tačiau reikėtų bent minimalių lėšų medžiagoms įsigyti. Iš savivaldybės pusės rūpinimosi kapinėmis, kaip saugomu vienetu, nėra. Tiesa, kai kreipiamės dėl išskirtinių antkapių, esančių Kultūros vertybių registre, jie sureaguoja, bet to maža, nes būtent pačios kapinės, jų visuma yra didžiausia vertybė“, – tikina A.Vyšniauskienė. ➤

Namelio formos antkapiniai paminklai
buvo statomi tik Vilniuje

Vakariniame Užupio kapinių kolumbariumo sparne laidoti vėl nebeleidžiama – taip paveldosaugininkai baudžia pažadų atkurti rytinę jo dalį netesinčią savivaldybę

➤ Antros pagal senumą Vilniuje Bernardinų kapinės įkurtos 1810-aisiais, kai Vilniaus miesto tarybos sprendimu Bernardinų vienuolynui čia buvo paskirtas plotas kapinėms. Kapinių panoramoje dominuojanti klasicistinė koplyčia iškilo 1825–1827 m. Kapinių sienoje įrengtą kolumbariumą ji dalija į du sparnus – rytinį ir vakarinį. Šis kolumbariumas – vienintelis tokio tipo statinys Lietuvoje.

Pagrindiniai Bernardinų kapinių statiniai išliko nepakitę, tad jos yra ypač vertingas senosios

laidojimo kultūros pavyzdys. Šie statiniai liudija, kad Vilniuje kapinės buvo kuriamos atsižvelgiant į Europoje nusistovėjusias kapinių steigimo tradicijas. Romantišką pasivaikščiojimą šimtamečiais kapinių takeliais galima suderinti su Vilniaus istorijos pažintimi. Čia ilsisi daug jai nusipelnusių šviesuolių, tarp kurių – Vilniaus universiteto profesoriai, mokslininkai, kultūros veikėjai: dailininkai Kanutas ir Boleslovas Ruseckai, Vincas Sledzinskis, garsūs fotografai Stanislawas Filibertas Fleury ir Józefas Czechowiczius.

XIX amžiuje Bernardinų kapinėse buvo laidojami ir Vilniaus masonai, išliko dvylika jų kapų. Žinomiausi iš jų – Leonas Borowskis ir Zahariaszas Niemczewskis. L.Borowskis buvo literatūros tyrėjas, Vilniaus universiteto, vėliau Dvasinės akademijos profesorius, parengė dirvą lenkiškam ir lietuviškam romantizmui, išugdė Adomą Mickevičių. Jis, kaip ir Vilniaus universiteto profesorius matematikas Z.Niemczewskis, testamentu paskyręs pinigų Vilniaus labdarų draugijai, kitoms labdaros įstaigoms kurti, priklausė masonų ložei „Uolusis lietuvis“, Šubravyč draugijai.

Daug senųjų paminklų turi meninę vertę, jie liudija, koks buvo žmogaus santykis su amžinybe XIX amžiuje.

Tiek Bernardinų bei Rasų kapinėse, tiek kitose istorinėse amžinojo poilsio vietose laidojama tik į šeimos kapavietes. Jose per metus iškyla vos vienas kitas naujai supiltas kauburėlis.

Veikiančios kapinės dažniausiai rėžia akį beskonybe, glumina tuo, kiek išleidžiama kapavietei įrengti, kad ji būtų „tokia kaip visų“. Savo artimajį palaidoję lietuviai negaili ne tik pinigų

kapavietei įrengti, bet ir savo laiko. Apsodinus ją nuolatinės priežiūros reikalaujančiais augalais, šiltuoju metų laiku kapinėse tenka lankytis dažnai. Tiems, kurie laiko neturi, išeitis – dirbtinės gėlės. Naujosiose kapinėse žiemą vasarą šviečia jūra netikrų žiedų. Ir klysta manantieji, kad tai ne tik patogiu, bet dar ir gražu. Miestų kapinėse atsirandančios kolumbariumo sienelės, kapinių specialistės A.Vyšniauskienės teigimu, estetika irgi nepasižymi, nebent išsprendžia vietas, kurios trūksta kapinėms plėsti, problemą.

„Tradicinių kapinių plėtra neturi perspektyvos – tą matome akivaizdžiai. Jos neturėtų būti plečiamos pirmiausia dėl socialinių ir estetinių niuansų. Aplink miestus – didžiuliai kapinių plotai, be krašto, be galo, juose labai sunku rasti netgi savo artimo žmogaus kapavietę. Būti palaidotam tokiame kapinių lauke turbūt ne kiekvienam priimtina. Ypač į miestus atsikėlę seni žmonės nori prižiūrėti savo artimųjų kapus, dažnai persistengia prisodindami per daug gėlių, paskui laistydami jas per vargus. Kyla daug keblumų, kurie sunkiai sprendžiami“, – tikina Lietuvos edukologijos universiteto profesorius etnologas Libertas Klimka.

Estetinių naujųjų kapinių vaizdą jis apibūdina vienu žodžiu – tragiškas. Labiausiai kapines darko masiškai ant kapų statomos šlifuoto granito plokštės. Jos suvienodino visas Lietuvos kapines. Kažkada kiekvienas regionas turėjo išskirtines kryžių, paminklų formas, tad kiekvieno krašto kapinaitės buvo unikalios. Be to, granitas – svetimkūnis gamtoje, be sąsajų su aplinkiniu kraštovaizdžiu. Laidojimo kultūrai granito paminklų mada padarė labai didelę žalą.

„Ar kiekvienas mūsų esame vertas to, kad

Paveldosaugininkė A. Vyšniauskienė:

„Vokietijoje anonimiškų palaidojimų vietą prižiūrėti įsipareigoja kapinių kontora, ir tik patys artimiausieji žino, kurioje vietoje ilsisi jų mirusysis. Susimąstyti apie jų patirtį verta ir mums.“

TARPTAUTINĖ PARODA
VIDURAMŽIŲ
PAPUOŠALAS

Mislingasis
Vytauto
Didžiojo
epochos
diržas

2015 m. balandžio 17–liepos 12 d.

Nacionalinis muziejus
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai
Katedros a. 4, Vilnius

Parodos globėjai
Lietuvos Respublikos kultūros ministras
ŠARŪNAS BIRUTIS
Baltarusijos Respublikos kultūros ministras
BORISAS SVETLOVAS

Parodos organizatoriai
Nacionalinis muziejus
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai
Baltarusijos Respublikos nacionalinis istorijos muziejus

Parodos partneriai
Baltarusijos Respublikos ambasada Lietuvos Respublikoje
Lietuvos Respublikos ambasada Baltarusijos Respublikoje

Parodos rėmėjas

Parodos informaciniai rėmėjai

LIETUVOS
rytas

Irytas.lt

veidas

BFL NUOTR.

Neogotikiniai Rasų kapinių vartai atstatyti pačioje nepriklausomybės pradžioje.

Deja, kartu su Atgimimo dvasia išblėso ir valdžios institucijų entuziazmas sutvarkyti tautos panteoną

būtume minimi ir prisimenami po tūkstančio metų? – klausia etnologas. Jo manymu, granite iškaltos mirusiųjų pavardės, dažnai net ir portretai, rodo tik kuklumo stoką. – Mūsų senoji tradicija visai kitokia: būdavo statomas medinis kryžius, visai šeimai vienas, po penkiasdešimties metų, kai supūdavo, pakeičiamas kitu. Pirmasis būdavo sudėginamas Vėlinių lauže. O dabar vargšai pensininkai taupo paskutinius pinigus, kad giminaičiai jiems pastatytų granitinius paminklus, bet nepagalvoja, ar jau po 50 metų juose įamžintos pavardės kam nors berūpės.“

Ši kovą A.Vyšniauskienė lankėsi Vokietijoje ir domėjosi tos šalies laidojimo kultūra, kapinių valdymo bei jų priežiūros organizavimo ypatumais. Vokiečiai laidojimo sienelėse, t.y. kolumbariumuose jau nori atsakyti, nes žmonės jas išpuošia kiekvienas pagal savo skonį – neįmanoma sukurti bendro estetinio vaizdo.

„Vokietijoje susipažinau su šiuolaikiniais laidojimo būdais. Vis dažniau žmonės išreiškia valią būti palaidoti anonimiškai, ir kapinės prie to prisitaiko. Tarkim, pasodinamas medis, aplink jį laidojamos urnos nepamirštant nei kryžiais, nei lentelėmis. Gražiai atrodo ir gėlėmis apjuostos pievelės, kuriose barstomi mirusiųjų pelenai. Prižiūrėti anoniminių palaidojimų vietą išipareigoja kapinių kontora, ir tik patys artimiausi žmonės žino, kurioje vietoje ilsisi jų mirusysis. Vokiečių tradicijos pas mus šimtu procentų gal nebūtų tinkamos, bet susimąstyti apie jų patirtį verta“, – neabejoja A.Vyšniauskienė.

Racionalų vokiečių požiūrį į amžinojo poilsio reikalus formavo protestantų tikėjimas ir... pinigai. Žemė jų kapinėse yra mokama – sklypelį laidojimui privalu išsipirkti dvidešimčiai metų.

Vėliau yra galimybė sumokėti dar už du dešimtmečius, bet po šio laikotarpio kapavietės nebelieka. Artimieji privalo nusikelti antkapį arba kapinių administracija jį sunaikina, o buvusio kapo vieta paruošiama naujiems laidojimams. Apskritai vokiečiams jų senelių karta, juo labiau prosenelių ir dar tolesnė, nebeįdomi, jie be sentimentų paleidžia juos iš savo atminties, visiems laikams atsisveikina ir su jų kapais. Daugeliui lietuvių tai atrodytų kaip erezija.

Maža to, dabartinės kapinės vokiečiams jau per didelės. Kadangi net 90 proc. kūnų yra kremuojama, atsiranda vis daugiau tuščių plotų, kuriuos išlaikyti – brangu. Vokietijoje kapinių priežiūra yra išimtinai bendruomenės rankose, ji susirenka pinigus iš laidojimo sklypų nuomos, priežiūros darbų, valstybė neskiria tam jokio finansavimo. Mažėjant įplaukoms bendruomenės priverstos ieškoti būtų išsilaikyti – nenaudojamiems kapinių plotams rengiami investiciniai projektai, jie parduodami kitoms veikloms plėtoti.

Vis dažniau atsisakoma ir kremuotų palaikų laidojimo. Atsisveikinimas su artimaisiais išbarstant jų pelenus – taip tenkinant jų valią – nieko nestebina. Gaminamos specialios kapsulės pelenams, kurios įmestos į jūrą ištirpsta vos per valandą, taip pat per labai trumpą laiką sunyksta užkastos į žemę.

„Ten saugomi tik meniniu požiūriu įdomūs paminklai ar garsių žmonių kapai. Sakykim, vienu Berlyno istorinių kapinių, kuriose lankiausi, administracijai miesto magistratas moka už 700 žymių žmonių kapų saugojimą ir priežiūrą“, – pasakoja A.Vyšniauskienė.

Paveldosaugininkė nemano, kad lietuviai galėtų perimti vokiečių požiūrį – jų kitokios ►

► tradicijos, kita religija.

Pasidairius po šiuolaikinės mūsų kapinės akivaizdūs du akcentai: didelį plotą užimančios kapavietės ir labai daug akmens. Tai gan nauja mada, bet kažkodėl žmonės laikosi jos įsikibę. Pasak etnologo L.Klimkos, galima rasti sąsają tarp dabar populiarių granito paminklų ir istorinės tradicijos – kažkada pilkapiai būdavo apjuosiami akmenų vainikais. Tai reikšdavo atskirtį tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio. Akmenų vainiku mirusieji būdavo tarsi uždarami. Iš čia ir gerokai vėlesnių laikų tradicija būtinai aptverti kaimo kapinaites, kad ir pačia menkiausia tvora. Tai tos pačios gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio atskirties simbolika. Tačiau šiuolaikinė granitinių paminklų mada su ja neturi nieko bendro. Ji atsirado sovietmečiu, o visuotinį mastą įgavo vos prieš kelis dešimtmečius.

Gilesnes šaknis akmeniniai antkapiai turi tik keliose vietose, kur buvo puoselėjama akmenkaldžių tradicija: Rytų Lietuvoje apie Rokiškį, taip pat Šilalės rajone. Bet juos kūrę akmentašiai paminklų niekada nešlifudavo, palikdavo matinį paviršių, tad tokie paminklai labai natūraliai, harmoningai įsiterpdavo į gamtą. Visur kitur senosiose kapinėse vargiai rastume bent vieną akmeninį paminklą – jos kuklios, pilkos ir jaukios. Tarkim, riboto laidojimo Klaipėdos rajono Kisinių kapinėse vaizdas labai panašus į tą, kurį A.Vyšniauskienė matė šiuolaikinėse Berlyno kapinėse: kapavietės neįremtos borteliais, jų ribas žymi apželdinimas, tai sudaro lengvą išpuodį, kapinės atrodo kaip parkas.

„Laidojimo papročiai etnologų yra laikomi vienais pačių konservatyviausių, juos labai sunku pakeisti, – paveldosaugininkei pritaria ir L.Klimka. – Žmonės nori būti palaidoti taip, kaip kadaise jų tėvai ir seneliai. Kita vertus, gyvename permainų laikais ir kai kurios iš kitų kraštų ateinančios idėjos mūsų krašte stebėtinai greitai adaptuojamos. Manau, kad mūsų visuomenėje įsitvirtins ir nauji laidojimo papročiai.“

Vis daugiau Lietuvos gyventojų savo artimuosius laidoja kremuodami, nors prieš keletą dešimtmečių tai greičiau buvo išimtis, o ne tendencija. Galbūt kremavimas tapo pakankamai lengvai priimtinas ir vis dažniau pasirenkamas, nes palaikų deginimas – ne kokia užsienio mada, bet sena lietuviška, net baltiška tradicija. Mūsų kraštuose kremavimo paprotys buvo įsitvirtinęs du ilgus laikotarpius – vieną tūkstantmetį prieš Kristų ir beveik tūkstantį metų po Kristaus.

Etnologą L.Klimką džiugina, kad vis daugiau lietuvių išreiškia valią amžinojo poilsio sugrįžti į savo gimtųjų vietų kapinaites, ramias, nedideles. Tikėtina, kad ši tendencija apsaugos jas, dažnai pamirštas ir apleistas, nuo sunykimo.

Sakoma, kad kapinės subtiliai atspindi bendrą visuomenės kultūrą. Tačiau ką galima pasakyti apie visuomenę, kurios šiuolaikinės kapinės blizga granitais, o istorinės – grimzta užmarštin?

„Jei kalbėtume apie Vilniaus istorines kapines, kas gi jomis rūpintis, kai savivaldybėje, ko gero, nėra nė vieno žmogaus, kuris būtų tikras vilnietis arba tikrų vilniečių ainis? Mus valdo variagai, kurie nėra suaugę su šita žeme. Priešingų pavyzdžių žinau nedideliose miesteliuose, kur seniūnas yra tos žemės vaikas. Tėn visos mažos kapi-

naitės prižiūrėtos, Pirmojo pasaulinio karo karių kapai sutvarkyti, sužymėti. Požiūris į kapines yra bendros kultūros dalykas“, – tvirtina L.Klimka.

Dar nesame pribrendę istorinei atminčiai, jos puoselėjimui. Retas vilnietis težino, kad ant Taurino kalno dar visai neseniai buvo evangelikų liuteronų ir reformatų kapinės, sunaikintos sovietiniais laikais statant Santuokų, Profsąjungų

rūmus. Išliko tik koplyčia, bet ji stovi parke apleista ir neprižiūrima, nors čia galėtų būti įamžintas žymių profesorių, nusipelnusių vilniečių, kurie čia ilsėjosi, atminimas. Nė atminimo lentos nenusipelnė ir Simonas Konarskis, kuris į šias kapines buvo perlaidotas. Štai tokia vilniečių istorinė atmintis – trumpa ir neatsakinga. ■

Juratė Kiliulienė

Kapinės, įdomios ir turistams

Sapinta, Rumunija

Sapinta, Rumunija

Miniatiūrinės kapinaitės, esančios pačiame Rumunijos ir Ukrainos pasienyje, yra įtrauktos į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą. Tai, ko gero, linksmiausia amžinojo poilsio vieta pasaulyje. Sapintos kapinaitėse akys raibsta nuo ryškių spalvų ir piešinių. Antkapių mozaikų paveikslėliai vaizduoja svarbiausias velionio gyvenimo akimirkas, juos puošia ir neįprastos epitafijos – eiliuotas užrašas, su humoro gaidelėmis nusakantis mirusiojo gyvenimą.

Pere Lachaise, Paryžius

Šios kapinės yra vienos lankomiausių pasaulyje. Į jas plūsta minios žmonių, norinčių atiduoti pagarbą čia besiilsinčioms garsenybėms. Keturiasdešimt keturių hektarų plotą užimančiose prestižinėse kapinėse, įkurtose 1804 metais, pa-

laidoti rašytojai Honoré de Balzac, Marcelis Proustas, Oscaras Wildas, kompozitorius ir pianistas Fredericas Chopinas. Viena lankomiausių – grupės „Doors“ lyderio, poeto Jimo Morrisono kapavietė.

Highgate, Londonas

1839 metais Šiaurinėje Londono dalyje įkurtos kapinės yra tarp svarbiausių šio miesto turistinių objektų. Lankytojus viliojančios įstabios Viktorijos epochos požemiai ir augmenijoje skendinčiais antkapiais kapinės yra paskebtos gražiausiomis Anglijoje. Jos yra vadinamos ir elitiniu mirusiųjų klubu, mat čia ilsisi garsūs ir turtingi praėjusių amžių žmonės – rašytoja Mary Ann Evans, rašiusi George'o Elioto slapyvardžiu, mokslininkas Michaelis Faraday, filosofas Karlus Marxas.

Pere Lachaise, Paryžius

Highgate, Londonas

Rengėjai

Globėjai

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Vilniaus miesto savivaldybė

Tarptautinis
šiuolaikinio
šokio festivalis

Gegužės 6-12 d.
Vilnius

NAUJAS BALTIJOS ŠOKIS

Energija, kuri keičia

Informacija

Bilietus platina TIKETA
www.dance.lt

Menų faktūra

N WIND

Energiją paverčia vaizdu
ANCHOVY
www.fromanchovy.com

A N
C H O
V Y

Rėmėjai ir partneriai

BLACK SWAN BRANDS

SKIRK SAVO SUMOKĖTUS 2 % NE BET KAM. Lietuvos šokio informacijos centro (kodas 110064529) atsiskaitomoji sąskaita LT32 7044 0600 0108 5340 yra SEB banke, banko kodas 70440

Lobistinė veikla Lietuvoje praktiškai nereguliuojama

Lobizmas. „Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS) pristatė išsamų lobistinės veiklos tyrimą. Rezultatai nedžiugina: Lobistinės veiklos įstatymas neveikia, ši veikla suvokiama primityviai, o didžioji dalis siekių paveikti teisėkūrą – ne įstatymų reguliuojamais būdais.

Pasak Rūtos Mrazauskaitės, vienos iš TILS tyrimo autorių, ši iš dviejų dalių (lobizmo padėties analizės ir reprezentatyvios Lietuvos įmonių vadovų apklausos apie lobistinę veiklą) susidedanti studija parodė keturis svarbiausius dalykus. Pirma, įvairios interesų grupės siekia daryti įtaką įstatymų leidybai Lietuvoje (prieš tai nebuvo tai rodančio tyrimo). Antra, pasitaiko nemažai atvejų, kai politikai ne išklauso visas suinteresuotas puses, o vadovaujasi kokios nors vienos grupės interesais. Trečia, dažniausiai poveikį daryti siekiama energetikos, farmacijos, statybos, alkoholio ir tabako gaminių srityse, ir galiausiai – subjektai, kurie įvardijami kaip dažniausiai siekiantys daryti įtaką teisės aktų leidybai Lietuvoje, yra asociacijos, verslo įmonės ir registruoti lobistai.

Kadangi tik pastarieji turi teikti ataskaitas apie savo veiklą, galima daryti išvadą, kad labai didelė dalis politikams ar valstybės tarnautojams daromos įtakos lieka šešėlyje. Blogiausia, kad, verslininkų nuomone, interesų grupės jų sprendimus daugiausia bando paveikti neoficialiais, neteisėtais būdais – pasinaudodamos pažintimis, žadėdamos atlygį už palankius sprendimus ar dalyvaudamos neoficialiuose susitikimuose.

Nors juridiniams asmenims draudžiama teikti finansinę paramą partijoms ir politikams, o fiziniai asmenys turi teisę politines kampanijas paremti tik tam tikro riboto dydžio sumomis, netiesioginės finansinės paramos problema išlieka aktuali. TILS tyrime dalyvavę teisėkūros atstovai atkreipė dėmesį,

kad verslo įmonės yra radusios būdų, kaip apeiti taisykles ir, pavyzdžiui, per politines kampanijas tam tikroms paslaugoms suteikia labai dideles nuolaidas arba partijas grynaisiais pinigais paremia neoficialiai.

Dar viena įdomi detalė: kai kurioms verslo asociacijoms yra net skirtos patalpos Vyriausybėje, o oficialiame kontaktų sąrašė jos nurodomos kaip „atstovai Vyriausybėje“. Kadangi šių organizacijų veiklos darant įtaką sprendimų priėmimui nereguliuoja lobistinės veiklos teisės aktai, vadinasi, nėra ir jokios viešos informacijos apie jų indėlį į teisėkūrą.

Kad situacija nėra gera, matyti plika akimi: verslininkų apklausa parodė, kad 77 proc. jų žino atvejų, kai sprendimai buvo priimti ne vadovaujantis visuomenės interesu, o siekiant naudoti kažkokias interesų grupes. Be to, 83 proc. apklaustųjų sprendimų priėmimą laiko nepakankamai atviru, kad į procesus vienodai galėtų įsitraukti visos suinteresuotos grupės, beveik pusė (43 proc.) jų mano, kad Lietuvoje neaiškiai pateikiama vieša informacija apie visas interesų grupes, su kuriomis buvo konsultuojamasi priimant sprendimus.

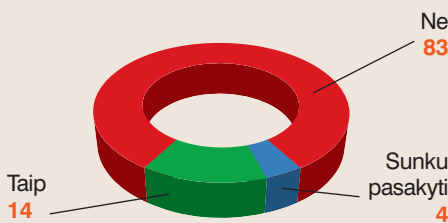
2000 m., nusižiūrėjus nuo JAV lobizmo reguliavimo modelio, priimtas Lobistinės veiklos įstatymas. 2003 m. atnaujinta jo redakcija galioja iki šių dienų. Kad jis yra netinkamas, kalbama jau seniai, ir Seimui svarstyti buvo pateiktas ne vienas pataisų projektas, tačiau tai nusėdavo stalčiuose. Paminėtina, kad Lietuva yra viena iš nedaugelio ES valstybių, turinčių atskirą lobistinės veiklos įstatymą, vis dėlto ekspertai sutinka, kad jis praktiškai

neveikia. Taigi nenuostabu, kad, nors yra tiek negerovių, per tiek metų pasitaikė labai nedaug atvejų, kai buvo pritaikyta atsakomybė už neteisėtą lobistinę veiklą.

Kadangi Lietuvoje daug teisės aktų buvo priimta nusižiūrėjus nuo kitų valstybių, kuriose tai veikia, o ne atsižvelgiant į susiklosčiusias politi-

Ar Lietuvoje sprendimų priėmimas pakankamai atviras, kad į jį vienodai galėtų įsitraukti visos suinteresuotos pusės? (proc.)

Šaltinis: TILS užsakymu „Vilmorus“ atlikta reprezentatyvi apklausa „Požiūris į lobistinę veiklą“

Kuriame lygmenyje, Jūsų nuomone, politikai ir valstybės tarnautojai dažniausiai painioja viešuosius ir privačius interesus? (proc.)

Savivaldybių administracijose	66
Savivaldybių įmonėse	65
Savivaldybių tarybose	64
Vykdomojoje valdžioje	
nationaliniu lygmeniu – ministerijose	61
įstatymų leidžiamojame valdžioje – Seime	61
Valstybės įmonėse	49
Teisėsaugos institucijose	42

Šaltinis: TILS užsakymu „Vilmorus“ atlikta reprezentatyvi apklausa „Požiūris į lobistinę veiklą“

Kas prisidėtų prie didesnio lobizmo skaidrumo ir atskaitingumo / viešumo?* (proc.)

Skaidrumas, viešumas, informavimas	22
Didesnė atsakomybė, griežtesni įstatymai, baudmės	15
Sprendimo priėmimo subjektų savybės (pilietiškumas, atsakomybė, sąžiningumas)	15
Visuomenės aktyvumas	8
Žiniasklaida	5
Kita	7
Nežino / neatsakė	28

* Atviras klausimas

Šaltinis: TILS užsakymu „Vilmorus“ atlikta reprezentatyvi apklausa „Požiūris į lobistinę veiklą“

Lobizmas gali stiprinti interesų grupių atstovavimą demokratijoje ir prisidėti prie teisėkūros tobulinimo. Deja, Lietuvoje tai dažniau siejasi su protekcionizmu ir korupciniais ryšiais

nes, kultūrinės tradicijas, be to, neretai aktualiausias motyvacinis veiksnys būdavo tas, kad stojant į ES ar kitas tarptautines organizacijas reikėjo tam tikrų teisės aktų, turime tai, ką turime. Žinoma, sakyti, kad pats reglamentavimo modelis, kai priimamas atskiras įstatymas lobistinei veiklai reguliuoti, yra neteisingas, negalima. Yra valstybių, kuriose tai neblogai veikia jau daugybę metų – čia daug ką lemia ir valstybių politinė, socialinė bei ekonominė aplinka.

Nors Seime kaip tik užregistruotas naujas Lobistinės veiklos įstatymo projektas, su juo daug vilčių taip pat nesiejama: tam tikros ydos taisomos, bet iš esmės jis situacijos nepakeis.

Vis dėlto džiugu, kad verslo praktika evoliucionuoja šiek tiek greičiau, nei tobulinami įstatymai, tad bendra padėtis po truputį gerėja. Tai lemia ir stiprėjantis mūsų verslo sąmoningumas, išaugantis į įvairius etikos kodeksus bei panašius dokumentus, ir vis daugiau atsi-randančių užsienio kapitalo įmonių, kurios retai rizikuoja neskaidriai daryti įtaką sprendimams ir stengiasi tai daryti arba per oficialiai registruotus lobistus, arba per kažkokias oficialias procedūras.

Dabartinis Lobistinės veiklos įstatymas remiasi jame apibrėžta lobisto sąvoka, kuri yra labai siaura. Šis įstatymas iš esmės reguliuoja tik tų asmenų, kurie patys nori užsiregistruoti kaip profesionalūs lobistai, veiklą. Remiantis Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos (VTEK) duomenimis, registruotų veiklą vykdančių lobistų yra tik apie tris dešimtis, vadinasi, jis reguliuoja tik nedidelę dalį Lietuvoje vykdomos lobistinės veiklos.

Studijos autorių teigimu, dabartiniame Lobistinės veiklos įstatyme lobisto ir lobistinės veiklos sąvokos pernelyg siauros, be to, jame netrūksta daug įvairių „techninių“ negerovių. Pavyzdžiui, numatyta, kad lobistai savo veiklos ataskaitas turi teikti kartą per metus. Tai nelo-giška jau vien dėl to, kad poveikis jau padarytas ir dažniausiai jau būna per vėlu ką nors pakeisti. Taigi nustatyta tvarka turėtų užtikrinti detalią ir laiku pateikiamą informaciją apie lobistų veiklą, jos apimtį, susijusias išlaidas.

Nors dabartinis įstatymo projektas panašias smulkesnes negeroves pataiso, proveržio veikiausiai jis nesukels.

„Be to, naujajame įstatymo projekte mato-

me keletą neatitikimų. Lobisto sąvoka vis vien apibrėžiama per siaurai, nors ir yra išplečiama, panaikinant kai kurias išimtis, nusakančias, kas nėra lobistas. Būtent jos didelei daliai poveikį siekiančių daryti subjektų leido nesiregistruoti. Sąvoką plėsti būtų protinga pirmiausia peržiūrint šias išimtis. Dabar lobistu laikomas tik fizinis ar juridinis asmuo, kuris veikia užsakovo interesu ir registruojasi Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos registre“, – sako R.Mrazauskaitė.

Netinkamas sąvokos apibrėžimas ne kartą surišo rankas VTEK. Vykdydama tyrimus skirtingose su lobistine veikla susijusiose bylose, ši institucija negalėjo vertinti kitų įtaką darančių subjektų, kurie paprasčiausiai nebuvo registruoti kaip lobistai, nors siekis daryti įtaką buvo akivaizdus. Tarkime, verslo įmonių atstovų, nes įmonės veikia savais interesais. Šią pagrindinę teisės aktų spragą, tai yra kad savo interesais veikiančioms įmonėms nebūtina registruotis lobistais, ir tiesioginei lobistinei veiklai taikomų išimčių riziką iliustruoja bendrovių „Gazprom“ ir „E.ON Ruhrgas International GmbH“ pavyzdys. Šiuo atveju VTEK turėjo pripažinti, kad į teisinę lobistinės veiklos sąvoką nepatenka net ir plataus masto tiesioginio lobizmo veiksmai, tad VTEK negali vertinti, ar asmenų veiksmai nepažeidė Lobistinės veiklos įstatymo.

„Naujas įstatymo projektas išplečia sąvoką ir panaikina dalį išimčių, pavyzdžiui, dėl ne pelno siekiančių organizacijų, šiek tiek keičia požiūrį į kliento ir veikiančio lobisto santykius. Siūlytume lobisto sąvoką apskritai susieti ne su konkrečiu apibrėžimu, o su tuo, ar vykdoma lobistinė veikla. Siejimas su profesine grupe apriboja lobistinės veiklos reguliavimo apimtį“, – aiškina R.Mrazauskaitė.

Rekomenduojama apskritai peržiūrėti VTEK pajėgumus ir kompetencijas prižiūrint lobistinę veiklą. Jos kompetencijos turėtų apimti ne tik siaurą lobistinės veiklos priežiūrą, bet ir stebėjimą, tyrimą, ar teisės aktams bei sprendimų priėmimui nėra daromas neteisėtas arba neatskaitingas poveikis.

Kodėl tiek mažai Lietuvoje registruojasi lobistų, atsakyti nesudėtinga. Pasak R.Mrazauskaitės, šiuo metu ne tik nėra jokio užsiregistravusių lobistų skatinimo – padėtis tokia, kad jiems patogiau nesiregistruoti. Tada išvengiama papildomos administracinės naštos, nereikia niekam teikti veiklos ataskaitų, o poveikį galima daryti tokiais metodais, kokie yra patogūs. „Žinoma, veikia ir tai, kad reikia mokėti registracijos mokesčių, tai, kad visuomenėje vyrauja neigiamas požiūris į lobistus, o kartais ir patys politikai gali privengti su jais bendrauti“, – priduria ji.

TILS vadovas, vienas šios studijos autorių Sergejus Muravjovas pabrėžia, kad vienas sprendimo būdų – užsiregistravusių lobistų registre ir deklaravusiems norą daryti poveikį interesų grupių atstovams leisti lengviau prieiti prie sprendimų priėmėjų, nesvarbu, ar jie atstovautų verslo, asocijuotoms ar nevyriausybinėms struktūroms.

Kol kas turime tai, kad registruotų ir šešėlyje veikiančių lobistų skaičiai skiriasi dešimtimis kartų. ➤

Kaip nori mokytis šiuolaikiniai vaikai

Ugdymas. Prieš daugiau kaip dvidešimtmetį amerikiečių mokslininkai W.Straussas ir N.Howe'as pristatė kartu teoriją. Dabartiniai ir būsimi moksleiviai (gimę nuo 2003 iki 2023 m.) priklauso Z kartai – taip vadinama interneto karta, kuri informaciją priima ir apdoroja greičiau nei kiti, bet tik nedidelius jos kiekius.

Kiekvienos kartos atstovai turi savo mokymosi ypatumų, todėl nepaprastai svarbus tampa mokytojo uždavinys – atsižvelgti, su kokiais mokiniais dirbama ir kaip jiems perduoti žinias, kurios ne tik sudomintų, būtų suprastos, bet ir įsimintų.

„Keičiantis mokinių kartoms turi keistis ir tobulėti mokymosi metodikos. Atsižvelgiant į šiuolaikinės kartos specifiką, į mokymo programą turi būti įtrauktos naujos mokymo aplinkos: e. mokymas, e. knygos, atvirieji mokymosi ištekliai, žaidimai ir t. t.“, – įsitikinusi Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Edukologijos katedros vedėja Lina Kaminskienė.

Jos teigimu, Z karta puikiai įvaldo naujausias informacines ir komunikacines technologijas, tačiau tuo pačiu metu susiduria su dėmesio išlaidavimo ir susikoncentravimo stoka. Visi šie pokyčiai ir specifika kelia iššūkių mokytojams bei mokslininkams.

„Z kartos atstovai nemėgsta apribojimų – jie nori visada turėti teisę rinktis, pavyzdžiui, nurodymas spręsti konkretų uždavinį iš tikimybių teorijos gali sulaukti pasipriešinimo, tačiau „leidimas“ rinktis, kokį uždavinį spręsti tarp analogiškų tikimybės uždavinių, bus priimtas palankiai“, – teigia VDU Ekonomikos ir vadybos fakulteto dėstytoja doc. dr. Eglė Stonkutė.

Pasak jos, šiuolaikiniai vaikai ir paaugliai nemėgsta prievartos, griežtų taisyklių ar įsakmaus tono, jie nori, kad su jais būtų bendraujama liberaliai.

Šiuolaikinė karta iš visų kitų išsiskiria tuo, kad yra novatoriškų mąstytojų karta, kuriai šiuolaikinės technologijos yra neatsiejama kasdienybė. Kompiuteriu, išmaniuoju telefonu ir internetu vaikai nori naudotis ne tik laisvalaikiu, bet ir pamokose. Ir į tai reikėtų atkreipti dėmesį.

Tačiau dėl to, kad didžiąją savo laiko dalį įprato būti įbedę akis į kompiuterio ekraną, jie nesugeba išlaikyti žvilgsnio, kai kalba gyvai. Didžiausią stresą šios kartos atstovai patiria tada, kai reikia ką nors pasakoti ir pristatyti prieš auditoriją, diskutuoti, todėl komunikaciniai gebėjimai bendrauti tiesiogiai turi būti lavinami. Priešingu atveju viešas kalbėjimas ar konstruktyvūs debatai visada išliks silpniausia Z kartos sritimi.

Pedagogai ypatingą dėmesį turėtų atkreipti į tai, kad dabartiniai mokiniai ilgam negali sukcentruoti dėmesio, tai yra jiems lengviau sekasi greitai atlikti trumpas, skirtingas užduotis, nei prie vienos dirbti visą pamoką ar ilgiau. „Informaciją mokiniai ar studentai nori gauti ir atlikti taip, kaip socialiniame tinkle „Facebook“: štai viena informacija iš vienos srities, štai iš kitos, štai nuotrauka, štai ir vaizdo įrašas. Ir tokių trumpų tekstinių ar vizualių žinučių – begalė. Nepaisant to, kad vyresniems toks informacijos gavimo būdas atrodo padrikas ir netvar-

Įdomus faktas: Lietuvoje kur kas daugiau moksleivių (38,6 proc.) pripažino, kad praleidinėja pamokas, nei yra EBPO šalių vidurkis (24,9 proc.)

kingas, Z kartai tai tinka geriausiai“, – pasakoja ekonomistė E.Stonkutė.

Dėl nesugebėjimo ilgai susikoncentruoti ties vienu darbu knygų skaitymas taip pat nėra mėgstamas moksleivių užsiėmimas, vis dėlto skaitymo procesas turėtų būti skatinamas. Pagal Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (angl. *Programme for International Student Assessment*) tyrimą, kuris pradėtas nuo 2000 m. ir atliekamas kas trejus metus, Lietuvoje vidutinis 15-mečių skaitymo lygis siekia 477 taškus – tai yra mažiau už Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) šalių vidurkį (496 taškai).

Remiantis to paties tyrimo išvadomis, Lietuvoje pastebimas ryškus mergaičių pranašumas pagal vidutinį mokslinį raštingumą (vidutiniškai 15 taškų daugiau už berniukus) ir skaitymo užduočių atlikimą (55 taškais daugiau už berniukus). O iš matematikos 15-mečiai Lietuvoje surenka vidutiniškai 479 taškus, kai EBPO vidurkis – 494 taškai.

Mokslininkai lietuvių mokinių atsilikimą nuo bendro vidurkio aiškina tuo, kad kitose valstybėse per pamokas būna kur kas daugiau kūrybiškumo, kuris padeda labiau sudominti dėstomu dalyku ir geriau jį suprasti. Lietuvoje dėl keičiamos ir iki galo nebaigtos mokslo reformos vis dar nėra aiškios vizijos, kaip turėtų vykti mokymosi procesas. Aišku tik viena – šiuolaikinei kartai seni mokymo metodai nebeveiksmingi.

VDU Edukologijos katedros vedėjos teigimu, nereikia kalbėti vien tik apie technologijų pritaikymą mokymuisi. Naujausios metodikos pagrįstos interaktyvumu, tarpdiscipliniškumu, aukščiausio mąstymo lygmens gebėjimų stiprinimu. Tokie metodai, kaip probleminis mokymas, patirtiniai mokymosi metodai, integruotas (pvz., kalbų) mokymas, šiuolaikinės mokyklose yra taikomi ir plėtojami. „Vienas naujųjų uždavinių mokslininkams ir praktikams yra kurti, tobulinti ir diegti formaliojo ugdymo ir neformaliojo švietimo interaktyvias, patirtines edukacines sistemas bei technologijas, taip mažinant skaitmeninę atskirtį – novatorišku, technologijomis grindžiamu švietimu besinaudojančių asmenų ir tokios galimybės neturinčių asmenų atotrūkį“, – įžvalgomis dalijasi ekspertė.

„Nors mokytojai gauna įvairių mokymų, tačiau jų nėra pakankamai apie tai, kaip išnaudoti gausybę e. šaltinių ir aplinkų, kurias būtų galima sėkmingai integruoti į ugdymo procesą. Taip pat trūksta mokymų, kaip naudoti atvirusius mokymo išteklius, kaip kurti e. priemones, kaip apsaugoti sukurtų mokymosi išteklių intelektualinę nuosavybę ir pan.“, – teigia L.Kaminskienė.

Ji siūlo mokyklose skatinti virtualų mobilumą – tai būtų puiki galimybė moksleiviams ir mokytojams plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą, ugdyti kalbų, technologijų taikymo, problemų sprendimo ir tarpkultūrinius gebėjimus. ■

Rimgailė Dikšaitė

A.Avulio eksperimentui savanorių netrūksta

Būstas. Privati bendrovė pasiūlė naują nuomos su išsipirkimu finansinį modelį gerai uždirbantiems karjeros žmonėms.

Maždaug po poros mėnesių 29-erių informatikos technologijų specialistas Povilas Mitė (vardas ir pavardė pakeisti – A.P.) įsikels į naują dviejų kambarių butą Vilniuje, daugiabučių namų gyvenvietėje „Ozo namai“. Kas mėnesį už šio 50 kvadratinį metrų buto nuomą bendrovei „Hanner“ dvejus metus jis mokės 652 eurus, kol sukups 15 proc. buto kainos, arba būsto paskolos pradinį įnašą. Jo butas kainuoja 107 tūkst. eurų (įskaičiuota buto apdaila ir automobilio stovėjimo vieta), 85 proc. šios sumos jis skolinsis iš banko.

P.Mitė – vienas tų jaunų žmonių, kurie nusprendė pasinaudoti nekilnojamojo turto plėtros bendrovės „Hanner“ vos prieš mėnesį paskelbtu nauju būsto įsigijimo finansavimo modeliu „Būsto nuoma su išsipirkimu“ (angl. „Rent2Buy“). Savo klientams bendrovė pasiūlė pradinį įnašą nuomos mokesčio pavidalu sukaupti per dvejus metus, gyvenant išsirenkame bute. Šis modelis skirtas tiems, kurie negali buto nusipirkti už nuosavus pinigus, jų neturi ar pakankamai jų neturi pradiniam įnašui imant paskolą iš banko, tačiau turi stabilias ir nemažas pajamas.

Pagrindinis šio finansavimo modelio principas – pirkėjas pagal poreikius išsirenka butą ir jo apdaila, gali išsirenkti ir baldus, pasirašo nuomos sutartį su teise butą įsigyti ir iki dvejų metų moka fiksuotas nuomos įmokas. Jų dydis apskaičiuojamas taip, kad per nuomos laikotarpį žmogus sumokėtų 15 proc. įsigyjamo turto kainos, o pasibaigus nuomos sutarčiai jos būtų įskaitomos kaip pradinis įnašas būsto pirkimo sutartyje.

Naudojantis šia paslauga būstas, jo įrengimas ir automobilio stovėjimo vieta kainuoja tiek pat, kaip ir įsigyjant juos iš karto. Vienintelė keliama sąlyga – nuomos įmokos per numatytą 24 mėnesių laikotarpį turi padengti 15 proc. bendros sumos.

Povilas sako, jog šis bendrovės pasiūlymas jam pasirodė labai patrauklus ir lėmė tai, kad iš giminių butą nuomojėsis vyras, iki tol labai rimtai nesvarstęs įsigyti nuosavo būsto, apsisprendė pasinaudoti šia galimybe. Vienos paklausausių šiais laikais – informacinių technologijų profesijos žmogui, per mėnesį „į rankas“ uždirbančiam 1300–1400 eurų atlyginimą, tokia galimybė įsigyti būstą yra pagal kišenę.

Didžiausia problema, pasak Povilo, ir yra sukaupti tą paskolai gauti reikalingą pradinį įnašą. Dalį pinigų vaikas sako yra sukaukęs, todėl iš jų ketina dengti maždaug pusę mėnesinės nuomos įmokos. Jis skaičiuoja, kad iš banko ims paskolą 30-iai metų, bet sutartyje būtina numatyti galimybę grąžinti ją greičiau.

Jis mano, kad pajamos jam leis paskolą grąžinti per 20 metų, kad ji labai neišbrangtų.

„Šis pasiūlymas man pasirodė labai geras, todėl apsisprendžiau gana greitai. Iš tiesų žmogui, kuris nepaveldėjo būsto iš močiutės, neturi turtingų tėvų ar kitokių galimybių įsigyti būsto, tačiau turi darbą ir neblogai uždirba, šis finansavimo modelis yra kaip tik tai, ko reikia. Pats patyriau, kad nuomojantis būstą sunku susitaupyti pinigų pradiniam įnašui, kurio bankai dabar reikalauja pagal atsakingo skolinimosi taisykles. Už tai, kad įmokos laukia dvejus metus, bendrovė neskaičiuoja jokių papildomų procentų – mėnesio įmokos kaina priklauso tik nuo perkamo nekilnojamojo turto vertės“, – pasakoja būsimoji naujakuris.

Vaikinas pasinaudojo bendrovės pasiūlymu įrengti buto apdailą, nors didžioji dalis klientų, pasak bendrovės „Hanner“ vadovo Arvydo Avulio, vis dėlto renkasi patys įsirengti butus. Viena vertus, taip bandoma sutaupyti, antra vertus, norima įsirengti pagal savo skonį ir supratimą.

„Man patiko, kad sau tinkamas buto apdailos medžiagas galima rinktis iš trijų pasiūlytų variantų ir susikomplektuoti savąjį, o ne griežtai rinktis vieną iš trijų pasiūlytų standartų. Būtent tai man buvo nepriimtina, kai domėjaušis butu kitos bendrovės pastatytame name. Šiuo atveju kaip pagrindinę pasirinkau vidutinės klasės apdailą ir kai kurias man patikusias medžiagas renkuosi iš aukštesnės klasės apdailos varianto“, – apie tai, kaip kuria savo namus, pasakoja vaikas.

Beje, lygiai taip pat iš įvairių siūlomų variantų galima pasirinkti ir baldus.

Povilas netaupo ir įsigydamas automobilio stovėjimo vietą, nes dar turi ir motociklą, todėl perka platesnę vietą, kainuojančią 8688 eurus. Už vietą tik automobiliui reikėtų mokėti 5792 eurus. Ir šiam savo sprendimui jis turi argumentų, sakydamas, kad ten, kur gyvena dabar – Šiaurės miestelyje, automobilio stovėjimo vietos rinkoje parduojamos po 12 tūkst. ir daugiau eurų.

Vaikino teigimu, nauji butai „Ozo namuose“ neatrodo tokie brangūs, kai lygini juos su butų kainomis antrinėje rinkoje. Pavyzdžiui, tame pačiame Šiaurės miestelyje už 50 kvadratinį metrų butą prašoma daugiau nei 100 tūkst. eurų.

„Naują butą, pasinaudojus nuomos su išsipirkimu finansiniu modeliu, galima nusipirkti ir dešimčia tūkstančių eurų pigiau nei „Ozo namuose“. Bendrovė tokius butus parduoda anksčiau statytoje gyvenvietėje „Bajorų kalvos“. Žinau, kad vienas mano kolega ten rengiasi

„HANNER“ ARCHIVO NUOTR.

tokiu būdu pirkti butą. Aš pasirinkau brangesnį variantą, nes įvertinau susisiekimo patogumą ir man buvo svarbu, kad įsigyjamas nekilnojamas turtas būtų likvidus, kad bet kada, pasikeitus gyvenimo aplinkybėms, galėčiau jį parduoti ar nuomotį“, – aiškina Povilas.

Jis sako, kad, ko gero, mielai nuomotųsi butą, nei pirtų savo, jei rinkoje būtų pasiūlyta patrauklių butų nuomos variantų. Pavyzdžiui, nekilnojamojo turto plėtros bendrovės pasiūlytų tokių butų ir jie būtų nuomojami legaliai. Toks variantas būtų priimtinas, jei nuomos mokeskis nebūtų didesnis nei mėnesio įmoka už paskolą. „Kai nuomojiesi, nereikia daryti remonto, investuoti į buitinę techniką, baldus. Manau, kad visai apsimokėtų. Bet, žinoma, galų gale visi mes norime turėti savo namus, todėl ir perkame“, – svarsto Povilas, pats sau netikėtai apsisprendęs nepraleisti geros progos įsigyti nuosavą būstą.

Galima sakyti, Povilas atstovauja išskirtiniam

Šiais laikais butus statyti kur kas lengviau, nei juos parduoti ar įpirkti.

jaunimo sluoksniui – informacinių technologijų profesionalams, kurių paklausa rinkoje lemia ir išskirtines jų finansines galimybes. Vaikinas įsitikinęs, kad jam tikrai negresia likti be gerai mokamo darbo, – pasiūlymų jis sulaukia nuolat.

„Hanner“ vadovas A.Avulis sako, kad būtent į tokius jaunus karjeros žmones, gaunančius stabilias pajamas, ir yra orientuota nauja bendrovės paslauga. Jiems reikia būsto, bet trūksta pinigų pradiniam įnašui. Jei nėra kitos galimybės, žmonės atsiduria uždaramame rate.

„Jauni žmonės paprastai daro karjerą ir jų atlyginimai pamažu didėja, todėl mes darome prielaidą, kad po dvejų metų, sukaupe pradinį įnašą, šie jauni žmonės turės didesnes pajamas nei šiandien arba bent jau ne mažesnes. Tačiau kad nekiltų problemų ir nebūtų nepagrįstų iliuzijų, mes prašome, jog prieš pasirašydamas buto pirkimo sutartį klientas banke pasitikrintų savo galimybes. Tuomet paaiškėja, ar žmogus gali

gauti paskolą ir kokio dydžio ji galėtų būti. Su tais, kurie gauna iš banko teigiamą išvadą, pasirašome sutartį“, – aiškina A.Avulis.

Jis sako tikėjęs, kad ši idėja sudomins žmones, tačiau susidomėjimas pranoko lūkesčius. A.Avulio tikinimu, teko net didinti klientus aptarnaujančių darbuotojų skaičių, nes sunku buvo atsilipti į visus telefono skambučius, atsakyti į elektroninius laiškus. Nors daug informacijos buvo pateikta interneto tinklalapyje, stengtasi, kad ji būtų aiški ir lengvai suprantama, tačiau žmonėms kilo labai daug klausimų, pavyzdžiui, kas bus, jei kas nors atsistis po metų, ar galima bus nutraukti sutartį, ar teks mokėti baudas, ar galima bus atsisakyti pirkti butą.

Pasak A.Avulio visos šios situacijos ir aplinkybės yra aptartos sutartyje, kuri pateikiama tuomet, kai žmogus apsisprendžia įsigyti butą. Pavyzdžiui, sutartyje numatyta, kad klientas bet

kada gali sutartį nutraukti, apie tai pranešęs prieš du mėnesius.

„Svarbiausia, ką turėtų suvokti žmogus, – tai didžiulį privalumą, kurį jis gauna. Už buto nuomą reikia mokėti maždaug apie 10 proc. brangiau, nei tektų už nuomą mokėti rinkoje. Tačiau šiaip nuomojantis būstą pinigai, galima sakyti, prarandami, o šiuo atveju jie kaupiami ir bus įskaityti kaip pradinis įnašas“, – aiškina bendrovės „Hanner“ vadovas.

Nuomos įmokas nuomininkai kas mėnesį perveda į bendrovės sąskaitą. Tai visiškai teisėta, nes nekilnojamojo turto nuoma yra viena pagrindinių įmonės veiklos sričių. Įmonė nuomoja prekybos plotus, biuro patalpas, o dabar ir butus.

„Jei žmogus butą pirktų iš karto, 15 proc. pradinį įnašą jis taip pat pervestų į mūsų sąskaitą, o likusią 85 proc. dalį bankas pervestų irgi jums. Visus pinigus už butą gauname mes. Tik skirtumas tas, kad pardavimo atveju visą sumą ▶

➤gaunu per kelias dienas iš karto, o nuomos atveju sutinku pradinį įnašą dalimis gauti kas mėnesį per dvejus metus“, – kur slypi skirtumas, nurodo A.Avulis.

Jis neneigia, kad darydamas paslaugą klientui laimi ir pats, tik tas laimėjimas yra ne trumpoje, o ilgoje distancijoje. Bendrovė taip pritraukia tuos klientus, kurie pradiniam įnašui susitaupytų po penkerių ar dešimties metų, o kiti gal ir iš viso nesugebėtų susitaupyti. Remiantis statistiniais duomenimis, jauna šeima, gyvendama nuomojamame būste, per mėnesį gali taupymui atidėti 100 eurų, todėl pradiniam įnašui galėtų sukaupti geriausiai atveju po penkerių metų.

Pirminėje būsto rinkoje Vilniuje šiuo metu, pasak A.Avulio, vyksta nuožmi konkurencinė kova. Daugiabučius stato ir tie, kurie dar vakar kepė bandeles ar prekiaavo silkėmis. Užtenka turėti kelis ar keliolika milijonų, ir galima nesunkiai įsiliesti į daugeliui aukso kasyklomis atrodančią nekilnojamojo turto rinką. Šiuo metu būtų pasiūla sostinėje, palyginti su paklausa, yra per-teklinė.

„Statistika, tendencijos rodo, kad konkurencija rinkoje tik aštrės. Norint turėti pranašumą, reikia pasiūlyti kažką kitaip ir geriau. Neabejoju, kad mūsų pasiūlymas bus naudingas jauniems žmonėms. Mes darome paslaugą, kurios rinkai reikia. Bet tai tikrai nėra vien tik verslas. Man svarbu, kad jauni žmonės turėtų stogą virš galvos, nes tuomet jie jausis saugiai, gimdys vaikus. Kurdami šią paslaugą, galvojome ir apie tai. Galų gale, jei nori kažką gauti, pirmiausia turi duoti“, – sako A.Avulis.

Jis pripažįsta, kad būsto kainų ir atlyginimų žirkklės Lietuvoje neadekvačiai didelės, tačiau pabrėžia, jog ne kainos yra didelės, o atlyginimai maži. „Visada taip yra: tam, kas perka, atrodo brangu, kas parduoda – pigu. Tačiau nekilnojamojo turto kainas reguliuoja rinką, joje esanti paklausa ir pasiūla, sąnaudos, o štai atlyginimai neišvengiamai turės didėti, nes kitos išeities nėra“, – mano verslininkas.

Jis prognozuoja, kad nuomojami nauji butai – tik laiko klausimas. Rinkoje atsiras ir tokia paslauga, nors jos populiarumą Lietuvoje sunku prognozuoti. Kol gali parduoti butus, bendrovės tikrai nestatys butų nuomai, nes visi nori kuo greičiau atgauti investicijas.

Savąją butų nuomos su išsipirkimu idėją verslininkas vadina pasiteisinusia ir rezultatais sako esąs patenkintas: „Manau, kad patenkinti ir klientai. Tikimės laimingos pabaigos ir po dvejų metų. Prognozuojame, kad apie 90 proc. klientų turėtų pasirašyti buto pirkimo sutartis (aukšta nuomos kainos kartelė yra tarsi saugiklis, nes dvejus metus už buto nuomą mokėjus kur kas didesnę kainą nei rinkoje būtų nuostolinga nepirkti buto – A.P.), o iki dešimties procentų gali nubyrti“, – prognozuoja verslininkas.

Daugiabučių statybas jis kol kas finansuoja nuosavomis lėšomis, tai, žinoma, bendrovei leidžia ilgiau laukti investicijų grąžos.

A.Avulis neabejoja, kad sulauks sekėjų. „Tikrai žinau, kad būsime kopijuojami, tik norėtume kaip idėjos autoriai bent porą mėnesių turėti šioki toki pranašumą“, – juokiasi jis.

Tačiau kol kas neatrodo, kad konkurentai labai skubėtų sekti bendrovės „Hanner“ pėdomis. Bet jau taip tvirtina.

Nekilnojamojo turto plėtros bendrovės „MG Valda“ generalinė direktorė Sigita Survilaitė-Mekionienė tikina išperkamosios nuomos poreikio nejučiantį. „Įmonė šiuo metu plėtoja tris gyvenamuosius projektus: „Pušų terasos“, „LightHouse“ ir „Užupio krantinės“. Visi mūsų projektai yra vidutinės ir aukštesnės už ją klasės, todėl išperkamosios nuomos poreikio nejučiamė. Lig šiol daugiau nei pusė butų pirkimo sandorių sudaroma be papildomo banko finansavimo. Tokia tendencija tęsiasi jau kelerius metus. Jauniems žmonėms, imantiems būsto paskolą, siūlome rinktis butus su visa apdaila. Tokiu atveju bankas finansuoja 85 proc. buto vertės kartu su apdaila“, – sako ji.

Statistika, tendencijos rodo, kad konkurencija nekilnojamojo turto rinkoje tik aštrės. Norint turėti pranašumą, reikia pasiūlyti kažką kitaip ir geriau.

Jau šešiasdešimt metų gyvenamuosius namus statančios bendrovės „Veikmė“ vadovas Eugenijus Zaremba taip pat teigia kol kas nieko panašaus neketinantis daryti. Įmonė stato vidutinės klasės butus ir su jų pardavimo problemomis kol kas nesusiduria. E.Zaremba apskritai nebuvo likęs vertinti konkurentų pasiūlytos naujovės, kol nėra matęs sutarties sąlygų.

Kur kas aktualesni šiuo metu, jo manymu, yra neseniai Lietuvos banko visuomenės ir specialistų svarstymui pateikti siūlymai dėl Atsakingojo skolinimo nuostatų pataisų. „Mano nuomonė dėl atsakingo skolinimosi politikos sugriežtinimo yra kategoriška. Tai kažkokių priešiškių jėgų veiksmai, siekiant sužlugdyti Lietuvos ekonomiką. Tikra diversija – nė žaliųjų žmogeliukų nereikia“, – rėžia E.Zaremba.

Jo įsitikinimu, jauni žmonės, galintys ir turin-

tys valstybei gimdyti piliečius, dar labiau stumiama į pakraštį. Paskolą būstui jie galėjo imti keturiasdešimčiai metų, o dabar galimybės apribojamos iki trisdešimties. Vadinasi, tai apribos nemažos dalies vidutinio sluoksnio žmonių galimybes apskritai pasiskolinti būstui.

„Butus daugiausia perka jaunimas. Didžioji dalis jų perka pinigų skolindamiesi bankuose. Lietuvoje neturime oficialios statistikos, kiek žmonių, paėmę būsto paskolas, bankrutavo. Bankininkai sako, kad skaičiai neviršija Europos Sąjungos statistikos. Tuomet kodėl reikia griežtinti skolinimosi sąlygas?“, – Lietuvos banko politikos nesupranta ir nepateisina „Veikmės“ vadovas.

Lietuvos bankas aiškina, kad pataisomis būtų įtvirtintas reikalavimas atsakingai vertinti kliento riziką dėl galimo palūkanų kilimo, o siūloma

trumpesnė maksimali būsto paskolos trukmė spartintų paskolos grąžinimą ir mažintų perteklinio išskolinimo galimybę.

„Dabartinės palūkanų žemumos didina riziką pervertinti savo paskolos grąžinimo galimybes. Todėl atsiranda papildomas saugiklių poreikis, kad namų ūkiai išvengtų skaudžių pasekmių“, – sako Vitas Vasiliauskas, Lietuvos banko valdybos pirmininkas. Jo teigimu, numatomomis pataisomis siekiama dviejų pagrindinių tikslų – užtikrinti, kad skolininkas būtų pasirėngęs galimiems palūkanų pokyčiams, ir padėti išvengti prasiskolinimo.

Mažindamas perteklinio išskolinimo riziką, Lietuvos bankas siūlo nuo 40 iki 30 metų trumpinti maksimalios paskolos trukmę. Pasiūlymas pateiktas įvertinus tarptautinę praktiką ir siekiant užkardyti tendencijas, kai dėl mažesnės mėnesio įmokos smarkiai ilginama paskolos trukmė. To rezultatas – gerokai išsipūtusi bendra kliento sumokėtų palūkanų suma. Vertinant pagal pastarojo dešimtmečio vidutines palūkanų normas, paskolos terminą sutrumpinus nuo 40 iki 30 metų kliento mėnesio įmoka padidėtų maždaug dešimtadaliu, tačiau bendra kredito įstaigai sumokėta palūkanų suma sumažėtų net 40 proc.

Lietuvos banko analizė rodo, kad ilgesnė paskolos trukmė susijusi ir su dažnesniais paskolos įmokų vėlavimais. Kai kurios šalys, pavyzdžiui, Kanada, Prancūzija, Portugalija, Suomija, Bulgarija, riboja paskolos trukmę iki 25 metų.

Siekiant neutralizuoti galimą pataisų poveikį skolinimo apimtims ir sudaryti galimybes bankams lanksčiau atsivelti į išskirtinius atvejus, siūloma išimtis: dešimtadaliui suteiktų naujų būsto paskolų portfelio kredito įstaigos galėtų taikyti iki 60 proc. pajamų ir paskolos įmokos santykį.

Kiti šiuo metu galiojantys Atsakingojo skolinimo nuostatų reikalavimai, pavyzdžiui, 85 proc. paskolos ir įkeisto turto vertės santykis, nesikeičia.

Pataisas numatoma taikyti tik naujoms būsto paskoloms, išgalioti jos turėtų nuo šių metų liepos 1 dienos. ■

Aušra Pocienė

Bendrovės „Hanner“ vadovas A.Avulis: „Tai tikrai nėra vien tik verslas. Man svarbu, kad jauni žmonės turėtų stogą virš galvos, nes tuomet jie jausis saugiai, gimdys vaikus. Kurdami šią paslaugą, galvojome ir apie tai“

Gatvių dulkės gali būti nuodingos

Aplinkosauga. Pavasarį miesto gyventojų sveikatai ypač kenkia kietosios dalelės, atmosferoje atsirandančios dėl gatvių taršos. Įpirkti gatvių valymo įrangą gali ne kiekviena savivaldybės įmonė, todėl šiuo atveju gelbsti Europos Sąjungos (ES) struktūrinių fondų parama.

Po žiemos mūsų miestų gatvės atsiveria visu gražumu – jas reikia valyti, kad į orą pakilusios dulkės nepakenktų gyventojų sveikatai. Aplinkos stebėsenos duomenys liudija, kad 2013–2014 m. oro kokybė Lietuvos miestuose buvo blogesnė nei 2011–2012 m.

Europos aplinkos agentūra (EUA), išanalizavusi duomenis iš 400 Europos miestų, paskelbė, kad devyniuose iš dešimties jų gyventojai kvėpuoja labai užterštu oru. Agentūros duomenimis, tai lemia 400 tūkst. pirmalaikių mirčių per metus. Šios agentūros tyrimas atskleidė, kad širdies ligos ir insultas yra labiausiai dėl oro užterštumo paplitusios mirties priežastys. Toliau eina plaučių ligos ir vėžys.

Lietuvos aplinkos apsaugos agentūros (AAA) atliekamų oro kokybės vertinimų rezultatai rodo, kad nelietingą, šiltą pavasarį ir sausuoju metų laiku aplinkos oro užterštumas kietosiomis dalelėmis labai padidėja. Tam didelę įtaką daro laiku ir tinkamai nenuvalytos miestų gatvės, šaligatviai.

Pastaruoju metu didžiuosiuose šalies miestuose fiksuojama padidėjusi kietųjų dalelių koncentracija ore, o kai kur nustatyta ribą ji viršija daugiau nei du kartus. Šio visuomenės sveikatai pavojingo reiškinio stebėjimu ir kontrole rūpinasi Aplinkos apsaugos agentūra. Pasinaudojusi 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos finansavimo laikotarpiu įgyvendinama Sanglaudos skatinimo veiksmų programa ir Europos regioninės plėtros fondo teikiama finansavimu, AAA įgyvendino projektą „Aplinkos oro monitoringo sistemos atnaujinimas ir stiprinimas“. Jo metu buvo įsigyta įranga, reikalinga aplinkos oro stebėjimo sistemų atnaujinimui ir stiprinimui, kartu modernizuotas oro kokybės stebėjimo sistemos tinklas.

Aplinkos apsaugos specialistai, naudodamiesi oro stebėjimo stotyse sumontuota įranga, gali registruoti ir iš karto internete (<http://oras.gamta.lt>) viešai paskelbti tikslus įvairių oro teršalų, pavyzdžiui, sieros dioksido, azoto dioksido, švino, ozono, kietųjų dalelių,

Žmonių sveikatai didelę žalą daro laiku ir tinkamai nenuvalytos miestų gatvės, šaligatviai

anglies monoksido, lakiųjų organinių junginių, matavimų duomenis. Taigi galimybė skleisti informaciją ne tik skatina visuomenę domėtis aplinkos būkle, bet ir gali pasitarnauti kaip pavojaus signalas, jei to prireiktų.

Oro stebėjimo metu gauti oro teršalų matavimų duomenys perduodami ir į Europos Sąjungos duomenų bazę. Šioje bazėje pateikiami visų ES ir kai kurių asocijuotų šalių oro kokybės matavimų duomenys. Todėl kiekvienas gyventojas turi galimybę realiuoju laiku pamatyti informaciją apie oro taršą jį dominančioje vietovėje.

Nors Aplinkos apsaugos agentūra nuolat vykdyd oro stebėseną, tačiau atnaujinus tam reikalingą įrangą šis procesas tapo tikslesnis ir patikimesnis. Oro stebėsenos stotyse kietųjų dalelių koncentracija ore ir kiti meteorologiniai parametrai matuojami nepertraukiamai. Todėl gauti duomenys leidžia tiksliai įvertinti oro

užterštumo lygį, prognozuoti aplinkos oro kokybę, vertinti šalies klimato ir ozono sluoksnio pokyčius bei teršalų pernašų iš kitų valstybių poveikį bendram Lietuvos oro užterštumo lygiui.

Šiuo metu atnaujintą ir sustiprintą valstybinio aplinkos oro stebėjimo stočių sistemą sudaro 14 automatinė miesto stočių, esančių didžiuosiuose šalies miestuose, taip pat Jonavoje, Kėdainiuose, Naujojoje Akmenėje ir Mažeikiuose, trys integruoto stebėjimo stotys Aukštaitijos, Žemaitijos ir Dzūkijos kaimo vietovėse bei viena mobilioji stotis. ■

Austė Merkytė

Užtikrintas aplinkos oro taršos mažinimo testinimas

Pradėti aplinkos oro taršos mažinimo darbai naujuoju 2014–2020 m. ES investicijų laikotarpiu ir toliau bus tęsiami pagal priemonę „Aplinkos oro kokybės gerinimas“. Kadangi kietųjų dalelių koncentracija ore tampa viena didžiausių aplinkos oro taršos priežasčių, didžiųjų šalies miestų – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio savivaldybės bus skatinamos įsigyti

gatvių taršos valymo mašinų ir įrenginių, taip pat plėsti stacionarių oro kokybės matavimo stotelių tinklą, kurti mobiliąsias oro kokybės matavimo laboratorijas, rengti aplinkos oro kokybės valdymo priemonių planus bei informuoti visuomenę apie galimybes gyventojams prisidėti prie oro kokybės gerinimo. Pasak Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos departamento Aplinkos

oro skyrus vedėjos Elenos Auglienės, šia priemone siekiama sumažinti miestuose kietųjų dalelių ore ir cheminių medžiagų grunte pavojaus sveikatai ir taršos lygį. Todėl pasirūpinti, kad taršos rodikliai nebūtų viršyti, yra savivaldybių pareiga. Viena efektyviausių priemonių – gatvių valymas, o esant sausam orui – drėkinimas.

„Tikimės, kad savivaldybės įsigis

efektyvių gatvių valymo technologijų ar įrenginių, kuriuos tinkamai ir laiku naudodamos reikšmingai prisidės prie oro užterštumo kietosiomis dalelėmis lygio mažinimo.

Ypač sausuoju metų laiku, pavasarį, kai dėl gatvėse dulkančių, transporto priemonių pakeliamų po žiemos susikaupusių nešvarumų jaučiama itin suprastėjusi oro kokybė“, – sako E. Auglienė. ■

Billo Gateso spindesys ir skurdas

Turtingiausias labdarys. Matematikos vunderkindas, būdamas 15 metų už 200 tūkst. dolerių pardavęs programinę įrangą, skirtą kelių eismo reguliavimui gerinti, studijavo Harvardo universitete, įkūrė vieną vertingiausių IT kompanijų. Turtingiausias pasaulio žmogus Billas Gatesas šiuo metu garsėja filantropine veikla, su žmona Melinda vadovaudamas jų šeimos vardo fondui, kuris padeda trečiųjų šalių piliečiams šviestis ir sveikiau gyventi.

Vienas „Microsoft“ korporacijos įkūrėjų ir buvęs ilgametis jos generalinis direktorius Billas Gatesas „užsidirbo“ turtingiausio ir įtakingiausio žmogaus titulus, bet pirmojo keleriems metams neteko, susitelkęs į filantropinę veiklą.

B.Gatesas žiniasklaidoje pristatomas kaip žmogus, kuriam sekasi visas, ko tik jis imasi, tiesiog karalius Midas, gavęs iš dievų galią paversti auksu viską, prie ko prisiliečia. Tačiau ši mitinė antikos veikėja ištiko nelemtas galas – gobšumas jį prazudė. B.Gatesas, kaip ir daugelis turtingų bei sąžiningų žmonių, suvokė, kad kaupti turtus vien savo gerovei – niekšinga, ir ėmė jais dalytis. Vienu atveju tai gali būti jaunų protų įdarbinimas, kitu atveju – labdara, arba konkrečiu buvusio „Microsoft“ lyderio pasirinkimu – finansinė pagalba ir socialinių, sveikatos projektų įgyvendinimas trečiojo pasaulio šalyse.

Pirmiausia B.Gatesas žinomas dėl pasaulinio masto korporacijos įkūrimo ir vadovavimo jai. 1975 m. kartu su artimu draugu Paulu Allenu jis įkuria programinės įrangos įmonę „Microsoft“. Du jaunuoliai, nuvokūs, bet mažai patyrę verslo vandenyse, iš pat pradžių susidūrė su sunkumais, nežinodami, kaip valdyti bendrovę ir skirstyti darbus. Bendrovė neturėjo pakankamai pinigų samdyti patyrusio pardavimo vadybininko, todėl šią funkciją atliko B.Gateso motina.

„Microsoft“ po truputį dirbo, bet pelno nebuvo jokio. Tai turėjo kaip reikiant pakirsti jaunųjų verslininkų pasitikėjimą. Pagrindinė priežastis buvo piratavimas: daugelis žmonių tiesiog nukopijuodavo „MS-Basic“ ir perduodavo ją kam nors kitam. B.Gatesas dėl tokių incidentų tiesiog įsiuto, ypač todėl, kad piratavimas atėmė iš jo pajamas. Be to, tose pasklidusiose po JAV versijose buvo keletas klaidų, kurias jis norėjo ištaisyti iki oficialaus „MS-Basic“ išleidimo. Jaunasis verslininkas 1976-ųjų vasarį parašė atvirą laišką, kuriame išreiškė nepasitenkinimą esama padėtimi.

Atvirumas ir gėdinimas paveikė tik iš dalies. „Microsoft“ gavo 300 laiškų, tačiau tik nedaugelyje jų buvo pridėtas ir čekis finansinei ir ne ką mažesnei moralinei žalai kompensuoti.

Kadangi B.Gatesas labai išitraukė į įmonės valdymą, studijoms laiko nebeliko, ir būdamas

21 metų jis metė universitetą. Tėvai, žinoma, tam priešinosi, bet vėliau jis įrodė, kad kurti programinę įrangą – pelninga. Per finansinius 1977 metus bendrovė uždirbo 500 tūkst. dolerių, tuo metu ji turėjo 13 darbuotojų.

Žinoma, gerai besiklostant veiklai B.Gatesas buvo pastebėtas, jį bandyta įvairiai provokuoti ir vesti iš kelio. Šįkart provokatoriaus vaidmenį atliko jau pažengusi IBM kompanija, kuri siūlė sukurti operacinę sistemą (OS). B.Gatesui teko atsisakyti viliojančio pasiūlymo. Pirmiausia jis dar neturėjo patirties kuriant OS, antra – valdė savo bendrovę. Taigi dar viena auka ir atsakingas pasirinkimas, kurį padarė būsimasis turtingiausias pasaulio žmogus.

Vis dėlto IBM ir B.Gateso keliai susikerta 1980-aisiais, kai įmonės pasirašo bendradarbiavimo sutartį, kuri abiem pusėms išeina į naudą. Pirmiausia „Microsoft“ anksti nusikrato konkurento „Digital Research“ ir turi galimybę ūgtelėti gaudama šviesos iš didelės kompanijos.

Pasirašyta sutartis buvo lemtinga ne tik šioms dviem kompanijoms, bet ir apskritai asmeninių kompiuterių istorijai. IBM kitąmet jau pardavinėjo kompiuterius su MS-DOS, o netrukus įdiegė ir kitus „Microsoft“ produktus: BASIC, COBOL, „Pascal“. 1995 m. buvo dar vienas lūžis: „Windows 95“ pasirodymas neregėtai pakėlė įmonės akcijas rinkoje, o per metus šios OS buvo parduota 25 mln. kopijų. Vėliau buvo išleistos dar kelios „Windows“ versijos, kurios užkariavo personalinius kompiuterius. Praėjus pusmečiui po nemenko nusivylimo „Windows Vista“, 2008 m. B.Gatesas paskelbė apie planus trauktis iš generalinio direktoriaus pareigų.

Po trijų dešimtmečių vadovavimo korporacijai ir pasiekto tikslo, kad kiekviename namų ūkyje, kur yra kompiuteris, būtų „Microsoft“ sukurta įranga, B.Gatesas pasitraukia iš vadovo pareigų, bet lieka akcininkas ir neribotą laiką išliks bendrovės valdybos pirmininkas. Tačiau viskas vyko pamažu: apie rengimąsi trauktis kalbėta dar 2000 m., o 2014 m. legendinis generalinis direktorius pardavė dalį savo korporacijos akcijų ir nuo to laiko nebėra didžiausias „Microsoft“ akcininkas, juo tapo Steve'as Ballmeris, kuris buvo vienas pirmųjų B.Gateso pasamdytų darbuotojų.

Taigi B.Gateso pasitraukimas nebuvo staigmena, veikiau ilgai ir nuosekliai kurtas planas. Verslininkas pasitraukė iš pelningos technologijų bendrovės, kaip jis pats nurodo, kad galėtų visą dėmesį skirti fondui. Viename interviu B.Gatesas kontrastingai pateikia interneto ir vakcinų nuo maliarijos būtinybę pasaulyje. Jis klausia – kas svarbiau? Jei kas nors mano, kad interneto ryšys, – puiku, bet jis dabar taip nebemąsto. 1997 m. B.Gatesas tiesiogiai susidūrė su Afrikos realybe, kai siekė kompiuterines technologijas įdiegti skurdžiuose šio žemyno regionuose.

B.Gatesas norėjo padaryti neįmanomą, netgi absurdiškai skambantį dalyką: kam kompiuteris šeimai, kuri neturi elektros ir stokoja švara vandens? Norėdamas išsisukti iš padėties, sumanusis vadovas sukūrė elektros generatorių, kad Afrikos vaikai turėtų galimybę naudotis „išmaniąja dėžute“, bet galiausiai, kaip sakė žurnalistui Charlie Rose'ui, jis negalėjo pasipriešinti „poreikių hierarchijai“ ir turėjo atsisakyti idėjos įdiegti kompiuterius trečiojo pasaulio šalyse.

B.Gateso dosnumas kelerius metus atėmė iš jo turtingiausio pasaulio žmogaus titulą

Apsilankymas Afrikoje vienam turtingiausių pasaulio žmonių atvėrė akis: jis suvokė tikrąjį skurdą ir atrado, kad reikia humanitarinės pagalbos, o ne technologijų diegimo. B.Gateso žmona Melinda pasakojo, kad jiems lankantis Afrikoje Billas apžiūrėjo vietinę tuberkuliozės ligoninę ir grįžęs iš jos sutuoktinei pareiškė: „Tai mirties bausmė. Patekti į ligoninę yra mirties bausmė.“ Sukrėstas B.Gatesas ėmėsi veiklos – 2000 m. su žmona įkūrė fondą, kuris tapo didžiausiu privačiu fondu pasaulyje, o iki praėjusių metų lapkričio žmonių gerovei kurti buvo skirta 42,3 mlrd. dolerių.

Ką Gatesai nuveikė su šiais pinigais? Vienas svarbiausių žingsnių – bankas, skirtas vargšams. Skamba šiek tiek paradoksaliai, bet moderniam pasaulyje finansinė institucija turi egzistuoti net ir skurdžiuose regionuose. Apie 2,5 mlrd. suaugusiųjų visame pasaulyje neturi oficialių banko sąskaitų, o fondas iškėlė sau rimtą iššūkį sukurti geresnes galimybes ūkininkams, smulkiesiems verslininkams ir kitiems dirbantiems žmonėms geriau apsaugoti savo pinigus. Fondas siekia pasinaudoti

mobiliųjų telekomunikacijų ir skaitmeninių mokėjimų sistema, kad išplėstų įperkamas ir patikimas finansines priemones, kurios skirtos vargingiausių žmonių poreikiams tenkinti.

Šią strategiją vykdo Rodgeris Voorhiesas, du dešimtmečius iki prisidėjimo prie fondo skyres besivystančioms rinkoms. Jis intensyviai dirbo Afrikoje ir Rytų Europoje, kad sukurtų tvarias mikrofinansų organizacijas, o klientai gautų naujoviškas finansines paslaugas, to paties siekta net ir neturtingiems namų ūkiams bei bendruomenėms. Tai vienas stambiausių ir savo apimtimi bei sudėtingumu kitus fondo tikslus lenkiančių projektų.

Esama ir „žemiškesnių“ tikslų, pavyzdžiui, sustabdyti ligų protrūkius atokiuose regionuose, bet ir ta užduotis yra kompleksinė: be švietimo, informavimo ar geresnių sanitarinių sąlygų įveikti maliariją, tuberkuliozę, ŽIV, plaučių uždegimą būtų sudėtinga. Gatesų fondo pasaulinės sveikatos skyrius siekia panaudoti mokslo pažangą ir technologijas gyvėms besivystančiose šalyse gelbėti. Darbuotojai bendradarbiauja su mokslininkais, kad

sukurtų įrankius, įskaitant skiepus, vaistus ir paprastus kilnojamosios diagnostikos įrenginius. Gatesų fondas nurodo, jog investuoja į vakcinas, kad žmonės išvengtų infekcinių ligų, įskaitant ŽIV, poliomielitą ir maliariją, taip pat remia integruotų sveikatos sprendimų, susijusių su šeimos planavimu, mityba, motinos ir vaiko sveikata, kūrimą.

Esminis B.Gateso aukojimo principas – padedu kitiems, nes tik besivystantis, tobulėjantis pasaulis kartu gali nuveikti daugiau, todėl jie su žmona jau skyrė labdarai daugiau nei trečdalį uždirbto grynojo pelno, o ateities tikslas yra skirti 95 proc. uždirbamų pinigų.

B.Gateso dosnumas kelerius metus atėmė iš jo turtingiausio pasaulio žmogaus titulą, kurį paverždavo Meksikos telekomunikacijų magnatas Carlosas Slimas, viešai kritikuojantis labdaros fondų veiklą. Vis dėlto B.Gatesas turtingiausio planetos žmogaus titulą pelnė 16 metų iš pastarųjų 21-ų.

Paradoksalu, bet 2014 m. jis labdarai skyrė mažiau, nei uždirbo. Taip pat pastebėtina, kad pastaraisiais metais skiriami labdaros kiekiai yra mažesni, palyginti su ankstesniais, kai fondas labai plėtėsi. B.Gateso atstovas Johnas Pinette'as nenurodo priežasties, kodėl verslininkas skyrė mažiau pinigų humanitarinei veiklai, bet aiškina, kad efektyviai paskirstyti dideles sumas – sudėtingas darbas.

Gatesų fondas yra trigubai didesnis už antrą pagal dydį Fordo fondą, tokios institucijos paprastai kasmet turi išleisti 5 proc. savo turto dotacijoms ir išlaidoms, kad išlaikytų neapmokėtiną statusą. Kadangi didžioji dalis potencialių paramos gavėjų yra santykinai smulkūs, kaip įspėja analitikė Melissa A.Berman, rasti organizacijų, kurios gebėtų produktyviai panaudoti dideles dotacijas, gali būti sudėtinga. Teisės profesorius Paulas Brestas iš Stanfordo universiteto ir buvęs Williamo ir Floros Hewlettų fondo prezidentas antrina, jog „labai paprasta atiduoti pinigus, bet reikia gerai pagalvoti, kad ta auka turėtų tikrą ir ilgalaikį poveikį“.

Rodos, kad vakcinų, sanitarinių sąlygų kūrimas ir švietimas – prasmingos kryptys, kurias B.Gatesas jau atrado ir sugebėjo savo idėjomis uždegti kitus. Nepaisant to, kad fondo vardas nurodo, jog tai filantropinė šeimos veikla, būtų klaidinga manyti, kad pinigus aukoja vien Gatesai, – nuo 2006 m. prie projektų įgyvendinimo aktyviai finansišškai prisideda ir Warrenas Buffettas. Taigi aiškėja, kaip B.Gatesas išlaviruoja tarp turtingiausio ir dosniausio žmogaus titulų: jis ne tik pasikvietė į fondo veiklą atlapširdį W.Buffettą, bet ir sugebėjo prižiūrėti „Microsoft“ taip, kad jos akcijų vertė kiltų.

Be to, „Microsoft“ įkūrėjas, kaip nurodo investuotojas Vinodas Khosla, tiesiogiai investavo į tam tikras ekologines įmones, remiamas paties V.Khoslos. Jos apima energijos tinklo įrangos gamintoją „Varentec“ ir mažos taršos variklių gamintoją „EcoMotors“. V.Khosla taip pat įkalbėjo B.Gatesą investuoti į „TerraPower“ įmonę, kuri siekia išgauti energiją iš radioaktyviųjų atliekų. ➤

Esminis B.Gateso aukojimo principas – padedu kitiems, nes tik besivystantis, tobulėjantis pasaulis kartu gali nuveikti daugiau

➤ Dar keletas ateityje atsiperkiančių (ir jau dabar atsiperkančių) milijardieriaus pastebėtų projektų: 30 mln. dolerių investicija į vaistus kuriantį startuolį „Schrodinger“, neliko nepastebėtas ir „Nimbus Discovery“, kurio tikslas – naudotis kompiuteriais kuriant vaistus.

Vienas ryškesnių B.Gateso filantropinės veiklos viešinio pavyzdžių – vandens iš žmogaus atliekų gėrimas. Į milijardieriaus akis pakliuvo projektas „Omniprocessor“. Tai savaišigė mašina, paverčianti kanalizacijos dumblą į švarų geriamąjį vandenį, pelenus ir elektros energiją. B.Gatesas nepraleido progos apsilankyti šio įrenginio pristatyme ir paragavo išvalyti vandens. Mašiną sukūrė „Janicki Bio-energy“, kurios rūpestis – suteikti prieigą prie švaraus vandens besivystančiose šalyse. Labai dažnai tokiuose regionuose atliekos tiesiog verčiamos į artimiausią upę ir patenka į didesnį vandens telkinį.

Mašina veikia taip: dumblas kaitinamas tol, kol atsiskiria kietosios dalelės ir vandens garai. Kuras įrenginio viduje sukuria garą ir elektrą. Ši varo valymo sistema, kuri išgrynina vandenį. Įrenginys apie pusę litro vandens iš atliekų geriamuoju vandeniu paverčia per kelias minutes. Bandomoji programa numatyta šiais metais Dakare, Senegale. Šiuo metu garo mašina kainuoja apie 1,5 mln. dolerių, bet tikimasi, kad netrukus ji atsiperks, nes yra labai vertingas įrenginys.

Kitas netikėtas B.Gateso būdas atkreipti dėmesį į pasaulio problemas (būtent ne į save, o į šalis kamuojančius sunkumus) – šlapimu įkraunamos telefono baterijos. Verslininkui rūpi ne tik modernizuoti, bet kai kur ir kurti gyvybiškai būtinas sanitarines sąlygas, kad

žmonės galėtų ne tik civilizuoti naudotis tualetais, bet ir sumaniai panaudoti atliekas. Britų mokslininkai sugalvojo, kaip šlapimą paversti elektros energija. Dar 2013 m. ši idėja, garsiai nuskambėjusi žiniasklaidoje, sudomino ir kitus mokslininkus, kurie gyrė ekologišką ir netikėtą išradimą.

„Microbial Fuel Cell“ yra energijos konverteris, kuris verčia organines medžiagas tiesiai į elektrą, naudodamas gyvų mikroorganizmų metabolizmą. Iš esmės elektrą yra šalutinis natūralaus mikroorganizmų būvis.

Anksčiau irgi buvo bandoma įdarbinti nedideles apvalias daleles, mikrobu kuro elementus: jų viduje yra mikroorganizmai, kurie surenka šlapimą, jį išskaido, o vėliau gamina elektrą, bet B.Gateso vardas šiam „Microbial Fuel Cell“ įrenginiui garantavo dėmesį. Didžiausias iššūkis kūrėjams – patobulinti sistemą taip, kad būtų pagamintas kuo didesnis elektros energijos kiekis. Tai priklauso nuo sistemoje esančių kuro elementų keitiklių, kurių kiekvienas turi mikrobu.

Dar viena gera naujiena vargingoms šalims – vadinamasis „pee power“ (angl. šlapimo galios) projektas, įgaunantis pagreitį ir naujų formų. Jungtinėje Karalystėje įsikūrusi „Oxfam“ labdaros organizacija, taip pat ir turtingiausias pasaulio žmogus, remia britų mokslininkų tyrimus, kaip žmogaus atliekas paversti energija. Bandomasis įrenginys buvo pastatytas šalia Mančesterio universiteto. Studentai bei akademikai, naudodamiesi specialiu tualetu, patys aprūpina elektros energija poilsio kambarius. Bristolio bioenergijos centro vadovas ir projekto lyderis Ioannis Ieropoulos teigia, kad jei šie tualetai pasitvir-

tins, technologija bus labai naudinga pabėgėlių stovyklose.

Tai, kad buvo reklamuojama, jog gaunama iš šlapimo energija gali įkrauti telefono bateriją, – veikiau moderniam pasauliui tinkantis triukas. Akademikai dar nedrįsta teigti, kad sistema galės aprūpinti elektra išstisus kaimus ar stovyklas, nes tam reikia ją tobulinti. Vis dėlto išradimas vertas dėmesio ir atvertų turtuolių piniginių.

V.Khosla nėra vienintelis žmogus, kuriam B.Gatesas patikėjo „auginti“ savo pinigus. Labai svarbus asmuo, sakytume, pilkasis kardinolas jo finansiniuose reikaluose – Michaelas Larsonas. Jis valdo asmeninę investicinę B.Gateso bendrovę „Cascade Investment LLC“, finansuojamą tik B.Gateso. Vaistų kūrimas, švari energija, energija ar vanduo iš šlapimo – dar ne viskas, į ką investuoja verslininkas. Jo vardu M.Larsonas kuria milžinišką pelną, investuodamas į nekilnojamojo turto ir netechnologines bendroves, pavyzdžiui, „Canadian National Railway“, „AutoNation“, „Republic Services“. Būtent šios investicijos į infrastruktūrą davė didžiausią grąžą.

Reikėtų pabrėžti, kad M.Larsonui suteikta visiška laisvė (tai, žinoma, reiškia milžinišką atsakomybę) valdyti B.Gateso finansus: į šią investicinę bendrovę milijardierius visiškai nesikiša, nes absoliučiai pasitiki M.Larsonu.

Kai M.Larsonas pradėjo dirbti įmonėje, kurios neformalus pavadinimas – „Bill Gates Investments“, buvo paprastas darbuotojas, bet vėliau jam buvo patikėta valdyti 11,5 mlrd. dolerių. Nors nėra aišku, kiek tiksliai B.Gateso pinigų dabar jis valdo, spėjama, kad investuojama suma gali viršyti 80 mlrd. dolerių, – ji apima fondo ir asmeninius B.Gateso turtus. Viskas, kas susiję su turto didinimu ir investavimu, – labai slapta, pats M.Larsonas neduoda interviu, o tai, ką išpeša žiniasklaida, yra labiau prielaidos nei išsamūs faktai, nes galioja griežtos įmonės privatumo taisyklės.

Nors B.Gatesas bene vienintelis iš turtuolių yra įkūręs savo vardo fondą, dar keletas IT gigantų vadovų irgi užsiima humanitarine veikla. Timas Cookas neseniai paskelbė tikslingiau užsiimsias filantropija, kai jo 10 metų sūnėnas, kurio išsilavinimą finansuoja, įstos į aukštąją mokyklą. „Apple“ generalinis direktorius paaukosias 785 mln. dolerių ir prisidės prie milijardieriaus finansininko W.Buffetto idėjos, kuria raginama labai turtingus asmenis atiduoti bent pusę savo per gyvenimą uždirbtų pinigų labdarai, kad pasaulis taptų geresnis. Tą jau padarė B.Gatesas, Markas Zuckerbergas, valdantis „Facebook“, ir „Oracle“ vadovas Larry Ellisonas. Jie įtraukti į „Giving Pledge“ sąrašą.

Kol kas T.Cooko skiriami pinigai nėra dideli, palyginti su minėtų verslininkų, jis nėra išitraukęs į aukotojų sąrašus ir vengia atkreipti dėmesį į savo filantropinę veiklą.

Prie W.Buffetto akcijos prisidėjo ir ekscentriškasis britas Richardas Bransonas su žmona Joan, vienas turtingiausių JAV verslininkų Michaelas Bloombergas, daugelio pasisekusių

įmonių įkūrėjas Elonas Muskas ir kiti. Tačiau oficialiame „Giving Pledge“ tinklalapyje nenurodomi nei labdaros prioritetai, nei veiklos sritys – tai veikiau formalus priminimas, kad šie daug uždirbantys ir už daug ką atsakingi asmenys dar galvoja ir apie visą pasaulį.

Taip pat netiesioginiai trečiojo pasaulio šalių gerinimo būdai – bandymai priartinti jas prie šiuolaikinių technologijų. „Apple“, „Google“, „Facebook“ ir „Amazon“ šiemet tikisi iš „Boeing“ įsigyti interneto palydovų ir taip diegti ryšį atokiuose regionuose. „Boeing“ atstovas pasakojo, kad kuriant įrenginius įmonėms dėmesys bus kreipiamas į itin didelio našumo galimybes, tai yra kad palydovas tiekėtų duomenis gigabaitų, terabaitų, petabaitų pajėgumu.

James Simpsonas po „Satellite 2015“ konferencijos atsisakė suteikti konkrečios informacijos apie diskusijas su technologijų bendrovėmis, bet pasidalijo vienu didžiausių rūpesčių – sumažinti palydovinio ryšio išlaidas. Bet kuriuo atveju tikslas – kurti tikrai efektyvius palydovus.

„Google“, „Amazon“ ir kitos kompanijos siekia, kad internetą pasaulyje turėtų 70 proc. teritorijų, kuriose šiuo metu ryšio nėra. O kol kuriami palydovai, „Facebook“ vadovas M.Zuckerbergas pasigyrė, kad bendrovės nepi-

lotuojamas orlaivis, skirtas interneto tiekimui, jau įvykdė sėkmingą bandomąjį skrydį Jungtinėje Karalystėje. „Orlaiviai padės įjungti visą pasaulį į interneto tinklą, jie galės aptarnauti 10 proc. pasaulio gyventojų, gyvenančių atokiose bendruomenėse be interneto infrastruktūros“, – rašė M.Zuckerbergas savo oficialioje „Facebook“ paskyroje.

Tikimasi, kad galutinis orlaivio dizainas bus su „Boeing 737“ sparnais, bet priemonė bus lengvesnė nei automobilis. Saulės energija varomas lėktuvas, M.Zuckerbergo teigimu, galės skristi daugiau nei 60 tūkst. pėdų aukštyje kelėtą mėnesių per visus metus be papildomų kuro šaltinių.

Tai, ką daro verslininkai, turi dvejopą poveikį: pirma, jie gerina gyvenimo sąlygas, antra, garsina savo vardą ir taip gauna papildomų taškų iš vartotojų. Tačiau tai, kuo nori užsiimti „Amazon“, „Google“ ir kiti, – tik tolesnis žingsnis, kurį vertėtų žengti. Kam internetas tiems, kurie, net ir neturėdami vakariečiams įprastų daiktų, kaip rodo tyrimai, yra už mus kur kas laimingesni. Atrodo, kad didžiosios IT kompanijos ne ten nukreipia savo pinigus ir veikiau ieško naudos sau.

„Virgin Group“ įkūrėjo R.Bransono gerai žinoma frazė „Dirbk gerai, linksninkis, ir pinigai patys ateis“ yra daugelio didelių verslo

įmonių pagrindas. Tačiau net ir nedidelės įmonės siūlymą „linksintis“ dažnai pakeičia arba suvokia kaip „dalykis su kitais“ ir užsiima labdara. Vis dėlto aukojimas nėra tiesiog pinigų davimas kam nors – tai irgi rimtas verslas, kuris ateityje duoda gražos didesniu pelnu, taigi šioje situacijoje laimi visi.

O ką laimi B.Gatesas? Pasitenkinimo jausmą, pasaulio gelbėtojo titulą? Be abejo, šioks toks pasitikėjimo ir pasididžiavimo jausmas turėtų aplankyti stebint, kad pasaulis juda į priekį, po truputį trinama riba tarp Vakarų ir besivystančių šalių. Kaip teigia pats verslininkas, didžiausias malonumas jam – „įdarbinti“ pinigus, kad jie kurtų naudą vargingiausiems žmonėms. Žinoma, jis viena akimi prižiūri, kas vyksta „Microsoft“, kad auksas nenustotų byrėti į kišenes, kurios atvertos humanitarinei veiklai.

Kaip mąsto turto konsultantas Charlesas Lowenhauptas, B.Gatesui pasitraukus iš aktyvios korporacijos veiklos ir perėjus prie labdaros, jo vardas įgavo naują „prekės ženklą“.

Taigi G.Gatesas tapo nauju „prekės ženklu“: viena ranka apkabinęs nuo maliarijos pasveikusį afrikietį, kitoje laikantis vandens stiklinę, išgautą iš atliekų, bet vis dar turtingiausias pasaulio žmogus. ■

Deimantė Daugintytė

W.Buffettas ragina labai turtingus asmenis atiduoti bent pusę savo per gyvenimą uždirbtų pinigų labdarai. Tą jau padarė B.Gatesas

Pasaulio tvarkdario našta

Kova su terorizmu. Afganistane tebetarnaujantys JAV kariai gyvena laukimo, gal net laiko tempimo nuotaikomis, tačiau visų iki vieno jų namo susigrąžinti JAV niekaip nesiryžta.

Oficialios priežasties būti Afganistane jau seniai nebėra: juk intervencijos į Afganistaną pretekstu tapo 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro išpuoliai JAV, už kuriuos atsakomybę prisiėmė „Al Qaeda“ ir tuometis jos lyderis Osama bin Ladenas (tiesa, oficialiai atsakomybę už vadinamuosius 9/11 išpuolius teroristų lyderis prisiėmė tik 2004 m.). Tad nuo 2011 m. vasaros, po O. bin Ladenų nužudymo, NATO lyderiai neturėjo kitos išeities, kaip susitarti dėl visų savo pajėgų išvedimo iš Afganistano plano. Tačiau nuo to laiko Afganistane tebetvyro nesibai-gianti išlydėtuvių atmosfera. Ji trunka jau taip ilgai, kad begaliniai atsiveikinimai atbukino ne tik tokių iškilmių organizatorių fantaziją, bet net ir Afganistano valdžios bei pačių gyventojų nerimą dėl to, kas bus šalį palikus paskutiniam ISAF kariui.

Nerimauti gal ir per anksti, nes šalyje likę JAV kariai namo išvykti net patys labai norėdami kurį laiką dar negalės.

Kovo pabaigoje JAV prezidentas Barackas Obama pareiškė, kad JAV lėtina karių išvedimo iš Afganistano procesą. Jis pranešė, kad karių skaičius Afganistane bent iki 2016 m. išliks ne

mažesnis nei 9,8 tūkst., nors anksčiau žadėta dar iki šių metų birželio jį sumažinti perpus. O juk dar prieš kelierius metus svaičiota, kad Afganistane šiuo metu jau iš viso nebebus nė vieno ISAF kario.

Žinoma, tai bene dešimt kartų mažesnis

karių skaičius nei tuomet, kai buvo vykdomos karinės operacijos. Ir, savaime suprantama, dešimt tūkstančių karių Afganistane išlaikyti yra nepalyginti pigiau – ir labiau pateisinama visuomenės akyse.

Afganistano karas iš tiesų stipriai išvargino Jungtines Amerikos Valstijas. Sociologai konstatuoja, kad nei Vietnamo, nei Korėjos, nei Irako karai nepatyrė tokio smukimo visuomenės akyse, kaip šis: invazijos pradžioje 2001 m. karo veiksmus palaikė net devyni iš dešimties amerikiečių, o dabar šis skaičius nesiekia vieno iš trijų. Tai visiškai suprantama, nes karas pareikalavo per daug aukų bei išlaidų. Vien amerikiečiams kariniai veiksmai atsiėjo beveik trilijoną dolerių.

Kadangi Afganistano geografinė padėtis yra itin nepalanki logistikai, karių išlaikymo šioje šalyje kainą daugiausia lėmė jų aprūpinimo reikalingomis priemonėmis sąnaudos. Ne vienus metus buvo naudojamos transporto koridoriai per Pakistaną – per šią šalį į Afganistaną kasdien vyko šimtai konteinerių su maisto pro-

Afganistano eksporto nuosmukis

Metinis eksportas (BVP proc.)

2005 m.	27,4	<div style="width: 27.4%;"></div>
2006 m.	26,5	<div style="width: 26.5%;"></div>
2007 m.	17,8	<div style="width: 17.8%;"></div>
2008 m.	18	<div style="width: 18%;"></div>
2009 m.	14,7	<div style="width: 14.7%;"></div>
2010 m.	10	<div style="width: 10%;"></div>
2011 m.	6,1	<div style="width: 6.1%;"></div>
2012 m.	5,5	<div style="width: 5.5%;"></div>
2013 m.	6,3	<div style="width: 6.3%;"></div>

Šaltinis: Pasaulio bankas

Šalyje yra ir pozityvių perversnų, tačiau skurdo čia nemažėja, o talibai vis dar aktyvūs

duktais, higienos priemonėmis, drabužiais ir, žinoma, amunicija. Skačiuojama, kad vieno litro degalų, nugabenamų iki Afganistano, kaina išauga iki 100 dolerių, tai yra degalai pabrangsta maždaug šimtą kartų. O vieno kario išlaikymas Afganistane karo laikotarpiu, „Stratfor“ duomenimis, atsieidavo maždaug milijoną dolerių per metus (palyginimui, afganistaniečių kario išlaikymo kaina per metus nesiekė 12 tūkst. dolerių)

Ši kaina šiek tiek sumažėjo NATO ėmus naudoti koridorius per Rusiją.

Pagal 2014 m. rugsėjo 30 d. Kabule pasirašytą Pajėgų statuso sutartį tarp naujojo Afganistano prezidento ir NATO, šalyje dabar vykdoma nekarinė misija „Tvirta parama“, kurios pagrindinis tikslas – mokyti, patarti ir paremti Afganistano nacionalines saugumo pajėgas, ministerijas ir kitas valdžios institucijas. Misijoje nuo šių metų sausio dalyvauja apie 12 tūkst. NATO ir partnerių šalių karių.

Tiesa, karių „likutis“ per daug nebesiplėšo, nes tai jau ne koviniai, o palaikymo daliniai. Didžioji jų dalis dirba mokymų, žvalgybos, apsaugos srityse ar atlieka konsultantų vaidmenį. Tad Afganistano kontrolė faktiškai jau perduota šios šalies karinėms pajėgoms. Tačiau kitas klausimas, kaip joms sekasi su šia užduotimi susidoroti.

Pakanka pažvelgti į pastarųjų dienų įvykius, kad galėtume įsivaizduoti, kuo gyvena naujo susirėmimų su talibais „sezono“ laukiantys afganistaniečiai.

Kovo pabaigoje Afganistano rytuose, netoli sienos su Pakistanu esančiame Chosto mieste, susisprogdino teroristas mirtininkas, kartu su savimi nusinešdamas 16 žmonių gyvybių. O balandžio pradžioje granatomis ginkluoti, kariškių uniformas vilkintys talibų kovotojai šturmavo teismo kompleksą Afganistano šiaurėje ir nužudė du bei sužeidė dešimtis žmonių.

Šios atakos buvo surengtos prieš tradicinį Talibano pavasario puolimą – naują mūšių sezoną, per kurį šiemet po keturiolikos metų pertraukos afganistaniečių saugumo pajėgos pirmą kartą su maištininkais kovos be visapusiškos NATO paramos.

Pakanka vos kelių pavyzdžių, kad neliktų abejonių, jog saugumo padėtis šioje šalyje tebėra labai trapi. Žinoma, ji geresnė nei prieš penketą ar juolab dešimtį metų, o NATO pajėgos jau kurį laiką kryptingai rengėsi didelio masto atsitraukimui. Tarkime, 2008-aisiais tarptautinių pajėgų Afganistane buvo triskart daugiau nei vietos pajėgų, o dabar šis santykis – priešingas. Afganistane šiandien yra apie 350 tūkst. parengtų karių, policininkų ir kitų vietos pareigūnų, perimančių ankstesnį NATO vaidmenį.

Tačiau afganistaniečių pareigūnų kaita yra didžiulė, o kai kurių jų neprofesionalumas, liudininkų teigimu, kartais tiesiog bado akis.

Vienas pavyzdžių apie tai, kaip Afganistano valdžiai sekasi tvarkytis savo kieme, yra istorija apie milijoną CZV dolerių. Neseniai „The New York Times“ atskleidė, kad tokią sumą JAV

Afganistano BVP karuselė

Metinis BVP pokytis, proc.

2003 m.	8,4	
2004 m.	1,1	
2005 m.	11,2	
2006 m.	5,6	
2007 m.	13,7	
2008 m.	3,6	
2009 m.	21	
2010 m.	8,4	
2011 m.	6,1	
2012 m.	14,4	
2013 m.	1,9	
2014 m.	1,5	

Šaltinis: Pasaulio bankas

centrinė žvalgybos valdyba 2010-aisiais skyrė Afganistanui slaptoms operacijoms rengti. O kadangi šios tikrai buvo slaptos, Afganistano valdžia, nebijodama, kad reikės pateikti ataskaitą, pinigus slapta pervedė talibams, kaip išpirką už vieną pagrobtą Afganistano diplomata. Kitaip sakant, CZV liko apkvailinta, nes, pati to nežinodama, solidžia sumele parėmė talibų kovotojus.

O kur dar didžiulis šalies ekonominis nuosmukis, visuomet gresiantis masiniais neramumais ir radikalių jėgų sustiprėjimu.

Tad tokiomis aplinkybėmis gali kilti visai pagrįstas klausimas, ar nereiktų baimintis ne tik naujo pilietinio karo, bet ir Talibano sugrįžimo į valdžią.

Douglasas Greenas iš „Times of Central Asia“ šiandieninę situaciją kaip tik ir lygina su devintuoju dešimtmečiu, kai po karo nuniokotame Afganistane, likusiam tarsi viso pasaulio užribyje, valdžią 1992 m. paėmė islamo fundamentalistai.

„Dabar Afganistanas, bent jau ekonominiu požiūriu, kaip ir anuomet, vėl niekam neįdomus. Šalies finansus yra ištikęs visiškas kolapsas, apie žmonių gerovę nėra ko kalbėti, o užsienio investuotojai Afganistano neįtraukia net į mažai tikėtinų investicijų sąrašus. Ir ši situacija gali ne tik negerėti, bet dar ir pablogėti“, – pesimistiškai nusiteikęs analitikas.

Jis pateikia ir nieko gero nežadančių skaičių. Nuo 2003 iki 2012 m. maždaug po 9 proc. kasmet augęs Afganistano BVP (tiesa, augęs labai netolygiai), ėmė stoti. Lėtai iš vietos kruta ir visi svarbesni Afganistano sektoriai, pradėdant paslaugomis, baigiant žemės ūkiu.

Dar viena optimizmo nedaug teikianti aplinkybė yra ta, kad iki šiol kas trečias afganistanietis gyvena netoli vienos ar kitos karinės NATO bazės ir pragyveno iš jos: kas įsidarbino statybose, kas prisidėjo prie bazės aptarnavimo.

Baigėsi ir NATO finansuojami Afganistano plėtros projektai, kuriems JAV išleido apie 100 mlrd. dolerių. „Dabar sostinėje ir kituose miestuose styro neužbaigtų statinių sienos, ir šie vaiduokliai greičiausiai niekada nebetaps gyvenamaisiais ar biurų pastatais“, – niūrų vaizdą piešia D.Greenas.

Tiesa, Afganistano žemėje slūgso apie 12 mln. tonų vario, keli milijardai tonų geležies rūdos. Yra ir smulkesnių telkinių – švino, cinko, gyvsidabrio, brangakmenių, taip pat baterijų gamybai reikalingo, dėl to pramonei labai svarbaus ličio. Skačiuojama, kad visi mineraliniai Afganistano išteklių gali būti verti 3 trln. dolerių.

Dar Afganistane, be šiokių tokių naftos atsargų, yra ir didžiulės dujų atsargos. Tačiau naudingųjų iškasenų telkiniai arba nenaudojami, arba naudojami netinkamai. Tik keli iš jų sulaukė Kinijos investuotojų, tačiau ir šie atėjo ne tik su pinigais, bet ir su savo darbuotojais, ▶

Afganistane šiuo metu misiją atlieka vos apie 12 tūkst. NATO karių - maždaug dešimt kartų mažiau nei per karą

➤ įskaitant apsaugą, tad vietiniai beveik neturi galimybių čia įsidarbinti.

Tačiau, kaip sakoma, viskas priklauso nuo požiūrio kampo. Nors Afganistanas yra nuo pasaulio izoliuotas, talibų kvėpavimą į nugarą jaučiantis nuskurdęs ir karo nualintas kraštas, vilties čia vis dėlto esama. Buvęs JAV jūrų laivyno admirolas Jamesas Stavridis – vienas iš optimistų dėl Afganistano ateities. „Foreign Policy“ straipsnyje jis įtikinėja, kad talibų sugrįžimas yra beveik neįtikėtinas. „Nebus taip, kad talibai sulipa į savo „Toyota“ sunkvežimius ir atvažiuoja į Kabulą. Ir pastarasis karas baigsis visiškai kitaip nei karai, kuriuos praėjusiame amžiuje Afganistane kariavo britai ar sovietai.“

J.Stavridžio nuomone, Afganistano sėkmė slypi trijuose dalykuose. Pirmasis – tai švietimas, sveikatos apsauga ir moterų teisės. Antroji sėkmės sąlyga – tarptautinė parama, ypač skirta nacionalinėms Afganistano saugumo pajėgoms stiprinti. Galiausiai Afganistano likimas dabar yra ir naujai išrinkto prezidento Ashrafo Ghani bei premjero Abdullah Abdullah rankose.

J.Stavridis įsitikinęs, kad visos trys sąlygos jau dabar yra įgyvendinamos. Pavyzdžiui, pokyčiai, kurių švietimo, sveikatos apsaugos ir moterų teisių srityse Afganistanui pavyko pasiekti per pastarąjį dešimtmetį, – gniaužiantys kvapą. Pavyzdžiui, tikėtina gyvenimo trukmė, Jungtinių Tautų duomenimis, Afganistane per dešimtmetį padidėjo nuo 47 iki 62 metų. Kūdikių ir gimdyvių mirtingumas smarkiai sumažėjo, o sveikatos paslaugų prieinamumas išaugo nuo 10 proc. (tiek gyventojų galėjo naudotis gydytojų paslaugomis esant talibų valdžiai) iki 65 proc.

Be to, iki JAV invazijos Afganistano mokyklose mokėsi mažiau nei milijonas berniukų. Šiandien mokyklą lanko beveik 7 mln. vaikų, iš kurių 40 proc. yra mergaitės. Dėl šios priežasties raštingumo rodikliai Afganistane sparčiai kyla, o vis daugiau jaunų afganistaniečių gali studijuoti šalies ir užsienio universitetuose.

Ne mažiau svarbu ir tai, kad patys gyvento-

Afganistano gyventojai šalies sėkmę sieja su pernai išrinktu prezidentu A.Ghani

jai vis optimistiškiau vertina savo ir šalies ateitį. „Asia Foundation“ apklausa liudija, kad per 50 proc. Afganistano gyventojų tiki, jog reikaliai krypta gera linkme, pastarieji rinkimai buvo laisvi ir sąžiningi, o naujai išrinktas prezidentas tinkamai rūpinsis šalies gerove.

Dar labiau optimizmu dvelkia pasitikėjimo rodikliai: tos pačios agentūros apklausos byloja, kad šiandien Afganistano kariuomene pasitiki 90 proc., o policijos pajėgomis – 70 proc. gyventojų.

Tą patį liudija ir sausio mėnesį paskelbti „Gallup“ apklausos rezultatai. Visuomenės nuomonė daugmaž vienoda: Afganistanui pasiseks, jei prezidentas A.Ghani pasieks pažangos „stabilumo trikampyje“, kurį sudaro ekonomika, saugumas ir žmogiškieji išteklių, – būtent trys kertiniai jo inauguracijos kalbos aspektai.

Na, o kai kalbama apie Afganistano saugumo pajėgų finansavimą iš užsienio, NATO pasiryžusi ne tik pati neužverti pinigines, bet ir įtraukti kitas šalis, pavyzdžiui, Rusiją bei

Kiniją, ir taip sumažinti savo pačios prisimtą ir gana sunkiai įgyvendinamą atsakomybę už Afganistano ateitį.

Jau nuo 2012 m. NATO ragina Rusiją ir Kiniją prisidėti prie stabilumo Afganistane tiek finansiškai, tiek siunčiant čia savo karių. Na, karių siųsti, regis, nė viena neketina, tačiau kitokios jų paramos Afganistane tikėtis visai realu.

Neseniai Rusijos prezidento atstovas Afganistano klausimais Zamiras Kabulovas patikino, kad Rusija nėra pasirengusi pakeisti NATO karių Afganistane. „Manau, kad dabar ir JAV bei NATO du kartus pagalvotų, ar joms verta įvesti savo kariuomenes į Afganistaną. Tačiau mes joms patariame ne tik stabilizuoti karinę padėtį, bet ir įnešti indėlį į šios šalies plėtrą. Štai čia Rusija gali joms padėti“, – sakė Rusijos atstovas.

Savo ruožtu Kinija nesibaido taikdarės vaidmens Afganistane. Kinijos specialusis atstovas Afganistane ir Pakistane ambasadorius Sun Yuxi sako, kad Kinija pasirengusi padėti Afganistanui ir net rengiasi pakviesti Talibano atstovus atvykti derybų į Kiniją.

Pekine jau lankėsi ir Afganistano prezidentas A.Ghani – jis pats prašė kinų daryti spaudimą artimam Kinijos sąjungininkui Pakistanui, kad šis leistų Afganistano vyriausybei susitikti su Talibano lyderiais, gyvenančiais Pakistane.

Na, o ambasadorius S.Yuxi aiškina, kad Kinija skatina diskusijas tarp valstybių, todėl mielai rengia tarptautinius susitikimus. Į vieną jų įtrauktos tris šalys Kinijos, Afganistano ir Pakistano derybos. Regiono šalių grupei, pavadintai „Šeši plius vienas“, priklauso JAV, Rusija, Kinija, Indija, Pakistanas, Iranas ir Afganistanas. Šios grupės atstovai buvo susitikę jau du kartus.

Beje, Kinija per šias diskusijas siekia ne tik sutaukinti Afganistaną, bet ir susodinti prie bendro stalo tokių konfliktuojančių šalių, kaip Indija ir Pakistanas bei Iranas ir Pakistanas, lyderius. ■

Rima Janužytė

NATO Afganistane

Afganistano karas prasidėjo NATO pajėgų intervencija į Afganistano pilietinį karą. Tai įvyko netrukus po 2001 m. rugsėjo 11 d. atakų norint sumažinti „Al Qaeda“ jėgas ir nuversti Talibaną. Visos koalicinės šalys sudarė Tarptautines saugumo palaikymo pajėgas (angl. ISAF).

Tuometis JAV prezidentas George'as W.Bushas pareikalavo, kad Talibanas išduotų Osamą bin Ladeną. Talibai teigė, kad Afganistane jo nėra, ir atsisakė padėti neįrodžius jo įtakos Rugsėjo 11-osios at-

akoms. JAV atsisakė imtis bet kokių derybų ir 2001 m. spalio 7 d. kartu su Didžiąja Britanija pradėjo operaciją „Tvirta laisvė“. Vėliau prie jų prisidėjo kitos pajėgos, įskaitant ir NATO. Pajėgos nuvertė Talibaną nuo valdžios ir įsteigė bazes daugumoje šalies miestų. Didelė dalis „Al Qaeda“ narių pabėgo į Pakistaną ir kitas kaimynines šalis.

2011 m. gegužės 2 d. JAV specialiųjų pajėgų kariai Pakistano Abotabado mieste atliko specialią operaciją, kurios metu buvo nukautas O.bin La-

denas. Maždaug po trijų savaičių NATO lyderiai susitarė dėl visų savo pajėgų išvedimo iš Afganistano plano.

2014 m. rugsėjo 30 d. Kabule pasirašyta Pajėgų statuso sutartis tarp naujojo Afganistano prezidento ir NATO dėl nekarninės misijos „Tvirta parama“, kurios pagrindinis tikslas – mokyti, patarti ir paremti Afganistano nacionalines saugumo pajėgas, ministerijas ir kitas valdžios institucijas. Misijoje nuo šių metų sausio dalyvauja apie 12 tūkst. NATO ir partnerių šalių karių. ■

Ar Baltiją apgins „Šiaurės NATO“?

Gynyba. Švedijos, Norvegijos, Suomijos, Danijos ir Islandijos gynybos ministrai pasirašė deklaraciją, teigiančią, kad Šiaurės Europa privalo ruoštis galimoms krizėms ir incidentams dėl Rusijos.

Šiaurės šalys susitarė vykdyti daugiau bendrų pratybų, o kai kuriais atvejais net leisti vienai šaliai naudotis kitos oro erdve

Šią deklaraciją, kuri vėl priminė prieš keletą metų nuskambėjusią idėją sukurti „Šiaurės NATO“, paskelbė didžiausias Norvegijos dienraštis „Aftenposten“, ir tai Rusijoje sukėlė nemažą audrą.

Šiaurės šalių gynybos ministrai dokumente Rusiją be užuolankų vadina didžiausia grėsme Europos saugumui ir teigia, kad būtinas artimesnis bendradarbiavimas gynybos srityje bei didesnis solidarumas su Baltijos valstybėmis. Ministrai pabrėžia, kad artimesnė Skandinavijos ir Baltijos valstybių kooperacija padidintų regiono saugumą ir atbaidytų nuo karinių veiksmų.

Tuo pat metu su Latvijos ir Estijos premjerais Vilniuje susitikęs Lietuvos ministras pirmininkas Algirdas Butkevičius pareiškė, kad trys Baltijos šalys turėtų svarstyti bendro ginkluotės įsigijimo klausimą, bendradarbiaudamos gynybos srityje. Paramą bendram ginkluotės įsigijimui patvirtino ir Latvijos premjerė Laimduota Straujuma.

Vienu metu nuskambėjusios šios abi naujienos gerokai įkaitino atmosferą Maskvoje, kaip, beje, ir praėjusių metų lapkritį pasirašyta sutartis stiprinti bendrą gynybos bendradarbiavimą tarp 12 šalių – Šiaurės ir Baltijos valstybių, Lenkijos, Nyderlandų, Vokietijos ir Didžiosios Britanijos.

Rusijos užsienio reikalų ministerija (URM)

sekmadienį pareiškė, kad Suomijos ir Švedijos žingsniai glaudesnių ryšių su NATO link kelia „ypatingą nerimą“. Kaip teigia Maskva, Šiaurės Europos bendradarbiavimas gynybos srityje, kitaip negu praėjusiais metais, pradėjo įgauti prieš Rusiją nukreiptą kryptį, o tai gali pakirsti teigiamą konstruktyvaus bendradarbiavimo Šiaurėje patirtį, sukauptą per pastaruosius dešimtmečius.

„Šiame fone ypatingą nerimą kelia sustiprėjusi Suomijos ir Švedijos tendencija palaikyti artimesnius ryšius su kariniu NATO bloku, oficialiai laikantis nepriklausomo karinėms sąjungoms politikos“, – pabrėžė Rusijos URM.

Maskva mano, kad „vietoj atviro ir konstruktyvaus dialogo, kuriuo būtų ieškoma bendrų sprendimų, kaip sustiprinti saugumą Šiaurės Europoje ir visame žemyne, įskaitant vidinio konflikto Ukrainoje sureguliojimą, Šiaurės šalių visuomenės nuomonei peršamas atvirai konfrontacinis požiūris“.

Norvegijos gynybos analitikė ir šalies gynybos ministrės Ine Eriksen S?reide patariamąsios ekspertų grupės narė Janne Haalandas Matlary tokios Rusijos reakcijos pataria nesureikšminti. „Turime suprasti, kad šis žingsnis sulauks negatyvios reakcijos iš Rusijos pusės, tačiau tai neturėtų būti sureikšminama, – teigia ekspertė. – Prieš dvejus metus Norvegija perspėjo Rusiją apie 2015-aisiais

vyksiančias karines pratybas „Joint Viking“ Finmarke, netoli sienos su Rusija, ir sulaukė stiprios žodinės reakcijos iš aukščiausių valdžios sluoksnių Maskvoje“, – priduria ji.

Tačiau ši deklaracija kelia ir daugiau aistrų – ne vien Rusijoje. Kai kurių analitikų nuomone, tai dar vienas Europos eizėjimo įrodymas, mat Senajame žemyne esą vis ryškiau formuojasi atskiros stovyklos: viena jų – vadinamoji frankogermanijos ašis, kita – Didžiosios Britanijos ir Šiaurės šalių blokas.

Ypač daug apie tai imta diskutuoti po 2011 m. sausį Londone įvykusio Šiaurės Europos ir Baltijos valstybių viršūnių susitikimo, kuriame dalyvavo devynių šalių – Didžiosios Britanijos, Islandijos, Švedijos, Danijos, Norvegijos, Suomijos, Lietuvos, Latvijos ir Estijos vyriausybės vadovai. Šiame susitikime britų premjeras Davidas Cameronas aptarė galimybę sukurti naują karinį aljansą, vadinamąjį mini NATO.

„Mini NATO“ – tai penkių Šiaurės šalių ir Didžiosios Britanijos karinio bendradarbiavimo, siekiant Arktyje sukurti atsvarą Rusijai, planas. Į Arkties šelfą pretenduojančios valstybės rengiasi kovai dėl gamtos išteklių ir... skaičiuoja šovinius.

Beje, tai ne tas pats, kas utopinė Šiaurės Sąjunga arba Jungtinė Šiaurės Federacija (United >

Rusijos skrydžiai

NATO orlaivių pakilimas reaguojant į pranešimus, gautus iš Bodo aviacijos bazės

	Pakilimų skaičius	Identifikuoti pažeidėjai
2015	4	11
2014	49	74
2013	41	58
2012	41	71
2011	34	48
2010	36	37

Šaltinis: Norwegian joint headquarters, GOV.CO.UK

► *Nordic Federation*), kurią pasiūlė švedų istorikas Gunnaras Wetterbergas, 2009 m. išleidęs knygą, kurioje įrodinėja „skandinaviškos Šveicarijos“ arba „Jungtinių Skandinavijos Valstijų“ sukūrimo būtinybę. Neva tokio aljanso nariai išsaugotų nacionalinį savitumą, o naujai federacinei struktūrai deleguotų užsienio, gynybos ir iš dalies ekonomikos funkcijas.

Tačiau G.Wetterbergo idėją sukurti Šiaurės Sąjungą, kurios vadovė būtų Danijos karalienė Margrethe II, minėtų penkių valstybių premjerai atmetė dar 2009 m. spalį – juos atbaidė tai, kad 25 mln. gyventojų turintis darinys būtų vos dešimta pagal BVP dydį pasaulio ekonomika.

Šį sykį Šiaurės šalių gynybos ministrai nei apie kovą dėl gamtos išteklių, nei apie pačią Arktį neužsimena, visą dėmesį sutelkdami į galimus bendrus prieš Rusiją nukreiptus karinius veiksmus

Baltijos regione. Tačiau iš esmės naujasis projektas nedaug kuo skiriasi nuo ankstesnės „mini NATO“ iniciatyvos.

Kaip pabrėžia „Financial Times“, ši idėja nekonkuruoja nei su NATO, nei su ES. Mat tik Norvegija, Danija ir Islandija, kuri neturi ginkluotųjų pajėgų, yra NATO narės. Nei Suomija, kurios sienos ribojasi su Rusija, nei Švedija Aljansui nepriklauso, nors su juo artimai bendradarbiauja, o jų šalyse nesiliauja debatai dėl galimos narystės.

Be to, kaip pabrėžia finansinio leidinio analitikai, naujojoje deklaracijoje nėra kalbama apie įsipareigojimą valstybėms ginti vienai kitą, kaip tai numato 5-asis NATO sutarties straipsnis. Kalbama tik apie konkrečius žingsnius glaudesnio bendradarbiavimo link. Tarp jų – geresnė informacijos apie kiekvienos šalies oro erdvės pažeidimus sklaida; diskusijos apie galimybes apsiginti nuo kibernetinių atakų; daugiau bendrų pratybų ir leidimas vienai šaliai naudotis kitos oro erdvės esant prastoms oro sąlygoms; taip pat – glaudesnis bendradarbiavimas tarptautinėse misijose, pavyzdžiui, Afganistane, Malyje ar Irake.

Arkties regiono valstybių bendradarbiavimą skatina ir Arkties taryba, kuriai priklauso Danija, Islandija, Norvegija, Suomija, Švedija, taip pat Rusija, Kanada ir JAV

dimus sklaida; diskusijos apie galimybes apsiginti nuo kibernetinių atakų; daugiau bendrų pratybų ir leidimas vienai šaliai naudotis kitos oro erdvės esant prastoms oro sąlygoms; taip pat – glaudesnis bendradarbiavimas tarptautinėse misijose, pavyzdžiui, Afganistane, Malyje ar Irake.

Tuo tarpu gynybos analitikė J.H.Matlary pabrėžia, jog bandymas į bendrą sąveiką kaip įmanoma labiau įtraukti ne NATO šalis – Švediją ir Suomiją – gali reikšti ir tai, kad pastarosios dvi valstybės kaip tik rengiasi didesniai įsitraukimui į NATO.

Pirmasis šio „išplėstinio bendradarbiavimo“, o kartu ir sąveikos su NATO įrodymas bus bendros karinės pratybos „Arctic Challenge“, kurios vyks gegužės pabaigoje Švedijoje ir Norvegijoje. Pranešama, kad ir JAV į pratybas atsiųs naikintuvų F-16, kurie dislokuoti Jungtinėje Karalystėje.

Ar šis karinis bendradarbiavimas gali teikti saugumo jausmą Baltijos valstybėms, analitikai nesutaria. Viena vertus, bendradarbiavimas tarp Šiaurės šalių ir Baltijos valstybių nėra naujiena, o maždaug prieš dešimtmetį jis įgavo ir institucinių bruožų. Pavyzdžiui, devintajame dešimtmetyje atsirado formulė „5+3“ (5 Šiaurės šalys ir 3 Baltijos valstybės): taip buvo pavadinti reguliarūs Šiaurės šalių ir Baltijos valstybių ministrų susitikimai.

2000 m. Šiaurės šalių ir Baltijos valstybių bendradarbiavimas buvo pervadintas į „Šiaurė-Baltija Aštuoni“ (*Nordic-Baltic Eight*, NB8). Tiesa, „Šiaurė-Baltija Aštuoni“ reiškė iš esmės tą patį, ką ir formulė „5+3“, tačiau apėmė ne tik politinę, bet kartu ir ekonominę sritį. Konstatuota, kad „Šiaurė-Baltija Aštuoni“ bendradarbiavimo tikslai – prisidėti prie demokratijos, saugumo, stabilumo gerovės ir kultūrinių ryšių tarp aštuonių dalyvaujančių valstybių skatinimo.

Šiaurės šalių įsitraukimas į Baltijos valstybių saugumą tiek anksčiau, tiek dabar susijęs ir su JAV interesais Baltijos valstybėse. XXI a. pradžioje Šiaurės šalys tapo savotiška JAV ir kitų Vakarų Europos valstybių tiltu, per kurį JAV galėjo veikti procesus Baltijos valstybėse. Tik, priešingai nei dabar, tuomet Šiaurės šalių aktyvesni veiksmai Baltijos valstybių atžvilgiu nesukeldavo neišvengiamos Rusijos reakcijos.

SHUTTERSTOCK/NUOTR

Šiuo metu situacija tarptautinėje erdvėje gero- kai pasikeitusi. Dar 2006-aisiais JAV neslėpdamos deklaravo norą, kad Šiaurės šalys atliktų specialų vaidmenį, susijusį su Baltijos valstybių saugumu. Tokia buvo, pavyzdžiui, JAV inicijuotos programos e-PINE (*the Enhanced Partnership in Northern Europe*) paskirtis. Tai buvo priemonė skatinti bendradarbiavimą, kurio vienas tikslų – kooperacinio saugumo stiprinimas tarp JAV ir Šiaurės šalių bei Baltijos valstybių. Šis bendradarbiavimas, kaip ir „Šiaurė-Baltija Aštuoni“, buvo paremtas vyriausybės pareigūnų susitikimais ir išplėstas į formulę „8+1“.

Pamažu Lietuvos ir Šiaurės šalių santykiai per- eina į naują dimensiją – santykius, pagrįstus inter- resais Arktyje. Ar naujoji Šiaurės šalių deklaraci- ja su tuo turi ką nors bendra, vienareikšmio atsakymo nėra. Tačiau kai kurių analitikų teigimu, Rusijos agresija Ukrainoje niekada netaps prie- žastimi trečiajam pasauliniam karui kilti, o štai in-

teresai Arktyje gali išprovokuoti nemeną tarptautinį konfliktą, kuriam jau dabar pamažu ruošiamasi.

Juk anksčiau Arkties valstybėmis laikytos tik Rusija, JAV, Norvegija, Kanada ir Danija su Grenlandijos sala. Dabar, kai Arktyje atsiveria vis didesni naudingųjų iškasenų klodai, tarp naujų Arkties užkariautojų minimos jau apie 20 šalių, tarp jų ir Lietuva, Latvija, Estija. Tiesa, Baltijos šalys tarp tų, kurios turi interesų Arktyje, mini- mos tik todėl, kad yra NATO narės.

Šiuo metu yra sudaryta Arkties taryba, kurią, be jai nuo gegužės vadovausiančių JAV, sudaro Kanada, Islandija, Norvegija, Danija, Švedija, Suomija ir Rusija.

Yra suburtos ir kitos Arkties valdymo organi- zacijos: Barento-Euroarkties regiono taryba, Šiaurės taryba. Nė į vieną jų Baltijos šalys – Lie- tuva, Latvija, Estija neįtrauktos nei tikrųjų narių, nei stebėtojų teisėmis. Tačiau, pavyzdžiui, su Ark- ties regionu tiek pat kiek ir Lietuva susieta Len- kija jau yra Barento-Euroarkties regiono tarybos veiklos stebėtoja.

Atskiruose Arkties regionuose tarp įvairių valstybių jau išiliepsnoja karai. Danija ir Kanada ginčijasi dėl trijų kilometrų ilgio apledėjusios Hansa (Turkupaluko) salelės, kuri yra apledėju- sioje dalyje tarp Ramiojo ir Atlanto vandenynų.

Kanada ginčijasi su JAV dėl jūros sienos Bo- forto jūroje. Nesutariama, kam turi priklausyti nedidelė sala Chuano de Fukos įlankoje.

Airija neišsprendžia ginčo su Danija, Didžiąja Britanija ir Islandija dėl Farerų salų kontinenti- nio šelfo 200 jūrmylių zonos.

Norvegija turi priekaištų Rusijai dėl Karalie- nės Mod žemių, Špicbergeno salos dalies. JAV ke- lia pretenzijas Rusijai dėl dalies rajonų, per ku- riuos eina vadinamasis Šiaurės Arkties jūrų kelias.

JAV jau paskelbė karinę programą, pagal ku- rią Aliaskoje bus įkurdintos trys sausumos ir trys oro pajėgų karinės bazės su 24 tūkst. kariškių.

Techninės žvalgybos ir apsaugos priemonės Arkties zonoje kuria ir Norvegija. Arktyje veikia jos vadavietė, Norvegija įsigijo 48 karinius lėktu- vus „Lockheed F-35“ patruliuoti šioje zonoje.

Kasmet šiaurinėse Švedijos „Lulea“, Norve- gijos „Bodo“ ir suomių „Oulu“ karinėse bazėse vyksta NATO kariniai mokymai. Jų scenarijus būna toks, kad tarp dviejų valstybių dėl naftos ir kitų naudingųjų iškasenų Šiaurės regione įvyksta konfliktas ir jį spręsti padeda NATO pajėgos.

Danija taip pat įgyvendina 2010–2014 m. Ark- ties regiono apsaugos planą, kuriam skirta 600 mln. Danijos kronų. Pagal tuos planus kuriamos mobilios Arkties pajėgos, taip pat stiprinama Grenlandijoje esanti karinė aviacijos bazė „Tule“. Ji priims ir NATO karinius lėktuvus.

Į kovą dėl Arkties išitraukė ir Didžioji Brita- nija. 2012 m. vyko NATO ir Didžiosios Britanijos mokymai „?old Response-2012“. Juose dalyvavo 14 NATO šalių ir 16 tūkst. kariškių. Gausiausias pajėgas sudarė Didžiosios Britanijos karo laivai ir aviacija.

Vis dėlto didžiausių interesų Arkties regione turi Rusija. Ji yra parengusi Arkties karinių veiks- mų iki 2020 m. programą. Arkties regione numat- yta papildomai sukurti keleto rūšių kariuomenės dalinių, įskaitant aviaciją, karinius laivus. ■

Rima Janužytė

Ištrauka iš Šiaurės šalių deklaracijos

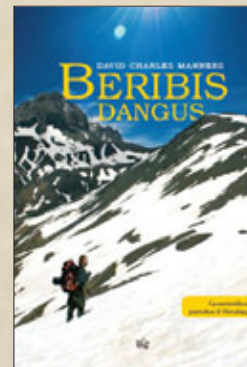
Rusijos lyderiai jau parodė, jog yra pasirengę praktiškai ir efektyviai panaudoti karines prie- mones, kad pasiektų savo politinių tikslų, net jei tai ir pažeidžia tarptautinę teisę. Baltijos ša- lyse ir mūsų regione didėja karinis aktyvumas ir intensyvėja žvalgybų veikla. Rusijos kariuo- menė meta iššūkį mums prie mūsų sienų, o Baltijos valstybėse jau užfiksuota pasienio pa- žeidimų.

Rusijos veiksmai yra didžiausias iššūkis Euro- pos saugumui. Rusijos propaganda ir politi- nis manevravimas sėja nesantaiką tarp tautų ir tokiose organizacijose kaip NATO ir Euro- pos Sąjunga.

Sutarėme plėtoti ir gerinti sąlygas, reikalingas vykstantiems pokyčiams mūsų aplinkoje, tiek žemėje, tiek jūroje ar ore, stebėti.

Mes pabrėžiame keitimosi informacija apie kiekvieną oro erdvės pažeidimą svarbą, sie- kiant pagerinti išankstinio perspėjimo galimy- bes ir sumažinti netikėtų įvykių bei nesusipra- timų riziką. Mes taip pat nusprendėme ir to- liau keistis kibernetinių puolimų informacija bei patirtimi. ■

Deividas Čarlasz Manersas Beribis Dangus

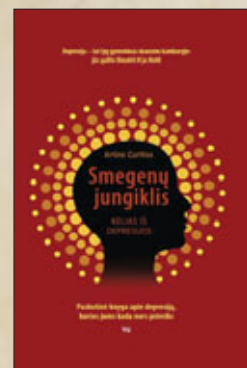
Dvidešimtmetis Deivi- das Čarlasz Maner- sas (David Charles Manners) nukeliauja į Himalajus, kad ište- sėtų duotą pažadą ir susirastų savo gimini- naičius. Tačiau neti- kėtai atsidūręs šalia nepaliečių šamano šventyklėlės kalno pašlaitėje, jis išsuka iš suplanuoto kelio ir leidžiasi didžiū atradi- mų kryptimi.

Knygoje Beribis dangus autorius dalijasi išminti- mi ir įžvalgomis, kurių įgijo iš šamano Kušalo Ma- garo, tapusio jo mokytoju ir draugu. Pasitelkęs sudėtingus išbandymus, Kušalas Magaras išmo- kė Deividą gyventi visa širdimi, drąsiai ir laimin- gai, būti nesavanaudiškai dosniu ir geraširdžiu, sukaupti valių ir aiškiai suprasti, kokie yra jo gy- venimo tikslai.

Deivido kalnuose patirtos gyvenimiškos pamokos šiandien gali būti naudingos mums visiems.

Arline Curtiss

Smegenų jungiklis

Nauja kognityvi proto elgsenos pratimų sis- tema, kuri remiasi neurologiniais tyr- mais ir smegenų kar- tografija.

Jeigu jūs ar jums brangs žmogus ken- čia nuo depresijos, minčių kaitymas gali būti tas dalykas, ku- ris padės visam laikui jos atsikratyti.

Jūs negalite tiesiog ištraukti savęs iš dep-

resijos gniaužty. Ją sukelia sutrikusi cheminių medžiagų pusiausvyrą smegenyse. Bet minčių kaitymas padeda! Tai paprasta mąstymo pratimų sistema, sukurta remiantis neurologiniais tyrimais ir smegenų kartografija. Pasitelkus šią minčių nu- kreipimo techniką, mintis, jog jus yra apėmusi depresija, galite perkelti į kitą smegenų dalį. Vaistų ir psichoterapijos poveikio gali tekti laukti savaites ar net mėnesius. Minčių kaitymas veikia akimirksniu. Kai depresinės mintys iš emocinės smegenų dalies laikinai persikelia į mąstančiąją smegenų dalį, kurioje niekada nebūna depresi- jos, atsiranda galimybė greitai atsikratyti šios li- gos.

Arline Curtiss – licencijuota kognityvaus elgsio- terapeutė. Jos darbai spausdinti garsiausiuose JAV periodikos leidiniuose, ji parašiusi daug kny- gų, tarp kurių – „Depresija yra pasirinkimas: lai- mėti kovą nevarojant vaistų“ ir apdovanojimų pelniusios knygos vaikams „Meškų kompanijoje“ bei „Dievų vaikai“.

Kinas – labiausiai paplitusi medija

Meno sociologija. Kaip atskleidė Europos Komisijos tyrimas, kinas tarp europiečių yra pati populiariausia medija, palyginti su internetu, televizija, muzika, radiju, knygomis, spauda, videožaidimais bei socialinėmis medijomis. Tik 3 proc. Europos gyventojų yra visiškai abejingi kinui, o didžioji dalis kiekvieną savaitę vidutiniškai pažiūri daugiau nei du filmus. Beveik 70 proc. Europos gyventojų siunčiasi filmus ar žiūri juos internetu nemokamai, daugiau nei pusė mėgaujasi jais savo kompiuteryje ar nešiojamajame įrenginyje.

Filmų žiūrėjimui kasdien skiriama mažiau valandų nei naršymui internete, socialinėms medijoms ir muzikos klausymuisi, tačiau apskritai filmai yra žiūrimi dažniau nei kita televizijos produkcija. Tokius rezultatus atskleidė Europos Komisijos užsakymu atlikta išsami Europos kino auditorijos tyrimo ataskaita, kurios svarbiausi rezultatai pristatyti „Kino pavasario“ metu vykusioje konferencijoje „Meeting Point – Vilnius“. Tyrime dalyvavo beveik 5 tūkst. gyventojų nuo ketverių iki penkiasdešimties metų amžiaus iš dešimties Europos Sąjungos šalių, tarp jų ir Lietuvos. Jame analizuoti europiečių prioritetai ir nuostatos renkantis filmus, lankymosi kine ir filmų

čiais įvairiausiai filmams ir daugiausia siunčiasi juos iš interneto nemokamai, nes legaliai rodomų filmų pasiūla ir kaina jų netenkina.

Kaip pabrėžė tyrimo rezultatus pristatęs įmonės „Headway international“ vadovas Arnaud Dupont’as, tarptautinio audiovizualinio sektoriaus rinkodaros ekspertas, renkantis filmą europiečiams didelę įtaką daro du dalykai: tai, kokia istorija jame pasakojama, ir diskusijos su draugais bei artimaisiais, kokį filmą vertėtų pamatyti. Beveik 30 proc. kino žiūrovų sąmoningai nesirenka, ką žiūrėti, bet remiasi kitų rekomendacijomis. Pasak pranešėjo, tyrimas atskleidė, kad rinkdamosi filmus moterys dažniau nei vyrai remiasi kitų žmonių rekomendacijomis bei žinutėmis socialiniuose tinkluose, o vyrai daugiau informacijos ieško internete, pavyzdžiui, IMDB (liet. Internetinė filmų duomenų bazė).

Efektyviausia filmų rinkodaros priemonė – anonsiniai filmukai, kuriuos prieš eidami į kiną peržiūri per 80 proc. apklaustų tyrimo dalyvių. Populiariausi žanrai – komedija, veiksmo ir nuotykių, nors Europoje sukuriama nemažai dramų, kurios populiarnesnės tarp moterų ir vyresnio amžiaus žmonių. Žanras, siužetas ir aktoriai yra svarbiausi filmų atrankos kriterijai.

Vienas tyrimo tikslų buvo padėti Europoje kuriamiems filmams peržengti savo kilmės šalį ir patekti į tarptautinę rinką. Tyrimas parodė, kad europiečiai kur kas daugiau nei apie savo žemyno filmus žino apie komerciškai sėkmingus Holivudo filmus ir juos žiūri. Pagal žiūrovų skaičių šie yra net tris kartus populiarnesni nei antroje ir trečioje vietoje atsidūrę nacionaliniai ir europietiški filmai.

JAV kino industrijos sukurtą produkciją žiūri beveik visi, nors minimi ir jos trūkumai: per daug smurto, specialiųjų efektų, pernelyg stereotipiniai personažai ir nuspėjami siužetai. Kita vertus, europinis kinas daliai žmonių kliūva dėl užsienio kalbos nemokėjimo. 46 proc. apklaustųjų norėtų, kad europietiški filmai būtų rodomi originalo kalba su subtitrais jų gimtąja kalba.

Tyrimo dalyvių taip pat buvo prašoma išrinkti geriausius būdus, kaip didinti europinio

A. Dupont’as, „Headway international“: „Renkantis filmą europiečiams įtakos turi tai, kokia istorija jame pasakojama, ir diskusijos su draugais bei artimaisiais“

žiūrėjimo namų sąlygomis įpročiai, taip pat skirtumai tarp šalių nacionalinio, Europos ir Jungtinių Amerikos Valstijų kino paklausimo.

Tyrimo organizatoriai, remdamiesi gyventojų apklausa, išskyrė penkias kino žiūrovų grupes.

Kai kalbama apie didžiajam ekranui kuriamus filmus, populiariausios platformos jiems žiūrėti yra televizija, kino teatrai ir vaizdo įrašai. Žinoma, turint omenyje šių platformų naudojimo dažnumą, lankymasis kino teatre nublanksta prieš filmų žiūrėjimą per televiziją ir siuntimąsi iš interneto. Tam yra gana pragmatiškų priežasčių. Tyrimo rezultatai rodo, kad 14 proc. apklaustų dalyvių, o Lietuvoje – net 27 procentų, nuo artimiausio kino teatro skiria daugiau nei pusvalandis kelio. Kitos priežastys – ribotas kino teatrų repertuaras, didelės kainos ir laiko stoka.

Pagrindinė kino žiūrovų auditorija – jauni išsilavinę miesto gyventojai, kurie domisi pa-

kino žiūrimumą. Atsakydami į šį klausimą 53 proc. apklaustųjų nurodė, kad norėtų matyti daugiau europietišku filmų reklamų per televiziją, 50 proc. mano, kad būtų reikalinga sukurti internetinę duomenų bazę su išsamia informacija apie visus Europoje sukuriamus filmus. Maždaug pusė apklaustųjų norėtų, kad europietiški filmai apskritai būtų daugiau reklamuojami internete. Tiek pat yra manančiųjų, kad būtų prasminga inicijuoti kino teatruose Europos kinui skirtus renginius.

Taigi šis tyrimas parodo, jog Europos kino industrija tikrai neišnaudoja visų galimybių, kad pasiektų platesnę auditoriją. Iš daugiau nei tūkstančio kasmet Europoje sukuriamų filmų tik nedaugelis pakliūva į užsienio rinkas. Europos Komisija pabrėžia, kad vienas būdų, kaip didinti kino filmų prieinamumą ir pasiekti naujas auditorijas, yra nebrangių interneto platformų kūrimas. Tuo pačiu metu patariama stiprinti tradicines platformas: filmų peržiūras kine paverčiant ypatinga švente, kurios metu susitinkama su filmo komanda ir draugais dis-

Pati gausiausia žiūrovų grupė – tai „priklausomybę“ nuo kino turintys jauni miesto gyventojai, aktyvūs interneto ir socialinių tinklų naudotojai

kutuoti apie filmą, taip pat – televizijoje kuriant programas, skirtas supažindinti su europiniu kinu. Informacijos sklaidai svarbu išnaudoti socialinius tinklus ir kurti informacinius tinklalapius apie kiną.

Remdamiesi respondentų atsakymais apie įpročius ir nuostatas kino atžvilgiu, tyrimo organizatoriai išskyrė penkias žiūrovų grupes, kurių polinkiai turėtų padėti kino prodiuseriams apibrėžti filmų auditoriją ir kurti rinkodaros strategiją.

Pati gausiausia grupė – tai „priklausomybę“ nuo kino turintys jauni miesto gyventojai, aktyvūs interneto ir socialinių tinklų naudotojai. Jie turi pakankamai laisvo laiko, domisi kultūra ir jos naujienomis, išmano aktualijas. Jiems svarbu pamatyti pačių naujausių filmų premjeras. Šios grupės žmonės žiūri daug filmų įvairiose platformose ir medijose, jie nėra išrankūs – žiūri tiek JAV, tiek nacionalinį ir europinį kiną. Į juos, kaip į vieną pagrindinių auditorijų, galima orientuotis kuriant europinių filmų rinkodaros strategiją.

Antroji grupė – išrankieji filmų žiūrovai. Tai daugiausia vyresnio amžiaus, gerai išsilavinę, dirbantys, tačiau nelabai turtingi miestų gyventojai, paprastai moterys. Šie žmonės yra kultūros srities darbuotojai. Tai pagrindinė europinio kino žiūrovų auditorija, nemėgstanti amerikietišku filmų. Jie tradicinių pažiūrų, todėl renkasi filmų žiūrėti kino teatruose. Šiems žmonėms visai nesvarbu, ar filmas naujas, ar senas. Jie renkasi sau įdomius filmus, nesiremdami tuo, kas tuo metu populiaru. Todėl jie gali laukti ir keletą metų, kad pažiūrėtų išsiritą filmą per DVD ar kine.

Trečia pagal gausumą grupė – populiarių filmų (angl. *blockbusters*) gerbėjai. Kaip ir dvi pirmosios grupės, tai yra kino gerbėjai, tačiau kartu ir aktyvūs pramogų industrijos vartotojai. Jie pirmenybę skiria JAV filmams. Tačiau tai nereiškia, kad šie žmonės renkasi lengvą ir paviršutinišką Holivudo produkciją, skirtą vien pramogai. Vis dėlto juos sunkiau sudominti europinio kino produkcija, nes jie laikosi nuostatos, kad JAV filmai geresni ir įdomesni.

Paskutinės dvi grupės – jauni žmonės, dažniau merginos, besimokančios ir gyvenančios mažesniuose miesteliuose su tėvais. Jos aktyviai naudoja socialiniais tinklais ir yra šiuolaikinės kultūros vartotojos. Šios grupės žiūrovams įdomūs filmai socialine tematika, kurie jiems perduoda kokią nors svarbią žinią. Be to, ši grupė domisi kitomis kultūromis, taigi ir europiniu kinu.

Galiausiai yra žmonės, kurie nesidomi kinu ir žiūri tik itin populiarius JAV filmus bei nacionalines komedijas.

Pristatymo pabaigoje buvo supažindinta su tyrimo atskleistais lietuvių kino žiūrėjimo įpročiais ir nuostatomis. Pasak A. Dupont'o, Lietuva iš kitų Europos šalių išsiskiria tuo, kad čia yra mažiau didelių kino gerbėjų, pastebimas didesnis atotrūkis tarp jų ir likusios dalies gyventojų, kurie toli nuo kino industrijos. Lietuvos gyventojai taip pat mažiau įsitraukę į diskusijas apie kino filmus socialiniuose tinkluose.

Kita vertus, lietuvius domina patys įvairiausi filmai, o festivaliai yra viena populiariausių platformų. Daugiau nei kiti europiečiai mes manome, kad europietiški filmai yra įdomūs ir artimi mūsų realybei. Tačiau džiugėsio nekelia išvada, kad lietuviai, palyginti su kitų šalių žiūrovais, nuvertina filmų žiūrėjimo kino teatre patirtį.

Prieš Europos kino auditorijos tyrimo ataskaitos pristatymą kalbėjęs lietuvių prodiuseris, Lietuvos nepriklausomų prodiuserių asociacijos valdybos narys, vienas Vilniaus kino klasterio iniciatorių Kęstutis Drazdauskas pristatė savo projektą, kuris jau sulaukė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ir Kultūros ministerijų palaikymo. Šio projekto tikslas – sukurti nacionalinį kino teatrų tinklą, nes maždaug pusė Lietuvos populiacijos neturi priegijos prie kino. Kaip pasakojo pranešėjas, šiandien visi Lietuvos kino teatrai yra pagrindiniuose trijuose miestuose, o jų repertuaras orientuotas į Holivudo produkciją. Tad šiuo projektu siekiama gerinti kino prieinamumą rajonuose.

Pasak K. Drazdausko, kino teatrai galėtų įsikurti kultūros centruose, taigi būtų išnaudota esama infrastruktūra. Greta šio tinklo taip pat būtų įsteigtas centralizuotas profesionalių kino platintojų tinklas, kuris atrinktų filmus peržiūroms ir išplatintų juos po keliasdešimt planuojamų kino teatrų. Tai taip pat padėtų populiarinti lietuvišką kiną. Pranešėjo teigimu, šiuo metu Lietuvoje valstybė remia filmų kūrimą, bet ne platinimą.

Jei valstybė ir verslo įmonės prisidėtų prie šio projekto įgyvendinimo, gal bent iš dalies būtų išspręstas po pristatymo auditorijoje nuskambėjęs retorinis klausimas, kaip išugdyti meilę kinui, jei į kino teatrus einama vis rečiau, Europoje ryškėja tendencija juos uždaryti. Vis dėlto kaltinti šiuolaikinių technologijų neverta, nes dėl jų filmai bent jau pamatomi kino teatre nesilankančių ar neturinčių galimybės lankyti žmonių. Tik, žinoma, reikėtų daugiau kalbėti apie autorių teisių apsaugą internete ir kino edukaciją. ■

Martyna Bražiūnaitė

Šventųjų nanotechnologijų žengimas žemėn

Požanga. *Nanotechnologijos* šiuo metu yra vienas tų transcendentinių žodžių, kurie sukelia euforiją, kuriuos sunku apibrėžti, bet jie reiškia tai, kas gerai. Šiuo požiūriu jis panašus į žodį *demokratija*. O jei jums prireiktų tiksliai apibrėžti, kas yra demokratija? Labai tikėtina, kad apibrėžimas būtų arba per daug bendras ir neinformatyvus, arba per konkretus ir neišsamus, arba toks ilgas, kad niekas jo neskaitytų.

Kadaise euforiją keldavo labai skirtingi žodžiai: socializmas, fiureris, pramoninė revoliucija, mokytojas Mao, mikroelektronika. Kai kurie žodžiai kanonizuojami. Mantros *hare krišna hare krišna, krišna krišna hare hare* kartojimas lyg ir pakylėja net visai abejingus krišnaizmui žmones. Panašias emocijas dabar daug kam kelia šventasis žodis *nanotechnologijos* - net ir tiems, kurie nesusi- mašto, ką gi jis galėtų reikšti.

Šios sąvokos prasmė per pastaruosius tris dešimtmečius labai pakito. XX a. aštuntajame dešimtmetyje pradėję ją vartoti Kimas Erikas Dreksleris (Kim Eric Drexler) ir jo bendraminčiai nanotechnologijas siejo su idėja pagaminti mažesnes nei ląstelė, keleto nanometrų dydžio mašinas (variklius, robotus, kompiuterius), kurie atliktų naudingus darbus, pavyzdžiui, gydytų ląstelės pažeidimus, atmosferoje naikintų CO₂ arba ozoną ardančius chloro ir fluoro junginius, iš atliekų gamintų maistą.

Daug nanometrinių matmenų objektų, atliekančių tam tikras funkcijas, egzistuoja gamtoje. Kartais tos funkcijos nepageidautinos, pavyzdžiui, virusų sukeliama ligos. Tačiau galima tikėtis jas pakeisti. Pritaikyti virusus žmogui naudingoms veikloms atlikti buvo viena pirmųjų bionanotechnologijos krypčių. Virusas yra 20–300 nm darinys, susidedantis iš genetinę informaciją saugančios nukleorūgšties, apsuptos apsauginiu baltymų apvalkalu – kapside. Virusai gali daugintis (replikuotis), tačiau tik įsiterpę į gyvą šeiminko ląstelę. Jie gali plisti gyvūnų organizmuose, augaluose, grybuose, bakterijose. Yra daug rūšių virusų, kai kurie sukelia sunkias ligas: gripą, pasiutligę, AIDS ir pan. Tačiau virusai – toli gražu nevysiškaai suprasti objektai. Vien ŽIV tyrimams daugelį metų skiriamos milijoniškos lėšos, tačiau dar negalima pasigirti, kad jis jau pažintas ir mokama nuo jo apsiginti. Išmokę pakeisti virusų genomus galėsi- me juos priversti atlikti reikiamas funkcijas.

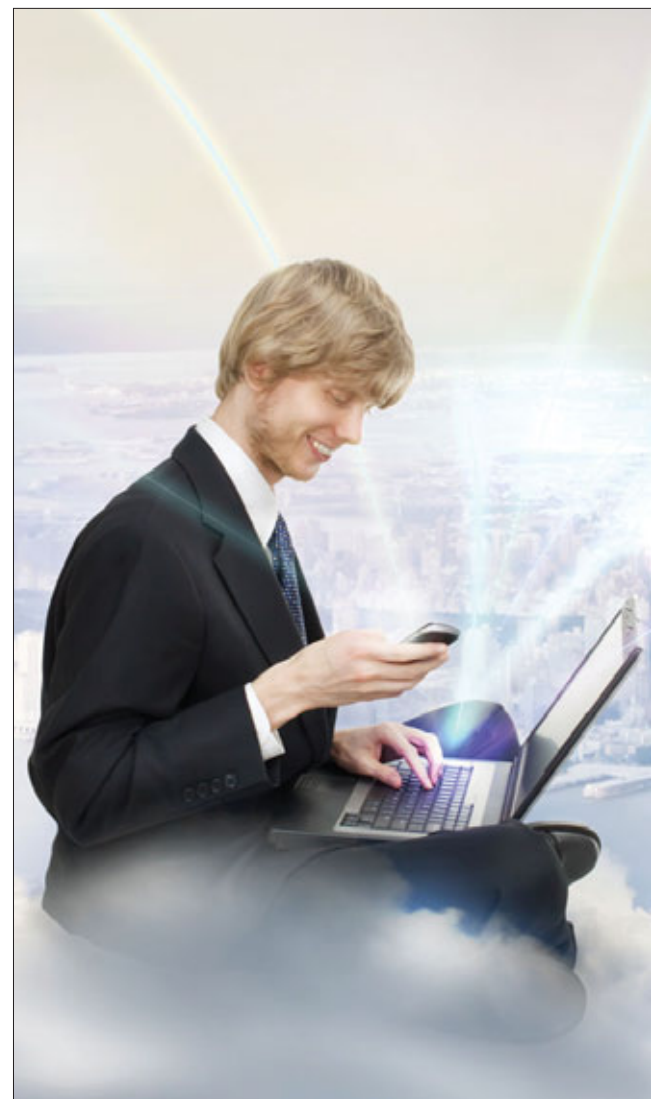
Zmogaus organizme yra daug neabejotinai naudingų nanomašinų. Pavyzdžiui, ATP sintazė. Už jos tyrimus 1997 m. buvo paskirta Nobelio chemijos premija. Adenozintrifosfatas (ATP) daugumoje gyvųjų organizmų yra pagrindinė energiją pernešanti molekulė. Energija joje sukaupiamą prie adenozindifosfato (ADP) molekulės prisijungus dar vienam

fosforo jonui, o išsiskiria vykstant atvirkštinei reakcijai. ATP sintezė vyksta ląstelės mitochondrijų vidinėje membranoje esančiame maždaug 10 nm dydžio mechaniniame malūnėlyje, vadinamame ATP sintaze. Malūnėlį suka per jį iš vienos membranos pusės į kitą judantys protonai. Veikiant šiai mechaninei jėgai, malūnėlio kameroje ADP molekulė suspaudžiama su fosforo jonu, ir po tokios priverstinės santuokos susidaro ATP molekulė. ATP sintazės malūnėliui toliau sukantis, ATP molekulė išmetama iš kameros ir keliauja ląstelėje ten, kur reikia energijos. Tenai ta prievartinė santuoka išyra, ir išsiskyrusi energija atitenka tikrajai meilei – sunaudojama naujoms molekulėms kurti.

Kita labai paplitusi nanomašina yra fotosintemos – šviesą surenkantys kompleksai. Pagrindinis žaliųjų augalų, dumblių ir melsvabakterių atliekamo šviesos energijos vertimo chemine energija mechanizmas – fotosintezė. Tai daugiapakopis procesas, kurio metu šviesos energija panaudojama elektros krūviams atskirti. Po to iš anglies dioksido ir vandens sintetinami angliavandeniai ir išsiskiria deguonis. Šviesą sugeria chlorofilai, karotenoidai ar kiti fotopigmentai ir perduoda sužadintus elektronus į fotocheminės reakcijos centrus – pigmentų, baltymų ir kt. junginių kompleksus, arba fotosistemas. Tų kompleksų matmenys – keletas nanometrų.

Taigi, nanotechnologijos atsirado daug anksčiau nei žmonės, o nanotechnologijų terminas biochemijoje atsirado anksčiau nei kitose mokslo srityse. Ilgainiui nanomokslo ir nanotechnologijų uždaviniai tapo konkretni, o aprėptis sparčiai plėtėsi į biofiziką, biochemiją, chemiją, fiziką, elektroniką, fotoniką, spintroniką. Tai lėmė ne tik novatoriški norai, bet ir augančios technologinės galimybės. Daugelyje sričių atsirado būdų prognozuojamai gaminti nanometrų dydžio darinius ir jų sistemas. Tai kas gi tie nanodariniai? Dabar laikoma, kad jie turi turėti tris savybes.

Pirma, kaip sako pavadinimas, nanodarinis – tai toks objektas, kurio matmenys maži, nuo kelių iki kelių šimtų nanometrų. Zmogaus plauko storis yra apie 50 mikrometrų. Vadinas, skersai jūsų plauko galima vienas prie kito išrikiuoti apie tūkstantį nanodarinių. Tiesiogiai jų išžiūrėti neįstengiamo ne dėl to,

kad valgome per mažai morkų, o todėl, kad jie daug mažesni už regimosios šviesos bangos ilgį, tad jų neįmanoma pamatyti įprastu būdu. Tačiau atominės jėgos mikroskopu, dabar jau įprastu prietaisu mokslinėse laboratorijose, galime gauti informacijos apie nanodarinių formą. Įsivaizduokit, kad tamsią naktį švelniai braukiate pirštu per kūną. Pagal tai, kur pirštas pakyla ir nusileidžia, galite spręsti apie kūno iškilumus ir įdubimus. Taip veikia ir atominės jėgos mikroskopas. Tik jo skiriama geba didesnė: įmanoma nustatyti nanometrų eilės iškilumus ir įdubimus. Be to, elektroniniu mikroskopu, kuriame bandinys apšviečiamas ne šviesa, o elektronų srautu, pagal medžiagos poveikį tam srautui galime nustatyti netgi nanodarinių vidinę struktūrą.

Antras išskirtinis bruožas – nanodariniai turi mažų matmenų lemiamų savybių, kurių dideli objektai neturi. Daugeliui nanodarinių bendra tai, kad elektronų nebegalime įsivaizduoti ir apibūdinti kaip labai labai mažų dalelių, kurių padėtį įmanoma nustatyti. Nebelieka prasmės kalbėti apie tikslią elektrono vietą erdvėje. Elektronas aprašomas bangine funkcija, o išorinių jėgų poveikis elektronui apibūdinamas ne remiantis Niutono dėsniais, o sprendžiant Šrėdingerio (Schrödinger) lygtį

Mantros kartojimas lyg ir pakylėja net visai abejingus žmones. Panašias emocijas dabar daug kam kelia šventasis žodis nanotechnologijos

(yra tokia lygtis, ją paprasta užrašyti, bet sunku išspręsti). Kai banginės funkcijos aprėptis realioje erdvėje viršija nanodalelės tūrį, elektronas gali turėti ne bet kokią, o tik tam tikrą energiją, kaip atome. Taigi, mažindami nanodalelės matmenis tarsi sukuriame dirbtinį atomą, kurio savybės priklauso nuo nanodalelės matmenų. Antra vertus, šiuolaikinėje elektronikoje naudojami lustai sudaryti iš lauko tranzistorių, mažesnių nei 100 nm, tačiau tokių lustų gamyba nevardinama nanotechnologijomis, nes šių tranzistorių veikimas neparemtas mažų matmenų lemiamais efektais.

Trečias nanodarinių ypatumas yra jų gamybos būdas. Paprastai nanodarinių nėra vadina mi tokie objektai, kurie gaunami įprastais, nanotechnologijoms nepriskiriamais būdais. Pavyzdžiui, beveik visuose šiuolaikiniuose žibintuvėliuose šviesa emituojama iš 2-3 nanometrų storio šviestuko aktyviosios dalies, tačiau niekas nesako, kad šviestukai yra nanotechnologijų produktas. Tokius plonus medžiagos sluoksnius leidžia auginti pramoninėje gamyboje jau įdiegtos metalo organinių junginių cheminio nusodinimo iš garų fazės ar molekulinio pluoštelio technologijos. Nanotechnologais nevardiname ir viduramžių meistrų, gaminusių spalvotus stiklus bažnyčių vitražams, nors daugelyje tų stiklų yra

susiformavusios puslaidininkinės nanodalelės, suteikiančios jiems spalvą.

Nanodarinius galime gaminti „iš viršaus“ (*top down*), kai dalelė laipsniškai mažinama šalinant nuo jos medžiagą, arba „iš apačios“ (*bottom-up*), kai dalelė formuojama iš mažesnių dalelių (molekulių, atomų). Gaminant „iš viršaus“, lieka daug atliekų – nepanaudotos medžiagos. Technologijos „iš apačios“ taupesnės, bent jau taupiau naudojamos medžiagos. 1990 m. (prieš 25 metus!) firmos IBM specialistai paskelbė elektroniniu mikroskopu darytą nuotrauką, kurioje matyti IBM firmos logotipas iš pavienių ksenono atomų, sustumdytų ant nikelio kristalo paviršiaus skenuojančiojo tunelio mikroskopo zondų (žr. 142 pav.). Žinoma, toks būdas yra toli gražu per brangus, kad būtų taikomas masinei gamybai. Bet formuoti nanodarinius galima ir visai nebrangiai. Pavyzdžiui, puslaidininkiniai nanokristalai gali augti vykstant cheminėms reakcijoms tirpale ar formuotis difunduojant ir kristalizuojantis tą puslaidininkį sudarantiems atomams jų atžvilgiu per sotintoje stiklo matricoje.

Nanodariniams formuoti „iš apačios“ tikimasi plačiai panaudoti savitvarkį augimą. Sudarius tinkamas sąlygas, iš struktūrinių elementų savaime formuojasi taisyklingi dariniai.

Savitvarkis augimas turi keletą specifinių savybių. Pirma, jo procesai yra grįžtami. Didelė tikimybė, kad netaisyklingai susiformavusios dalys iširs ir vėl susiformuos taisyklingai. Antras pranašumas – tai technologija be atliekų. Jei savitvarkis auginimas vyksta tinkamomis sąlygomis, visi struktūriniai nanodarinio elementai randa savo vietą ir susinaudoja. Dažniausiai bereikia struktūros šablonų, padedančių inicijuoti pradinį reikiamų elementų savaiminį augimą. Be to, vienu metu gali formuotis daug nanodarinių.

Taigi, technologijos žada daug galimybių, tačiau, kaip „Fauste“ rašė V.Gėtė, „Teorija, brolau, – sausa šaka, užtat gyvenimo vaisingas medis žydi.“¹ Ar nanotechnologijos naudojamos praktiškai? Taip, naudojamos. Pavyzdžiui, puslaidininkiniai nanokristalai naudojami kaip organinių molekulių žymekliai medicinoje. Šviesos sužadintas puslaidininkinis nanokristalas šviečia. Prisegus tokį nanokristalą prie tiriamos rūšies molekulių, pagal švytėjimą galima aptikti, kur gyvame organizme jos nukeliauvo. Selektiviam ženklinimui dažniausiai naudojami antikūnai, prikabinami puslaidininkinio nanokristalo paviršiuje (žr. 123 pav.). Antikūnai – tai didelės Y pavidalo baltyminės molekulės, kurias organizmo imuninė sistema naudoja patogeninėms bakterijoms ir virusams aptikti. Antikūno atšakos gale yra specifinės konfigūracijos struktūrinė atomų grupė, atitinkanti tam tikro antigeno erdvinę konfigūraciją. Todėl antikūnas gali selektyviai jungtis prie to, ir tik prie to antigeno. Antigenas (angl. *antigen iš antibody generation*) – tai baltymo arba polisacharido molekulė, stimuliuojanti imunines reakcijas organizme. Daug pageidaujamų ženklinami biologinių objektų turi specifinius antikūnus. Taigi, prie norimo antigeno prisikabinus jo konfigūraciją atitinkančiam antikūnui su nanokristalu, visas kompleksas keliauja drauge, kaip jaunųjų automobilis su pririštais balionais. Anksčiau ženklinami būdavo naudojamos fluorescuojančios molekulės, tačiau puslaidininkiniai nanokristalai daug ilgaamžiškesni, inertiškesni, jie ryškiau švyti.

Dabar su nanotechnologijomis dažniausiai susiduriame net buityje. Kremuose nuo saulės ir šiaip geruose veido kremuose esantys cinko oksido nanokristalai sugeria ultravioletinę spinduliuotę. Grybelius ir blogą nešvarių kojinių kvapą naikina sidabro nanodalelės. Labai gaila, kad 2005 m. pradėta gaminti šokoladinė kramtomoji guma *O'Lala Foods Choco'la* su nanokristalais kažkodėl neišpopuliarėjo. O nanotechnologijos čia taip tiko... Ar susimąstėte, kodėl nėra šokoladinės kramtomosios gumos? Dėl labai fundamentalios priežasties: skonį suteikiantis kakavos sviestas mažina kramtomosios gumos polimerų elastingumą ir guma tampa trapi. Nanokristalai keičia paviršiaus morfologiją, todėl nanošokoladinė guma išlieka elastinga. Ir ji nebrangi: 12 pagalvėlių pakelis kainavo 1,25 dolerio. Nesuprantu, dėl kokio antinano-technologinio sabotazo šokoladinės kramtomosios gumos neįmanoma nusipirkti ne tik Vilniuje, bet ir Amerikoje, kur komercinė jos gamyba buvo pradėta prieš dešimtmetį. ➤

► Nepaisant laikinų nesklaidumų su nanošokoladine kramtomąja guma, daugelyje technologijos sričių atrandama metodų patikimai manipuluoti nanometrinių matmenų objektais. Biotechnologai iškerpa DNR molekulių gabaliukus ir keičia juos kitais, puslaidininkių technologijos leidžia gaminti vienelektronius tranzistorius. Gaminami netgi nanodariniai, atliekantys mechanines funkcijas. Nanotechnologija tapo horizontalia technologija: tai ne naujos technologijos krypties pavadinimas, o terminas, apibūdinantis grupę technologijų, naudojamų daugelyje sričių.

Telekomunikacijos

Lotyniško žodžio *communicare* pagrindinė reikšmė yra *dalytis*. Graikiškai *tēle* reiškia *tolimas*. Taigi, žodis *telekomunikacijos* galėtų reikšti dalijimąsi duona kasdiene su tolimes giminaičiais ir pan. Tačiau 1904 m. prancūzų inžinierius ir rašytojas Eduaras Estonjė (Édouard Estaunié, 1862-1942) šiuo žodžiu pavadino bendravimą, techninėmis priemonėmis atliekamą per atstumą, tik turbūt nė nenumanė, kuo galiausiai visa tai baigsis. Informacijos teorijos tėvu vadinamas Klodas Šenonas (Claude Shannon, 1916–2001) rašė, kad „pagrindinė komunikacijos problema yra vienoje vietoje sudarytos žinutės tikslus ar apytikslis atkūrimas kitoje vietoje“. Kadangi mobiliųjų telefonų tuo metu dar nebuvo, tai Šenonas žinutę suprato plačiau – kaip duomenų seką, paveikslą, garsų grupę ir pan. Informacija žmonijos istorijoje pirmiausia buvo perduodama žodžiu. Šamanas ją perduodavo savo įpėdiniui, sena ragana – jaunesnei raganai. Paskui filosofai savo išmintį pamokymais ar dialogais perduodavo mokiniais. Šie keliaudavo iš vieno mokytojo pas kitą, kartu gabendami ir įgytų žinių bagažą. Aplink žymiausias mąstytojus burdavosi mokinių grupės, formavosi mokyklos. Maždaug 385 m. pr. Kr. Platono įkurtą filosofijos mokyklą Akademią, dievo Apolono vardu pavadintą Aristotelio filosofijos mokyklą likėjų (*Apollo Lyceus*) ir mažiau žinomas senovės Graikijos

mokyklas galėtume laikyti netgi šiuolaikinių universitetų pirmtakėmis.

Norėdami savo mokymą kuo plačiau viešinti, filosofai, be žinių galios ir sugebėjimų jas skleisti, turėjo tris kelius: 1) ekstravagantišku elgesiu įsirežti į amžininkų ir vėlesnių kartų atmintį (pavyzdžiui, apsigyventi statinėje kaip Diogenas), 2) sudominti valdovus, įgyti jų prielankumą (kaip didieji astronomai T.Brahė ir J.Kepleris) arba 3) parašyti knygą (kaip M.Kopernikas ar Č.Darvinas). Istorija parodė, kad patikimiausias yra trečiasis būdas. Žinoma, ypač pageidautina knygą išleisti globojant vienvaldžiam valdovui ar demokratinei valdžiai ir savo ekstravagantišku elgesiu ją paviešinti.

Pirmosiose „knygose“ (skirtingose pasaulio vietose jos pasirodė labai skirtingu metu) buvo rašomi, matyt, svarbiausi dalykai: sakraliniai ženklai, užkeikimai, prašymai aukštesnėms jėgoms. Tokiomis knygomis galėtume laikyti Šangų dinastijos laikų (1600–1045 pr. Kr.) įrašus ant vėžlio kiauto ir jaučio mentės. Šumerų dantiraščių išrašytose molinėse plokštelėse dominuoja sąskaitos, skolų aprašymai. Tačiau jose randama ir astronominių stebėjimų užrašų, kitų mokslo žinių.

Dabartinėje Europos Sąjungos valstybėje Lietuvoje tarybiniais laikais iki XX a. septintojo dešimtmečio kolūkiečiai į atskaitinį-rinkiminį kolūkio susirinkimą būdavo kviečiami krivūlėmis. Krivūlė – popierėlis su tekstu, informuojančiu, kada reikia rinktis į kolūkio kultūros namų salę, - kaimynas kaimynui perduodavo pagal nusistovėjusį eiliškumą. Panašiai kaip prieš pusę tūkstantmečio Pietų Amerikoje klestėjusioje inkų imperijoje. Inkai, neturėdami rašto, skaitinę informaciją (kada rinktis į atskaitinį-rinkiminį susirinkimą) perduodavo spalvotų siūlų mazgeliais. Spalvos, spėjama, irgi turėjo prasmę.

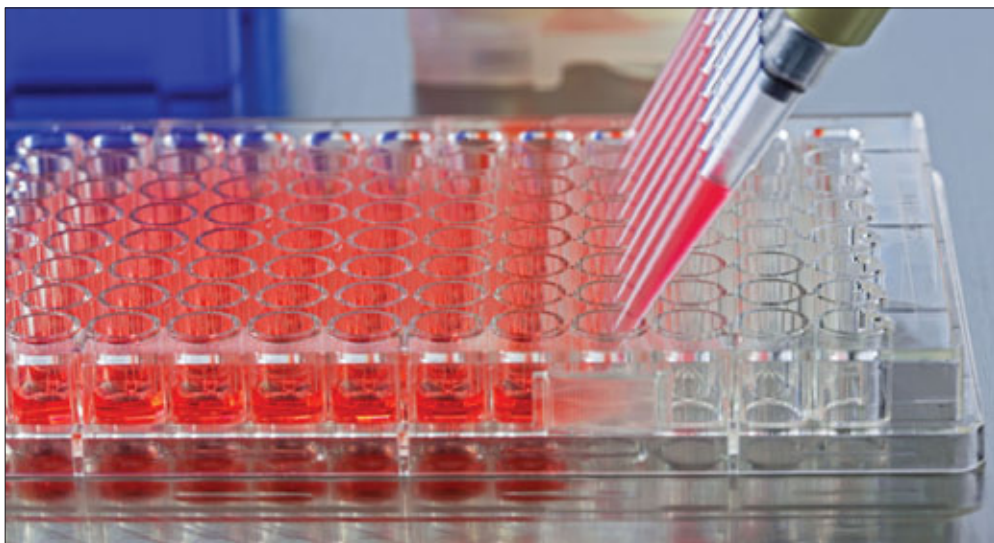
Venecijos pirklys Markas Polas (Marco Polo) 1299 m. buvo paleistas iš kalėjimo, kur kameros draugui jau buvo spėjęs padiktuoti savo įspūdžius iš 24 metus trukusių kelionių po Kiniją ir kitus tolumus Azijos kraštus, 1492 m. Kolumbas atrado Ameriką, Magelano

(Ferdinand Magellan) ekspedicija, 1521 m. kovose su filipiniečiais praradusi ekspedicijos vadą, 1522 m. apiplaukė pasaulį. Žmonės pradėjo keliauti vis daugiau ir toliau, o grįžę pasakodavo daugybę keistų, neįtikėtinų pasakojimų apie tolumus kraštus. Tai galėtume laikyti telekomunikacijų eros pradžia, nes informacija pradėjo keliauti iš labai tolimų kraštų – telekraštų. Iš XXI a. perspektyvos akivaizdu, kad svarbiausias telekomunikacijų parametras buvo ir tebėra informacijos perdavimo sparta. Iš pradžių informaciją apie tolumus kraštus perduodavo keliautojai. Tačiau kelionės geriausiu atveju tęsdavosi ilgai, o blogiausiu – amžinai. Pavyzdžiui, žymaus berberų kilmės keliautojo Ibn Batutos (Abu Abd Allah Muhammad, 1304–1368 ar 1369) pirmoji kelionė iš Maroko į Meką ir atgal užtruko 24 metus. Kitos jo kelionės irgi buvo netrumpos, mat reikėjo kokių 40 kupranugarių, kad būtų galima pasiimti visas žmonas ir biblioteką.

Kelionės su biblioteka ir žmonomis gal ir malonios, bet lėtos. Žinias dideliais atstumais greičiau *pernešdavo* profesionalūs pasiuntiniai. Bene žymiausias iš visų pasiuntinių buvo graikų pasiuntinys Feidipidas (Pheidippides), kuris, pasak legendos, 490 m. pr. Kr. nubėgo 42 km 195 m iš Maratono mūšio lauko iki Atėnų, pranešė apie pergalę prieš persus ir čia pat krito negyvas. Jo vardą dabar mažai kas pamena, bet ir dabar atsiranda keistuolių, kurie bėga tuos 42 kilometrus ir 195 metrus, atbėga pusiau gyvi ir jokios naudingos informacijos neatneša. Tačiau maratonas bėgamas nuo pat pirmųjų šiuolaikinių olimpinų žaidynių (1896 m.) ir laimėtojams atneša olimpinius medalius.

Žinioms nešioti ilgainiui susiformavo pašto tarnybos. Jos atsirado dar prieš Kristų – Persija, Indija, Kinija gali ginčytis, kur pirmiau. Pirmieji laiški parašyti dantiraščiu ant molinių lentelių. Kadangi žmonės visada turėdavo paslapčių, tai tokius molinius laiškus įdėdavo į uždarą molinę dėžutę – dabartinio voko analogą. Ilgainiui laiški imti gabenti sparčiau, prie pagrindinių kelių susiformavo pašto stočių tinklai. Mes turime tokį išlikusį Sankt Peterburgo-Varšuvos trakto Zarasų-Kauno ruožą, tiestą 1830-1836 m., su kas valanda kelio išmūrytomis pašto stotimis, kurių dar nemažai tebestovi. Pašto karietai atvykus į stotį, nuvargę arkliai būdavo pakeičiami pailsėjusiais, ir siuntos galėdavo keliauti toliau. Tačiau į užjūrius paštas keliaudavo itin lėtai. 1815 m. sausio 8 d. prie Naujojo Orleano įvyko didelis Britanijos ir Amerikos kariuomenių mūšis, nors pagal Belgijoje 1814 m. gruodžio 24 d. pasirašytą Gento sutartį karas jau buvo pasibaigęs. Žmonės Naujojo Orleano mūšyje žuvo dėl to, kad žinia apie taikos sutartį dar nebuvo perplaukusi Atlanto.

Daug greičiau nei paštu informaciją buvo galima perduoti semaforų linijomis, sudarytomis iš tiesioginio matomumo atstumu įrengtų stočių, kuriose panaudojant specialias mechanines sistemas informacija būdavo perduodama tam pritaikyta ženklų sistema. Semaforais naudotasi ir Romos imperijoje, bet jie veikda-

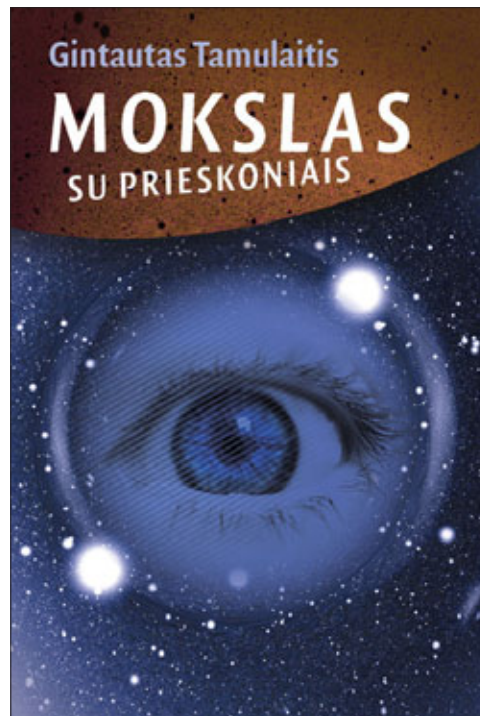

Išmokę pakeisti virusų genomus galėsime juos priversti atlikti reikiamas funkcijas

vo tik giedromis dienomis, kai būdavo geras matomumas. Elektrinis telegrafas veikė bet kokių oru, bet tik nuo XIX a. devintojo dešimtmečio. Įvairias versijas tuomet siūlė net keleto šalių inžinieriai, tačiau telegrafo atradimas dažniausiai priskiriamas Samueliui Morzei. Iš visų žymių išradėjų Morzė turbūt buvo labiausiai ne kvalifikuotas. Jis buvo dailininkas, vienas Niujorko nacionalinės dailės akademijos kūrėjų ir jos prezidentas. 1832 m. aplankiusiam daug Europos muziejų ir grįžtančiam Amerikon prezidentui kilo miglota mintis, kaip sukonstruoti telegrafą. Tai minčiai atsirasti padėjo ilga kelionė garlaiviu, elektromagnetizmą išmanantis bendrakeleivis ir nuo jaunų dienų kirbantį norą ką nors išrasti. Morzė susidūrė su daugybe mokslinių ir techninių problemų, bet rado patarėjų, padėjusių jį 1844 m. sugebėjo 40 mylių ilgio telegrafo linija iš Baltimorės, kur vyko Liberalų partijos kongresas, į Kapitolijų Vašingtone perduoti žinią, ką partija išrinko kandidatu į JAV prezidentus. Morzė netgi Morzės abėcėlės neišrado. Tai gerą techninį išsilavinimą turėjusio jo padėjo Alfredo Veilo (A. Vail) nuopelnas. Morzė turėjo kitą Dievo dovaną, beje, gan nedažną – jis turėjo stipriai išreikštą savybę, kurią amerikiečiai vadina *draivu*.

O Aleksandras Belas (Alexander Graham Bell, 1847–1922) turėjo kurčią žmoną. Tai jį skatino domėtis klausos aparatais. Galiausiai jis išrado telefoną ir pirmasis užpatentavo jį 1876 m. Paašikėjo, kad laidu įmanoma ne tik perduoti trumpų ir ilgų srovės impulsų seka užkoduotą informaciją, bet ir kalbėtis per didelį atstumą beveik taip, kaip būnant greta. Po šešerių metų, 1882 m., pirmoji telefono linija Kretinga–Plungė–Rietavas buvo nutiesta ir Lietuvoje. Tobulėjant elektronikai tapo įmanoma vienu laidu vienu metu perduoti ne vieną telefono pokalbį. Po Antrojo pasaulinio karo vienu telefono kabeliu jau buvo įmanoma perduoti apie 2000 telefono pašnekesių iš karto, per septintąjį dešimtmetį šis skaičius išaugo šimteriopai.

Esminis šuolis tankinant informacijos perdavimo kanalų įvyko pradėjus naudoti šviesolaidžius. Tai plona gija iš stiklo, kvarco ar skaidraus plastiko. Perdavimo sparta labai padidėja, jei informacija perduodama ne elektros srove, o šviesolaidžiu sklindančiu šviesos pluošteliu. Jei gija pakankamai plona (šviesolaidžiuose tokios ir naudojamos), tai per jos galą į giją patekusi šviesa daug kartų atspindi nuo gijos paviršiaus kampu, didesniu už visišką vidaus atspindžio kampą, ir sklinda šviesolaidžiu neištrūkdama į jo išorę. Visiško vidaus atspindžio mechanizmas pailiustruotas 125 pav. Įsivaizduokime: iš birios šalikelės ant asfaltuoto kelio užvažiuoja automobilis. Kairiam priekiniam ratui užvažiavus ant asfalto, automobilis pasisuks (125a pav.). Jei automobilis juda į asfalto ribą smalesniu kampu, tai pasisuks tiek, kad vėl sugrįš į šalikelę (125b pav.). Įsivaizduokime, kad paveiksle šalikelę atitinka šviesolaidžio stiklinė gija, o asfaltą – oras aplink giją. Oru šviesa sklinda greičiau nei stiklu, todėl šviesa šviesolaidyje, kaip pavaizduota 126 pav., ir

patiria daugybę vidaus atspindžių.

Šviesolaidžiu galima vienu metu perduoti daug daugiau informacijos nei laidu. Dabar viena optinio kabelio gija galima iš karto perduoti keletą milijonų telefono pokalbių. Magistralinėse ir daugelyje vietinių ryšių linijų jau nutiesti optiniai kabeliai. Ilgą laiką buvo aktuali paskutiniosios mylios problema: kaip didelio pralaidumo komunikacijų liniją nutiesti iki galutinio vartotojo. Jeigu jis gyvena kaimo vietovėje, tai vien jam ir jo šeimai pasiekti prireikia ilgos ryšių linijos. Mieste atstumai iki galutinio vartotojo nedideli, bet ryšių linijas dažnai tenka tiesti per gatves, tankiai užstatytas teritorijas, jos kertasi su kitų, neinformacinių komunikacijų (vandentiekio, kanalizacijos) linijomis. Paskutiniosios mylios problema po truputį sprendžiama, ir šviesolaidžiai pasiekia vis daugiau gyventojų ir biurų.

Labai paprastai paskutiniosios mylios problemą sprendžia bevielės ryšys: jis tiesiog ją

panaikina. Jei visoje Lietuvos teritorijoje yra reikiamu atstumu pristatyta reikiamo galingumo mobiliojo ryšio stočių, tai ir pasikalbėti, ir internete panaršyti galima bet kur. Beveik taip dabar ir yra. Laimingai susiklosčius aplinkybėms, Lietuvoje turime net tris konkurencingus mobiliojo ryšio paslaugų teikėjus, tai jie iš kailio neriasi ir diegdami geresnę techniką, ir mažesnėmis kainomis viliodami vienas iš kito klientus. O ką jiems, vargšams, daryt? Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis, 2013 m. vienam lietuviui teko po pusantros sutarties su mobiliojo ryšio tiekėjais. Pagal šį rodiklį Lietuva yra 13-oje vietoje pasaulyje. Bet tuo džiaugiantis nereikia užmiršti, kad aukštos šio rodiklio vertės skirtingose šalyse atsirado dėl skirtingų priežasčių. Kad ir kaip ten būtų, mes, lietuviai, pelnytai galime džiaugtis gerai išplėtotu mobiliuoju ryšiu ir didelės spartos interneto prieiga.

O kas gi yra tas internetas? Tai vielinėmis linijomis, optiniais kabeliais ar bevieliais ryšių kanalais visiems prieinamas tarpusavyje susietų kompiuterinių tinklų tinklas. Tačiau tas tinklas būtų bevertis, jei nebūtų sukurtas pasaulinis žiniatinklis *www* (*World Wide Web*). O tai tarpusavyje susijusių hipertekstinių dokumentų, prie kurių yra interneto prieiga, sistema. Tai, ką eiliniai vartotojai vadina internetu, apima abu šiuos aspektus, aparatūrinį ir programinį.

Internetas jau nuėjo ilgą kelią. XX a. nuo penktojo iki aštuntojo dešimtmečio buvo tobulinamas JAV radarinių sistemų tinklas SAGE (*Semi Automatic Ground Environment*), 1978 m. buvo išplėtoti tinklinė infrastruktūra IPSS (*International Packet Switched Service*), 1986 m. CERN darbuotojas Timas Bernersas Ly (Tim Berners-Lee) sukūrė žiniatinklio *www* prototipą, 1991 m. *www* pateiktas viešam naudojimui, 1994 m. Džeimsas Klarkas (James Clark) sukūrė pirmąją visame pasaulyje veikiančią interneto naršyklę „Netscape“. Pastaruoju metu internetas įsisiautėjo: įsiskverbė į bankus, prekybos tinklus, pakeitė informacijos paieškos įpročius, įdiegė naujas mokymosi formas, atpigo vaizdo pokalbius. Ir tai dar ne viskas. ■

Gintautas Tamulaitis

Apie autorių ir knygą

„Mokslas su prieskoniais“ – paprastai apie tai, kas nepaprasta
Gintautas Tamulaitis

apie save. Gimiau viename iš septynių Lietuvoje esančių Klausučių kaimų, užaugau Suvalkijoje, aukso medaliu baigiau Kriūkų vidurinę mokyklą, Vilniaus universitete gavau fiziko diplomą su pagyrimu, apgyniau dvi disertacijas, su

žmona Birute užauginau du sūnus – Giedrių ir Audrių, gavau dvi valstybines Lietuvos mokslo premijas, paskelbiau per du šimtus mokslinių straipsnių, kurie cituojami bent dukart per savaitę, aplankiau daugiau nei 50 šalių.

„Mokslas su prieskoniais“ – knyga apie gamtos reiškinius netgi tiems, kurie neturi specifinio gamtamokslinio išsilavinimo arba visiems, kam galioja fiziko D.A. Vylerio (J.A. Wheeler) suformuluotas kriterijus: „Jei šiandien nepastebėjai nieko

nejprasto, tai diena nuėjo perniek.“ Esu labai dėkingas savo tėčiui – ypatingam Kriūkų vidurinės mokyklos fizikos mokytojui. Jis mane mokė ir, tikiuosi, šiek tiek išmokė visur įžvelgti esmę, turinčią plačią prasmę. *Ar gali Mėnulis gaminti elektrą Žemėje? Kodėl ežerai užšąla ne nuo dugno? Kas pakeis gintarinius kompiuterius? Kuo mes panašūs į vandeninį kirstuką? Kodėl juoda juodoji skylė? ■*

„Žmonių geradarių eita erškėčių keliu...“

Atmintis. Taip rašė apie didįjį Simoną Daukantą Jadvyga Juškytė, nepaprastai aktyvi, daug nuveikusi kovotoja dėl mūsų tautos teisių, mokytoja, literatė. Bet ir jos pačios gyvenimas buvo toks pat sunkus, vargingas. Verta ją prisiminti, kaip ir kitus laisvės kovų dalyvius, ne tik pačius svarbiausius, lyderius, bet ir vadinamuosius eilinius, dabar jau mažai kam žinomus. Nes be jų ir tie lyderiai nedaug ką būtų galėję padaryti.

Lietuvos nepriklausomybės priešai, visų pirma rusai ir lenkai, šaipėsi iš mūsų tautinio judėjimo, iš jo dalyvių pastangų iškovoti laisvę, ir ne be pagrindo. Tada, XIX–XX a. slenkstyje, buvome valstiečių tauta, turinti labai nedaug išsilavinusių žmonių, inteligentų, nes mūsų elitas – bajorai nuėjo pas lenkus. Per 1897 m. Rusijos gyventojų surašymą pavyko rasti tik 2843 lietuvius, turinčius didesnę nei pradinį išsilavinimą (žinoma, toli gražu ne visi jie aktyviai dalyvavo tautiniame judėjime!) ir vos šimtą studentų. Tačiau Lietuvos Respublika politiniame Europos žemėlapyje vis dėlto atsirado. Kodėl?

Turbūt visų pirma todėl, kad daugelis to meto mūsų inteligentų buvo visuomeniškai labai aktyvūs, stengėsi dirbti už kelis – tokia buvo ir Jadvyga Juškytė. Be to, jie pasižymėjo ne tik darbštumu, bet ir drąsa – nebijojo pakliūti į kalėjimą ar imtis tokių darbų, kuriuos menkai teišmanė, nes tų išmanančiųjų nebuvo. Tą, kaip toliau matysime, galima pasakyti ir apie J. Juškytę, kuri, Jono Juškevičiaus dukra, neatšiktinai pasirinko grynai lietuvišką pavardę.

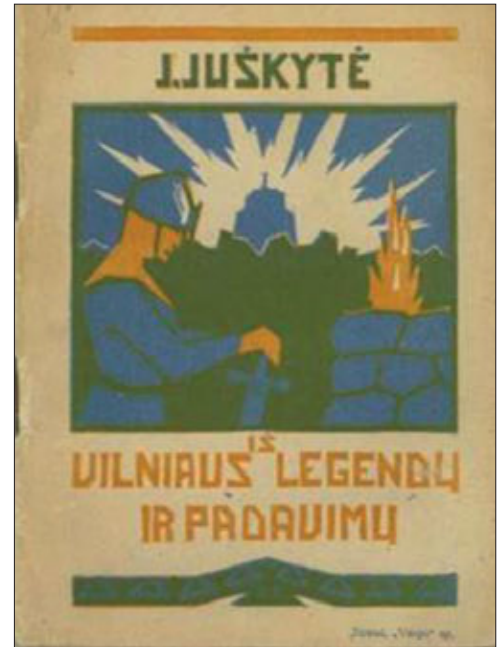
Ir dar viena labai svarbi mūsų laimėjimo sunkioje nelygioje kovoje priežastis – valstiečiai, kaimo žmonės pasitikėjo inteligentija, ėjo paskui ją.

Jadvyga gimė 1896 m. sausio 1 d. Pernaravos dvare dabartiniame Kėdainių rajone, mišrioje, bet šviesioje bežemių bajorų šeimoje. Tėvas, baigęs Panevėžio gimnaziją, daug metų tarnavo Kaune teismo raštininku. Vedęs Mariją Šeliutaitę, baltarusių kilmės, taip pat išsilavinusią, po vedybų pramokusią ir lietuviškai, nuomojosi Pernaravos dvarą. Padėjo 1863 m. sukilėliams, dėl to buvo patekęs į kalėjimą, iš kur ištrūkti padėjo gretimo kaimo valstiečiai, su kuriais gerai sugyveno. Dvaro savininkas grafas Benediktas Tiškevičius už tai jo nekentė, vadino chlopomanu ir norėjo išvaryti, tačiau nepajėgė, nes tebegaliojo nuomos sutartis.

Dukrą namie mokė abu tėvai – kalbų, matematikos, geografijos, istorijos, muzikos, teta dar išmokė siūti. Noras mokyti kitus Jadvygai kilo anksti: būdama devynerių ar dešimties metų ji išmokė skaityti ir rašyti dvare dirbantį piemenuką. O vėliau ir kitus dvaro tarnus, tarnaites, žinoma, slėpdamasi nuo žandarų, nes už tai grėsė kalėjimas. Turėjo ir panelių, bajoraičių mokyklą, kurioje mokė ne tik lenkų, rusų kalbų, kitų dalykų, bet ir siūti, siuvinėti, už tai ir pinigų užsidirbdavo – knygoms, laikraščiams. 1891 m. „Varpe“ pasiskelbė ieškanti mokytojos vietos, atsiliespė tik du lietuvininkai iš Prūsijos – jaunikiai, pirštis... Bet vedybos Jadvygai nerūpėjo. Tais pat metais Pernaravoje siautė difteri-

Jadvyga Juškytė ir jos kūrinys 1922 m.

to epidemija – ji giminaičio gydytojo pamokyta gydė pati, daugelį išgelbėjo nuo mirties.

Dar vaikystėje iš senutės kaimynės išgirdusi liaudies dainų vėliau rinko tautosaką, daugiausia pasakas, siuntė jas Jonui Basanavičiui, tada gyvenusiam Bulgarijoje, susirašinėjo su juo, gavo dovanų knygą „Iš gyvenimo vėlių bei velnių“. 1901 m. gavusi kvietimą nepabūgo keliauti net už Uralo, į Irbito miestą – mokyti ten gyvenančio teisininko Kazimiero Drąsutavičiaus, kuris labai domėjosi lituanistika, vaikų.

Šeiminkas turėjo daug lietuviškų knygų ir pasiūlė Jadvygai parengti lietuviškų chrestomatijų – skaitymo knygų mokiniam, nes jų labai trūko. Ji suplanavo ir ėmė rengti bent keturias, skirtas įvairaus amžiaus mokiniams, bet spėjo užbaigti tik vieną, skirtą patiems mažiausiems, panaudodama J. Basanavičiaus paskelbtas liaudies pasakas, kad knygelėje, kaip pati rašė, „būtų tikra lietuviška dvasia“. Ji pasirodė 1905 m. pavadinata „Vaikų skaitynėliais“. Tai viena pirmųjų mūsų knygų, išleistų jau Vilniuje, atgavus spaudą.

J. Juškytė parengė ir daugiau knygų mokykloms: „Lietuviškuosius diktantus pradedamosioms mokykloms (1907), „Rašybos lavinimosi darbus pradedamosioms mokykloms“ (2 dalys, 1909 ir 1920 m. kartu su S. Varneliu).

Toli nuo Lietuvos praleidusi metus, kaip rašė laiške J. Basanavičiui, liūdėjusi svetimame

krašte, Jadvyga grįžo namo. 1903 m. Grauzikų dvare (Kelmės r.) mokė Vlado Putvinskio, vieno iš nedaugelio mūsų stambių dvarininkų, likusių ištikimų savo tautai, žmoną ir jos seseris lietuvių kalbos.

O 1905 m. ją pakvietė dirbti jau tikroje mokykloje, nors ir slaptoje, įkurtoje Ginkūnų dvare netoli Šiaulių, – pats jo savininkas grafas Vladimiras Zubovas, daug nusipelnęs mūsų tautiniam judėjimui. Sutiko, ryžosi ne iš karto – juk pati nebuvo lankiusi jokios mokyklos. Bet suprato: daugiau nėra kam to daryti, ir sėkmingai mokė – lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos, geografijos, aritmetikos, higienos. Dirbti teko labai daug, dabar, sakytume, dviem etatais: po pamokų Ginkūnuose kieme jau laukdavo grafo atsiųstas vežėjas, kuris veždavo panelę mokytoją į kitą Šiaulių priemiestį – Guberniją, taip pat vaikų mokyti.

Lygia greta dirbo labai įvairų visuomeninį ir literatūrinį darbą, kuriam impulsą taip pat gavo anksti, jaunystėje, kai pats Jonas Šliūpas, tada dar studentas, padovanojo jai pirmąjį „Aušros“ numerį. Todėl siuntė „Varpui“ korespondencijas dar menkai temokėdama lietuviškai rašyti. Pasiuntė apie tai laišką pačiam Vincui Kudirkai ir gavo iš jo lietuviškų gramatikėlių, tokių, kokios tada tebuvo: pirmiausia visai mažą, vėliau – šiek tiek didesnę. Jos labai pravertė – juk teko dėstyti lietuvių kalbą.

Susipažinusi su Gabriele Petkevičaitė-Bite, kurią jau pažinojo iš jos raštų, J. Juškytė susidraugavo su ja visam gyvenimui – abi buvo mokytojos iš pašaukimo, abi aktyvios visuomenininkės ir patriotės. „1894 m. atkeliavo pas mane, į Panevėžio apskritį, susipratusi lietuvaite iš Kauno apskrities Jadvyga Juškytė. Jos apsilankymas buvo mano gyvenime neapsakomai svarbus atsitikimas. Pasijutau jau ne taip vienų viena, igijau bendramintę, draugę, kuriai lygiai kaip ir man rūpėjo tėvynės kėlimas“, – vėliau rašė G. Petkevičaitė-Bitė.

Tada joms ir kilo mintis įkurti draugiją, kuri padėtų eiti mokslus gabiam, bet neturtingam jaunimui, ir tą pavyko padaryti. Draugijai labai prasmingą vardą „Žiburėlis“ parinko pats Jonas Jablonskis. O V. Kudirka „Varpe“ 1896 m. nepagalėjo gerų žodžių ir draugijai, ir jos įkūrėjoms. Jie tikrai buvo pelnyti: „Žiburėlis“ sušėlpė kelias dešimtis būsimų garsių Lietuvos žmonių – menininkų, profesorių, ministrų. Tai pats V. Kudirka, Jonas Biliūnas, Kipras Petrauskas, Kazimieras Būga, Ernestas Galvanuskas, Žemaitė ir daug daug kitų. Vien iki 1900 m. pašalpoms ir stipendijoms draugija išleido apie 3 tūkst. rublių, daugiausia paaukotų JAV lietuvių, taip pat surinktų iš loterijų, koncertų, nario mokesčio.

Veikti teko ypatingos konspiracijos sąlygomis: jokių aukotojų ar šelpiamųjų sąrašų, protokolų ar kvitų, nes jie būtų didelis laimikis policijai. Tik 1906 m. po revoliucijos jau buvo galima dirbti legaliai, bet ir tai ne visai.

1893 m. nelaimė ištiko žymų mūsų kalbininką kun. Kazimierą Jaunių. Kauno vyskupijos dvasinė vyriausybė už per didelį dėmesį kalbotyrai jį, Kunigų seminarijos profesorių, nubaudė – pasiuntė klebonu į Kazanę. O ten jam, dėl nesveikatos neatlaikiusiam mišių už mirusį carą

Gabrielė Petkevičaitė-Bitė – geriausia J. Juškytės draugė ir bendramintė

NUOTR. IŠ KNYGOS „JADVYGA JUŠKYTĖ“

Aleksandrą III, grėsė politinė byla ir Sibiras. Tiesa, gubernatorius suteikė „malonę“ – pasiuntė jį į nervų ligoninę, o kunigo giminės nepanoro jo iš ten pasiimti. J. Juškytė, žinodama apie K. Jauniaus nuopelnus lietuvių kalbai, išgirdusi apie jo nelaimę ryžosi jį gelbėti. 1895 ar 1896 m. pavasarį nuvažiavo į Kazanę, gerų žmonių padėdama pateko pas gubernatorių ir priprašė jį siųsti telegramą į Peterburgą – kad K. Jaunių išleistų. Sunku buvo patikėti, kad tai pavyks, nes jau buvo bandyta, bet šį kartą pavyko.

J. Juškytė padėjo kunigui grįžti į Lietuvą, surado jam globėjus. O šis atsigavęs, uždirbęs pinigų nusprendė savo gelbėtojai atsidėkoti – padovanoti jai auksinę apyrankę, auskarus ir segę. Norai buvo geri, bet jie idealistės Jadvygos nenudžiugino – priešingai, įžeidė ją: juk ne dėl brangių dovanų, ne dėl blizgučių, anot jos, sten-

gėsi, o norėdama išgelbėti mokslininką nuo pražūties svetimame krašte. Todėl apyrankė atiteko „Žiburėlio“ loterijai, o auskarai, segė – seseriai.

1898 m. vasarą – vėl kelionė, ne tokia tolima, bet nelengva ir svarbi: pas V. Kudirką į Naumiestį. Tokią idėją, atrodo, pasiūlė G. Petkevičaitė-Bitė, kuri vėliau rašė: „Ne greta rusų valdžios, o viršiau rusų valdžios koncentravosi mūsų šalies valdymas to didelio ligonio rankose... Argi gali būti nuostabu, kad mes, jo garbintojai, mokiniai ir pasekėjai, panorėjome su juo pasimatyti, įvairiais tautos klausimais pasitarti, pasiaiškinti?“

Keliavo penkiese: G. Petkevičaitė-Bitė, Jadvyga ir Marija Juškytės, du studentai – Povilas Višinskis ir Petras Avizonis. Susirinko Pernaravoje, pas Juškyčių tėvus, važiavo jų arkliais iki Vilkijos, pakeliui aplankė archeologą Tada Daugirdą. Po to garlaviu plaukė iki Plokščių, kur tuo metu gyveno ir dirbo teisėju Petras Kriaučiūnas, buvęs garsus lietuvių kalbos mokytojas Marijampolės gimnazijoje, iš ten išvyrė, bet savo idėjų neišsižadėjęs. Čia sužinojo, kad V. Kudirką lankyti daug kas bijo – taip jį prižiūri žandarai, seka kiekvieną jo žingsnį.

Bet keliauninkai neišsigando, surado vežėją ir pasiekė Naumiestį – vidurnaktį, o ryte juos į savo „globą“ jau paėmė policija: rodykit dokumentus, sakykit, ko atvažiavote. Vos dėlto su vietos gyventojų pagalba, su paties apskrities viršininko leidimu pavyko išsilaisvinti – nusiėmus savo kelionės tikslus ir davus pažadą po 12 valandų iš Naumiesčio išvažiuoti.

Pas V. Kudirką ėjo labai atsargiai, ne visi iš karto, ir rado jį labai blogos sveikatos. G. Petkevičaitė-Bitė rašė: „Išvydau žmogaus šešėlį. Puiki naujitelaitė šviesiai pilkų drabužių eilė kabojo kaip ant medžio, veidas neapsakomai susmulkėjęs...“

Sofija Bilevičiūtė-Zubovienė labiausiai rūpinosi slaptomis lietuviškoms mokykloms Zubovų dvaruose

NUOTR. IŠ KNYGOS „JADVYGA JUŠKYTĖ“

➤ Tačiau ir paskutiniais savo gyvenimo metais Didysis Varpininkas nebuvo palūžęs, toliau dirbo, rašė „Varpui“, visada pasirengęs sudeginti savo raštus – jei užklyptų žandarai. Jis papasakojo atvykusiems svečiams apie labai pasunkėjusias dėl valdžios persekiojimų lietuviškos veiklos sąlygas Sūduvoje. „Mes, suvalkiečiai, kėlėm iki šiol viso mūsų judėjimo našta. Netrukus ji nukris ant jūsų, kauniečiai“, – sakė turėdamas galvoje Kauno gubernijos veikėjus.

Džiaugėsi svečių sulaukęs, kvietė ateiti ir rytojaus dieną, dar pasikalbėti – bet tas juk buvo neįmanoma... J.Juškytė rašė: „Nenorėdami jo varginti ilgai nebuvome, atsisveikinome... Ėjau greitai pro duris, idant balsu nepravirkčiau.“

Tuo pačiu keliu per Plokščius ir Vilkių keliauninkai grįžo namo. O V.Kudirkos priešmintinis priesakas buvo įvykdytas: galima sakyti, kad mūsų tautinio judėjimo vėliavą iš sūduvių perėmė žemaičiai ir aukštaičiai – P.Višinskis, broliai Vileišiai, broliai Biržiškos, Steponas Kairys, Antanas Smetona ir kiti. To judėjimo centru tapo Šiauliai. Todėl neatsitiktinai pirmąjį viešą lietuvišką spektaklį „Amerika pirty-

džiamos nežmoniškai sudaryta kalba, pilna barbarizmo, – leidėjams rūpėjo tik pelnas. O juk tokios maldaknygės darė blogą įtaką tūkstančiams, kenkė jų šnekamajai kalbai. Nusprendė, kad reikia naujos, patriotiškos maldaknygės, parašytos taisyklinga lietuvių kalba. Bet kas parašys? Nutarė: „Tegul parašo Juškytė.“

Ir parašė, panaudodama Motiejaus Valančiaus, Mikalojaus Daukšos, Antano Baranausko, Maironio sukurtas maldas ir giesmes, papildžiusi jas gražesniems maldomis iš senų maldaknygių, kantičkų, bet pataisiusi jų kalbą. Pati sukūrė maldą „Šauksmas prie Viešpaties per šv. Antano užtarimą“ (apie lietuvių vargus), kurią perskaitęs J.Jablonskis, sako, net apšverkęs... Nauja maldaknygė, pavadinta „Sveika Marija“, išėjo Vilniuje 1906 m.

Dar vienas svarbus įvykis J.Juškytės gyvenime buvo 1905 m. Didysis Vilniaus Seimas, kuriame ji dalyvavo, o po to organizavo jo nutarimų įgyvendinimą savo gimtinėje.

Labai sunkūs buvo karo, vokiečių okupacijos metai: 1916 m. mirus tėvui Jadvygai teko šeimininkauti dvare. Bet ištvėrė ir sulaukė išsvajotosios nepriklausomybės, tada su dviguba

Taip ir buvo padaryta: grafo B.Tiškevičiaus įgaliotinis iškėlė jai bylą, kurią teismas svarstė atsakovei nedalyvaujant dėl ligos ir nusprendė ne jos naudai. Sprendimas su vietos gyventojų pagalba įvykdytas nedelsiant: J.Juškytė atsidūrė lauke, daug jos sukaupto kultūrinio turto pražuvo.

Po to ji dirbo vietinės pradžios mokyklos vedėja, mokė vaikus. 1928 m. nepriklausomybės dvidešimtmečio proga buvo apdovanota net keturiais Nepriklausomybės medaliais: atskirai už savivaldybės įkūrimą, už darbą Žemės reformos komisijoje, Lietuvos gynimo komitete ir už pedagoginį darbą – kito tokio atvejo pas mus turbūt nėra buvę. Vėliau gavo dar ir trečio laipsnio Gedimino ordiną.

Viskas būtų buvę gerai, jei ne 1930 m. užpuolusi sunki liga. Teko ilgai gydytis, bet visai išgyti nepasisėkė – kairioji kūno pusė liko paralyžuota. Reikėjo palikti mokyklą ir gyventi iš valdžios paskirtos pensijos.

Ir dabar, vežimuke sėdėdama, J.Juškytė nepalūžo, nenusiminė: daug skaitė, domėjosi tuo, kas dedasi pasaulyje ir Lietuvoje, ypač žiniomis iš moterų kultūrinio gyvenimo. Susirašinėjo su G.Petkevičaitė-Bite, ši savo senai draugei 1938 m. spalį rašė: „Malonu visuomet prisiminti tų aukso laikų, kada bendromis pastangomis pasisėkdavo šį bei tą bendromis jėgomis svarbesnio atlikti Tėvynės naudai.“

Kaimynų paprašyta padėdavo jų vaikams mokytis, pasiruošti pamokoms, egzaminams – tai buvo jai, tiek metų dirbusiai su vaikais, taip juos mylėjusiai, atgaiva, malonumas.

Bet blogi žmonės ir dabar nepaliko jos ramybėje: apskundė mokesčių inspekcijai, kad mokydama uždariauja, o ši nurėžė jai dalį pensijos. Pasistengė ir vietos šauliai: ji negalėdavo dalyvauti visuose būrio susirinkimuose – kartais nebūdavo kam padėti jai pasiekti susirinkimo vietas, nustumti ten jos vežimuko. Už tai pasiūlyta pašalinti ją iš šaulių. Tiesa, balsuojant toks pasiūlymas buvo atmetas, bet nuoskauda liko. „Kažkodėl pradeda skriausti mane lietuviai“, – guodėsi 70 metų sulaukusi kovų veteranė savo buvusiai mokinėi.

1939 m. vėl bandyta J.Juškytę išvaryti iš Pernaravos, pavyko atsiginti, regis, tik pačiam Prezidentui užtarus...

Paskutiniai gyvenimo metai jai buvo ypač sunkūs, liko visai vieniša – G.Petkevičaitė-Bitė, kurią ji dar kartais aplankydavo, mirė 1943 m. Tiesa, 1946 m. ją, alkaną, sušalusią, prikaustytą prie lovos, susirado ir priglaudė krikštaduktė Sofija Bernatavičienė, gyvenanti Milvydų kaime. Ten 1948 m. pavasarį J.Juškytė ir baigė savo gyvenimo kelią.

Velionė prašė ją palaidoti su šaulės uniforma, taip ir buvo padaryta, bet dėl to mokytojai, mokiniai laidotuvėse dalyvauti negalėjo – tokie buvo laikai...

Dabar pagrindinė Pernaravos gatvė pavadinta J.Juškytės vardu. 2011 m. rugsėjo 16 d. ji buvo pagerbta gražiu, turinčiu renginiu Pernaravoje: nors ir pavėluotai, kraštiečiai gražina skolą tai, kuri tiek daug gero padarė savo gimtinei ir visai Lietuvai. ■

Jonas Rudokas

1888 m. vasarą P.Avižonis, G.Petkevičaitė, M.Juškytė, P.Višinskis, J.Juškytė aplankė sergantį V.Kudirką

je“ 1899 m. vasarą suvaidino šiauliečiai, J.Juškytėi jame teko Bekampienės vaidmuo.

Ir „Varpas“ V.Kudirkai mirus persikėlė čia iš Sūduvos: 1903 m. Šilo Pavėžupyje, viename iš dvarų, rinkdavosi „Varpo“ redakcinė komisija – P.Višinskis, Jurgis Šaulys, J.Jablonskis ir kiti. Jie atrinkdavo medžiagą eiliniam laikraščio numeriui, o jį sutvarkyti, redaguoti perduodavo J.Juškytėi. Ši rašė straipsnius, korespondencijas ne tik „Varpui“ – ir „Ūkininkui“, „Tėvynės sargui“, „Naujienuoms“, vėliau, atgavus spaudą – „Vilniaus žinioms“, „Vilčiai“, „Vairui“ – širšės slapyvardžiu. Išvertė iš kitų kalbų ar parašė nemaža trumpų komedijų – jų taip reikėjo scenos mėgėjams kaime. Parašė ir apysakaitę „Ubagė“, pilną atjautos vargstantiesiems, labai gerai įvertintą P.Višinskio.

Kartą susitikę Palangoje P.Višinskis, G.Petkevičaitė-Bitė, P.Avižonis ir kiti veikėjai atkreipė dėmesį, kad Tilžėje lietuviškos maldaknygės lei-

energija griebėsi darbų. Pernaravoje ji įkūrė savivaldybę, vartotojų kooperatyvą, iš pradžių buvo jo pirmininkė ir pardavėja. Įkūrė ir šaulių būrį, jam pirmininkavo. Kaip rašė šaulių žurnalas „Trimitas“, „visur, kur tik buvo kviečiama, kur tik reikėjo dirbti, ji dirbo neatsikalbinėdama“. Prasidėjus žemės reformai tapo vietinės jos įgyvendinimo komisijos pirmininke.

1920 m. rudenį Želigovskiui užgrobus Vilnių ir toliau braunantis į mūsų kraštą Seimo kvietimu visur radosi Lietuvos gynimo komiteitai. Pernaravoje jį organizavo J.Juškytė: surinko daug aukų mūsų kariuomenei paremti, iš savo valdomo dvaro paaukojo nemažai maisto produktų. O tuo, kaip turbūt ir žemės reformos vykdymu, labai pasipiktino vietos dvarininkai, kiti lenkuojantys vietos gyventojai, žinoma, laukę Želigovskio armijos. Pasakojo, kad net iš Varšuvos atėjusi komanda – išvaryti J.Juškytę iš Pernaravos dvaro!

Bardai LT kviečia apsilankyti

BARDAI LT

„Žiauriai gražūs romansai“

Dalyvauja – Vytautas V. ir Ramunė Landsbergiai

2015 m. balandžio 19 d., 16 val.
Taujėnų dvare (Ukmergės raj.)

„Pasauliu netikiu, o pasaka tikiu“

Muzikos ir poezijos vakaras pagal H. Radausko kūrybą

Dalyvauja – Andrius Bialobžeskis
Giedrius Arbačiauskas

2015 m. balandžio 23 d., 18 val.
Panevėžio muzikiniame teatre (Nepriklausomybės a. 8)

„Kukutis. Vakar ir šiandien“

Poezijos vakaras pagal poeto M. Martinaičio kūrybą

Dalyvauja – Andrius Bialobžeskis

2015 m. balandžio 25 d., 18 val.
VU TFAI Planetariumas (Konstitucijos pr. 12A)

Generalinis rėmėjas:

Informaciniai partneriai:

Spaustuvė:

Bilietus platina:

Mercedes-Benz

Kauno diena
kaunodiena.lt

www.bardai.lt
Koncertai@bardai.lt
+370 672 23 266

Ties galimybių riba, arba dešimtys būdų įveikti save

Užribis. Ar įmanoma per tris savaites dviračiu numinti 3300 – 3500 km, per 3,5–4 val. įveikti 50 km sportinio ėjimo trasą arba per savaitę nubėgti 250 km Sacharos dykuma? Sporto daugiadienių gerbėjai dar galėtų pasiūlyti dvidešimtą ultratriatloną, susidedantį iš 76 km plaukimo, 3600 km važiavimo dviračiu ir 844 km bėgimo. Paprastam žmogui atrodo, kad tai greičiau žmogaus galimybių ribų išbandymas, o sportuojantieji tvirtina priešingai: tai yra sportas, tiesiog jam reikia tinkamai pasiręgti.

Kokios mintys užplūsta pamačius sunkiai aplinkoje besiorientuojantį, tarkime, ilgųjų nuotolių bėgiką ar ėjiką, kuriam iki finišo iš 42 ar 50 km beliko vos keli šimtai metrų, bet jį pažvelgus atrodo, kad jis sunkiai suvokia, kur šiuo metu yra. Medikai papasakotų daugybę panašių istorijų tęsinių: kaip tenka gaivinti išsekusius, neapskaičiavusius krūvio, tinkamai jėgų trasoje nepaskirsčiusius sportininkus arba kaip nuo persitempimo, per didelių krūvių lūžta kaulai, trūksta raiščiai, ilgai neišdėlioti raumenų disbalanso kinta žmogaus judesiai.

Lietuvos lengvosios atletikos federacijos (LLAF) gen. sekretorė Nijolė Medvedeva ramina, kad yra tam tikra kategorija sportininkų, kurie po kiekvieno finišo, trasoje atidavę visas jėgas, krinta ant žemės. „Tai momentinis sunkumas, kuris greit praeina ir po kelių minučių sportininkas jau pats eina šypsodamasis“, – sako buvusi šuolininkė ji toli.

Ji pamini, kad išsekus organizmui, ėmus stigtį tam tikrų medžiagų, neapskaičiavus jėgų ir sportininkui gali kojas pakirsti, o tada nuo jo paties neapreiklauso, ar jis dar sugeba, tarkime, bėgti, ar tik šliaužti. „Bet kiti ir keturiomis finišuoja – čia jau nuo žmogaus charakterio, valios, ryžto priklauso. Labai svarbu, kaip spor-

tininkas sugeba paskirstyti jėgas, ar, pavyzdžiui, ilgųjų nuotolių bėgikai ir ėjikai moka taisyklingai išsidėlioti krūvį: reikia ir tinkamai pradėti – nei per greitai, nei per lėtai, ir jėgų finišui pasilikti“, – perspėja buvusi lengvaatletė.

Sporto daugiadienės

Nesibaisėti iš pažiūros alinamomis ir, atrodytų, neįveikiamomis daugiadienėmis dviratininkų lenktynėmis ragina Lietuvos dviračių sporto federacijos (LDSF) techninis direktorius Karolis Einikis. Nors per didžiuosius elitinių dviratininkų sezono iššūkius – daugiadienės lenktynės – jiems tenka įveikti po 3300–3500 km, aukščiausiai dviračių sporto lygai priklausantys sportininkai per sezoną numina dešimtkart daugiau kartu su treniruotėmis – apie 35 tūkst. km. Betgi tiek per metus ne kiekvienas automobiliu nuvažiuoja.

K.Einikis primena, kad prie trejų didžiųjų daugiadienių lenktynių – „Giro d'Italia“, „Tour de France“ ir „Vuelta a Espana“ dar reikėtų pridėti didžiąsias klasikines varžybas, tokias kaip neseniai vykusios Paryžius–Rubė („Paris-Roubaix“). Klasikinių lenktynių dalyviai varžosi vieną dieną, bet jiems reikia įveikti nemažą atstumą. Pavyzdžiui, nuo Prancūzijos sostinės iki Rubė dviratininkams teko numinti 253,5 km ilgą trasą.

„Didžiojo turo lenktynės trunka ilgiau nei tris savaites, nes paprastai būna trijų dienų pertrauka, per kurią organizatoriai, dviratininkai ir visas techninis personalas keičiasi į kitą vietovę ar šalį. Visose 21 etapo lenktynėse sportininkams kasdien tenka įveikti bent po 160–180 km, vienas ar du etapai būna 30–60 km lenktynės laikui. Labai kalnuoti ruožai gali būti trumpesni, lygūs – ilgesni, siekti ir per du šimtus kilometrų“, – priduria K.Einikis. Pavyzdžiui, pernykščių „Tour de France“ dalyviai turėjo numinti 3663,5 km. Šiai distancijai įveikti nugalėtoji Vincenzo Nibali prireikė 89 val. 59 min. ir 6 sek.

LDSF specialistas kelis kartus pabrėžia, kad dviračių sportas – komandinė sporto šaka, tad lenktynėms, ypač daugiadienėms, į komandą buriami įvairių savybių turintys plento lenktynininkai: be sprinterių lyderių, dar yra vadinamųjų darbininkų, kurie vėlgi skirstomi – vieni puikiai jaučiasi kalnuose, o kiti gerai važiuoja lygumomis. Pirmieji neretai būna mažesni ir lengvesni, antrieji – aukštesni ir sunkesni, todėl kažkokių ypatingų fiziologinių savybių renkantys dviračių sportą nereikia, čia visi atranda savo vietą, kryptį ir užduotį.

Didžiojo turo lenktynėse dalyvauja po devykis vienos komandos narius ir aštuoni dirba tam vienam lyderiui. Vienam sportininkui visą 21 etapą važiuoti priekyje ir vien savo jėgomis laimėti tokio sudėtingumo lenktynių neįmanoma. „Važiuoti grupėje, ne priekyje ir ne gale, maždaug 50 km/val. greičiu nereikia didelių pastangų. Patenki į tam tikrą vakuumą, tavo veža priekyje dirbantys komandos draugai, o tu važiuoji ir ilsiesi. Lyderis dirba paskutinius 15–20 km. Komandos jėgos išskaidomos – tik tada įmanoma kalbėti apie tokias lenktynes ir jų finišą, vienas žmogus šitiek nenuvažiuotų. Be to, dviratininkams dar dirba pagalbinis personalas – trasoje jie maitinami įvairiais energiniais užkandžiais, gėrimais ir panašiai“, – kaip išsveriamos šios lenktynės, pasakoja K.Einikis.

Ne paslaptis, kad dviračių sportas kaip retas kitas nestokoja dopingo skandalų. Buvo metas, kai dėl draudžiamųjų preparatų vieną po kito diskvalifikuodavo lenktynių laimėtojus. Argi tai ne geriausias įrodymas, kad šios alinamos lenktynės prasilenkia su žmogaus galimybėmis, jų vien savo jėgomis neįmanoma įveikti?

„Per pastaruosius trejus ketverius metus dviračių sportas labai išsivalė. Prieš penkerius–septynerius metus vos ne kiekvienos

Ypač aštrių pojūčių mėgėjams

Balandžio viduryje pasibaigęs vadinamasis **smėlynų maratonas („Marathon des Sables“)**, vykęs jau trisdešimtą kartą, šiemet sulaukė 1490 drašuolių. Beje, du iš jų – Estijos piliečiai. Ne veltui sakoma, kad tai labiausiai varginančios bėgimo lenktynės, kurių dalyviai per septynias dienas turi įveikti apie 250 km trasą, besidriekiančią per Sacharos dykumą Maroke. Šio ekstremalaus maratono dalyviai, kuriems tenka ne tik kovoti su smėlynais, smėlio kopomis ir kilometrais, bet ir įveikti nepakeliamą karštį (oro temperatūra kartais siekia ir 50 laipsnių, o įkaitęs smėlis – dar daugiau), su savimi turi neštis dy-

kumeje būtiniausių daiktų: vandens, maisto atsargų, apsaugos nuo saulės priemonių, sporto inventoriaus ir pan. Per dieną įveikiamo etapo ilgis – nuo maždaug 30 iki 90 km. Vidutinis mažiausias smėlynų maratonininkų greitis yra 3 km/val., didžiausias – 14 km/val.

Irgi stoti prieš dykumą, įveikti vien 9 tūkst. km greičiu ruožų, daugiau nei dvi savaites kovoti su smėliu, smėlio dulkelėmis, karščiu ir dar technika leidžiasi Dakaro ralio dalyviai. Kaip žinoma, idėja rengti tokias lenktynes kilo Sacharoje pasiklydusiam prancūzui, kuris išsigelbėjęs pažadėjo daktarui sugrįžti ir

pagbandyti įveikti smėlio stichiją. Šiemet dykumai iššūkį metė 406 įvairių transporto priemonių ekipažai ir technikai, pusei jų – 199 pasiekti finišo pakylas Buenos Airėse nepavyko. Savo kovos lauką – vandenį ir vėją turi buriotojai, jachtomis besileidžiantys į vieną ekstremaliausių kelionių aplink pasaulį. Šiemet „**Volvo Ocean Race**“ lenktynių dalyvių laukia keturi vandenynai ir 71 745 km. Šios lenktynės, trunkančios devykis mėnesius, – ir vienos ilgiausių, ne tik sunkiausių. Išskyrus smėlynų maratona, kitose dvejose išgyvenimo lenktynėse mesti sau iššūkį nevengia ir lietuviai. ■

Pastaroji krepšinio visuomenė ir aštuolius nuliūdinusi žinia – aukštaūgio D.Motiejūno nugaros bėdos, privertusios iki tol galingai žaidusį lietuvių bent keturiems mėnesiams primiršti krepšinį ir rūpintis pooperacine reabilitacija

didesnės lenktynės neapsieidavo be dopingo skandalo, šiandien tokia tendencija dar gajai kalbant apie kazachstaniečius, rusus – Rytai nelabai spėja persiorientuoti, o Vakarų šalys dabar investuoja nebe į gydytojus kaip anksčiau, bet į technologijas ir mokslą, kiekvienoms varžyboms pagal trasą pritaikomi dviračiai ir pan. Aišku, prie šių pokyčių labai prisidėjo ir suaktyvėjusi dopingo kontrolierių veikla – dabar dviratininkai stebimi 24 valandas per parą“, – apie šio sporto kuluaruose vykstančius pokyčius prabyla dviračių sporto specialistas.

Vienos paros neužtenka ir ultratriatlonininkų varžyboms, ypač toms keliaguboms „geležinio žmogaus“ („Ironman“) rungtims. Štai lietuviu Vidmanto Urbono 1998 m. Meksikoje pasiektas dvidešimtgybo ultratriatlono, sunkiausio, koks tik gali būti, pasaulio rekordas – 437 val. 21 min. 40 sek. Per 18 parų ir beveik 6 valandas valingasis lietuvis nuplaukė 76 km, nuvažiavo dviračiu 3600 km ir nubėgo 844 km.

Kaip minėta, tai pati ekstremaliausia ultratriatlono rungtis, kitos (jeigu taip galima apie jas sakyti) lengvesnės. Pavyzdžiui, paprastoji „Ironman“ rungtis, dar vadinama klasikiniu triatlonu, susideda iš 3,8 km plaukimo, 180 km važiavimo dviračiu ir 42,2 km bėgimo. Elitiniai sportininkai šį nuotolį įveikia per 8–10 valandų. Jeigu renkamasi dvigubo ultratriatlono distanciją, vos vienam jos komponentui – 360 km dviračiu įveikti – važiuojant sparčiai, apie 30 km/val. vidutiniu greičiu, reikia maždaug 12 val. Pati trumpiausia triatlono distancija yra sprinto: 750 m plaukimas, 20 km dviračiu ir 5 km bėgimas.

Nuo 2000 m. olimpinį žaidynių triatlonas tapo olimpine sporto šaka, bet žiūrovams su teisėjais nei paros, nei savaitės nugalėtojų laukti nereikia, nes specialiai žaidynėms patvirtintas olimpinis triatlono nuotolis – 1,5 km plaukimas, 40 km dviračiu ir 10 km bėgimas. „Laiko atžvilgiu ši rungtis maždaug atitinka maratono bėgimą – priklausomai nuo trasos sudėtingumo elitiniai sportininkai ją įveikia per 2 val. 45–50 min., – atkreipia dėmesį Lietuvos triatlono federacijos (LTF) prezidentas Dainius Kopūstas. – Olimpinėse žaidynėse dalyvauja 56 sportininkai, tarp kurių patekti labai sudėtinga. Jeigu imtume atskiras rungtis – plaukimą, važiavimą dviračiu ir bėgimą, visi šie 56 olimpiečiai galėtų varžytis su geriausiais Lietuvos atitinkamų sporto šakų atstovais ir tapti varžybų prizinininkais, nes jų atskirų rungtių rezultatai labai aukšti.“

Ši palyginti jauna sporto šaka išgyvena tikrą pakilimą. Kartais į triatlono ar ultratriatlono varžybas susirenka net ne šimtai, o tūkstančiai dalyvių. Už sudarytą galimybę pasivaržyti neretai dar tenka susimokėti, o įnašą su kaupu atgauna tik pirmųjų vietų laimėtojai. Tarkime, šiemet Lietuvos triatlono sostinėje Panevėžyje po dešimtmečio vėl vyks dvigubo ultratriatlono (7,6 km plaukimas, 360 km dviračiu ir 84,4 km bėgimas) Pasaulio taurės etapo varžybos, kurių dalyviams teks susimokėti 250 eurų mokesčių.

Lietuvoje triatlonas irgi populiarus. „Tai ▶

V.ŠKARACIO, BFL/NUOTR

R. Milevičius – pirmas lietuvis, dalyvaujantis sunkiausiose buriuotojų lenktynėse aplink pasaulį „Volvo Ocean Race“

ASIMENIO ARCHYVO NUOTR.

➤ sunki, daug jėgų, ištvermės reikalaujanti sporto šaka, bet žmonės vis tiek ją renkasi. Atsakyti „kodėl“ galima klausimu į klausimą: o kodėl žmonės nori įveikti maratoną? Todėl, kad jie nori įveikti save. Tie, kuriems paklūsta bėgimo ir dviračių sporto maratonas, nori ko nors įvairesnio, todėl neretai iš pradžių pasiūna įveikti olimpinę triatlono distanciją, o

paskui pereina prie sunkesnių“, – pasirinkimo motyvus bando atskleisti D. Kopūstas, pridurdamas, kad entuziastų, visų pirma trokštančių nugalėti save, ir Lietuvoje netrūksta: štai į Trakuose rengiamus atvirus šalies triatlono čempionatus susirenka per porą šimtų žmonių.

Triatlonininkams reikalingai ištvermei ir valiai pailiustruoti pašnekovas pateikia dar

vieną pavyzdį. Tarkime, profesionalūs maratonininkai maksimaliai geram rezultatui šių distancijų bėga du tris kartus per sezoną, o ultratriatlono Pasaulio taurės varžybos susideda iš aštuonių–dešimties etapų. Jeigu varžybas skiria savaitę, per ją didelių treniruočių triatlonininkai nerengia, nes laiko vargiai pakanka organizmui atsigaivinti.

„Dėl to šis sportas įdomus ir gal tik iš pirmo žvilgsnio atrodo ekstremalus. Yra specialios taisyklės, kaip reikia tokioms varžyboms ruoštis. Labai svarbi ir gera sportininko palaikymo komanda, kuri gebėtų pasirūpinti maistu, gėrimais, o prireikus ir medicinine pagalba. Juk blogiausia, kas gali nutikti ir nuo ko prasideda visos kitos bėdos, – dehidracija ir bendras organizmo išsekimas. Būna, kad triatlonininkas gerai jaučiasi, bėga, o po dešimties minučių – viskas, jis jau nieko nebegali padaryti. Todėl svarbu, kad komandoje būtų žmonių, kurie pastebėtų tokius dalykus, nes būna tokių akimirkų, kai pats sportininkas nelabai supranta, kas vyksta“, – apie šio sporto sunkumus prasiitaria pats buvęs ultratriatlonininkas D. Kopūstas.

Svarbiausia – geras pasirengimas

Nors triatlonininkų sveikata olimpiadose Lietuvos olimpinės rinktinės vyr. gydytojui Daliui Barkauskui dar neteko rūpintis, su šios sporto šakos atstovu, tikėkimės, ne dėl traumos, jis turės galimybę pabendrauti po poros mėnesių Baku vyksiančiose pirmosiose Europos žemyno sporto žaidynėse, į kurias vyks ir vienas mūsų šalies triatlonininkas – LTF prezidento sūnus Tautvydas Kopūstas, pernai tapęs Europos jaunimo olimpinės distancijos

Diagnozė – priklausomybė nuo bėgimo

Diana Lobačevskė, balandžio pabaigoje pirmą kartą po motinystės atostogų Hamburge vėl bėgsianti maratoną (kurį, beje, prieš porą metų jai pavyko laimėti), sako, kad maratonas jai – didžiausias džiaugsmas. Šiam iššūkiui ji intensyviai ruošiasi tris mėnesius, treniruodamasi po dukart per dieną: rytais įveikia apie 20–25 km, o vakarais – po 10–20 km, bet iš viso per dieną vidutiniškai nubėga ne mažiau kaip 35 km. Ir taip šešias dienas iš eilės. „Per sezoną dažniausiai įveikiu du arba daugiausia tris maratonus, nes bėgu maksimaliomis apšukomis, todėl po to nemažai laiko užtrunka fiziškai ir psichologiškai atsigaivinti“, – paaiškina sportininkė.

Pirmąjį maratoną 2008 m. Vilniuje ji nubėgo per 2 val. 46 min., dabartinis jos geriausias laikas – 2 val. 28 min. Diana puikiai mena ne tik emocijas, užplūdusias pirmą kartą įveikus 42 km 195 m bėgimo trasą,

bet ir visų kitų varžybų emocinę pusę. „Kiekvieną kartą kirtus finišo liniją apima labai geras jausmas – euforija, pasitenkinimas. Net jei visą distanciją būna sunku bėgti, vis tiek finišas suteikia labai gerų emocijų: daug žmonių, visi ploja, nepaisydami to, kelinta atbėgi. Todėl kartais prieš finišo liniją ar ją kirtus net apsiverkti norisi – juk prieš maratoną tenka įdėti labai daug triūso ir prakaito“, – atvirai pasakoja maratonininkė ir pusiau juokais priduria, kad jei distancijos pradžioje jaučia nepagaunanti tinkamo ritmo, nenusimena, nes ji kaip dyzelinis variklis, kuriam reikia pamažu įšilti. O kai pamato įveiktą 30 km žymą, pagalvoja, kad viskas, maratonas baigiasi – kas čia tie belikę 12 km.

Ar noras bėgti maratoną gali kilti staiga, vos ne per naktį? Ne, patikrina, tam reikia intensyviai fiziškai ir psichologiškai ruoštis, įdėti daug darbo, atsivadavimo, tenka ir nema-

žai paaukoti. „Maratonininkai moka kentėti, jie stiprios valios žmonės, kantrūs, – save ir kolegas apibūdina maratono bėgikė. – Bet įveikus trasą euforija trunka tik tą dieną, paskui grįžti prie įprastų darbų, nes po maratono jau žinai, kas bus toliau – kokios treniruotės laukia, kada bus kitos varžybos ir panašiai.“

Diana sutinka daug bėgiojančių žmonių. Ji sako, kad atšilus orams bėgiojimas tampa vos ne manija. Žavėdamasi judančiais ir aktyvesnį, sveikesnį gyvenimą propaguojančiais žmonėmis bėgikė perspėja, kad nereikėtų pradėti bėgti ilgų nuotolių po pusmečio žieminio sėdėjimo, būtina nuolat judėti ir nebūtinai tik bėgti. „Aš be bėgimo negaliu, esu nuo jo priklausoma. Iš manęs juokiasi, kai, tarkime, po laisvo sekmadienio į treniruotę ateinu greičiau pavargusi, nei pailsėjusi, nes mano organizmui stresas nejudėti, turbūt man jau nebesveika sustoti, – juokiasi Diana. – Tik

ne visi gali bėgti, bet sveika ir dviratį minti, ir plaukioti – svarbiausia judėti.“

Svarstydamą, kur pradingo mūsų vyrija, Diana sako, kad gal maratonininkams lengviau kovoti nei vyrams, nes vyrams, ypač europiečiams, sunku įsitvirtinti pirmąjį etapą maratono pozicijose, mat čia užtikrintai laimi Afrikos šalių bėgikai, visų pirma etiopai. „Bėgdami per 2 val. 20 min. vyrai gal nelabai ką gali užsidirbti, tai moteriškas rezultatas“, – apie finansinę šio nelengvo sporto pusę prasiitaria Diana.

O Lietuvoje sustiprėjusi konkurencija merginoms prideda papildomos motyvacijos, nes visos stipriausios penkios mūsų maratonininkės, net ir įvykdžiusios gana aukštus tarptautinių varžybų normatyvus, nei į pasaulio čempionatą, nei į olimpiadą nepateks, joms dar reikės tarpusavyje išsiaiškinti, kurios tuo metu bus geriausios sportinės formos. ■

Daugiadienės dviračių lenktynės – tai ne tik sportininkų, bet ir trenerių, viso aptarnaujančio personalo, sporto medikų ir mokslininkų kova su kalnais, lygumomis ir tūkstančiais kilometrų

čempionu. Bet apie šią sportą šaką, kaip ir apie daugumą kitų, patyręs sporto medikas turi savo nuomonę. „Ne kiekvienas gali tokiomis sporto šakomis užsiimti. Aišku, jai visų pirma reikalingas psichologinis pasirengimas, bet dabar tokios sporto šakos madingos ir populiaros, nebe tokios retos – gal prieš trisdešimtmetį į jas buvo žiūrima kreivai. Lietuvoje ir tarp sporto medikų turime savų ultrininkų: Andrius Ramonas, Lietuvos olimpinės rinktinės gydytojas, neseniai Naujojoje Zelandijoje laimėjo 80 km bėgimą. Taigi kiekvienas randa kur save atskleisti ir pritaikyti“, – konstatuoja D. Barkauskas.

Ir į daugiadienio, ir į balansuojančio ties žmogaus galimybių riba sporto kategoriją neabejotinai patenka galiūnų sportas. Štai keletas šių metų „Arnold Strongman Classic“ varžybų, kurias Zydrūnui Savickui iš viso pavyko laimėti septyniskart, lietuvio rezultatų, šįkart jam lėmusių vicečempiono titulą: keturis kartus iš eilės iškeltas 205 kg sveriantis rąstas, 680 kg naščių nešimo nuotolis įveiktas per 29,25 sek., o 125 kg svarmuo viena ranka iškeltas keturis kartus.

Tituluotasis Lietuvos galiūnas sako, kad bet koks profesionalus sportas yra pavojingas, nes jeigu sieki rekordų ar nori laimėti varžybas, atsiranda rizika. „Čia kaip su automobiliais: važiuojant leistinu greičiu paprastai nenutinka avarijų, bet kai jį viršiji, tada visko gali būti“, – perspėja Ž. Savickas.

Arti dvidešimties įvairių pasaulio rekordų autorius tikina, kad visko galima pasiekti kryptingomis treniruotėmis ir valios pastangomis. „Nėra didelis rodiklis, kiek kilogramų per treniruotę iškeli, nes jei kilnoji labai didelius svorius, paprastai keli mažiau kartų. Nors organizmui tenkantis krūvis beprotiškai didelis, bendras tonazas būna mažesnis, nei keliant lengvesnius svorius, bet atliekant daugiau pakartojimų. Tada kitaip pavargsti, bet nėra tokios didelės apkrovos sąnariams, raiščiams ir raumenims, nei keliant mažiau, bet didesnius svorius“, – apie žiūrovams nematomas kasdienės treniruotes pasakoja galiūnas.

N. Medvedevos tikinimu, maratoną prašlepti beveik kiekvienas sveikas žmogus gali, bet jį įveikti per tris ir mažiau valandų, kaip ir pasiekti aukštą bet kurios kitos rungties rezultatą,

be specialaus pasirengimo nepavyks, nes tai didžiulis iššūkis organizmui. „Maratonas įveikiamas, bet va su kartimi peršokti tikrai ne bet kas gali. Mėgėjai bėgioja beprotiškai daug, o profesionaliam sportininkui pačiu aukščiausiu lygiu rekomenduojama maratoną bėgti du tris kartus per sezoną. Po to tausojant savo sveikatą reikia leisti organizmui po didelių krūvių atsigauti. Bet daugumos individualių sporto šakų atstovai pačią geriausią formą demonstruoja ne dešimt kartų per sezoną, o tik kelis, paprastai du tris“, – nieko neįprasta čia nemato LLAf gen. sekretorė.

Tarp mėgėjų sparčiai populiarėjantis maratonas sporto medikui D. Barkauskui nuostabos nekelia. „Man tik neramu, nes mano pacientų daugės, – špyteli specialistas ir paaiškina: – 70–80 proc. žmonių bėgti apskritai yra nepasirengę, o jie dar nusprendžia bėgti maratoną. Kiekvienas bėgant žengtas žingsnis lygus triskart kūno svoriui. Pavyzdžiui, bėgante kilometrą, o tai yra maždaug 1200 žingsnių per šešias minutes. Tada žingsnius dauginate iš triskart kūno svorio ir gaunate tonazą, kuris tenka sąnariams. Maratonui reikia būti ypač pasi- ➤

Stipriausio pasaulio žmogaus titulą pelnęs Ž.Savickas stokojantiems užsispyrimo pataria net nebandyti šios sporto šakos, o pats sako sustosiantis tada, kai nusibos ir ims nebejausti pergalių alkio

➤ rengusiam, o dauguma bėgikų būna nepasirengę. Tai štai ir pacientai.“

Pastaruoju metu užderėjo ne tik mėgėjų, bet ir profesionalių maratono bėgikų. Buvome įpratę prie vienos ar dviejų, o dabar jų – penkios. „Maratonas nėra jaunų sportininkų rungtis, taigi vienos merginos atėjo iš kitų rungtių, kitos užaugo, subrendo ir dabar turime kaip niekada daug stiprių maratonininkų. Iki maratono užaugti reikia daug laiko. Tarkime, visoms mūsų merginoms, išskyrus Vaidą Žūsinaitę, apie trisdešimt, o pradėjo jos sportuoti nuo 12–14 metų – vadinasi, tiek ir reikia laiko maratonui prisijaukinti“, – dėsto buvusi šuolininkė N.Medvedeva, prisipažindama, kad pati išbandyti šios distancijos nesiryžtų.

50 km sportinis ėjimas, LLAF gen. sekretorės manymu, yra dar sunkesnis nei maratonas. Gal dėl to šioje rungtyje varžosi tik vyrai. „Šios distancijos ėjikų visada turėdavome. Būdavo, vienas kitas vyras metus ar ilgiau pabando, bet mato, kad nepatempia, per sudėtinga, ir pereina į trumpesnę nuotolį. Ir mėgėjai tokių distancijų nevaikšto, nes čia jau vien išvermės nepakanka“, – tarsteli

N.Medvedeva, filosofiškai pridurdama, kad kiekvienas pasirenka savo sunkų kelią, jeigu tik jis to nori. O lengvoji atletika – tai mūsų prigimtis, juk eiti, bėgti pirmiausia ir išmoks-tame.

Ar sportininkas – jau diagnozė?

Olimpinės rinktinės vyr. gydytojas sako, kad vadinamųjų ribinių sporto šakų ar rungtių galima rasti daug. „Jėgos aitvarai irgi ekstremalūs, kaip ir daugelis techninių sporto šakų, motosportas, parašiutizmas, nardymas, ypač nardymas be jokios įrangos, – žmonės nardo kuo giliau be nieko. Tačiau bet kuri sporto šaka reikalauja bendro fizinio pasirengimo. Daugeliui ekstremalių sporto šakų irgi reikalingas geras, visapusiškas fizinis pasirengimas. Todėl prieš pradėdamas kalbėti su pagalbos atėjusiu sportininku žiūri, kaip jis atitinka tuos kriterijus, kuriuos mes suprantame kaip fizinį ir psichologinį žmogaus pasirengimą. Yra labai specifinių sporto šakų, bet pasakyti, kad čia nenormalu, negalėtume“, – jų skirstyti nesiima patyręs medikas.

Kalbėdami apie fiziškai itin sunkias sporto

šakas ir rungtis pašnekovai atkreipia dėmesį į dar vieną aspektą – užmokestį. Jeigu iš tos sporto šakos galima pragyventi, interesai ja užsiimti yra visiškai kitokie. Pavyzdžiui, sunku nesutikti, kad iš dviratininkų vienodai daug jėgų reikalauja ir treko, ir plento varžybos, bet trekininkai, palyginti su plento dviratininkais, finansiškai yra nuskriausti.

„Trekas labai specifinis: ten viską lemia valstybės finansai, pats sportininkas negali dalyvauti kokiose nors komercinėse varžybose ir užsidirbti, nes tokių varžybų, kaip ir komercinių klubų, kurie už atstovavimą trekininkui mokėtų atlyginimą, nėra. O pats trekas labai brangus – vien dviratis keliasdešimt tūkstančių eurų kainuoja. Bet, tarkime, „Tour de France“ lenktynės transliuojamos į du šimtus pasaulio šalių, o treko čempionatai net neturi savo transliacijos per televiziją, jie rodomi internetu, nes, matyt, nėra tokio susidomėjimo“, – lygina LDSF techninis direktorius K.Einikis.

Kita finansinė detalė – pasauliniu lygiu tarp plentininkų vyrų konkurencija kokius dešimt kartų didesnė nei tarp moterų. Tad

nors ir vyrams, ir moterims tenka įveikti pragariskas lenktynes, vyrai už pergalę gauna kur kas solidesnius prizus nei moterys.

Garbingi prizai ir titulai, sutvirtinti piniginiu čekiu, verčia sunkiai lieti prakaitą ir galiūnus. „Titulai sportininkui svarbu, nes visų pirma nori nugalėti save, kelti didesnius svorius, gerinti rekordus, bet laimėti varžybas yra malonu, tai vienas iš tų stimulų, kurie veda į treniruotes. Labai retai žmogus pasitenkina viena pergale, nes ta pergalė gali būti ir atsitiktinė. Sportininkas paprastai nėra tas žmogus, kuris siekia vienos pergalės. O kelias į pergalę daug įdomesnis nei pati pergalė, todėl laimėjęs vienas varžybas sportininkas nori toliau rengtis ir laimėti kitas“, – paaiškina daugybę titulų per ilgą savo karjerą iškovojęs, bet jų alkį tebejauciantis Ž.Savickas.

Gal stipruoliams svetimos silpnumo akimirkos, kai atrodo – viskas, nė centimetro toliau, nė gramo daugiau. Ž.Savickas, šiuo metu besitreniruojantis tam, kad apgintų pasaulio čempiono titulą, primena, jog, anot mokslininkų, žmonės panaudoja iki 70–80 proc. savo šimtaprocentinio potencialo. Taigi potencialo turime kiekvienas, bet kuo sportininkas labiau patyręs, tuo jis gali save geriau mobilizuoti ir pasiimti trūkstantį atsargų, nes žmogus niekada visko nepadaro šimtu procentų.

Ar gali būti, kad galiūnams už raumenų jėgą svarbesni psichologiniai dalykai, kuriems jie teikia daug reikšmės? Ne, sako Ž.Savickas,

treniruotės sunkios, o daug metų sportuojant tai užgrūdina ir fiziškai, ir psichologiškai, todėl bent jis specialaus psichologinio pasirengimo nepraktikuoja.

Kažin ar aktyvus sportas ir ypač ekstremumo elementų turintis profesionalusis gali visiškai nepaveikti sveikatos – jei ne sportuojant, tai baigus karjerą. Esame girdėję apie karjerą baigusią krepšininkų sveikatos sutrikimus, o LTF prezidentas D.Kopūstas primena, kad kartais ir ultratriatlonininkams kūnas pasako turįs ribas. Dabartinį Triatlono federacijos prezidentą privertė sustoti rimta trauma, o jo kolegai V.Urbonui medikai apskritai nieko gero nežadėjo, tik invalido vežimėlį. „Organizmas išseko, atsisakė kepenų, inkstų veikla, bet laiku išikišo medikai ir viskas susitvarkė. Dabar Vidmantas vyksta į stovyklą su Lietuvos rinktinės nariais ir pats kartu bėgioja, plaukioja“, – sėkmingai pasibaigusią kolegų ligos istoriją primena D.Kopūstas.

Dar jis perspėja, kad nereikėtų per anksti bandyti įveikti sunkiųjų triatlono trasų: pats po trejų treniruočių metų pabandęs įveikti ultratriatlono distanciją pažįsta tokių, kurie tą darė po metų, bet po to apskritai jokio triatlono nebeužėmė.

K.Einikis įsitikinęs, kad dviračių sportas – universali ir viena sveikatai palankesnių sporto šakų. „Dažniausiai dviratininkai susilaužo raktikaulį, bet dabar medicina tokia, kad šios traumos greičiau gydomos. Kai metų pradžioje

Evaldas Šiškevičius susilaužė raktikaulį, po dviejų savaitių jau sėdėjo ant dviračio, o po trijų jau dalyvavo varžybose, – neslepia nuostabos LDSF techninis direktorius. – Kiek žinoma, nei specifiniais šarniriais, nei raumenų ar kojų skausmais buvę garsūs dviratininkai nesiskundžia – ir Artūras Kasputis, ir Gintautas Umaras tebedalyvauja mėgėjų varžybose.“

Ž.Savickas pripažįsta, kad ne vieno galiūno nuolatinis palydovas yra nugaros skausmai. „Bet bėdų dėl nugaros galima turėti ir nuo sėdimo darbo, ne tik nuo svorių kilnojimo. Dideliems svoriams kilnoti reikia gerus raumenis turėti, nes vienas stuburas nieko neišlaikytų“, – tarsteli Ž.Savickas, paklaustas, kodėl žiūrėti į galiūnų varžybas ne vienam norisi griebtis už nugaros.

N.Medvedeva pritaria, kad ištvermės sportas – dviračiai, ilgųjų nuotolių bėgimas ar ėjimas – nepasižymi tokiu traumatizmu kaip, tarkime, jėgos sporto šakos. O šarnirus gali tekti keisti ir tiems, kurie visiškai nespportuoja.

Pasak šeštąjį olimpinį ciklą kartu su sportininkais įpusėjusio sporto mediko D.Barkausko, sportininkai dar nepakankamai pažįsta savo kūną, nelabai suvokia vykstančius fiziologinius reiškinis: „Kai kas domisi, kai kas ne. Vieni nori siekti maksimaliai, bet ir žinoti viską maksimaliai, o kiti bet kokia kaina nori pasiekti tą maksimumą – visokių žmonių yra, kiekvienam savo.“

Inga Jarmalaitė-Necelienė

Sėdėti ar sportuoti – kas pavojingiau?

J.Girskio stuburo gydymo centro sporto medicinos gydytojas
Mantas Ambraška

Sėdėjimas žalingas stuburui, tai ne mažiau pavojingas veiksnys nei kokia nors sporto šaka. Sėdint, stovint ir gulint labai keičiasi stuburo juosmeninės dalies apkrova. Gulint ant nugaros juosmeniui tenka apie keturis kartus mažiau apkrovos nei stovint. Stovėjimas maždaug trečdaliu „draugiškesnis“ nei bet koks taisyklingas sėdėjimas. O bėgant nugarai tenka apie du kartus daugiau krūvio nei sėdint. Pagal tokią matematiką sportas pavojingesnis nei televizoriaus žiūrėjimas, bet suskaičiavus, kiek laiko žmogus vidutiniškai sėdi ir kiek bėgioja, vienareikšmiškai absoliučiu blogiu turėtų būti laikomas sėdėjimas. Kad nei kėdė, nei sportiniai bateliai žmogui netaptų priešais, reikia prižiūrėti savo raumenis. O tai reiškia, kad reikia kūną parengti sportavimui ir reabilituoti, padėti jam atsigausti po ilgų sėdėjimo valandų.

Kita vertus, veikla, kuriai būdingas didelių svorių kilnojimas, stiprus šuoliai arba reikalingas labai didelis lankstumas, didina raumenų ir kaulų sistemos traumų ar pažeidimų riziką. Pažeidžiamas nebūtinai stuburas, bet ilgai dėl atsiradusio raumenų disbalanso kinta žmogaus judesiai, o įnešta sumaištis į atramos sistemą galiausiai išprovokuoja stuburo struktūros, ne tik funkcijos pakitimus. Kodėl, liaudiškai tariant, nelaiko nugarą? Pagrindinė priežastis, kad dažniausiai nugaroje pasireiškiantys simptomai yra pasekmė, o ne priežastis. Ištyrus tokius „silpnos“ nugaros savininkus paaiškėja, kad jų bėda – visai kiti raumenys, o nugarą tapusi savotišku atpirkimo ožiu. Todėl nugaros skausmo prevencija nėra tapatu nugaros stiprinimui. Nugaros raumenys, stuburas, dubuo, galingi kojų, pečių raumenys yra gerai sustyguotas kolektyvas. Jei, tarkime, tame kolektyve atostogų režimu pradeda dirbti vieni galingiausių kūno raumenų – sėdmenys, dalį krūvio turi perimti šalia esantys raumenys. Neadekvatų krūvį nuolat patiriantys raumenys ilgai išvargina, pertempiami ir ima streikuoti.

Kinta jų funkcija, atsiranda skausmas, jie kelia sumaištį visoje judėjimo ir atramos sistemoje, kol galiausiai atsiranda stuburo struktūros pokyčių. Todėl sveikai nugarai reikalingi stiprūs, ištvermingi ir, žinoma, gana elastingi liemens, dubens, kojų raumenys.

Galiūnų sportas – labai egzotinė sporto šaka, žvilgtelėkime į mums kur kas įprastesnes šakas, tokias kaip irklavimas, sunkumų kilnojimas, meninė gimnastika, imtynės. Taikant neadekvačius krūvius ir galvojant tik apie medalius, bet ne apie sveikatą, galima sulaukti Donato Motiejūno likimo. Lietuviai labai didžiuojasi savo krepšinio mokykla, deja, dažnas jaunasis krepšininkas nevalgo profesionalo duonos vien dėl nugaros skausmų. Krepšininkai, kuriuos galėtume vadinti savaitgalio kariais (žaidžiantys kamuoliu kartą ar daugiau sia dukart per savaitę), pakliūva į didesnės rizikos grupę, nes jie mėgaujasi tik žaidimu ir emocijomis, bet visai nekreipia dėmesio į fizinį pasirengimą.

Panašaus likimo broliai yra ir bėgikai. Populiarijant šiai sporto šakai matome daug kilometrų skaičiuojančių

sporto mėgėjų, bet retas jų ruošia savo kūną bėgimui. Tokio atsainumo padarinys – perkrovis, geriau žinomos kaip lėtinės, krūvio sukeltos traumos ar skausmai.

Žmogaus kūno galimybės sunkiai apibrėžiamos. Štai buvęs regbininkas Richardas Parksas dėl penies traumos turėjo baigti karjerą ir ypač ilgą distancijas, maratonus ir triatlonus pasirinko kaip treniruotes ruošiantis kopimui į visų žemynų aukščiausias viršukalnes bei žygiams į Šiaurės ir Pietų ašigalius. Tad sunkiai įveikiamos distancijos gali tapti tik tarpine stotele, „lengvomis“ treniruotėmis. Kita vertus, reikėtų nepamiršti, kad šis atletas buvo profesionalus sportininkas ir turėjo gerą bendrą fizinį pasirengimą.

Pakilus nuo biuro kėdės be pasirengimo ir 10 km atstumas gali tapti rimtu iššūkiu stuburui. Todėl pagrindinė žinutė ketinantiems ieškoti nuotykių: norint įveikti maratoną, nepakanka tik bėgioti, norint nuvažiuoti visą „Tour de France“ distanciją, nepakanka tik važinėti dviračiu – reikia ir bendro pobūdžio bei specifinių tai sporto šakai jėgos, ištvermės ir raumenų elastingumo lavinimo pratimų. ■

Vokietija: gyvenimas be rūpesčių, iš pelenų prisikėlę miestai ir Manhatanas prie Elbės

Kelionės. Vokietija – viena patogiausių Europos šalių keliauti automobiliu: čia patogus ir kokybiškas greitkelių tinklas ir daugybė legendomis apipintų istorinių miestų.

Susirošus keliauti į Vokietiją verta ne šniukštinėti internete, ieškant gražiausių Vokietijos miestų ar įdomiausių vietų dešimtukų, o išsitraukti iš lentynos istorijos vadovėlį ir jį pasklaidyti. Būtent šios šalies istorija padiktuos pačius įdomiausius kelionių maršrutus, vedančius į dar ir šiandien prabanga žėrinčias istorines sostines ar seniausius miestus.

Jei reikėtų išrinkti patį prašmatniausią ir turistiniu požiūriu įdomiausią miestą, laurus skirčiau Brandenburgo žemės sostinei Potsdamui, buvusiai Prūsijos karaliaus rezidencijai, ir šiandien viliojančiai rūmais, pilimis, parkais bei meno kolekcijomis. Galime pasidžiaugti, kad karų audros nenušlavė, o Rytų Vokietijos valdžia nespėjo suniokoti viso šio istorinio palikimo. 1990 m. Potsdamo kultūrinis kraštovaizdis įtrauktas į UNESCO pasaulio paveldą, o vėliau dar kelis kartus papildytas.

Turistams reikia iš anksto nusiteikti, kad vienos ar dviejų dienų šiam miestui gerokai per mažai, nes tiek laiko tikrai neužteks net bėgte apibėgti Naujojo sodo, Babelsbergo ir Glinikės parkų, Povų salos su elegantiška pilimi, Sakrovo ir Linšteto pilių bei jų parkų, rusų kolonijos Aleksandrovkos ir kt.

Jei tiek apibėgsite, tai tikrai nebeužteks jėgų pasižvalgyti vienoje gražiausių barokinių Europos aikščių *Alter Mark*, pasigrožėti Šv. Mikalojaus bažnyčia ar Senąja rotuše, nusifotografuoti prie trejų išpūdingų miestų vartų: Brandenburgo, pastatytų Septynerių metų karui atminti, Medžiotojų ir Naueno.

Trumpiau sakant, poros dienų vos pakanka Potsdamo pažibai – Sansusi rūmams ir įdomiai įrengtam parkui apžiūrėti. Juk pasaulio paveldas šiame mieste apima daugiau nei 500 ha parkų (vien Sansusi parkas užima beveik 300 ha teritoriją) ir daugiau nei 150 XVIII a.–XX a. pr. pastatų.

Sansusi (*Sanssouci*) rūmų pavadinimas išvertus į lietuvių kalbą reiškia „be rūpesčių“. Prūsijos karaliui Frydrichui II (vėliau pavadintas Frydrichu Didžiuoju) žūtūt prirėkė tokios vietos, kurioje galėtų atsikvėpti nuo visų karališkų rūpesčių ir smulkesnių ar didesnių rūmų intrigu, bent trumpam atitrūkti nuo karų ir politikos. Tad ėmė ir pasistatė prašmatnią užmiesčio rezidenciją, kurioje galėjo pasinerti į muzikos, meno ir mokslo pasaulį, gal todėl rezidencijos rūmams parinko tokį simbolinį pavadinimą.

Pasak legendos, jo didenybė yra prikišęs nagus ir prie rūmų projekto, mat užsispyręs reikalavo, jog rūmai būtų tik vieno aukšto, nors architektai bandė įrodinėti, kad iš tolo jų beveik nesimatys – aplinka užgoš. Vis dėlto perkalbėti karaliaus nepavyko. Rūmų statyba buvo patikėta architektui Georgui Wenzeslausui von Knobelsdorffui, kuris ataskaitas apie statybą valdovui siuntė net į karo lauką.

Rezultatas – išpūdingas. Žingsniuojant parku jau iš tolo atsiveria reginys, nuo kurio negali atitraukti akių: neaukštas kalnas, kurio šlaito terasoje įrengtuose savotiškuose nedideliuose elegantiškuose šiltnamiuose žaliuoja vynuogienojai ir figmedžiai. Pro juos link viršuje pūpsančių barokinių rūmų veda 132 laipteliai.

Ne vienas turistas stabteli ir prie apačioje įrengto fontano, kurio pūslai vasarą trykšta į 36 m aukštį, ir bando nufotografuoti tiek rūmus su vynuogynais, tiek jų atspindį vandenyje. Užkopus laipteliais pasitinka daugybės Friedricho Christiano Glume statulų žvilgsnių, o metęs žvilgsnį žemyn apšali nuo fontano, vynuogynų, gėlynų panoramos.

Patys Sansusi rūmai labai maži – 12 prašmatnių kambarių, dabintų marmuru, granitu, kolonomis, statulomis ir kriošto sietytais. Apėjus rūmus visai smagu prisėsti ant suoliukų, sustatytų prie kolonadų, nors prieš kelis šimtus metų vaizdas tikriausiai būvęs išpūdingesnis, nei apačioje gatve zujantys automobiliai.

Netikėtai žvilgsnį patraukia grupė vokiškai kalbančių žmonių, kurie net sugriuvę kažką fotografuoja ant žemės. Priėjus reginys išties nustebina: ant akmens plokštės, panašios į antkapį, išdėliotos bulvės ir pavytusios gėlių puokštelės. Darosi įdomu, ar čia vietiniai taip keistai atnašauja aukas. Gal taip tikisi numaldyti bulvių dievus ir sulaukti geresnio derliaus?

Išsižiūrėjęs perskaitai užrašą „Friedrich der Grosse“. Pasirodo, bulvėmis pageriamas pats Frydrichas Didysis. Karalius mirė 1781 m. ir prieš mirtį pageidavo būti palaidotas Sansusi rūmuose. Jo valia buvo įvykdyta tik 1991 m., ir valdovo palaikai (karo metu slėpti tai vienoje vietoje, tai kitoje) pagaliau atgulė amžino poilsio ten, kur gyvas būdamas jis galėjo atitrūkti nuo kasdienių rūpesčių. Na, o šiandien vokiečiai Frydrichą Didįjį pagerbia bulvėmis, mat būtent jam valdant šis augalas paplito šalyje.

Vis dėlto koncentruoti dėmesį tik į vieninteliuos rūmus būtų klaida – juk visas aplink besidriekiantis parkas yra tikras šedevras, pilnas netikėtų staigmenų. Architektas Knobelsdorffas visur pristatė fontanėlių, grotų, pavėsinių, paviljonų, statulų, kurias pamatai netikėtai nusukęs nuo pagrindinio tako. Čia driekiasi ir statulų galerijos, stūkso Kamerno svečių namas. Buvo pastatyti ir dar vieni prašmatnūs rūmai, pavadinti tiesiog Naujaisiais (beje, būtent juose buvo pasirašyta Pirmojo pasaulinio karo deklaracija), tačiau teigiama, kad karalius juose negyvenęs, mat jam labiau patikę Sansusi.

Apskritai vaikštinėjant po parką užvaldo siurrealistinis pojūtis – pasijunti atsidūręs vis kitoje šalyje. Pasukęs už gyvatvorės supranti žvelgias į antikinę šventyklą, dar keli posūkiai – iš gėlynų kyšo sfinkso galva, o netoliese ir nimfos su panais dumia į medžių tankmę. Štai Sansusi rūmų kairėje sparnais moja malūnas, labai primenantis tuos, kurie neatskiriama nuo olandiško peizažo, prie vartų šalia ežero dangun stiebiasi tik Italijai būdingos architektūros bokštas, parko gilumoje nudžiugina Kinija, tiksliau, kiniškas arbatos namelis, o jau važiuodamas automobiliu pasidžiaugi išvydęs ir egiptietišką obeliską. Toks išpūdis, kad į parką bent po vieną pavyzdį perkeltos viso pasaulio architektūrinės įdomybės.

Ką dar įdomaus nuveikti Potsdame? Man, beveik pusę gyvenimo praleidusiai sovietinėje Lietuvoje, buvo įdomūs keli objektai, pavyzdžiui, Cecilienhofo rūmai. Juose 1945 m. vyko Pots-

Nors Berlyno sienos nebėra, tačiau ir plika akimi matyti, kuri miesto dalis priklausė Rytų Vokietijai, o kuri – Vakarų Vokietijai

damo konferencija, kurioje susitiko karą laimėjusių šalių vadovai Harry Trumanas, Winstonas Churchillis ir Josifas Stalinas. Būtent čia nuspręsta, kad laimėjusios šalys demilitarizuos ir denacifikuos Vokietiją, buvo nubrėžta Vokietijos ir Lenkijos siena, dabartinė Kaliningrado sritis atiteko sovietams, būtent čia Lietuvai gražintas Klaipėdos kraštas, tačiau mūsų šalis palikta Sovietų Sąjungos įtakos zonoje. Paprasčiau sakant, Potsdame tada buvo pasidalyta įtakos sferomis ir nuspręsta daugelio Rytų Europos šalių ateitis.

Na, o patys Cecilienhofo rūmai ir parkas dvelkia tiesiog idiliška ramybe. Rūmai ir daugiau kaip 100 ha parkas įkurti Heiligeno ir Jungferno ežero pakrantėse. Šalia rūmų gyvatvorės ir krūmai iškarpyti įvairiausiomis figūromis, įveisti gražios gėlynai. Beje, parke gražiausia pasivaikščioti žydint tulpmedžiams.

Antrasis objektas, į kurį įdomu bent iš tolo užmesti akį, yra jau šiek tiek už Potsdamo – *Gliencke* miestelyje esantis tiltas. Jis žymus tuo, kad ant jo vykdavo itin slaptos operacijos – rusai ir amerikiečiai apsikeisdavo šnipais. Ne viename šiuolaikiniame filme apie šaltąjį karą ir šnipus galima atpažinti šio tilto kontūrus.

Verta paminėti dar vieną istorijos momentą: 1933 m. kovo 21 dieną (ši data Vokietijoje vadinama „Potsdamo diena“) Potsdamo įgulos bažnyčioje įvyko Vokiečių nacionalsocialistų darbininkų partijos vadovo Adolfo Hitlerio ir Veimaro Respublikos prezidento Paulo von Hindenburgo rankų paspaudimo ceremonija, simbolizuojanti

Vokietijos kariuomenės ir nacionalsocializmo (paprastai sakant, nacizmo) susijungimą.

Tiesa, šiandien bažnyčios jau nebėra – 1945 m. per bombardavimą pastatas stipriai apdegė, po karo dar bandyta ją atstatyti, tačiau vėliau nuspręsta nugriauti. Mat Rytų Vokietijos valdžia stengėsi visus paminklus ir pastatus, primenančius Prūsijos karinę galybę, nušluoti nuo žemės paviršiaus. Bažnyčios vietoje prieš kelerius metus iškilio tik simbolinė arka.

Bėgte perbėgus per istoriją Potsdame, toliau tinka kelionę tęsti Berlyne: apžiūrėti Berlyno sienos likučius ir šio miesto simbolį Brandenburgo vartus, pakilti ant Reichstago stogo, pasivaikščioti *Unter der Linden* gatve, aplankyti Memorialą nužudytiems Europos žydams.

Verta apžiūrėti Kaizerio Vilhelmo Atminimo bažnyčią. XIX a. pastatyta neoromantinio stiliaus bažnyčia buvo labai stipriai apgriauta per Berlyno bombardavimą. Po karo buvo sujungti išsaugoti bažnyčios griuvėsių likučiai ir nauja stiklinė bažnyčia, tarsi simbolinis anų laikų ir šiandienos susikabinimas. Bažnyčios neįmanoma pražiopsoti, nes ji stūkso prie pat garsiausios Berlyno parduotuvių gatvės.

Na, o daugiausiai viešnagės Berlyne laiko reikėtų skirti muziejams. Nukeliamus į Muziejų salą sunku ir išsirinkti, į kurį muziejų – Pergamo, Senąjį, Naująjį, Bode ar Senąją nacionalinę galeriją patraukti. Jei sunku išsirinkti ir dar nė viename nesizvalgyta, tai reikėtų daug nesvarstant žygiuoti į Pergamo muziejų. Jis pastatytas XX a.

pr. specialiai graikų Pergamo altoriui demonstruoti, tačiau jame eksponuojamos ir kitos neįkainojamos vertybės – nuo asirų valdovų rūmų iki Babilono Ištarės vartų ir daugybė kitų artefaktų.

Tiek Potsdamas, tiek Berlynas per karą nukentėjo, buvo apgriauti, o kai kurie pastatai ir visiškai sunaikinti, tačiau savo veidą per stebuklą jiems pavyko išlaikyti. Vis dėlto nemažai miestų karo metu neteko juos garsinusių senamiesčių, o štai Drezenas, Saksonijos sostinė, po prieštarinčiai vertinamo sąjungininkų antskrydžio virto griuvėsių ir pelenų krūva – buvo beveik nušluotas nuo žemės paviršiaus.

Po karo pradėtas atstatyti, bet dar ir šiandien bando atgimti kaip feniksas iš pelenų. Vis dėlto vaikštinėjant šalia garsiausių statinių neapleidžia jausmas, kad tai tik maketas, didžiulis, tikroviškas, bet ne tas klestintis ir prabanga alsuojantis miestas prie Elbės, dingęs karo liepsnose. Šiandien Drezenė vaikščiojant reikia neskubėti, aplankyti kiekvieną atstatytą pastatą ir atidžiai panagrinėti, koks jis buvo ir koks yra.

XVII a. Saksonijos karalius Augustas II (dėl savo jėgos vėliau vadintas Augustu Stipriuoju), beje, išrinktas Lenkijos karaliumi bei Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu, tiesa, iš šių pareigų po devynerių metų atsistatydinęs, užsimojo savo rezidenciją prie Elbės paversti tokiu miestu, kuris pranoktų ir Veneciją, ir Florenciją, ir Paryžių. Pinigų šiam sumanymui negailėta, tad tuoj nusidriekė gatvės, šalia kurių kilo vienas už kitą gražesni namai, pastatyti Operos teatras, Tašenbergo rūmai, Šv. Petro bazilika, iškilio Cvingerio kupolai ir nusidriekė jo kolonados.

Atrodytų, tokiems prašmatniems rūmams Cvingerio pavadinimas nelabi tinkamas, tačiau rūmų vietoje kažkada buvo išorinis gynybinis įtvirtinimas, būtent iš to aptvaro pavadinimo (vok. *Zwinger* – narvas arba arena) ir kilo rūmų pavadinimas.

Barokiniai rūmai, jų paviljonai ir kolonados suprojektuotos taip, kad formuotų uždara erdvę su fontanais ir skulptūromis. Verta paminėti, kad Drezeno barokui būdingas lengvas formų žaismingumas, grakštūs kontūrai ir puošybos harmonija. Kad ir preciziškai visa tai atkurta, būtų įdomu palyginti su originaliuoju meistrų darbu.

Beje, rūmuose buvo saugomi ir Meiseno porceliano kolekcijos, ir grasiausių to meto dailininkų šedevrai. XIX a. viduryje pastatyta paskutinė šių puošnių rūmų ansamblio dalis, kurioje buvo sukabinti Rubenso, Rembrandto, Diurerio ir Rafaelio šedevrai. Per antskrydį rūmai žiauriai sugriauti, tačiau neįkainojamos porceliano ir tapybos kolekcijos apdiriai buvo suslėptos ir nukentėjo.

Verta paplaukioti Elbe ir apmąstyti vieną keisčiausių ekskursijų. Beje, dviratinkams irgi yra kas veikti, nes palei Elbę nutiestas geras dviračių takas. O turint laiko įdomu užsukti į fantastiško grožio Elbės slėnį, esantį netoli Drezeno. Čia prieš akis atsiveria dar vienas fantasmagoriško grožio miestas. Laikas ir erozija nugludino uolas, paversdami pilių bokštais ir sienomis, šventyklų kolonomis, bažnyčių kupolais ir gotiškomis varpinių smailėmis. Štai tarsi burtininko užkeiktas sustingo garvežys, amžiams suakmenėję vienuolių ir plepančių merginų grupelės, ▶

► besileidžiant saulei imi įžiūrėti karališkos pilies griuvėsius, o uolų šešėlių ir šviesos žaisme pastebi atgyjančius veidus.

Drezdeną įdomu palyginti su Desau, buvusią Anhalto kunigaikštystės sostine. Drezdeno prabangai šis miestas tikriausiai nė iš tolo niekada neprilygs. Per karą jis buvo suniokotas ir liko neatstatytas, tad vaikstant po kažkada buvusį senamiestį net šiandien spaudžia širdį. Štai rotušė, o iš ją kažkada supusių prieš kelis šimtmečius statytų namų belikęs tik vienas.

Salimais pridygę penkiaaukščių šešiaaukščių dėžučių, kurių pas mus pilna sovietmečiu statytuose miestų rajonuose, o už jų stiebiasi dar vieni senoviniai bokštai. Netruksta čia bažnyčių, rūmų ir parkų, tačiau važiuojant per miestą krinta į akis, kad miesto architektūrinis veidas šiek tiek chaotiškas, tarsi miestas būtų plėtėsis greitai ir bjaurūs gyvenamieji namai papaberti bet kur ir bet kaip.

Šiame mieste pastatytas ir pirmas bauhauso stiliaus namas, kitaip sakant, pirmas pasaulyje negražus namas, nors šiam architektūros stiliui prijauciantys žmonės tokiam apibūdinimui tikriausiai prieštarautų. Priminsime, kad bauhausas – modernizmo laikotarpio architektūros ir dizaino kryptis, atsiradusi Veimare, vėliau klestėjusi Desau ir Berlyne. Desau verta apžiūrėti penkis bauhauso gyvenamuosius namus ir bauhauso pastatą, kuris iš pirmo žvilgsnio primena bet kurią sovietmečiu statytą mokyklą.

Viso pasaulio architektai tuoj pagavo šio stiliaus funkcionalumą, patogumą bei pigumą, ir šiandienos miestai jau neįsivaizduojami be panašaus stiliaus statinių. Tad nieko nestebina faktas, kad šis stilius laikomas bene sėkmingiausia XX a. Vokietijos kultūros eksporto preke. Bauhauso architektūra šiandien čia sutraukia kur kas didesnes minias lankytojų nei išlikę rūmai su parkais.

Dairantis daugiau istorinių sostinių, kurios būtų įdomios turistiniui požiūriu ir turėtų bent kelis autentiškus pastatus, verta atkreipti dėmesį į Acheną ir skirti jam bent gerą pusdienį. Juk ne veltui Achenas vadinamas Europos valstybių

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

Augusto Stiprijo pageidavimu Drezdenas turėjęs prašmatnumu pralenkti garsiausias Europos sostines

lopšiu. Tai Karolio Didžiojo VIII a. įkurta sostinė, dar ir šiandien besididžiuojanti karinių įtvirtinimų likučiais, VIII a. katedra, šalia esančia aštuonkampe bizantiško stiliaus koplyčia, gotikine rotušė.

Daugiausiai dėmesio reikėtų skirti miesto simboliui vadinamai katedrai. Joje stūkso balto marmuro sostas, kurį kūrė nuo X iki XVI a. karūnuoti 31 karaliai ir Šventosios Romos imperatoriai. Pats Karolis Didysis palaidotas katedroje, o jo sarkofagas saugomas choro salėje. Įdomu, kad

tai, kaip atrodė šis legendinis karalius, galima pamatyti lobyne, kuriame saugomas iš aukso pagamintas jo biustas.

Achenas – ne vienintelis Vokietijos miestas, kuriame galima paganyti akis į legendinius pastatus. Štai pasirinkus kelionės kryptį link Reino ir Mozelio upių slėnių, verta nukrypti nuo kelio ir aplankyti dar kelias istorines sostines. Pradėti reikėtų nuo Vormso, vieno seniausių Vokietijos miestų, buvusios V a. burgundų sostinės, įkurtos kairiajame Reino krante. Bene garsiausias miesto architektūrinis paminklas – romaninė Šv. Petro katedra, karūnuota šešiais bokštais ir skaičiuojanti beveik tūkstantį metų.

Maincas, Pfalco sostinė, – dar vienas miestas prie Reino krantų. Miestas įkurtas strategiškai patogioje vietoje – upės vingyje, apsaugančiame jį iš trijų pusių. Nenuostabu, kad šioje vietoje gyveno priešistoriniai žmonės, vėliau keltai, kuriuos išgujo romėnų kariai. Per karą miestas buvo beveik visai sugriautas, tad ieškantiems senovės telieka pasidairyti akveduko, miesto sienos likučių ir skubėti prie katedros.

Beje, Maincas garsėja ir fachverkiniais namais. Verta paminėti ir istorinį faktą – būtent šiame mieste Johannesas Gutenbergas sugalvojo, kaip galima būtų spausdinti knygas.

Pasizvalgius Maince galima traukti į Špejerį, garsėjantį romanine katedra ir senamiesčiu, kuriame vienas prie kito priglundę mūriniai ir fachverkiniai namai. Katedra kur kas rūstesnė, bet kartu ir didingesnė. Einant į vidų akis užkliūva už pusės žmogaus dydžio akmeninio indo, stūksančio katedros prieigos. Pasirodo, šis indas vadinasi *Domnappf* ir per pačias didžiausias šventes, naujo vyskupo paskyrimo, popiežiaus vizito proga ar

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

Įdomu, ar turkai šiandien nesigriausžia XIX a. pab. vokiečiams pardavę antikinį altorių iš Pergamo

kai buvo minimas katedros 950 metų jubiliejus, pagal seną tradiciją yra pripildomas vyno.

Bene didžiausia to meto romaninė katedra buvo statoma tris dešimtmečius – 1030 m. statyti ją pradėjo Šventosios Romos imperatorius Konradas II, darbus tęsė jo sūnus Henrikas III. Jie abu palaidoti katedros rūsiuose. Svarbu paminėti, kad pirminis šventyklos interjero vaizdas gerokai pakitęs: XVII–XVIII a. katedra buvo ir apiplėšta, ir padegta. Bandyta atstatyti, tačiau jau barokiniu stiliumi. Per Napoleono karo žygių katedroje buvo įkurtos arklidės, vėliau ligoninė. Galop dar kartą restauruota ir grąžinta tikintiesiems, šiandien saugoma ir UNESCO.

Vien katedra, kad ir įdomios istorijos, apsireiboti nereikėtų – reikia pavaikščioti po miestelį ir, tarkime, nusifotografuoti prie piligrimo statulos: sukumpęs išdžiūvusio veido žmogus, nuo saulės ir lietaus pasislėpęs po plačiakrašte skrybėle, apsigobęs didžiuliu beformiu apsiaustu, atsirėmęs į tvirtą lazda, skirtą ir pavargus pasiremti, ir šūnims atbaidyti (įdomu, kad dažnai tokiose tuščiaavidurėse lazdose iš Šventosios žemės būdavo pargabenamos šventosios relikvijos), basas ženčia miesto gatvės grindiniu.

Toks piligrimo įvaizdis išliko iš krikščionybės pradžios, kai IV a. Europos miestuose pasklidus gandams apie Šventojoje Žemėje rastas Jėzaus kryžiaus relikvijas padaugėjo žmonių, bandančių koku nors būdu pasiekti Jeruzalę ir taip išpirkti savo kaltę, įprasminti gyvenimą, tesėti Dievui duotą pažadą, o kartais ir apsimetus tikinčiuoju sprukti nuo bausmės.

Maždaug tada pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose ir paminėti piligrimų žygiai. Juos 333–334 m. mini anoniminis autorius, žinomas tik kaip Pi-

ligrimas iš Bordo, savotiškame viduramžių kelionių vadove į Šventąją Žemę „Itinerarium Burdigalense“, kuriame užfiksuojami kai kurie maršruto, vedančio Dunojaus slėniu, per Šiaurės Italiją, Konstantinopolį, Palestiną į Jeruzalę, aspektai. Šį veikalą galima vadinti ir pirmuoju kelionių gidu.

Piligrimo statula Špejerjyje pastatyta neatsitiktinai – iš šio miesto į Jeruzalę irgi iškeliavo piligrimai.

Beje, Vokietijoje irgi yra nuostabi vieta, į kurią būriais traukia piligrimai, – tai viena išpuodingiausių Vokietijos bažnyčių, rokoko stiliaus *Wieskirche*. Pasakojama, kad XVIII a. pr. paprasta kaimo mergaitė nuoširdžiai meldusis priešais nuplakto Jėzaus statulėlę, vėliau ši statula buvo iškilmingai nešama Didžiojo penktadienio procesijoje.

Po procesijos pasklido kalbos apie tai, kad Jėzaus statulos akyse procesijos metu pasirodžiusios ašaros, o ligoniai, dalyvavę eisenoje, ėmė stebuklingai sveikti. Tokioms kalboms plačiai pasklidus į kaimą ėmė traukti būriai maldininkų ir ligonių, tikėdamiesi maldos metu pasveikti, o prie statulos nusidriekė eilės tikinčiųjų.

Buvo nuspręsta pastatyti tokią bažnyčią, kurioje žmonės pasijustų patekę į dangų. Architektas Dominikas Zimmermannas ėmėsi projektuoti statinį, o jo brolis Johanas Baptistas sukūrė freskas. Ir nors bažnyčios eksterjeras stebina rūsčia didybe, įžengęs į vidų net prisimerki nuo spalvų ir šviesos žaismo. Virš galvos pakimba linksmos ir žaismingos angelų pynės, akį ramina ir dailininko įsivaizduoto rojaus pastelinės spalvos.

Beje, nuo 1985 iki 1990 m. bažnyčia buvo restauruojama – freskoms pakenkė turistų kvėpavimas. Tenka pripažinti, kad turizmas ne tik nauda teikia, bet dažnai netyčia ir kenkia. Gal kartais tokią vietą geriau užkonservuoti ir saugoti, kol bus sugalvota, kaip pademonstruoti šį grožį jam nepakenkiant.

Grįžkime prie Reino. Aplankę rūsčiuosius viduramžių laikus menanti Špejerį traukime į Darmštata pasidžiaugti ta lengvabūdiška epocha, kai buvo parodyti pirmi filmuoti kadrai, o dangun skrydžiams kilo pirmieji skraidantys aparatai, kai pagaliau menas pradėtas kurti kasdienybei ir tapo prieinamas kiekvienam žmogui.

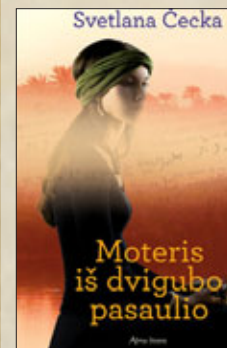
Tuo metu Prancūzijoje suklestėjo *Art Nouveau*, Austrijoje – secesija, Vokietijoje – jugendas. Šis stilius bene kiekvienoje šalyje turi savo pavadinimą, tačiau ji vienija dekoratyvumas, puošnumas, banguotos linijos, stilizuoti gamtiniai motyvai, nepaprastai grakštūs moterų siluetai ir nimfų veidai.

Jugendo stiliaus statinių nemažai galima rasti visoje Vokietijoje, tačiau vieni įdomiausių yra Darmštate, Menininkų kolonijoje, įkurtoje ant Matildos kalvos. Visų pirma į akis čia krinta beveik 50 m aukščio plaštaką primenantis bokštas, padabintas puošniu laikrodžiu, saulėje blyksnėmis auksu spalvos dekoro detalėmis ir freskomis. Ypač išpuodinga ir ne viename jugendo stiliaus darbams skirtame albume besipuikuojantis freska – aistringas dviejų angelų bučinys. Ne veltui šiame bokšte tuokiamos jaunavedžių poros.

Šalia bokšto plytinti aikštė puikiai dera prie bokšto: idealiai taisyklingomis ir lygiomis gretomis susodinti platanai, kurių gumbuotos bel-

Svetlana Čekca

Moteris iš dvigubo pasaulio

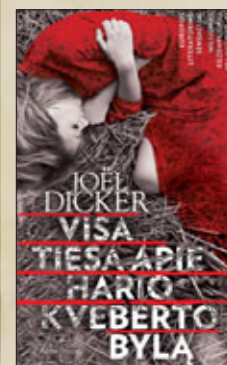

Kai Helgai buvo dešimt metų, ji liko našlaitė. Augo tarp svetimų svietimuose ir slapta svajoto suvaldyti laiką. Dėl to baigusi mokyklą išvyko į kitą šalį studijuoti fizikos ir troško patekti į mokslininkų šventovę – legendomis apipintą Mokslo Korporaciją. Deja, nors ir apsigynė įdomią disertaciją,

Korporacija ją nesusidomėjo. Gyvenimas, atrodė, palengva virsta nykia nuobodybe, Helga beveik susitaikė su likimu, bet staiga ji gauna keistą laišką ir kvietimą į Korporaciją, negana to, stebuklingai persimaino veidmainis sutuoktinis. Atrodo, gyvenimas vėl įgauna prasmę, bet realybė pasirodo ne visai tokia, kokios tikėjosi Helga. Korporacijoje ji sužino apie slaptąjį mokslo užkulius ir pagaliau supranta, dėl ko buvo čionai pakviesta. Sutuoktinis padovanoja jai kelionę į Egiptą, bet ne dėl to, kad palepintų žmoną. Romane lygiagrečiai plėtojamos dvi siužetinės linijos: apie laikui nepavaldžias moters laimės paieškas ir paralelinių erdvių paieškas, taip pat mokslo užkulius.

Joël Dicker

Visa tiesa apie Hario Kveberto bylą

2012 metų literatūrinė sensacija. Pasaulinis bestseleris, Prancūzijoje susilavęs visas svarbiausias premijas už geriausią metų knygą. Neatskleisto nusikaltimo paslaptys, slapta uždraustos meilės istorija ir 31 patarimas, kaip parašyti gerą romaną. Tai meistriškai parašyta knyga, kurioje susitinka kokybiška pramoga ir tiesiog gera literatūra. Laikas negailėstingai senka, bet jaunas ir perspektyvus Amerikos rašytojas

Markusas Goldmanas niekaip neįstengia parašyti knygos, kurią jau po kelių mėnesių turi įteikti leidyviui. Jis tikisi, kad išbristi iš krizės padės labiau patyręs bičiulis – garsus rašytojas Haris Kvebertas, dabar gyvenantis ramiaje Auroros miestelyje. Tačiau netikėtai pasiekia žinia, kad pagalbos reikia pačiam Hariui – jo sode atrastas sudūlėjęs jaunos merginos kūnas. Tai Nola Kelergan, keistomis aplinkybėmis dingusi be žinios prieš trisdešimt metų. Visi įkalčiai prieš Harį, bet Markusas Goldmanas netiki jo kaltumu. Jis ryžtasi pats vykti į Auroros miestelį – išsiaiškinti visą tiesą apie Hario Kveberto bylą ir galbūt pagaliau parašyti knygą. Kad sužinotų tiesą ir parašytų knygą, Markusui Goldmanui teks rasti atsakymą į mažiausiai tris klausimus: kas nužudė Nola Kelergan? Kas iš tikrųjų įvyko Auroroje prieš trisdešimt metų? Ir ką reikia daryti, kad parašytum bestselerį?

F. Hundertwasserio „Miško spiralė“ – nuotaikingas gyvenamasis namas Darmštate

Desau 1926 m. pastatytas vienas pirmųjų pasaulyje bauhauzo stiliaus pastatų

➤ pės šakos tarsi atkartoja Jaunavedžių bokšto augalinius motyvus. Tik jos pakraštyje tarsi didelis tortas, padabintas grietinėlės ir glajaus bokšteliais, padrėbta cukrinė cerkvė visiškai iškrinta iš konteksto. Kita vertus, net kelis kartus ratu apsuki šį statinį grožėdamasis spalvų ir dekoracijų precizika bei perdėtu puošnumu.

Matildos kalvos šlaitą aplipusios prabangios jugendo stiliaus vilos, dekoruotos auksiniais saulės ir augalų motyvais. Dauguma jų privačios, tačiau bent viena priklauso miesto muziejui, čia vyksta literatūros vakarai, taigi joje gali pasižvalgyti ir paprasti mirtingieji. Išpūdingas ir pats Darmštato meno kolonijos muziejus, įkurtas Ernesto Ludwigo projektuotame baltutėliame elegantiškame name, o jame eksponuojami tiek

meno, tiek buičiai skirti jugendo stiliaus daiktai – nuo automobilių iki erotiškų moterų skulptūrų.

Ir tai dar ne visos miesto įdomybės: net ir labai skubant verta nulėkti prie Friedensreicho Hundertwasserio gyvenamojo namo komplekso, pavadinto „Miško spiralė“. Sakoma, kad architektas projektą nupiešė vakarieniaudamas ant svertelės, ir namo projektas nedaug pakito. Spirale pastatytas namas atrodo kaip mažo vaiko nupieštas zigzagas. Jis nudažytas ryškiausiomis spalvomis, padabintas auksiniais bokšteliais, kreivais langeliais, o ant stogo prisodinta medžių. Visos šios detalės būdingos šio architekto kūrybai, ne vieną jo kūrinių galima išvysti Austrijoje.

Iki soties paganius akis į pusnuogės jugendo dailininkų mūzas, įamžintas freskose, metas pa-

traukti pasidairyti po fachverkinius miestelius Reino ir Mozelio pakrantėse. Turistai dažnai daro klaidą, pirma apvažiudami miniatiūrinius Mozelio miestelius, o tada traukdami link galinčio Reino ir šalia pabirusių miestų bei pilių. Kodėl tai klaida? Ogi todėl, kad prie Mozelio miniatiūrų įpratusiai akiai Reino slėnis atrodo gerokai per didelis ir nebedaro jokio įspūdžio.

Reinu rekomenduotina plaukti laivu – tokia ekskursija trunka nuo kelių valandų iki kelių dienų. Keliauti Mozelio slėniu galima įvairiai: aktyvaus sporto mėgėjai rinksis žygį dviračiais, komforto mėgėjai sės į automobilį ar plauks laivu. Nesvarbu, kaip keliausi, tačiau nuo fachverkinių miestukų akis atitraukti bus sunku.

Priminsime, senajai vokiečių architektūrai būdingi nedideli gražūs nameliai, kurių tinkuotos sienos irėmintos įstrižų, horizontalių ir vertikalų medinių sijų. Fachverkinės statybos trijų keturių aukštų namai paplito viduramžiais, tikriausiai dėl pigumo ir praktiškumo, nes pati statybinė medžiaga nebrangi: plotai tarp sijų užpildomi molio ir šiaudų mišiniu. Be to, toks namas žiemą puikiai saugo šilumą, o svarbiausia – tai ilgaamžiai statiniai. Tą liudija iki šių dienų išlikę tarsi iš pasakos atkelti Mozelio ir Reino slėnio miesteliai.

Šios vietos – bene gražiausi peizažai, kuriuose puikiai dera gamtos didybė ir fachverkinių miestų dekoratyvumas bei elegancija. Tiesa, patys vokiečiai gražiausios Vokietijos vietos siunčia ieškoti į Bodeno ežerą ir jo apylinkes. Čia yra Romos imperatoriaus vardu pavadintas Konstancos miestas ir jauskus miestas-sala Lindau.

O gėlių mėgėjams patariama apsilankyti spalvingoje ir kvapioje Mainau saloje, kuri dažnai vadinama Gėlių Laivu. Į salą galima nužingsniuoti tiltu ir apeiti per kelias valandas, nors tikrai norėsis likti gerokai ilgiau. Salą išpuoselėtu sodu pavertė buvusio savininko Lennarto Bernadotte's užgaida. Čia stūksančius barokinius rūmus supa nuostabiausios gėlynų kompozicijos, vaizduojančios gyvūnus, tropinių augalų ir rožių sodai. Čia galima susipažinti su rečiausiomis gėlių rūšimis ir užuosti egzotiškiausius kvapus.

O kas įdomaus Vokietijoje sukurta šiais laikais? Vieni įdomiausių ir labiausiai labiausiai vaizduotė žadinančių pastatų pasaulyje yra skirti muziejams. Pavyzdžiui, Vokietijos mieste Brėmene yra *Universum* mokslo centras, įkurtas pastate, primenančiame pusiau iššokusį iš vandens banginį arba vos prasižiojusį moliuską. Pastate yra trys skyriai, supažindinantys lankytojus su kosmosu, mokslu, ir pramogų zona, kurioje veikia restoranai, instaliacijos bei parodos.

O štai naujoji Štutgarto biblioteka stebina itin skaitytojams patogiais interjero sprendimais – erdve, šviesa ir laiptais, vienijančiais visus devynis aukštus.

Tačiau tai tik keli pavyzdžiai – įdomių projektų galima pamatyti ne viename mieste. Apskritai Vokietija yra ta šalis, kurioje kelionės maršrutai gali vingiuoti ne tik per istoriją, bet ir per literatūrą, dailę, kurioje galima užsukti į koncertų sales ar paklaidžioti senovinių ir naujausių bibliotekų labirintuose. Tik atostogos turėtų trukti ilgiau nei dvi savaites. ■

Daiva Urbienė

Tas beprotiškas, beprotiškas, beprotiškas vyno pavadinimas

Maistologija. Somelję pradžiamoksluose sakoma, kad vyną reikia vertinti akimis, nosimi ir gomuriu. Galimas daiktas. Bet sveikas protas irgi nepakenktų. Žvilgtelėjęs į kai kurių gamintojų etiketes, pradėdau manyti, kad vyndariai tapo humoristais. Arba bepročiais.

Prie midijų savo sultyse tiktų ispaniškas baltasis „Žalialis šuo“ (Kastilija). O prie argentinietiškos jautienos kepsnio – sicilietiškas „Tūkstantis ir viena naktis“. Arba – Avelino „Juodasis mėnulis“. Nors neblogai, matyt, būtų ir Friulio regiono „Skrisk, svajone“. O gal geriau – Trevizo „Mintys“? Juo derėtų ir pabaigti, nes laiku nesustoję sulauksime Valtelinos Alpių „Pragaro“. Bet yra ir išlaikyto („rezervinio“) „Rojaus“. Kam klius, kam neklius.

Todėl, užuot ragavęs vyną, bandau šifruoti vyno pavadinimus. Bandau aiškintis, kodėl jo vardai yra būtent tokie ir ką jie galėtų reikšti. Pradėkime nuo „Žaliojo šuns“ (isp. „El perro verde“). Tai ganėtinai gavus baltasis iš *verdejo* vynuogių. Kaip jau minėta – tinka prie žuvų ir jūrų gėrybių. Arba vakarienes įžangoje – kaip aperityvas. Klausimas, kodėl reikėjo pavadinti vyną šuniškai, galėtų turėti įvairių loginių niuansų. Gal vyndarys turėjo šunį, kurį labai mylėjo. Gali taip būti? Manau, kad taip. O štai klausimas, kodėl tas šuo – žalias, yra keblenis. Žalių šunų nebūna. Netgi Kastilijoje, manyčiau. Po truputį artėju prie išvados: matyt, šio vyno padauginus akyse pradeda lakstyti žali šunys. Gali taip būti? Nežinau. Tačiau aš, kaip vartotojas, šiam pavadinimui nepritariu.

Mąstome toliau. Kai vienas bičiulis pranešė, kad gimtadienio proga dovanos „Tūkstantį ir vieną naktį“ – nustebau: iš pasakų amžiaus, regis, išėjome abu ir visiems laikams. Bičiulis man įteikė ne knygą, o magnumą (dvigubą butelį) raudonojo „Mille e una notte“ ir patenkintas trynė rankomis, kad smagiai apšovė. Paaikšėjo, kad „Tūkstantis ir viena naktis“ yra jėga: garsaus Sicilijos ūkio „Donnafugata“ kūriny iš *nero d'avola* vynuogių, brandintas medyje, kvėpia vyšnių uogiene, egzotiškais prieskoniais. Tik kažin ar kitą dieną būtume tryškę pasakiška sveikata, jeigu būtume tą magnumą išragavę dviese. Atidėjau į šoną.

Tiesa, vėliau teko bendrauti su „Donnafugata“ savininke Jose' Rallo. Ji man paaikšino, kad etiketėje pavaizduotas arabiško stiliaus rūmas Sicilijoje iš tiesų egzistuoja, jame gyveno kunigaikštis Tomasi di Lampedusa. Pavadinimui pritariu.

Dėl „Juodojo mėnulio“ – abejoju. Taip pasivadino ir savo butelius krikščijai Kampanijos regiono ūkis. Paantraštėje – romantiška Oscaro Wilde'o citata: „Svajotoju gali pasivadinti tas, kuris save atranda mėnesienoje.“ Gražu. Bet astrologijoje juodasis mėnulis svajonių išsipildymo nežada. Atvirkščiai. Todėl „Luna Nera“ iš *aglianico* vynuogių – sodrus, pikty taninų pritinkęs vynas. Kažin ar patiks svajotojams. Pritariu su išlygomis.

O dabar – „Skrisk, svajone!“ Daug ažuole brandinto raudonojo nereikės – svajonės gan greitai atsiplės nuo žemės, 14 laipsnių vynas „kabiną“. Na, gal ne taip smarkiai, galingai kaip Giuseppe Verdi arija „Va pensiero“ iš „Nabuko“, bet šio tokio entuziazmo gali sukelti. Ir įvairių spėjimų. Ar vyndarys baigė konservatoriją, paskui ėmėsi vyno? O gal Verdis yra jo mėgstamas kompozitorius, ir šis vynas skirtas vergų choro fanams? Visi šie dalykai lieka paraštėje. Net nežinau, ar pavadinimui pritariu. Ypač dėl politinių priežasčių: rytinė Italija, regionai tarp Austrijos ir Slovėnijos vis žada atsiskirti nuo Italijos ir įkurti savo valstybę – Padaniją. Tokie šiauriečių siekiai – man įdomūs ir patrauklūs. Tiesa, vergų choras Italijoje, kaip mūsiškė Maironio „Tėvyne brangi“, – himnas šalies vienybei. Vyndarys, kiek suprantu, nenori nepriklausomos Padanijos. O gaila...

Toliau – „Mintys“ iš netolimo Trevizo. Tai desertinis vynas iš džiovintų vynuogių. Tinka sunkios vakarienes pabaigai. „I pensieri“ neabejotinai sukels įvairių minčių. Priklauso nuo vakarienes ir nuo kompanijos. Bet pavadinimui nepritariu. Banalus. Jeigu vynas nesukelia jokių minčių, geriau gerti gazuotą mineralinį.

Pabaigai – „Rojus“ arba „Pragaras“. Čia taip išeina, kad nė šventojo Petro ir paskutinio teismo nebereikia – nusprendžia pats vartotojas. Įdomu.

Abu raudonieji – iš puikių *nebbiolo* vynuogių. Abu spaudžiami Valtelinos slėnyje, Alpių papėdėje. Dėl „Rojaus“, tiesą sakant, abejoju. Ūkio „Nera“ savininkas, matyt, yra nepataisomas optimistas. Jo „rezervinis“ keletą metų ažuole brandintas raudonasis vertas apلودismentų, bet vyno pavadinimas – retoriškas ir pretenzingas. O jeigu tas „Rojus“ kamščio ydą pasigaus? Bus rojus su yda? Kažin ar toks liturginis konceptas galėtų egzistuoti. Nelabai pritariu.

„Pragaras“ spaudžiamas Alpių šlaituose, pakeliui į slidinėjimo kurortus. „Juodoms“ trasoms nusiteikęs slidininkas išvarkėse vargu ar ragaus vyno, ant kurio didelėmis raidėmis parašyta: „Inferno“. Nelabai logiška. Bet pavadinimui pritariu, nes logikos jame vis dėlto yra: vasarą Alpių šlaitų terasose, kur žaliuoja „Inferno“ vynuogynai, būna labai karšta. Kone pragaras. Žodžiu, vyno pragaras ir vyno rojus – vienas šalia kito, netoliese.

Siek tiek keistų, labai keistų ir visai nesuvokiamų vyno pavadinimų vis daugėja. Kažin ar vyno ragautojai ir studiozai pastebi šią tendenciją. Knygynė renkamės knygą pagal autorių ir pavadinimą. Vyną kažkodėl renkamės neįsigilinę į pavadinimą. Įpratę prie klasikinių, nuobodžių *chateau* (pranc. – pilis), *tenuta* (it. ūkis, dvaras), prie sunkiai ištariamų vokiečių vyndarių pavardžių, armijos italų markizų ir baronų, nė nepastebėjome, kaip pasikeitė vyno pasaulis. Kinai tapo geriausiai „Chateau Lafite“ klientais, nes pavadinime nėra raidės „r“. Ir tegu. Mums, matyt, ne pakeliui.

Ispanai metėsi į gyvulių pasaulį ir neblogai parduoda. Jau minėjau „Žaliąjį šunį“. O kur dar „Katino kiaušiai“? „Cojon de Gato“ – puikus Aragonos raudonasis su juoda etikete, kurioje pavaizduoti du balti bumbuliukai. Ką mąsto vyrai, degustuodami šį vyną – reikėtų klausti ūkininko. Moterims, matyt, nebus labai smagu su somelję (vyru) diskutuoti apie „Karvės tešmens“ aromato savybes. Šis grynolis „Teta de Vaca“ iš *tempranillo* vynuogių kainuoja keletą eurų ir yra prieinamas eiliniam vartotojui.

Tikrų vyno profesionalų džiaugsmas, matyt, yra itališkas vynas iš Abrucų

Jeigu vynas nesukelia jokių minčių, geriau gerti gazuotą mineralinį.

regiono „Chronicon“. Tai *Montepulciano d'Abruzzo* vynuogės, o etiketėje vaizduojamas rankas pamaldžiai sudėjęs dievelis. Įsivaizduoju, kaip ateinu mūsiškį prekybos centro vyno skyrių ir išsirenku porą butelių chronikono. Prie kasos visi į mane keistai žiūri, o aš apsimetu, kad nieko nesuprantu, ir tiek.

Amerikiečiai gerą vyną tapatina su moterų vilionėmis, ir jiems to neuždraus. Todėl tik vyriškoje kompanijoje ragautinas raudonasis „Gili iškirptė“. Ant šio „Cleavage Creek“ (*cabernet sauvignon*) butelio vaizduojama tai, kas dėstoma pavadinime, – daili blondinė ir jos iškilus biustas (atrodo, kad natūralus, kaip ir vynas). Čia – pradžiai, o toliau, vyrams išsismaginusi pasakoti savo nuotykius, tiktų „Beprotė namų šeimininkė“ („Mad housewife“). Ir taip toliau.

Beje, italai erotiškų vyno pavadinimų lenktynėse neatsilieka. Vienas labai neblogas „supertoskanietis“ iš *merlot* vynuogių vadinasi... Na, atvirai kalbant, nerizikuoju tiksliai išversti, nes redaktorius gali nepraleisti. Vadinasi jis „Topa Nera“. Čia – toskaniečių dialektas: „topa“ yra intymi moters vieta, o „nera“ – juoda. Vyndarys sako, kad visais laikais taip buvo: toskaniečiai garsėja ne tik puikiu vynu, bet ir savo palaidu liežuviu.

Išvada? Kai vyno somelję atneš pasirinktą ar rekomenduotą butelį, būtinai klauskite, ką konkrečiai reiškia pavadinimas. Nes ragauti baltąjį „De Puta Madre“ arba raudonąjį „Fat Bastard“ ir nežinoti, ką ragauji, būtų neatleistina vyno kultūros spraga. ■

Paulius Jurkevičius, „Veidui“ iš Romos

Ar turime pakankamai laiko įsiklausyti?

Kai „Germanwings“ nelemtojo skrydžio antrasis pilotas į mirtį su savimi nusigabeno dar apie pusantro šimto gyvybių, ne vienas tautietis lengviau atsikvėpė. Tenenuskamba tai jūsų ausims keistai, mielas skaitytojau, aš nesuklydau, nes mintyje turėjau ne pasitenkinimą aukomis, bet itin paprastą mįslingos tragedijos paaiškinimą, kurį mums visiems pasiūlė katastrofos tyrėjai.

Tyrimas nustatė, kad antrasis pilotas pasirinko savizudybės kelią, vadinasi, neabejotinai buvo sutrikusios psichikos. O kur dar netiesioginiai šios versijos įkalčiai: kadaise nustatyta depresijos diagnozė, nedarbingumo dėl jos lapeliai, gresianti regėjimo netektis, kuri neabejotinai skatino depresijos gilėjimą. O jei depresija, tai ir savizudybė visuomet greta.

Paaikškinimas paprastas ir atsakantis į visus klausimus. Tūlam lietuviui, o ir ne tik jam, valdoma katastrofa yra gerokai malonesnė naujiena nei nevaldoma žūtis. Juk techninis lėktuvo gedimas mums atrodo gerokai baisesnis, mat jis gali nutikti bet kurią akimirka, ir niekas nieko numatyti negali. Baisu, kai dešimties tūkstančių metrų aukštyje sugenda kokia nelemta detalė ir lėktuvas su keliais šimtais keleivių nugarma žemyn. Negali prognozuoti – labai nesaugu...

Kita istorija, kai lėktuvą sunaikina pilotas. Šitą prognozuoti gali: tiesiog atitinkamos institucijos surems pečius, ir daugiau tai nebeprisikartos. Techninis gedimas nuo mūsų valios nepriklauso ir kvestionuoja visą skrydžių saugumo sistemos patikimumą, o štai žmogų suvaldyti lengviau, tereikia tinkamai pasirinkti.

O ką reiškia tinkamai? Štai čia ir raminančio mus tyrėjų paaiškinimo esmė – nereikia prie technikos prileisti „ligonio“! Ir ypač „psichikos ligonio“, nes didžiajai daliai žmonių depresija ir paniekiantis žodis „psichas“ yra vienas ir tas pats. Skamba bjauriai, bet prisipažinkime sau ne kartą šį žodelį vartoję, kai susidūrėme su koku nors neadekvačiai besielgiančiu žmogumi, nesvarbu, ar beprotiškai prieš mus nardančiu automobiliu, ar aprėkiančiu mus darbe.

Vis dėlto neretas visai nesusimąstome, kad „psichai“ esame mes visi. Pasakysiu dar daugiau – manau, kad ir jūs, skaitytojau, toks esate. Dirbdamas savo darbą ir susipažindamas su vis naujomis pacientų istorijomis galiu teigti, kad dažniausiai ne jie yra tikrieji „psichai“, mat šie vaikšto gatvėse, kasdien eina į darbą, bendrauja su draugais, vakarais apsilanko kavinėje ar klube, o grįžę namo aprėkia savo vaikus ar partnerius.

Mes visi turime psichikos problemų, todėl tiesiog turėtume suvokti paprastą tiesą: ne psichikos ligomis sergantieji žudo kitus. Tą darome mes, sveikieji.

Tai vis dramatiškos istorijos, bet yra gerokai daugiau tylių istorijų apie žmones, kurie tiesiog tyliai kenčia liūdesį, išgyvena nerimą, sukandę dantis nuryja pyktį, bet vos atsidūrę prieš kitus žmones nuolankiai šypsoi ir stengiasi niekam nieko neparodyti. Ar bent vienas nepažinote savęs? Ar pridėję ranką prie širdies vis dar tvirtinsite, kad gyvenate tiesiog puikiai ir niekuomet nepatiriate streso, jūsų neaplanko liūdesys ar nerimas? Visi mes „psichai“, jei ir toliau šį bjaurų žodį vartosime.

Todėl norėčiau baigti su gatvės lygio diagnozėmis ir tikrąją diagnostiką palikti psichiatrijai. Depresija iš tikrųjų yra psichikos sutrikimas, tačiau tikrai ne toks, kuris galėtų kam nors iš aplinkinių daryti žalą. Neįtikėtina, kad depresija sergantis ir mirtį pasirinkęs žmogus kartu su savimi į ją išsigabentų dar bent vieną niekuo dėtą sielą. Todėl apkaltinti piloto „liguistą psichiką“ yra mažų mažiausia lengvabūdiška.

Netikiau šia versija, bet tikiu kita. Pilotas tikrai turėjo psichikos problemų, jis išgyveno didelį stresą darbo ar merginos netekties akivaizdoje ir pasirinko dramatišką gyvenimo pabaigą. Maža to, nevilties akimirka jis nubaudė ir kitus, niekuo dėtus žmones. Tai lyg kerštas žmonijai, kuri neretai renkasi rimtų asmenybės problemų turintieji. Bet ir vėl nepulkiname kaltinti psichikos sutrikimų turinčiųjų – mes, sveikieji, visi turime tam

tikrų asmenybės problemų, todėl sakau ir sakysiu, kad psichologo, psichoterapeuto ar psichiatro pagalba reikalinga mums visiems!

Žmogus dažnai pakliūva į sudėtingas situacijas, išgyvena vienokius ar kitokius jausmus ir bando su tuo susitvarkyti. Tvarkymosi būdai, deja, yra skirtingi. Jie priklauso nuo asmenybės brandos lygio, jos struktūros ir panašių profesionalams žinomų dalykų. Ne visi nusižudo ar nužudo, bet nežinau nė vieno, kurio slapčiausioje sąmonės kertelėje niekada nebūtų pasirodžiusi savizudybės fantazija. Net vaikai, ir tie neretai fantazuoja: „Aš numirsiu, ir jūs visi gailėsitės...“ O kiek mūsų net yra fantazavę apie tai, kaip atrodys mūsų laidotuvės?

Žodžiu, suversti atsakomybę psichikos sutrikimams yra pernelyg paprasta, bet lygiai taip pat pernelyg paprasta sakyti, kad reikia tiesiog neprileisti prie pavojingos veiklos jų turinčių žmonių, ir viskas bus gerai. Deja, mūsų psichika mįslinga, ir mes niekada nežinosime, kurią akimirka ji nuspaus lemtingąjį durų blokavimo mygtuką ir palydės į mirtį...

Kaip sakiau, mes visi turime psichikos problemų, todėl tiesiog turėtume suvokti paprastą tiesą: ne psichikos ligomis sergantieji žudo kitus. Tą darome mes, sveikieji. Bet tik tuomet, kai pasijuntame įspeisti į kampa, nebematome išeities iš sudėtingos situacijos, prarandame saugumą. Viskas turi priežastį, ir kartais net nedidelė kibirkštėlė įkuria didelį laužą iki tol stabilus ir ramaus žmogaus viduje.

Bėda ta, kad dažniausiai mes nepasitikime vieni kitais. Tai lemia įvairios priežastys: visuotinis skubėjimas nestabilioje ekonominėje erdvėje, dvasinių vertybių nuvertinimas ir visokiausių kūniškų grožybių išklėjimas, auklėjimas. Beje, auklėjimas ir patirtis išlieka didžiausia grėsmė mūsų psichikoms žmogumi. Kiek mūsų esame pamokyti dar vaikystėje neverkti, nes tai negražu, nevyriška? O kiek girdžiu argumentų iš savo pacientų, sakančių, kad savo bėdas reikia išgyventi patiems – negi suverši jas ant kito?

Tad ir nutinka, kad stresą išgyvenantis žmogus ima jaustis vienišas, nes jį taip išmokė tėvai ir toliau sėkmingai tebemokome mes. Tarpame paviršutiniškai ir tiesiog nusisukame, kai pamatome kenčiantį žmogų: „Fui, koks negražus...“ O paskui įvykus nelaimei koks nors veidų ekspertas atsainiai mesteli: „Tereikėjo pažvelgti į jo veidą, ir viskas būtų buvę aišku, kokia grėsmė jame slypi...“ O kurgi jūs buvote iki tol?

Mes tapome paviršutiniška tauta. Skubame, žavimės žaisliukais, bet nenorime matyti sielos. Todėl pas mus tokie populiarūs tampa įvairiausi burtininkai ir ekstrasensai. Jie nereikalauja išsilavinimo ir sprendimų ieškojimo, nes viską pasiūlo patys. O mums juk nėra laiko, mes norime viską gauti sukramtytą...

Neseniai viename interneto portale skaičiau straipsnį apie verslininką, kuris netikėtai pajuto galįs gydyti psichologines problemas ir dabar „nusėdęs“ Ispanijoje tą ir daro internetinėje erdvėje. Maža to, jis suniekina tikruosius psichologus, teigdamas, kad per šešis kartus gali su žmogumi padaryti bet ką, o tie, kurie tris mėnesius dirba ir vis dar nemato rezultato, tėra nevykėliai. Žmogelis net savo technikai pavadinimą atrado – „inovatyvioji psichologija“. Nieko keista, mat „mokslus“ jis baigė Rusijoje, šalyje, kur, matyt, per keletą mėnesių galėtum net Jėzaus Kristaus išsilavinimą įgyti. Bet liūdniausia yra tai, kad šiuo mitu minta žurnalistai ir skleidžia jį toliau.

Burtininkų visada buvo ir bus, bet ar tikrai reikia taip suprimityvinti žmogų, kad net per žiniasklaidą bruktume „greitojo maisto kultūrą“?

Viskas šiame pasaulyje baigiasi. Tačiau prieš pabaigą mes visuomet turime pakankamai laiko pratęsti net ir menkai akimirka. O akimirka, kurią galime praleisti su kitu žmogumi, atiduodami kažką savo ir paimdami jo, yra ypač brangi. Nes vienas žvilgsnis, vienas žodis gali pakeisti daug. Bet dažniausiai pakeisti gali išklausymas ir įsiklausymas. Jis gali pakeisti likimus. ■

Raimundas Milašius, Psichoanalitikas

OPEROS SOLISTO VALENTINO ADAMKEVIČIAUS (1925–1976) JUBILIEJUI

Lohengrinas – **Ferdinand von Bothmer** (Vokietija)
Elza – **Miina Liisa Värelä** (Suomija)

2015 M. BALANDŽIO 24 D. 18.00 VAL.

RICHARD WAGNER

LOHENGRINAS

Dainuoja

Inesa Linaburgytė, Dainius Stumbras, Tadas Girininkas, Vytautas Bakula,
Vladas Bagdonas, Rafailas Karpis, Vytautas Kurnickas, Arūnas Malikėnas

Dirigentas **ROBERTAS ŠERVENIKAS**

LIETUVOS NACIONALINIS OPEROS IR BALETŲ TEATRAS
Bendras LNOBT ir Slovakijos nacionalinio teatro pastatymas

GENERALINIS RĖMĖJAS

BOSCA

INFORMACINIAI RĖMĖJAI

rytas

veidas

RĖMĖJAI

Waller Auto, Vitelus

LOTOS

Platina

MWV

Gemma

oic

Šviesa

LNOBT

BAKALAURO STUDIJS

MYKOLO
ROMERIO
UNIVERSITETAS

- APSKAITOS STUDIJŲ KRYPTIS
- EKONOMIKOS STUDIJŲ KRYPTIS
- FILOLOGIJOS STUDIJŲ KRYPTIS
- INFORMATIKOS STUDIJŲ KRYPTIS
- KOMUNIKACIJOS STUDIJŲ KRYPTIS
- POLITIKOS MOKSLŲ STUDIJŲ KRYPTIS
- PSICHOLOGIJOS STUDIJŲ KRYPTIS
- SOCIALINIO DARBO STUDIJŲ KRYPTIS
- ŠVIETIMO IR UGDYMO KRYPTIS
- TEISĖS STUDIJŲ KRYPTIS
- VERSLO STUDIJŲ KRYPTIS
- VERSLO IR VADYBOS STUDIJŲ KRYPTIS
- VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO STUDIJŲ KRYPTIS
- VISUOMENĖS SAUGUMO STUDIJŲ KRYPTIS

www.mruni.eu

**PASIRINK SAVO
STUDIJŲ KRYPTĮ!**

MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

 [www.linkedin.in/1xJLMAx](https://www.linkedin.com/company/mykolo-romerio-universitetas)

 www.facebook.com/MykoloRomerioUniversitetas